

**T.C.
YARGITAY
CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI**

SP. Hz.2008/01

14/03/2008

İ D D İ A N A M E

ANAYASA MAHKEMESİ BAŞKANLIĞINA

- DAVACI**..... : Kamu adına
Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı
- DAVALI**..... : Adalet ve Kalkınma Partisi
Söğütözü Caddesi, No:6 Çankaya/ANKARA
- DAVANIN KONUSU** : Adalet ve Kalkınma Partisinin laiklik ilkesine aykırı eylemlerin odağı haline geldiği anlaşıldığından Anayasanın 68/4, 69/6, Siyasi Partiler Kanununun 101/1-b ve 103/2' nci maddeleri uyarınca **TEMELLİ KAPATILMASINA KARAR VERİLMESİ İSTEMİ**
- KANITLAR** : Davalı Partinin Genel Başkanı, kurucuları, milletvekilleri, yerel örgüt temsilcileri, partili belediye başkanları ve üyelerinin Anayasanın laiklik ilkesine aykırı eylem ve beyanları.
- DAVA TARİHİ** : 14/03/2008

A- GİRİŞ

Toplumların yerleşik bir yaşama geçmeleri giderek örgütlenmelerini gerektirmiş; örgütlü toplumlarda ise yönetime katılma istekleri, ortak paydalar çerçevesinde bir araya gelen siyasal yapılanmaları doğurmuştur

Ortak düşünce sahibi bireylerden oluşan yapılanmaların yönetimde yer alma ve siyasi iradeyi kullanma istekleri, bu amaca ulaşabilmek için siyasi parti denilen örgütlenmeleri ortaya çıkarmıştır. Hatta giderek düşüncelerin farklılaşması karşısında, çoğulculuk içerisinde bu parçalar, farklı siyasi partilerin oluşmasını sağlamıştır. Demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez öğeleri olmalarına karşılık modern siyasi partiler toplumsal yaşamdaki yerlerini 19 ncu Yüzyılda almışlardır. Tarihsel evrimleri sonucunda günümüzdeki siyasal partiler belirli siyasal düşünce ve amaçlar çerçevesinde birleşen

yurttaşların, özgürce kurdukları ve özgürce katılıp ayrılabilirleri kuruluşlardır. Kamuoyunun oluşmasında diğer kurumlardan daha güçlü etkisi bulunan siyasal partiler, yurttaşların ülke yönetimine ilişkin istem ve özlemlerinin gerçekleşmesine çalışan ve siyasal katılımı somutlaştıran hukuksal yapılardır.

Demokrasinin vazgeçilmezleri, olmazsa olmaz kurumları olarak nitelenen, özgürlük, siyasal katılım ve hukuksallığın ulusal araçları durumunda bulunan siyasi partilerin, devlet yönetimindeki etkinlikleri ve ulusal istencin gerçekleşmesindeki rolleri nedeni ile, anayasakoyucu, partileri öteki tüzel kişilerden farklı değerlendirerek, kurulmalarından başlayıp çalışmalarında uyacakları esasları ve kapatılmalarında izlenecek yöntem ve kuralları özel olarak belirlemiştir. Temel hak ve özgürlüklerin ve özellikle örgütlenme özgürlüğünün kullanılmasındaki kurumsal önem ve işlevleri çerçevesinde uluslararası sözleşmelerde de siyasi partiler hakkında düzenlemelere yer verilmiştir.

Siyasal partilerin, uyacakları esasların Anayasa'da yer alması, çalışmalarının anayasa ve yasalara uygunluğunun özel biçimde denetlenmesi, onların olağan bir dernek sayılmadıklarını, demokratik yaşamın vazgeçilmez ögesi olduklarını doğrulamaktadır.

Ancak siyasi partilerin demokratik siyasi yaşamın vazgeçilmez öğeleri olmaları, devlet örgütü ve kamu hizmetleriyle yoğun ilişki içinde bulunmaları, onlara sınırsız bir faaliyet alanı ve özgürlük olanağı sunmaz. Siyasal partilerin baskı ve engellerden uzak kalmasını sağlamaya yönelik "kurulma ve çalışma özgürlüğü", Anayasa ve bu alanı düzenleyen yasalarla sınırlıdır. Uluslararası sözleşmelere uygun yorumlanan bu düzenlemeler çerçevesinde, varlık nedeni demokrasi olan siyasi partilerin demokrasi düşüncesinden uzaklaşmaları ve demokrasiyi yok etmeye çalışmaları durumunda, yaptırımlarla karşılaşmaları söz konusudur. Eylemlerinin yoğunluğu ve sosyal gereksinim yönünden başvurulacak son yöntem ise demokrasi düşüncesiyle bağdaşmayan eylemlerin odağı olan bir siyasi partinin kapatılmasıdır.

B- SİYASİ PARTİ KAPATMA NEDENLERİ

1- Uluslararası hukuk yönünden

Korporatif hukuk bağlamında örgütlenme özgürlüğü içerisinde değerlendirilen siyasi partiler, kural olarak BM Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi ve İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi (İHAS) tarafından korunmaktadır. Her iki sözleşmedeki düzenlemeler ana hatlarıyla aynı paralel de olup, siyasi partiler konusunda İHAS'ın öngördüğü koruma, ana hatlarıyla şöyledir:

İHAS'ın 11 nci maddesinde konu düzenlenmiştir. Ancak, madde de açıkça siyasi partilerden kurum olarak söz edilmemiştir. Siyasi Partiler İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi (İHAM) tarafından dernekler kapsamında değerlendirilmektedir.

İHAM'a göre, 11 nci madde ile bir siyasi partinin kurulmasından başka ve faaliyetlerini özgürce sürdürmesi de korunmaktadır (TBKP/Türkiye Kararı). Çünkü İHAS, sözleşmede yer alan hakları teorik ve hayali olarak değil, pratikte ve etkin olarak koruma amacına dayalıdır (Artico/İtalya Kararı). Bu nedenle sözleşme sadece siyasi partilerin kurulmalarını değil, özgürce faaliyette bulunabilmelerini de koruma altına almıştır. Ancak bu özgürlük, sınırsız olmayıp nispi niteliktedir.

Yukarıda değinildiği üzere siyasi partilere tanınan bu özgürlük kuşkusuz sınırlandırılmayan bir özgürlük değildir. Avrupa kamu düzenini oluşturan ve koruyan sözleşme uyarınca, bir siyasi partinin eylemlerinin, Avrupa kamu düzeniyle çatışması ve sözleşmeyle korunan alanın dışına taşması durumunda, yine sözleşmede öngörülen nedenlere dayalı olarak yasaklama ve sınırlandırmalar öngörülebilecektir.

İHAS'ın "temel haklar" kapsamında görerek, 11 nci maddesinin birinci fıkrasıyla koruduğu siyasi partiler konusunda, aynı maddenin ikinci fıkrasındaki *"Bu hakların kullanılması, demokratik bir toplumda zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla ve ancak yasayla sınırlanabilir. Bu madde, bu hakların kullanılmasında silahlı kuvvetler, kolluk mensupları veya devletin idare mekanizmasında görevli olanlar hakkında meşru sınırlamalar konmasına engel değildir"* biçimindeki düzenlemeden hareketle, siyasi partiler hakkında yaptırımlar ve bu bağlamda kapatma yaptırımı uygulanması olasıdır.

Bu düzenleme gözetildiğinde, ülkedeki demokratik rejimi tehlikeye sokacak siyasi projesi bulunan ve/veya siyasi amaçlar için gerektiğinde şiddete başvurmayı amaçlayan siyasi parti için kapatma yaptırımı öngörülmesi İHAS'a aykırı değildir (Emek Partisi/Türkiye kararı).

İHAS'ın 11 nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan nedenlere dayanarak bir siyasi partinin kapatılması konusu, Avrupa Konseyi Venedik Komisyonu tarafından incelenerek "Venedik İlkeleri" adıyla da raporlaştırılmıştır. Buna göre, ifade özgürlüğünü düzenleyen İHAS'ın 10 ncu maddesiyle çok yakın ilişkisi olan 11 nci madde uyarınca bir siyasi partinin, "ırkçılığı, terörü, yabancı düşmanlığını, şiddeti, şiddet çağrısını teşvik etmesi veya hoşgörüsüzlüğe dayanması" halinde, İHAS'ın 11 nci maddesinin bir ve ikinci fıkrasındaki düzenlemelerden hareket ile kapatılması gündeme gelebilecektir.

Siyasi partilere uygulanacak yaptırımlar arasında kuşkusuz en ağırı, bir siyasi partinin kapatılmasıdır. Ancak kapatma yaptırımının, bir siyasi partiye uygulanabilecek en radikal yaptırım olması karşısında, bu yaptırımın uygulanabilmesi, eylemlerin belirli bir ağırlığa ulaşması koşulunu da beraberinde getirmektedir.

Bir siyasi partinin kapatılması, örgütlenme özgürlüğüne müdahale niteliğindedir. Bu nedenle bir siyasi parti hakkında uygulanacak kapatma yaptırımının İHAS' a uygun olarak değerlendirilebilmesi, yani bu müdahalenin haklı sayılabilmesi için İHAM kararları ışığında konuya yaklaşılmalıdır.

Bu bağlamda;

- Müdahalenin haklılığı, kapatma yaptırımını içeren yasanın, herkesçe erişilebilir, bilinebilir, anlaşılabilir, öngörülebilir, açık ve kesin ifadeler içeren ve ilan edilen bir yasa olmasını gerektirmektedir (Refah Partisi/Türkiye Kararı).

- Kapatma yaptırımı, amaca uygun olmalı; yani İHAS'ın 11 nci maddesinin ikinci fıkrasında sayılan neden veya nedenlere dayanmalıdır. Kapatma yaptırımının, bir siyasi partiye uygulanabilecek en radikal yaptırım olması, bu yaptırımın inandırıcı ve zorlayıcı koşulların varlığı durumunda uygulanmasını gerektirmektedir. İHAS'ın 11 nci maddesinin ikinci fıkrasındaki nedenlerin, kapatma yaptırımı söz konusu olduğunda, dar ve katı bir biçimde yorumlanması zorunludur (TBKP/Türkiye, ÖZDEP/Türkiye, HEP/Türkiye, RP/Türkiye Kararları).

- Kapatma yaptırımı ile birlikte siyasi yasaklamalar öngörülmesi için de, bu yasaklamaların, "ilgili ve yeterli" olması gerekmektedir (RP/Türkiye kararı).

- Müdahalenin haklılığı için, uygulanan kapatma yaptırımı "demokratik toplum gereklerine uygun olmalıdır". Burada kastedilen çoğulcu demokrasidir. Siyasi partiler hedeflerine şiddeti teşvik ederek değil, mevcut yasal sistem içerisinde ulaşmayı amaç edinmelidir (TBKP/Türkiye, ÖZDEP/Türkiye, HEP/Türkiye Kararları). Siyasi partiler devletin hukuksal, anayasal ve yasal yapısını değiştirmek için mücadele edebilmelidirler. Ancak bu mücadele için kullanılan araçlar herhalde hukuka uygun olmalı, demokratik araçlara dayanmalı, önerilen değişim temel demokratik ilkelere uyumlu olmalıdır (TBKP/Türkiye Kararı). Bu çerçevede olaylar, ulusal mercilerce kabul edilebilir şekilde değerlendirilmiş olmalıdır (ÖZDEP/Türkiye Kararı).

İHAM'a göre bir siyasi parti, mevzuatın veya yasal ve anayasal yapının değiştirilmesi konusunda iki koşulda kampanya yürütebilir: Bunlardan birincisi, kullanılan bütün yollar her bakımdan yasal ve demokratik olmalıdır. İkincisi ise, önerilen değişikliğin kendisi temel demokratik prensiplerle bağdaşmalıdır. Bu kuraldan hareketle, sorumluları şiddete başvurmayı teşvik eden veya demokrasinin bir veya birçok kuralına uymayan veya

demokrasiyi yıkmayı amaçlayan ve de demokrasinin tanıdığı hak ve özgürlükleri tanımayan “siyasi bir projeyi öneren” partinin, bu nitelikteki eylemleri, kapatma yaptırımına konu olabileceği gibi, bu nedenle uygulanacak yaptırıma karşı da ilgili siyasi parti İHAS korumasından yararlanamaz (RP/Türkiye, Emek Partisi/Türkiye Kararları).

Kapatma yaptırımı boyutundaki müdahale, takip edilen meşru amaçla orantılı, uygun ve yeterli olmalı, sosyal bir ihtiyaca cevap vermelidir, yani demokratik bir toplumda gerekli olmalıdır (TBKP/Türkiye, Sosyalist parti/Türkiye, ÖZDEP/Türkiye, HEP/Türkiye, RP/Türkiye Kararları).

Müdahalenin orantılılığı için, müdahalenin özü ve ağırlığına bakılmalı, kapatma yaptırımı en ciddi durumlarda uygulanmalı, radikal bir önlem niteliğinde olmamalıdır. Bu konuda tarihsel şartlardan kaynaklanan ihtiyaçlar dikkate alınmalıdır (RP/Türkiye, ÖZDEP/Türkiye, TBKP/Türkiye Kararları).

Zorlayıcı sosyal gereksinim yönünden aranılacak hususlar ise şunlardır; demokrasiye yönelen tehdidin varlığına ve yeterince yakın olduğuna ilişkin kanıtlar inandırıcı olmalı; siyasi parti lider ve üyelerinin konuşma ve eylemleri, partiye isnat edilebilmeli; isnat edilebilen eylem ve konuşmalar, “demokratik toplum “ kavramıyla çelişen parti tarafından algılanan ve savunulan toplum modelinin, sarıh bir resmini çizen bir bütün oluşturmalıdır (RP/Türkiye Kararı). Zorlayıcı sosyal gereksinim yönünden, ülkelerin takdir hakkı da bulunmaktadır. Takdir hakkı, İHAM tarafından somut olay bazında ve ilgili ülkedeki koşullar da gözetilerek değerlendirilmektedir (RP/Türkiye, Lingens/Avusturya Kararları).

Kuşkusuz hiç kimse, demokratik bir toplumun ideallerini ve değerlerini zayıflatmak ya da yok etmek amacıyla sözleşme hükümlerine dayanamaz. Modern Avrupa tarihinde de görüldüğü üzere, siyasi partiler şeklinde örgütlenen totaliter hareketlerin, demokratik rejim içerisinde güçlendikten sonra demokrasiden kurtulmak isteyeceklerinin olasılık dâhilinde olduğu düşünülmelidir. Böyle bir durum ulusal makamlarca titizlikle tespit edildiğinde, kuşkusuz sözleşme ve demokrasinin standartlarıyla çelişen somut adımlar henüz atılmadan, ulusal makamlar bunları engelleme hakkına sahiptir. Bir devlet, medeni barışa, ülkenin demokratik rejimine zarar verebilecek somut adımlar atılmadan önce, sözleşme hükümleriyle çelişen böyle bir uygulamayı makul biçimde engellemekle yetkilidir. Örneğin iktidardaki bir siyasi partinin, planlarını gerçekleştirmek için yasama organından yasaları geçirmesini beklemek gerekmemektedir. Bu noktada uygun bir zamanlama seçilmelidir (RP/Türkiye Kararı).

Bir siyasi parti eylemlerinin kapatma yaptırımına konu olabilmesi, her şeyden önce bu eylemlerin niteliği ve siyasi partiye isnat edilebilirliği sorununu gündeme getirmektedir. Konu İHAS yönünden İHAM kararlarıyla açıklığa kavuşturulmuştur. İHAM kararlarına göre;

Kapatma yönünden tüzük ve programdaki aykırılık tek başına yeterli olmayıp, eylem de olmalıdır (RP/Türkiye Kararı). Bir siyasi partinin tüzük ve programındaki aleni hedeflerinden farklı hedef ve niyetlerinin varlığı olasıdır. Bu nedenle programın içeriği ile sahibinin eylem ve tutumlarını karşılaştırmak gerekmektedir (TBKP/Türkiye Kararı). Türk toplumu ve devleti için gerçek bir tehlike oluşturduğuna ilişkin somut kanıtlar ortaya konulmalıdır (TBKP/Türkiye Kararı) Eylemler aşırı uç ve terörist grupları teşvik etmeye yönelik olmalıdır (Sosyalist Parti/Türkiye Kararı). Yine Avrupa kamu düzeniyle bağdaşmayan şeriatı yerleştirme amacıyla çoğulcu demokrasinin argümanlarından yararlanarak işlenen eylemler de kapatma yaptırımına dayanak olarak kullanılabilir (RP/Türkiye Kararı).

Siyasi parti, çoğulcu demokrasiyle çatışmayan hedeflerini, sadece yasal araçlarla elde etmeye çalışmalıdır. Demokratik ve çoksesli sistemin ortadan kaldırılması amaçlanmamalı, temel insan hakları ihlali teşvik edilmemelidir (ÖZDEP/Türkiye Kararı).

Bir genel başkanın açıklama ve eylemleri partiyi tartışmasız olarak bağlayıcıdır. Çünkü genel başkan partinin simgesel figürüdür. Genel başkanın siyasi veya hassas konularda açıkladığı düşüncelerin, kişisel görüşü olduğu vurgulanmadığı sürece, kurumlar ve kamuoyu tarafından partinin görüşünü yansıttığı şekilde yorumlanır ve partiye isnat edilebilir. Genel başkan için söylenenler, genel başkan yardımcılarında geçerlidir. Milletvekilleri veya yerel yönetimlerde görev üstlenen üyeler de, partinin amaç ve eğilimlerini sergileyen ve yaratmak istedikleri toplum modeline ilişkin bir imajı yansıtan bütünü oluşturan eylemleri sergilemeleri durumunda, bunlar da partiye isnat edilebilir. Bu tür eylemler soyut programlara göre potansiyel seçmenler üzerinde daha etkilidirler. Bu tür eylem ve konuşmalardan parti kendini uzaklaştırmadığı sürece, bunlar da partiye isnat edilebilir (Refah Partisi/Türkiye Kararı).

Yukarıda belirtilen nitelikteki eylemlerden parti kaçınmamış, bu fiilleri işleyenler için disiplin işlemi yapmamış ve eleştirmemiş, göstermelik olarak disiplin soruşturması yapmış veya öngörülenden daha az bir disiplin yaptırımı uygulamış ise bu eylemler de partiye isnat edilebilir (RP/Türkiye Kararı).

2- İç hukuk yönünden

Bir siyasi parti hakkında uygulanacak en radikal yaptırım kuşkusuz kapatma yaptırımıdır. İç hukukta siyasi partilere uygulanacak yaptırımlar düzenlenirken, bu yaptırımlar arasında siyasi partinin kapatılmasına da yer verilmiştir.

a- Anayasal düzenleme

Siyasi parti kapatma yaptırımı ve bu yaptırımın hangi hallerde söz konusu olabileceği Anayasa'nın 69 ncu maddesinde düzenlenmiştir. Böylece anayasakoyucu kapatma yaptırımı nedenlerinin yasa ile artırılmasını engellemiştir.

Anayasa'nın 69 ncu maddesinin dördüncü fıkrasına göre, siyasi partilerin kapatılması, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nın açacağı dava üzerine Anayasa Mahkemesi'nce kesin olarak karara bağlanır.

Anayasa'nın 69 ncu maddesine göre siyasi partilerin kapatılması ancak üç nedenle söz konusu olabilmektedir. Buna göre:

- Bir siyasi partinin tüzük ve programının Anayasa'nın 68 nci maddesinin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı olması (Anayasa md 69/5),
- Bir siyasi partinin Anayasa'nın 68 nci maddesinin dördüncü fıkrasına aykırı eylemlerin odağı durumuna gelmesi (Anayasa md 69/6)
- Bir siyasi partinin, yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzel kişilerden maddi yardım alması (Anayasa md 69/10)

halinde siyasi partinin kapatılmasına hükmedilmesi gerekmektedir.

Anayasa'nın 68 nci maddesinin dördüncü fıkrasında, *“siyasi partilerin tüzük ve programları ile eylemleri, Devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz; sınıf veya zümre diktatörlüğünü veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamaz; suç işlenmesini teşvik edemez.”* denilmektedir.

Bir siyasi partinin Anayasa'nın 68 nci maddesinin dördüncü fıkrasına aykırı eylemlerin odağı haline gelmesi ise, 69 ncu maddenin altıncı fıkrasındaki düzenleme uyarınca *“68 nci maddenin dördüncü fıkrasına aykırı fiillerin, o partinin üyelerince yoğun bir şekilde işlenmesi ve bu durumun, o partinin büyük kongre veya genel başkan veya merkez karar veya yönetim organları veya Türkiye Büyük Millet Meclisindeki grup genel kurulu veya grup yönetim kurulunca zımnen veya açıkça benimsenmesi yahut bu fiillerin doğrudan doğruya anılan parti organlarınınca kararlılık içinde işlenmesi durumunda”* söz konusudur.

b- Yasal düzenleme

SPY'ndaki hükümler, Anayasa'nın 69 ncu maddesinin son fıkrasından hareketle, Anayasa'daki esaslar çerçevesinde düzenlenmiş, bu bağlamda siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin düzenlemeler de, Anayasa'nın 68 nci ve 69 ncu maddesindeki esaslar gözetilerek 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nda da (SPY) yer almıştır.

SPY'nda, siyasi partiler hakkında uygulanacak yaptırımlar;

- Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması
- Ve siyasi partinin kapatılması

olarak düzenlenmiştir.

SPY'nda Anayasaya paralel olarak yapılan düzenlemelere göre, bir siyasi partinin kapatılması, ancak Anayasa'daki yasaklara aykırılık durumunda ve üç nedenle olasıdır. SPY'nın 101 nci maddesindeki düzenlemelere göre;

- Bir siyasi partinin tüzük ve programının Devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet egemenliğine, demokratik ve laik cumhuriyet ilkelerine aykırı olması, sınıf veya zümre diktatörlüğünü veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlaması, suç işlenmesini teşvik etmesi,

- Bir siyasi partinin, Anayasanın 68 inci maddesinin dördüncü fıkrasına aykırı eylemlerin işlendiği odak haline geldiğinin Anayasa Mahkemesince tespiti,

- Bir siyasi partinin, yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzel kişilerden maddi yardım alması,

durumlarında, siyasi parti hakkında kapatma kararı verilmesi gerekmektedir. Ancak belirtilen ilk iki durumda, kapatma yaptırımı yerine dava konusu eylemlerin ağırlığına göre, siyasi partinin almakta olduğu son yıllık devlet yardımı miktarının kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına karar verilebilmektedir.

Yukarıda belirtilen ikinci nedene dayanarak bir siyasi partinin kapatılması, ancak Anayasa'nın 68 nci maddesinin dördüncü fıkrasına aykırı eylemlerin odağı durumuna gelmesi koşuluna bağlıdır. Odak haline gelmiş sayılmak ise, Anayasa'nın 68 ve 69 ncu maddelerindeki düzenlemelerle aynı paralelde, SPY'nın 103 ncü maddesinde düzenlenmiştir.

SPY'nın "siyasi partilerle ilgili yasaklar" başlıklı dördüncü kısmının;

- Birinci bölümü, "amaçlar ve faaliyetlerle ilgili yasaklar" başlığını taşımaktadır. Bu bölüm tek maddeden oluşmakta olup, 78 nci maddede "demokratik devlet düzeninin korunması yönünden" öngörülen yasaklamalara yer verilmiştir.

- İkinci bölümü, “milli devlet niteliğinin korunması” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde, bağımsızlığın korunmasına (md 79), devletin tekliğinin korunmasına (md 80), azınlık yaratılmasının önlenmesine (md 81), bölgecilik ve ırkçılık yasağına (md 82) ve eşitlik ilkesinin korunmasına (md 83) yönelik yasaklamalar gösterilmiştir.

- Üçüncü bölümü ise, “Atatürk ilke ve inkılâplarının ve laik devlet niteliğinin korunması” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde ise, Atatürk ilke ve inkılâplarının korunması (md 84), Atatürk’e saygı (md 85), laiklik ilkesinin korunması ve halifelğin istenemeyeceği (md 86), din ve dince kutsal sayılan şeyleri istismar yasağı (md 87), dini gösteri yasağı (md 88) ve Diyanet İşleri Başkanlığı’nı yerinin korunması (md 89) konusunda yasaklamalar açıklanmıştır.

3- Anayasa’nın 90/son maddesi çerçevesinde siyasi partiler hakkındaki kapatma yaptırımında uluslararası sözleşmelerin gözetilmesi

Anayasa’nın 90 ncı maddesinin son fıkrasında, “*yönteminde yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası antlaşmalarla yasaların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda, uluslararası antlaşma hükümleri esas alınır*” denilmektedir.

1982 Anayasası’nın nitelenmesine göre, Anayasa’nın 12 nci ila 74 ncü maddeleri arasında yer alan hakların hepsi “temel hak ve özgürlüklerden” olup, Anayasa’nın 68 nci ve 69 ncü maddelerinde siyasi haklar kapsamında düzenlenen siyasi partiler de, temel hak ve özgürlükler kapsamındadır. Aynı şekilde temel hak ve özgürlüklerin bir bölümünü konu alan İHAS’a göre, siyasi partiler İHAM’ın yorumlarıyla bu sözleşmenin 11 nci maddesi kapsamında temel hak ve özgürlükler içerisinde kabul edilmiştir.

Bu bağlamda SPY’nın öncelikle İHAS gözetilerek ve Anayasa hükümleri de İHAS’a göre yorumlanarak, siyasi partiler hakkındaki kapatma yaptırımının irdelenmesi gerekmektedir.

4- Siyasi parti kapatma davalarının ve kapatma yaptırımının hukuksal niteliği

Anayasa’nın 69 ncü maddesinin dördüncü fıkrası ile SPY’nın 98 nci maddesine göre, siyasi partilerin kapatılması Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı’nın açacağı dava üzerine Anayasa Mahkemesi’nce kesin olarak karara bağlanmaktadır.

Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Yasa’nın 33 ncü maddesi gereğince, açılan bu davalar Ceza Muhakemesi Yasası hükümleri uygulanmak suretiyle, dosya üzerinde incelenerek kesin olarak karara bağlanmaktadır.

Kapatma davalarında Ceza Muhakemesi Yasası hükümlerinin uygulanması demek, bu davaların bir ceza davası ve yaptırımın da ceza hukuku kapsamında bir ceza olduğu anlamında değildir. Aksine, siyasi parti kapatma davaları, ceza davası olmayıp, kendine özgü nitelikte bir dava türü olduğundan, bu davalarda uygulanacak usul kurallarının açıklanması gereği duyulmuş ve maddi gerçeği araştırmak yönünden, siyasi partilerin lehine olarak bu davalarda Ceza Muhakemesi Yasası kurallarının uygulanacağı belirtilmiştir (Anayasa Mahkemesi'nin 22.6.2001 tarih ve 2/2 sayılı kararı). Bu düşünceden hareketle, siyasi parti kapatma davasına yönelik iddianame düzenlenmesinden önce, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın hangi yetkileri kullanarak dava açabileceği de özel olarak SPY'nın 98 nci maddesinde gösterilmiştir.

Siyasi parti kapatma davalarının, ceza muhakemesi hukuku anlamında ceza davası olmaması, kapatmaya konu eylemlerin de ceza hukuku kapsamında suç olma zorunluluğunu gerektirmemektedir. Anayasa'nın 69 ncu maddesinin altıncı fıkrası ile SPY'nın 101 ve 103 ncü maddesindeki düzenlemelere göre, kapatmaya konu eylemlerin "sadece işlenmiş" olması yeterli olup, bu eylemlerin hükmen sabit olması koşulu da aranmamaktadır. Bu nedenle kapatmaya konu eylemler hakkında açılmış ve mahkûmiyetle sonuçlanmış davaların bulunmaması sonuca etkili değildir.

C- LAİKLİĞE AYKIRI EYLEMLERİN ODAĞI OLMAK DURUMUNDA SİYASİ PARTİ KAPATMA NEDENLERİNİN İRDELENMESİ

1- Kapatma nedeninin hukuksal yönden irdelenmesi

Kısaca "laikliğe aykırı eylemlerin odağı durumuna gelmek" olarak isimlendiren kapatma nedeni, Anayasa'nın 69 ncu maddesinin altıncı fıkrası yoluyla, 68 nci maddesinin dördüncü fıkrasında düzenlenmiş bulunmaktadır.

Ancak siyasi parti kapatma nedenlerinden birisi olan "laikliğe aykırı eylemlerin odağı olmak" olgusunun Anayasal ve yasal düzenlemelerden hareketle değerlendirilmesine geçmeden önce laiklikten ne anlaşılması gerektiği, bu ilkenin Anayasa'da ve Anayasa Mahkemesi kararlarında ne şekilde yer aldığı hususlarında açıklama yapılmasında fayda bulunmaktadır.

Lâiklik, ortaçağ dogmatizmini yıkarak aklın öncülüğü, bilimin aydınlığı ile gelişen özgürlük ve demokrasi anlayışının, uluslaşmanın, bağımsızlığın, ulusal egemenliğin ve insanlık idealinin temeli olan bir uygar yaşam biçimidir. Çağdaş bilim, skolâstik düşünce tarzının yıkılmasıyla doğmuş ve gelişmiştir. Lâiklik, toplumların düşünsel ve örgütsel evrimlerinin son aşaması; ulusal egemenliğe, demokrasiye, özgürlüğe ve bilime dayanan

siyasal, sosyal ve kültürel yaşamın çağdaş düzenleyicisidir. İnsanı kul olmaktan çıkarıp birey yapan, bireye kişiliğini geliştirmesi için özgür düşünce olanaklarını veren, bu yolla siyaset-din ve inanç ayrımını gerekli kılarak din ve vicdan özgürlüğünü sağlayan ilkedir. Dinsel düşünce ve değerlendirmelerin geçerli olduğu dine dayalı toplumlarda, siyasal örgütlenme ve düzenlemeler de dinsel niteliklidir. Lâik düzende ise din, siyasallaşmadan kurtarılır, yönetim aracı olmaktan çıkarılır, gerçek ve saygın yerinde tutularak kişilerin vicdanlarına bırakılır. Dünya işlerinin lâik hukukla, din işlerinin de (inanç ve ibadet çerçevesinde) kendi kurallarıyla yürütülmesi, çağdaş demokrasilerin dayandığı temellerden biridir. Bu bağlamda; laik devlet düzeninde kamusal düzenlemelerin kaynağı dinî kurallar olamaz ve bu düzenlemelerin dinî kurallara göre yapılması düşünülemez.

Demokratik ve lâik devlet, bireyler arasında inançlarına göre ayırım gözetemez. Herkes, dinini seçmekte, inançlarını açıklamakta, din ve vicdan özgürlüğü sınırları içerisinde serbesttir. Lâik bir toplumda, Devletin dinlerden birini tercih fikri, ayrı dinlere bağlı yurttaşların yasa önünde eşitliğine de aykırı düşer. Lâik ülkelerde, gerçek vicdan özgürlüğünden söz edilebilmesi, lâikliğin bu özgürlüğün de güvencesi olduğunu göstermektedir. Ayrıca devletin, her dinin mensuplarının kendi dinsel kurallarına tabi olarak yönetilmesini benimsemesi, çok hukukluğunun geçerlilik kazanması anlamındadır. Bu durum ise, devleti dışlayıcıdır ve dinler yönünden de ayrımcılık yaratmaktadır.

Laik düzende, devlet dinlere karşı tarafsız olup, devletin tarafsızlığı dinsel özgürlüklerin sınırsızlığı anlamında değildir. Devlet, hak ve özgürlüklerin korunması yönünden bu alanda düzenlemeler yapabilir ve sınırlamalar öngörebilir. Ancak bu sınırlamalar yapılırken kuşkusuz, bir dinin korunması ya da baskılanması amaçlanmaz; demokratik toplum gereklerine göre hareket edilir.

Türkiye’de lâiklik ilkesinin uygulanması, kimi batılı ülkelerdeki lâiklik uygulamalarından farklıdır. Lâiklik ilkesinin, her ülkenin içinde bulunduğu koşullarla her dinin özelliklerinden esinlenmesi ve buna göre değişik nitelikleri ve uygulamaları ortaya çıkarması doğaldır. İslâm ve Hıristiyan dinlerinin farklı özellikleri gereği, ülkemizde ve batı ülkelerindeki uygulamalar farklı olmuştur. Kaldı ki, aynı dinî benimseyen batı ülkelerinde de lâiklik anlayışı ayrılıklar göstermiş, değişik ülkelerde ayrı ayrı yorumlandığı gibi aynı ülkede farklı dönemlerde, kimi kesimlerce kendi anlayışları ve siyasal tercihleri doğrultusunda değişik biçimde yorumlanabilmiştir. Yalnızca felsefi bir kavram olmayıp yasalarla yaşama geçirilerek hukuksal bir değer kazanan lâiklik, uygulandığı ülkelerin, dinsel, sosyal ve siyasal koşullarından etkilenmektedir. Tarihsel gelişiminin farklılığı nedeniyle Türkiye için ayrı bir özellik taşıyan lâiklik, Anayasa ile benimsenen ve korunan bir ilkedir.

Bu bağlamda Türkiye'deki siyasal İslamı esas alan partiler ile Avrupa'daki Hıristiyan Demokrat Partiler arasında hiçbir benzerlik bulunmamaktadır. Türkiye'de siyasal İslam, yalnızca kişi ile Tanrı arasındaki alanla sınırlı kalmayarak, devlet ve toplum kurallarını da düzenleme iddiasındadır. Siyasal İslam'ın temel düsturu şeriatıdır. İslam şeriatı kişinin inanç dünyasına ilişkin kurallar kadar dünyevi yaşamını ve bunun ötesinde devlet ve toplum yaşamını da düzenleyen, bu kuralları Tanrı buyruğu olarak kabul edip değiştirilmesi bir yana tartışılmasını bile yasaklayan kurallar bütünüdür. Bu nedenle siyasal İslam ve onun anayasası niteliğindeki şeriat demokratik değil, totaliterdir. Siyasal İslam demokrasiyi bir araç, şeriatı da bir amaç edindiği için demokrasinin kendisini korumaya ilişkin kural ve kurumlarının takibinden kurtulmak için kaynağını da yine şeriat düzeninden alan takiyye yöntemini kullanmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ve çağdaş demokrasilerin en önemli yapı taşlarından olan lâiklik ilkesi ile devletin akla ve bilim kurallarına göre kurumsallaşması amaçlanmıştır. Laik devlet, ilkelerine, hükümet icraat ve prensiplerini, kanun ve nizamlarını dini kayıt ve düşüncelerle bağlı olmayarak doğrudan doğruya bilimin verilerinden yararlanarak, kişi ve toplum gereksinmelerini göz önünde bulundurarak oluşturur. Dini kurallar Devlet yönetim ve prensiplerinden tamamen ayrılır ve kişilerin vicdanlarında yerini bulur. Karşılıklı saygı, hoşgörü ve anlayışa katkıda bulunan lâiklik, ulusal birliğin de temelini oluşturmuştur. Batı aydınlatmasının da temeli olan lâikliğin, insana, dine saygısı, dinî kendi yerinde tutan anlayışı, aklın ve bilimin öncülüğünde çağdaşlaşmayı gerçekleştirmiştir. Oysa tarih, dini kural ve prensiplerle yönetilen hiçbir ülkede demokrasinin ve tüm insanlığın ortak kazanımları olan temel hak ve özgürlüklerin yaşama geçirildiğine tanıklık etmemiştir. Demokrasinin ve çağdaşlığın temeli olan demokratik ve laik Cumhuriyet sayesinde Türk insanı ümmetten ulusa, kulluktan yurttaşlığa, geçebilmiştir.

Lâiklik ilkesinin kabulüyle, dogmatizmin katı ve değişmez kalıpları yerine akla ve bilime dayanan değerler geçmiş, dinsel duygular sahibinin vicdanında dokunulmaz yerini almıştır. Değişik inançlara sahip olanlar, inançlarına sağlanan güvence sayesinde birlikte yaşama gereğini benimseyerek devletin kendilerine karşı eşit yaklaşımından güven duymuşlardır. Böylece, iç barış sağlanarak vatandaşlar, ulus bilinciyle, Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türk Ulusu'nun bireyleri olmuşlardır. Hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü ilkesi, gücünü lâiklikten almış, milliyetçilik ilkesi lâiklikle tamamlanmış, Türk Devrimi lâiklikle anlam kazanmıştır. Anayasa'da da bu ilkenin değiştirilemeyeceği öngörülmüştür. Lâiklik, devlet etkinliklerinde dinin, bilimin yerine geçmesini önleyerek çağdaşlaşmayı hızlandırmıştır.

Devlete, dinsel konularda denetim ve gözetim hakkı tanınması, din ve vicdan özgürlüğünün, demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı bir sınırlama sayılamaz. Devlet-din özdeşliğinin yol açtığı zararlar lâiklikle önlenmiş, çağdaş uygarlık yolu lâiklik ilkesiyle açılmış, bağımsız bir hukuk kurumu olarak yeni yapısına kavuşmuştur. Demokrasiye geçişin de aracı olan lâiklik, Türkiye'nin yaşam felsefesidir. Lâik devlette, kutsal din duyguları politikaya, dünya işlerine, hukuksal düzenlemelere kesinlikle karıştırılamaz. Bu tür düzenlemeler, dinsel gerekler ve düşüncelerle değil, bilimsel verilerden yararlanılarak kişi ve toplum gereksinimlerine göre yapılır¹.

Laiklik ilkesi; 5 Şubat 1937 tarih ve 2115 sayılı Yasa ile Türkiye Cumhuriyeti'nin nitelikleri arasında yer almıştır. Laik devlet ilkesinin cumhuriyetin temel nitelikleri arasında yer verilmesine 1961 ve 1982 Anayasalarında devam edilmiş ve her iki Anayasa laiklik ilkesini sıkı bir korumaya almıştır.

Laiklik, Türkiye Cumhuriyeti'nin en temel özelliğidir. Devlet düzenini yansıtan anayasa ve dolayısıyla hukuk düzeni, laiklik ilkesine göre biçimlenmiştir. Bu durum, Anayasa'nın başlangıç bölümünde ve birçok maddesinde ifade edilmiştir.

1982 Anayasa'sının, Başlangıç kısmının 7. paragrafında: "*Hiçbir faaliyetin Türk milli menfaatlerinin, Türk varlığının, Devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihi ve manevi değerlerinin, Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılâpları ve medeniyetçiliğinin karşısında korunma göremeyeceği ve lâiklik ilkesinin gereği olarak kutsal din duygularının, Devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılamayacağı*" ifadesine yer verilerek, laiklik ilkesinin, anayasanın dayandığı temel değer ve prensiplerden biri olduğu ilan edilmiş, kutsal din duygularının devlet işlerine ve politikaya karıştırılamayacağı belirtilmiştir.

Anayasanın 176. maddesi göre, Anayasa metnine dâhil olan ve uygulanabilirlik açısından diğer maddelerden bir farkı bulunmayan Başlangıç bölümü Anayasa Mahkemesinin ifadesiyle "*Anayasanın dayandığı temel görüş ve ilkeleri içermekle Anayasa maddelerinin amacını ve yönünü belirleyen bir kaynak*"tır.²

Laiklik ilkesi, Anayasa'nın 4. maddesine göre "*değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez*" vasfa sahip 2. maddede Cumhuriyetin nitelikleri arasında da sayılmıştır.

Anayasanın 2. maddesinde, "*Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir.*" hükmüne yer verilmiştir.

¹ Anayasa Mahkemesi'nin 16.1.1998 günlü ve 1/1 sayılı kararı.

² AMK, E.1988/64, E.1990/2, E. 1988/62, E. 1990/3.

Ancak Başlangıç Kısım 7. paragraf dikkate alındığında laikliğin sadece cumhuriyetin niteliklerinden biri olmanın ötesinde cumhuriyetin temeli olduğu anlaşılır.

Laiklik 2. maddenin gerekçesinde şöyle açıklanmaktadır “*Hiçbir zaman dinsizlik anlamına gelmeyen laiklik, her ferdin istediği inanca, mezhebe sahip olabilmesi, ibadetini yapabilmesi ve dini inançlarından dolayı diğer vatandaşlardan farklı bir muameleye tabi kılınmaması anlamına gelir.*” Görülüyor ki gerekçede vurgu yapılan laikliğin “dinsizlik” olarak yorumlanamayacağı, başka bir ifadeyle laikliğin toplumsal ilişkilerin manevi değerlerden soyutlanmasını gerektirmediğidir.

Anayasanın 6. maddesinde yer alan “Egemenlik, kayıtsız şartsız Milletindir.”, “Egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz.” hükümleriyle egemenliğin ilahi değil beşi bir iradeden kaynaklandığını ifade edilerek laikliğe vurgu yapılmaktadır. Yasama yetkisi, Ulus adına TBMM’nin olup; yürütme yetki ve görevi ise Anayasa ve yasalara uygun olarak kullanılarak yerine getirilir. Bu anlamda, Ulus devlette, kaynağını bizatihi dinden alan bir yetki kullanılamaz ve böyle bir görev yerine getirilemez.

Laikliğin bir başka gerekliliği olan eşitlik ilkesi Anayasa 10. maddede şöyle ifade edilmiştir: “ Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşitlidir... Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.”

11 nci maddede Anayasa hükümlerinin herkesi bağladığı, 12. maddede ise temel hak ve özgürlüklerin kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da içerdii hükme bağlanmıştır.

Anayasa’nın 13 ncü maddesine göre, temel haklar da sınırlama yapılırken, bu sınırlamalar demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve de ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

Anayasa 14. madde 1. fıkrasında yer alan “*Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbirisi, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve insan haklarına dayanan demokratik ve laik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılamaz.*” hükmü ile temel hak ve özgürlüklerin kötüye kullanılmasının hiçbir koşulda koruma göremeyeceği, bu yolla laik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetlere girişilemeyeceği öngörülmüştür.

Anayasanın “Din ve vicdan hürriyeti” başlıklı 24. maddesi 1. fıkrasında “*Herkes, vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.*” cümlesiyle din ve vicdan özgürlüğü tanınmış, ikinci fıkrada “*14 üncü madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dini*

âyin ve törenler serbesttir” ifadesiyle dinin uygulama kısmına bir sınırlama getirilmiştir. Maddenin 3. fıkrasında “*Kimse, ibadete, dini âyin ve törenlere katılmaya, dini inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dini inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz.*” denilerek dini inanç ve kanaat özgürlüğü düzenlenmiştir. Maddenin 5. fıkrasında ise “*Kimse, Devletin sosyal, ekonomik, siyasi veya hukuki temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasi veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun, dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz*” hükmü öngörülerek dinin ve dini duyguların siyasi amaçlara alet edilmesi yasaklanmıştır. Bu yasakla amaçlanan; dinin ve din duygularının şahsi veya siyasi nüfuz elde etmek amacıyla dinin aldatma aracı haline getirilmesinin önlenmesidir.

Anayasa'nın 26 ncı maddesinde düzenlenen düşünce özgürlüğü ile 34 ncü maddesinde düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı da, başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak amacıyla yasayla sınırlanabilmektedir. Bu bağlamda laik düzenin ortadan kaldırılmasına dayalı olarak başkalarının hak ve özgürlüklerini korumaya dayanarak, yasayla bu özgürlükle sınırlanabilecektir.

Anayasa'nın 42 nci maddesi uyarınca, eğitim ve öğretim Atatürk ilke ve devrimleri doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre yerine getirilebilir ve eğitim ve öğretim özgürlüğü Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz.

Anayasanın 58 nci maddesinde gençlerin pozitif bilim ve Atatürk ilke ve devrimleri çerçevesinde yetiştirileceği, 130 ncu maddesinde ise yükseköğretimde çağdaş eğitim ve öğretim esaslarına dayanan bir düzen içerisinde bilimsel ilkelere uygun olarak eğitim, öğretim ve araştırmalar yapılabileceği öngörülmüştür.

Anayasanın 174. maddesinde, Türkiye Cumhuriyetinin laiklik niteliğini koruma amacını güden devrim yasalarının hükümlerinin, Anayasaya aykırı olduğu şeklinde anlaşılamayacağı ve yorumlanmayacağı belirtilmiştir.

1961 Anayasası'nın 153. maddesi, 1982 Anayasası'na 174. madde olarak alınmış, ayrıca 1982 Anayasası'nın Başlangıcıyla kimi maddelerinde açıkça yer verilerek laiklik anlayışı benimsenmiştir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi gerek 1961 Anayasası gerekse 1982 Anayasası döneminde birçok kararında ayrıntılarıyla açıkladığı laiklik ilkesinin Anayasal düzenin temeli ve Anayasa'da benimsenmiş bütün temel ilkelere egemen bir düşünce olduğunu belirtmiş, laikliğin koruması yönünde son derece hassas davranmıştır³.

³ 20.5.1971 günlü, 7/1 sayılı; 21.10.1971 günlü, 53/76 sayılı; 3.7.1980 günlü, 19/48 sayılı; 25.10.1983 günlü, 2/2 sayılı; 4.11.1986 günlü, 11/26 sayılı; 7.3.1989 günlü, 1/12 sayılı; 9.4.1991 günlü 36/8 sayılı; 2.2.1996 günlü, 15/5 sayılı; 16.1.1998 günlü ve 1/1 sayılı; 22.6.2001 günlü ve 2/2 sayılı.

Kararlarda ilk göze çarpan unsur batı dünyasından alınan laiklik kavramının Türkiye’de farklı bir anlam taşıması bu nedenle farklı bir uygulama şeklinin gerekliliğidir. Uygulama farklılığı ülkelerin içinde buldukları özgün şartlar, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasında laikliğin önemi, modern devlet yaratma sürecinde laikliğin rolü ya da İslam dininin öznel yapısı ile gerekçelendirilmiştir;

“Her şeyden önce şurasını belirtmelidir ki, laiklik ilkesi din ve Devlet ilişkilerini düzenleyen bir ilke olması nedeniyle, her ülkenin içinde bulunduğu ve her dinin bünyesinin oluşturduğu koşullar arasındaki ayrılıkların, laiklik anlayışında da ortaya ayrımlar çıkarması zorunlu bir sonuçtur.”⁴

“Türkiye’de laiklik ilkesinin uygulanması, rejimleri değişik kimi batılı ülkelerdeki laiklik uygulamalarından farklıdır. Laiklik ilkesinin, her ülkenin içinde bulunduğu koşullarla her dinin özelliklerinden esinlenmesi, bu koşullarla özellikler arasındaki uyum ya da uyumsuzlukların laiklik anlayışına da yansiyarak değişik nitelikleri ve uygulamaları ortaya çıkarması doğaldır.”⁵

“İslamlık bireylerin yalnız vicdanlarına ilişkin olan dinî inanç bölümünü düzenlemekle kalmamış, aynı zamanda bütün toplum ilişkilerini, devlet faaliyetlerini ve hukuku da tanzim etmiştir”⁶

Anayasa Mahkemesi değişik kararlarında tekrar ettiği laiklik anlayışını şöyle açıklamaktadır:⁷

1-Dinin devlet işlerinde etkili ve egemen olmaması,

2-Dinin, bireyin manevi yaşamına ilişkin olan dini inanç bölümünde, aralarında ayırım gözetilmeksizin, sınırsız bir özgürlük tanınarak dinlerin anayasal güvence altına alınması,

3-Dinin, bireyin manevi yaşamını aşarak toplumsal yaşamı etkileyen eylem ve davranışlara ilişkin bölümlerinde, kamu düzenini, güvenliğini ve yararını korumak amacıyla sınırlamalar yapılması ve dinin kötüye kullanılmasının ve sömürülmesinin yasaklanması,

4-Kamu düzeninin ve haklarının koruyucusu sıfatıyla, dinsel hak ve özgürlükler konusunda devlete denetim yetkisi tanınması.

Görülüyor ki Anayasa Mahkemesi din ile devletin birbirinden ayrılmasını laikliğin gereği saymıştır: “Hukuki yönden, klasik anlamda laiklik, din ve Devlet işlerinin birbirinden ayrılması anlamına gelmektedir. Ayrılık, dinin Devlet işlerine, Devletin de din işlerine karışmaması biçimindedir. ...”⁸

⁴ AMK., E. 1970/53, K. 1971/76, k.t.21.10.1971.

⁵ AMK., E. 1989/1, K. 1989/12, k.t.7.3.1989.

⁶ AMK., E. 1995/17, K. 1995/16, k.t.21.06.1995.

⁷ AMK., E. 1989/1, K. 1989/12, k.t.7.3.1989; E. 1995/17, K. 1995/16, k.t.21.06.1995.

⁸ AMK., E. 1970/53, K. 1971/76, k.t.21.10.1971

“Devlete, dinsel konularda denetim ve gözetim hakkı tanınması, din ve vicdan özgürlüğünün demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı bir sınırlama sayılamaz.”⁹

“Laik düzende özgün bir sosyal kurum olan din, devlet kuruluşuna ve yönetimine egemen olamaz” “... sınırsız, denetimsiz bir din hürriyeti ve bağımsız bir dini örgütlenme anlayışının ülkemiz için pek ağır tehlikelerle yüklü olduğu uzak ve yakın tarihi tecrübelerle anlaşılmıştır. Bu nedenlerle Anayasa Koyucu, mabedin ve din işleriyle uğraşan kimselerin özerkliği veya bağımsızlığı biçiminde sınırsız ve Devlet denetimi dışında kalan bir din hürriyeti anlayışının Anayasa’da kabul edilen laiklik düzeni ve ilkelerine uygun görmemiştir”¹⁰

Temel hak ve özgürlükler açısından konuya yaklaştığımızda Anayasa Mahkemesi’nin, devlet yönetiminde din kurallarından esinlenilmemesi gerektiği biçimindeki en geniş laiklik anlayışına bağlı kaldığını görüyoruz:

“laik devlette, kutsal din duyguları politikaya, dünya işlerine, hukuksal düzenlemelere kesinlikle karıştırılmaz. Bu tür düzenlemeler, dinsel gerekler ve düşüncelerle değil, bilimsel verilerden yararlanılarak kişi ve toplum gereksinimlerine göre yapılır.... Dinsel kurallardan arındırılmış, akla ve bilime dayanan, dinsel inancı kişilerin vicdanlarına bırakan laik devlette, hukuk düzeninin dinsel gereklerle sağlanıp sürdürülmesi benimsenemez.... Yasalar dine dayanamaz ve bağlanamaz. Yasalar ilkelerini dinden değil, yaşamdan ve hukuktan almazlarsa hukuk devleti niteliği zedelenir. Yasalar dinsel temele oturtulamaz.”¹¹

“Anayasa’daki laiklik ilkesine ... karşı eylemlerin demokratik bir hak olduğu savunulamaz. Anayasal ayrıcalığa sahip laiklik ilkesi, demokrasiye aykırı olmadığı gibi tüm hak ve özgürlüklerin de bu temel ilke ele alınarak değerlendirilmesi zorunludur.... laiklik ilkesine özel bir önem ve üstünlük tanıyan Anayasa, özgürlüklere karşı laiklik ilkesini özenle korumayı amaçlamış ve bu ilkenin özgürlüklere kısıdırılmasına olanak tanımamıştır.”¹²

“Türk Ulusu’nun yücelmesi bakımından laikliğin Anayasa’da öngörülen kimi sınırlamaları zorunlu kılan bir neden, Anayasa’da benimsenmiş bütün temel ilkelere egemen bir düşünce olduğu yinelenerek ortaya konulmuştur.”¹³

⁹ AMK., E.1989/1, K. 1989/12, k.t.7.3.1989

¹⁰ AMK., E.1995/17, K. 1995/16, k.t.21.06.1995

¹¹ AMK., E.1989/1, K. 1989/12, k.t. 7.3.1989; E.1990/36, K. 1991/8, k.t. 9.4.1991.

¹² AMK., E:1989/1, K. 1989/12, k.t. 7.3.1989

¹³ AMK., E. 1989/1, K. 1989/12, k.t. 7.3.1989

“... laiklik karşıtı beyan ve davranışlarıyla, demokratik hak ve özgürlükleri, demokrasiyi ortadan kaldıracak olan şeriat düzeninin getirilmesi için araç olarak kullandıkları anlaşılmıştır. Bu tür davranışların, . . . korunmaları olanaksızdır”.¹⁴

Bu tavır laiklikle Cumhuriyet’in diğer nitelikleri arasında ilişki kuran Mahkeme kararlarında açıkça görölmektedir.

“Demokratik düzen, dinsel gerekleri egemen kılmayı amaçlayan şeriat düzeninin karşıtıdır. Dinsel gereklerle yönetimde ağırlık veren bir düzenleme demokratik olamaz. Demokratik devlet ancak laik devlettir”¹⁵

“Hukuk Devleti, hukukun üstünlüğü ilkesi gücünü laiklikten almış, milliyetçilik ilkesi laiklikle tamamlanmış, Türk Devrimi laiklikle anlam kazanmıştır.”¹⁶

“Laikliğin, Türk Devrimi’nin, Cumhuriyetin özü ve ulusal yaşamın temeli olduğu bir gerçektir.”¹⁷

“Gerçekte laiklik din-devlet işleri ayrılığı biçiminde daraltılamaz. Boyutları daha büyük, alanı daha geniş bir uygarlık, özgürlük ve çağdaşlık ortamıdır. Türkiye’nin modernleşme felsefesi, insanca yaşama yöntemidir, insanlık idealidir.”¹⁸

“Laiklik, orta çağ dogmatizmini yıkararak aklın öncülüğü, bilimin aydınlığı ile gelişen özgürlük ve demokrasi anlayışını, uluslaşmanın, bağımsızlığın, ulusal egemenliğin ve insanlık idealinin temeli kılan bir uygar yaşam biçimidir. Çağdaş bilim, skolâstik düşünce tarzının yıkılmasıyla doğmuş ve gelişmiştir”¹⁹

“Devlete egemen ve etkin güç, dinsel kurallar ve gerekler değil, akıl ve bilimdir. Din, kendi alanında, vicdanlardaki yerinde, Tanrı-insan arasındaki inanış olgusudur. Kişinin iç inanç dünyasının düzenleyicisi olan dinin, devlet işlerinde söz sahibi ve çağdaş değerlerle, hukukun yerine geçerek yasal düzenlemelerin kaynağı ve dayanağı olması düşünülemez.”²⁰

“Çağdaşlaşmayı hızlandıran ve Türk Devrimi'nin kaynağı olan laiklik ilkesi toplumun akıl ve bilim dışı düşüncelerle yargılardan uzak kalmasını amaçlar”²¹

Bu açıklamalardan sonra, “laikliğe aykırı eylemlerin odağı olmak” olgusunun Anayasal ve yasal düzenlemelerden hareketle değerlendirilmesi gerekmektedir.

Anayasa’nın 68 nci maddesinin dördüncü fıkrasına göre “*siyasi partilerin tüzük ve programları ile eylemleri, ... insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz; sınıf veya zümre*

¹⁴ AMK., E.1997/1 K.1998/1, k.t. 16.1.1998

¹⁵ AMK., E:1989/1, K. 1989/12, k.t. 7.3.1989

¹⁶ AMK., E:1989/1, K. 1989/12, k.t. 7.3.1989

¹⁷ AMK., E. 1989/1, K. 1989/12, k.t.7.3.1989

¹⁸ AMK., E.1989/1, K.1989/12, k.t. 7.3.1989

¹⁹ AMK., E.1989/1, K.1989/12, k.t.7.3.1989

²⁰ AMK., E.1989/1, K.1989/12, k.t. 7.3.1989

²¹ AMK., E.1989/1, K.1989/12, k.t.7.3.1989

diktatörlüğünü veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamaz; suç işlenmesini teşvik edemez.” Belirtilen bu kurallara aykırı eylemlerin odağı durumuna gelmek kapatma nedenidir.

Anayasa'nın 68 nci ve 69 ncu maddelerine göre, siyasi partiler demokratik hayatın vazgeçilmez unsurlarından olup, çalışmaları ve faaliyetleri demokrasi esaslarına aykırı olamaz.

Anayasa ile kastedilen demokrasi, kuşkusuz çoğulcu ve laik demokrasidir. Anayasa ve yasaların Atatürk'e, Atatürk ilke ve devrimlerine, Atatürk milliyetçiliğine özel önem vermesi ise, konumuz yönünden kuşkusuz Atatürk'ün bir İslam toplumunda ilk kez şeri düzeni ortadan kaldırıp laik hukuk düzenine dayalı Ulus devlet olan Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve simgesi olmasıdır. Laikliğe aykırılığın odaklığı irdelenirken, Atatürk'e yönelik saldırı ve eylemler özellikle bu yönüyle ele alınmalıdır.

SPY'da laikliğin korunmasına özel önem vererek bu konuda düzenlemeler getirmiştir.

Buna ilişkin olarak :

Yasanın 3 üncü maddesinde siyasi partilerin çağdaş medeniyet düzeyine ulaşmayı amaç edinmeleri hükme bağlanmış, 4 ncü maddesinde ise demokratik siyasi hayatın vazgeçilmezi olan siyasi partilerin, Atatürk ilke ve devrimlerine ve Anayasa'daki demokrasi esaslarına bağlı olarak çalışmaları gerektiği belirtilmiştir.

SPY'nın 78 nci maddesi uyarınca siyasi partiler, Türkiye Devletinin Cumhuriyet olan şeklini; Anayasanın başlangıç kısmında ve 2 nci maddesinde belirtilen esaslarını; egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunun ancak, Anayasanın koyduğu esaslara göre yetkili organları eliyle kullanılabilceği esasını; hiçbir kimse veya organın, kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamayacağı hükmünü değiştirmek; Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, dil, ırk, renk, din ve mezhep ayrımı yaratmak veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere dayanan bir devlet düzeni kurmak amacını güdemezler veya bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar, başkalarını bu yolda tahrik ve teşvik edemezler. Yine bu maddeye göre, bölge, ırk, belli kişi, aile, zümre veya cemaat, din, mezhep veya tarikat esaslarına dayanamaz veya adlarını kullanamazlar. Herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamazlar ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar. Anayasanın hiçbir hükmünü, Anayasada yer alan hak ve hürriyetleri yok etmeye yörelık bir faaliyette bulunma hakkını verir şekilde yorumlayamazlar.

SPY'nın 81 nci maddesine göre dini kültür veya mezhep farklılığına dayalı azınlıklar bulunduğunu ileri süremeyecekleri gibi; 83 ncü madde hükmü gereğince felsefi inanç, din

ve mezhep ayrımı gözetilmeksizin herkesin yasa önünde eşit olduklarına aykırı amaç güdemezler ve faaliyette bulunamazlar.

Siyasi partiler SPY'nın 84 ncü ila 89 ncu maddeleri uyarınca; Türkiye Cumhuriyeti'nin laiklik niteliğini koruma amacı güden devrim yasalarına aykırı amaç güdemezler ve faaliyette bulunamazlar. Türk Ulusu'nun Kurtarıcısı, Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu Atatürk'ün şahsiyet ve faaliyetlerini veya hatırasını kötülemek veya küçük düşürmek amacını güdemez ve buna yol açabilecek davranış ve faaliyetlerde bulunamazlar. Türkiye Cumhuriyetinin laiklik niteliğinin değiştirilmesi ve halifeliğin yeniden kurulması amacını güdemez ve bu amaca yönelik faaliyetlerde bulunamazlar. Devletin sosyal veya ekonomik veya siyasi veya hukuki temel düzenini, kısmen de olsa dini esas ve inançlara uydurmak amacıyla veya siyasi amaçla veya siyasi menfaat temin ve tesis eylemek maksadıyla dini veya dini hissiyatı veya dince mukaddes tanınan şeyleri alet ederek her ne suretle olursa olsun propaganda yapamaz, istismar edemez veya kötüye kullanamazlar. Siyasi partiler, herhangi bir şekilde dini tören ve ayin tertipleyemez veya parti sıfatıyla bu gibi tören ve ayinlere katılamazlar. Dini bayramlar, ayinleri ve cenaze törenlerini parti gösterilerine ve propagandalarına vesile yapamazlar.

Bu çerçevede Türkiye Cumhuriyeti yönünden olmazsa olmaz değer taşıyan laiklik ilkesini korumak amacıyla getirilen düzenlemelere, siyasi partiler uymak; hatta laikliği pekiştirici iş ve işlemlerde bulunmak durumundadırlar. Bu cümleden olarak; siyasi partilerin Anayasa'da tarif edilen laiklik ilkesinin içeriğini boşaltmaya, değiştirmeye yönelik düşünce açıklamaları, insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, ulus egemenliğine, demokratik ve laik Cumhuriyet ilkesine aykırı eylemlerde bulunmaları, yine herhangi bir tür diktatörlüğü/totalitarizmi savunarak, bu çerçevede suç işlenmesini özendirmeleri de temel de laikliğe aykırılık oluşturmaktadır. Şöyle ki, laiklik ilkesi, çoğulcu demokratik düzenin olmazsa olmaz koşuludur. Çoğulcu demokrasi de ise, egemenliğin kaynağı Tanrı değil, Ulustur. Çoğulcu demokrasi, insan haklarını ve eşitlik ilkesini koruyan ve içselleştiren bir hukuk devletinin varlığını da gerektirir. Şeriat, din egemenliği ve totalitarizm boyutu nedeniyle, ayrıca buna ulaşmak için mevcut düzene aykırı ve suç teşkil eden eylemlerin işlenmesi de bu çerçevede değerlendirilmektedir. Bu konuların biri, bir kaçı ya da hepsine aykırı eylemlerin odağı olmak, sonuçta laikliğe aykırı eylemlerin odağı olmak anlamındadır.

Bir siyasi partinin laikliğe aykırı eylemlerin odağı olması ise, Anayasa'nın 69 ncu maddesinin altıncı fıkrası ve SPY'nın 101 nci maddesi gereğince, kapatma nedenidir. Tarihi deneyimleri nedeniyle laiklik ilkesi, Türkiye için çok özel bir öneme sahiptir ve bu konuda Türkiye'nin takdir hakkı da geniştir. Takdir hakkının genişliği, temel hak ve özgürlükler alanındaki sınırlamaların en dar anlamıyla yorumlanması gerektiği yolundaki

İHAM görüşüne aykırılık oluşturmamaktadır. Bu nedenden dolayı bir siyasi partinin kapatılması, İHAS'ın 11 nci maddesinin ikinci fıkrası kapsamındaki yasal amaçlara uygundur. Laiklik kavramı, Avrupa kamu düzeni içerisinde de koruma görmektedir. Bu bağlamda şeriat ta Avrupa kamu düzeniyle bağdaşmamaktadır(RP/Türkiye Kararı). Avrupa kamu düzeni içerisinde yer alan Türkiye yönünden, açıklanan kapatma nedeni, hem bu bütünün parçası olmasının, hem de ayrıca kendi hukuk düzeninin bir gereğidir.

2- Kapatma yaptırımına konu eylemler ve siyasi partiye isnat edilebilirliği

Bir siyasi partinin, laikliğe aykırı eylemlerin odağı durumuna gelmesi ve bu nedenle kapatılabilmesi için, bu eylemlerin, Anayasa'nın 69 ncu maddesinin altıncı fıkrası ve SPY'nın 103 ncü maddesine göre;

- Bu eylemlerin, o partinin üyelerince yoğun bir biçimde işlenmesi ve bu durumun da, o partinin büyük kongre veya genel başkan veya merkez karar veya yönetim organları veya Türkiye Büyük Millet Meclisindeki grup genel kurulu veya grup yönetim kurulunca zımnen veya açıkça benimsenmesi,

- Ya da bu eylemlerin, doğrudan doğruya anılan parti organlarınca kararlılık içinde işlenmesi,

gerekmektedir.

Bir siyasi partinin kapatılmasını gerektiren eylemlerin, aleniyet kazanmış, belli bir konuyu ihtiva etmesi yeterli olup, ceza hukuku kapsamında mutlaka suç olarak düzenlenmiş ve bu konudaki davaların da mahkumiyetle sonuçlanmış olması gerekmemektedir. Ancak eylem aynı zamanda ceza hukuku kapsamında suç olarak düzenlenmiş ise, bu konuda ceza mahkemesindeki davaların sonuçlanmasını beklemeye gerek bulunmamaktadır. Ceza mahkemesinde sonuçlanarak kesinleşen davalarda verilen kararlar ise, sadece eylemin kesin olarak işlenmemiş olduğu veya işlenmiş olduğu yönündeki tespitler yönünden bağlayıcıdır.

Siyasi partiler, demokratik bir rejimde hak ve özgürlüklerden en çok yararlanması gereken örgütlerdir. Bu durum siyasi partiler için daha geniş bir faaliyet alanını ortaya çıkarmaktadır. Geniş faaliyet alanının bulunması demek ise, siyasi partilerin eylemleri için farklı bir değerlendirme yapılmasını gerektirmektedir.

Siyasi partinin geniş hareket sahasının bulunması, ona isnat edilen eylem aynı zamanda suç teşkil ediyorsa, toplum ve hukuk düzeni yönünden kınanan bu davranışın, siyasi parti yönünden kınanmayarak hukuka uygun değerlendirilmesini gerektirmez. Ancak toplum ve hukuk düzeni tarafından açıkça kınanmayan ve suç olarak düzenlenmeyen davranış ve eylemlerin, daha çok hak ve özgürlüklere sahip olan siyasi partiler yönünden

kapatma davasına konu edilebilmesi, çok özel ve sınırlı durumlarda söz konusudur ki, bunlar da Anayasa'nın 68 nci maddesinin 4 ncü fıkrasına ve İHAS'ın 11 nci maddesinin ikinci fıkrasına uygun nitelikteki, yoğunluk ve kararlılıkla işlenen eylemlerdir.

Hukuk düzeninin suç olarak öngörmediği eylem, bu eylemin bir siyasi parti tarafından veya siyasi parti aracı kılınmak yoluyla işlenmesi durumunda, yarattığı ve kaçınılmaz olarak yaratacağı sonuçları gözetildiğinde, siyasi parti için yasaklama gerektirebilir. Eylemin suç olarak düzenlenmemesi, o eylemin hiçbir biçimde kınanamaması sonucunu doğurmaz.

Kaldı ki Anayasa'nın 68 nci maddesinin dördüncü fıkrasına dayanan ve bu fıkrayı açıklayarak siyasi partiler hakkındaki yasaklamaları sıralayan SPY'nın 78 nci ila 89 ncu maddeleri arasındaki düzenlemelere aykırılık, SPY'nın 117 nci maddesinde suç olarak ta öngörülmüştür. Siyasi partiye isnat edilen eylem hakkında, ceza davasının veya soruşturmasının açılmamış veya dokunulmazlık gibi yasal engeller nedeniyle açılmamış olması da, sonuca etkili değildir.

Kapatma davasına konu edilen eylemlerin işlendiği tarihlerin bir önemi bulunmamaktadır. Eylemlerin üzerinden ne kadar süre geçse de, bu eylemlere, "odaklığın" ortaya konulması yönünden iddianamede dayanılması olasıdır.

İHAS irdelenirken, siyasi parti kapatma yaptırımını ile ilgili olarak eylemlerin niteliği ve isnat edilebilirliği konusunda açıklanan durumlar, burada da geçerlidir.

Siyasi partinin genel merkez organlarının (SPY md 13), il ve ilçe teşkilatlarının (SPY md 19, 20), TBMM grup genel kurulu ve grup yönetim kurulunun (SPY md 24, 25), üyelerinin (SPY md 12) eylemleri; o siyasi partinin, yasa, anayasa ve İHAS tarafından korunmayan, hedeflediği amaç veya siyasi projeyi gerçekleştirmek, kolaylaştırmak, altyapı hazırlamak veya bunları ifadeye yönelik ise, siyasi partiye isnat edilebilecektir. Bu noktada şunu da belirtmek gerekmektedir ki, partiyi temsil eden organlarca gerçekleştirilen eylem veya söylemlerin, partinin değil kendi kişisel görüşleri olduğu açıklanmadıkça, bu söylem ve eylemler de partiye isnat edilebilecektir. Ancak, siyasi partiyi sorumluluktan kurtarmak adına, siyasi partinin amaç ve hedefleriyle örtüşen eylem ve söylemlerin, kendi kişisel görüşleri olduğunun açıklanması da, kuşkusuz siyasi partiyi sorumluluktan kurtarmayacaktır.

Yine eylem ve söylemlerin özellikle bir iktidar partisi yönünden somutlaşması yani sonuçlarının ortaya çıkması gerekmemektedir. Yasama organında çoğunluğa sahip bir siyasi partinin, bu eylem ve söylemleri her an için gerçekleştirebilecek konumda olması karşısında, bu eylem ve söylemlerin gerçekleşebilir olması karşısında, soyut olarak varlığı dahi, kapatma yaptırımına dayanak olabilecektir.

Ancak özellik arzeden aşağıdaki konuların da açıklanması gerekmektedir.

Bir siyasi parti üyesi olup, yerel yönetimlerde görev alanların eylemleri de, o siyasi partinin hedeflediğı siyasi projeyi gerçekleştirmek veya ifade etmek amacına yönelikse, siyasi partiye isnat edilebilir.

İktidarda bulunan bir siyasi parti, kuşkusuz kendi kadrolarını da, (bir örnek olarak bakan düzeyinde) devlet birimlerine taşımaktadır. Bu noktada, siyasi parti mensuplarına organik anlamda yakın planda çalışan, böylece siyasi partililerle yakın ve/veya yoğun ilişkide bulunan kamu görevlilerinin eylemlerinin, siyasi partiye isnat edilebilir olup olmadığının açıklanması gerekmektedir.

Devletin idare mekanizması, söz konusu görevlinin bulunduğu makamın ışığında, ancak dar bir yoruma tabi tutulmalıdır (Vogt/Almanya Kararı). Bu bağlamda, devlet birimlerinde siyasi parti mensuplarına yakın planda çalışan (müsteşar, genel müdür gibi) kişilerin eylemleri, siyasi partinin amaçlarını ifadeye yönelikse, bu eylemler o birim üstü parti mensuplarınca ve ayrıca/dolayısıyla siyasi parti organlarınca zımnen veya açıkça benimseniyorsa, bunlarda siyasi partiye isnat edilebilecektir. Çünkü, siyasi partinin özellikle iktidardaki siyasi partinin amaçladığı modeli oluşturmak adına, bir bütünlük içerisinde ve bir bütünün parçalarını oluşturmak adına bu eylemler gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla devlet kadrolarında yer alan anılan görevlilerin belirtilen eylemleri de, siyasi partinin bakış açısına ve bunun bir gereğı olarak ortaya çıktığından, biçimlendiğinden, siyasi partiye isnat edilebilecektir.

Bu bağlamda halen Adalet ve Kalkınma Partisi Milletvekili olan eski Başbakanlık Müsteşarı'nın konumu nedeniyle anılan kişinin iş ve işlemleri, ayrıca önem taşımaktadır. Bürokrasinin en tepesindeki bu kişinin de etkisiyle yapılan kadrolarda, iktidar partisinin eylem ve söylemleri gerçekleştiriliyor veya dile getiriliyorsa, siyasi partinin kendisini sorumlu kılmamak adına, devlet mekanizması gereğince yakın ilişkide bulunduğu bu kadrolardaki kişilerin, siyasi parti tarafından da benimsenen iş ve işlemleri, tartışmasız olarak siyasi partiye eylem olarak isnat edilebilecektir.

Yine TBMM Başkanı ve Başkanvekillerinin de konumları itibarıyla, eylemlerinin mensubu oldukları siyasi partiye isnat edilebilirliği önem taşımaktadır. Anayasa'nın 94 ncü maddesinin altıncı fıkrasına ve SPY'nın 24 ncü maddesinin ikinci fıkrasına göre, *"TBMM Başkanı ve Başkanvekilleri, üyesi buldukları siyasi partinin ve parti grubunun Meclis içinde veya dışındaki faaliyetlerine; görevlerinin gereğı olan haller dışında, Meclis tartışmalarına katılamazlar; Başkanı ve oturumu yöneten Başkanvekili oy kullanamazlar."* Ancak TBMM Başkanı ve Başkanvekillerine yönelik bu düzenleme, Başkan ve Başkanvekillerinin hiçbir eyleminin siyasi partiye isnat edilemeyeceğı sonucunu

doğurmamaktadır. Eğer Başkan ve Başkanvekillerinin eylemleri, açıkça bu kuralı da ihlal ederek, mensubu oldukları siyasi partinin eylem ve söylemiyle örtüşüyor ve bu kişiler, siyasi partinin gerçekleştirmek istediği projeyi ifade ve bu projeye destek anlamında diğer parti mensupları gibi hareket ediyorlar ise, siyasi parti tarafından kabul gören bu eylemler de siyasi partiye isnat edilebilecektir.

Diğer taraftan parti üyeliğinden ayrılanların fiil ve söylemleri de partiye isnat edilebilir. Bu anlamda Abdullah Gül'ün, parti kurucu üyesi, başbakan, başbakan yardımcısı ve dışişleri bakanı olarak eylem ve beyanları da partiye yüklenebilecektir.

Bir iktidar partisi yönünden, hükümetin icraatları, siyasi parti söylemiyle biçimlendiğinden, bu bağlamdaki iş ve işlemler de siyasi partinin eylemi olarak, o siyasi partiye isnat edilebilecektir. Bu bağlamda, yasa tasarıları, eğer siyasi partinin kapatmaya konu olan eylemlerinin yöneldiği amacı gerçekleştirmeye veya kolaylaştırmaya yönelikse, bu tasarılar da siyasi parti eylemi olarak o siyasi partiye isnat edilebilecektir. İHAM kararlarında da açıklandığı üzere, TBMM'nde çoğunluğu oluşturan siyasi parti için, bu tasarıların eylem olarak isnadiyeti için, yasalaştırılmalarını beklemek zorunluluğu bulunmamaktadır. Çünkü bu eylemlerin yasalaşması yani somuta indirgenmesi, yasama organının da çoğunluğa sahip bir iktidar partisi yönünden her an için olasıdır. Isnat edilebilen eylem niteliğindeki bu tasarıların yasalaşması da, eylemin yasama organı işlemlerine geldiğinden bahisle, siyasi partiye isnadiyeti ortadan kaldırmamaktadır. Aksine, siyasi partinin eylemini sürdürmesi niteliğindedir (RP/Türkiye Kararı).

Bu bağlamda, o siyasi partiye mensup milletvekilleri tarafından sunulan yasa teklifleri de, siyasi partinin kapatma yaptırımına konu olan siyasi projesiyle veya eylemleriyle örtüşüyorsa, yasama organının da çoğunluğu oluşturan bir siyasi partiye, bu tekliflerin yasalaşmalarını beklemeden isnat edilebilecektir.

Anayasa'nın 83 ncü maddesinin birinci fıkrası, yasa tasarısı veya yasa teklifleri hatta yasa olarak ortaya çıkan bu eylemler nedeniyle siyasi partinin sorumlu tutulmasını bertaraf etmemektedir. Bireysel anlamda mutlak dokunulmazlık yaratan madde kapsamındaki eylemler, siyasi parti yönünden bu maddenin koruma alanında kalmamaktadır (RP/Türkiye Kararı)

Siyasi partinin hedef ve amaçlarıyla bağdaşmayan eylem veya söylemler nedeniyle ilgili kişilerin eleştirilmemesi ve haklarında disiplin soruşturmasının başlatılmaması, bu eylem ve söylemlerin o siyasi parti tarafından benimsendiği anlamındadır.

Siyasi partinin hedef ve amaçlarıyla açıkça örtüşen eylem ve söylemler nedeniyle siyasi partinin bu eylem veya söylem sahiplerini eleştirmesi veya haklarında soruşturma yapması, sadece partinin kendisini bu eylemlerden sorumlu kılmamak amacına yönelik

olduğunda, bu eylem ve söylemler de siyasi partiye isnat edilebilecektir. Göstermelik olarak başlatılan, sonuçsuz kalan veya öngörülenden daha az yaptırımla sonuçlanan soruşturmalar da, o siyasi partiyi sorumluluktan kurtarmamaktadır.

D- DAVALI SİYASİ PARTİ HAKKINDAKİ İSTEMİN İRDELENMESİ:

1- Adalet ve Kalkınma Partisi

Davalı siyasi parti, gerekli bildirim ve belgeleri 14.08.2001 tarihinde İçişleri Bakanlığı'na vererek 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 8 inci maddesine göre tüzel kişilik kazanmıştır.

Tüzel kişilik kazanmasından sonra 03 Kasım 2002 ve 22 Temmuz 2007 Milletvekili Genel seçimleri sonucunda Parlamento çoğunluğunu elde ederek tek başına iktidar olmuştur.

Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan, daha önce Refah Partisi'nde siyaset yaparken, bu parti listesinden beş yıl süre için 1994 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı seçilmiş, ancak 06.12.1997 tarihinde Siirt'te yaptığı konuşma nedeniyle halkı din ayrımı gözeterek kin ve düşmanlığa açıkça tahrik etmek suçundan on ay hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Bu mahkûmiyeti nedeniyle 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 11 nci maddesi gereğince siyasi parti kurucusu (veya üyesi) olmasına yasal engel bulunmasına rağmen, Adalet ve Kalkınma Partisi'nde kurucu üye olmuş ve bilahare partinin genel başkanı seçilmiştir.

Bu durumun yasal olarak olanaksızlığı karşısında Başsavcılığımızca 21.8.2001 tarihli başvuru üzerine Yüksek Mahkemenizce, 09.01.2002 tarih ve 8/9 sayılı kararla adı geçen parti kurucu üyesi olamayacağı belirtilerek mevcut aykırılığın giderilmesi konusunda ihtar kararı verilmiştir. Bu ihtar kararında öngörülen altı aylık süre içerisinde aykırılık giderilmediğinden, Başsavcılığımızca SPY'nin 02.01.2003 tarih ve 4778 sayılı yasa ile değişiklik yapılmadan önceki 104 ncü maddesi uyarınca adı geçen parti hakkında 23.10.2002 tarihinde kapatma davası açılmıştır.

Adalet ve Kalkınma Partisi, 27.12.2002 tarih ve 4777 sayılı yasa ile Anayasa'nın 76 ncı maddesinde; 02.01.2003 tarih ve 4778 sayılı yasa ile SPY'nin 8 nci, 11 nci, 104 ncü ve Milletvekili Seçim Yasası'nın 11 nci maddelerinde değişiklik yapmış, ayrıca adli sicil kaydından kaynaklanan yasal engeli bertaraf etmek için (veto edilen 4779 sayılı yasa yerine) 4809 sayılı yasayı da çıkartmıştır. Yasalardaki ve Anayasa'daki bu değişikliklerle Recep Tayyip Erdoğan hakkında söz konusu olan mevzuat engelleri ortadan kaldırılmıştır. Açılan kapatma davasında karar halen açıklanmamış ise de, yasa değişikliği ile bu davaya

konu SPY'nin 104 ncü maddesindeki yaptırım devlet yardımından yoksunluğa dönüştürülmüştür.

Recep Tayyip Erdoğan, Adalet ve Kalkınma Partisi kurulmadan önce, laikliğe aykırı eylemlerin odağı oldukları için Anayasa Mahkemesi'nce 1998 yılında kapatılan Refah Partisi ve 2001 yılında kapatılan Fazilet Partisi'nde siyaset yapmıştır.

Adalet ve Kalkınma Partisi tarafından 18.11.2002 ila 14.3.2003 tarihleri arasında kurulan 58. hükümette Başbakanlık görevini Abdullah Gül, siyasi yasaklılığının mevzuat değişikliği ile kalkması sonrasında yapılan ara seçimde milletvekili seçilmesi üzerine 14.3.2003 tarihinde kurulan 59 ncu ve daha sonra kurulan 60.ncü hükümetlerde ise Başbakanlık görevini Recep Tayyip Erdoğan üstlenmiştir.

Abdullah Gül, Abdüllatif Şener, Mehmet Ali Şahin, Abdülkadir Aksu, Ali Coşkun ve Zeki Ergezen daha önce Refah Partisi ve Fazilet Partisi'nde siyaset yapmışlardır. Cemil Çiçek, Mehmet Vecdi Gönül ise Fazilet Partisi'nde siyaset yapmışlardır.

22. dönemde TBMM Başkanı olan Bülent Arınç daha önce Refah ve Fazilet Partisi'nde siyaset yapmıştır. TBMM Başkanvekillerinden İsmail Alptekin daha önce Fazilet Partisi kurucu genel başkanlığı görevinde bulunmuştur.

Laikliğe aykırı eylemleri nedeniyle 1997 yılında Kırıkkale Üniversitesi Rektörlüğü görevinden alınan Beşir Atalay ise 58 nci ve 59 ncu hükümette Devlet Bakanı, 60 ncu hükümette İçişleri Bakanı olarak görev almıştır.

Recep Tayyip Erdoğan'ın İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı olduğu dönemde, aynı belediyenin şirketleri olan İDO Genel Müdürü Binali Yıldırım Ulaştırma Bakanı, İGDAŞ yönetim kurulu üyesi Mehmet Hilmi Güler ise Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı, yine aynı belediyenin Veteriner İşleri Müdürü Mehmet Mehdi Eker Tarım ve Köyişleri Bakanı olarak görev almışlardır. TBMM Başkanvekili Nevzat Pakdil, Erdoğan'ın belediye başkanı olduğu dönemde belediyeye bağlı İETT Genel Müdürlüğü görevinde bulunmuştur

Milletvekilleri, örgütler, yerel yönetimler ve üyeler bağlamında ise, Adalet ve Kalkınma Partisi'nde halen siyaset yapanlardan, geçmişte başka bir siyasi parti ile bağlantısı olanlar esas alındığında; geçmişte siyaset yapılan partiler sıralamasında Refah Partisi - Fazilet Partisi ilk sırada yer almaktadır.

Adalet ve Kalkınma Partisi'nin tüzük ve programı incelendiğinde, soyut metinlerde hedeflenen laiklik karşıtı modele yönelik hükümlerin yer almadığı görülmektedir. Ancak davalı parti, laiklik karşıtı eylem ve söylemleriyle yasalara ve Anayasa'ya aykırı olarak tüzük ve programının ötesine geçmiştir.

2- Adalet ve Kalkınma Partisinin davaya konu eylemleri

a- Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanı ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın laiklik ilkesine aykırı eylem ve demeçleri

1) 2003 yılı Mayıs ayında Malezya'ya yapmış olduğu gezide bu ülkede yayımlanan News Straits Times adlı gazeteye demeç veren Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanı ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın **“Modern bir İslam devleti olarak Türkiye, medeniyetlerin uyumuna örnek olabilir”** dediği, (Ek.1)

2) Yargıtay Onursal Yargıtay Başkanı Eraslan Özkaya'nın ülkede yaşanan gelişmeleri ve gidişatı da gözetererek 2003 Yılı Adli Yıl açılış konuşmasında, “...Sınırsız din ve vicdan özgürlüğü isteyenlerle İslami devlet kurmak isteyenlerin amaçları aynı...” şeklindeki tespitine, Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanı ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın “ *...Bu bir defa çirkin ve olumsuz bir yaklaşım, Bir defa özgürlükleri farklı bir noktada olan kişinin özgürlük alanına kadar o alana giremezsiniz. Siz bir dinin mensubuysanız, farklı bir dinin mensubunun olduğu alana giremezsiniz. İnancınızın gereği neyse, bu inanca saygı duymak yönetimlerin görevidir.(...) Kaldı ki, şu anda yaşanan süreçte gerek Türkiye’de, gerek Batı’da, gerek Dünya’da tamamiyle dinlere saygılı olan bir anlayışın egemen kılınması, aynı şekilde düşünceye ve örgütlenmeye saygılı yapıların, özgürlüklerin oluşmasına fırsat verilmesini devamlı olarak imkânını hazırlıyor. Biz de böyle bir gayretin içindeyiz ...”* diye beyanda bulunduğu, (Ek.2)

3) Genelkurmay 2. Başkanı Org. İlker Başbuğ'un imam hatip lisesi mezunlarıyla ilgili askerlerin rahatsızlığını ortaya koymasından sonra, Üniversitelerarası Kurul üyesi profesörler ve Genelkurmay Başkanı Hilmi Özkök ile görüşen Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanı ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın 16.10.2003 tarihinde yazılı basında yer alan ifadesinde, Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik'in acil olarak çıkarılmasını savunduğu imam hatip lisesi mezunlarının üniversiteye girişini zorlaştıran katsayı engelini ortadan kaldırması amacıyla YÖK Yasasında yapılacak değişikliğe ilişkin tasarımı **“acelemiz yok”** diyerek geri çektiklerini bildirdiği, tasarının TBMM Milli Eğitim Komisyonu Başkanı Tayyar Altıkulaç tarafından YÖK Yasa taslağı içerisinde değerlendirilmek üzere alt komisyona gönderildiği, (Ek.3)

4) Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın 29.05.2004 tarihinde Oxford Üniversitesinde yaptığı konuşma sonrası verdiği demeçte imam hatip liselilerin önünü açan YÖK Yasası'nı laikliğe aykırı olduğu gerekçesiyle veto eden Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'e, **“Bu okullar çok partili dönemden beri var. Dün laikliğe aykırı değildiler, bugün niye aykırı oldular? Bunun laiklikle alakası yok”** ...“Normal liselerde okutulan birçok ders İHL'de de okutuluyor. Ayrıca din dersi için de bir yıl fazla okuyorlar. Bu tür bir eğitim almak laikliğe aykırı mı?” diye söylediği, **“Son 5 yılda bu yasağı koymak hangi adalet duygusuyla**

*bağdaşır?," "Sizin için ılımlı İslamcı deniyor. Biz Avrupalılar bu tanıma şaşırıyoruz. Hem İslamcı hem laik birbiriyle nasıl bağdaşır?" sorusuna "İlimli denilince, ilimli olmayanı varmış gibi oluyor. Sadece bir İslam vardır. Önüne bir şey konulamaz. Bu İslamı zedelemeye yönelik bir tezdır. Laiklik çok farklı bir konudur. Laik olduğumuz Anayasa'da belirtilmiştir. İnsanlar dini gereklerini böylece yerine getirebilir. **İslam ile laikliği yan yana tanım olarak getirmek yanlış olur. Kişiler laik olmaz.**" yanıtını verdiği, (Ek.4)*

5) RP İstanbul İl Başkanı olarak Ümraniye'de 1994 tarihinde yaptığı konuşmanın kasedinin Kanal D'de yayınlanması üzerine Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 22.08.2001 tarihli Akşam gazetesinde yayınlanan açıklamasında, söz konusu konuşmayı günün şartları içinde, üyesi bulunduğu partinin söylemleri ve disiplini gereği gerçekleştirdiğini ifade ederek, **"Bazıları laikliği din gibi algılıyor. Laiklik din olursa aynı anda Müslüman olunamaz. İnsan iki dine mensup olamaz. Asıl itibarıyla laiklik bir sistemdir ve fertlerin değil, devletin laikliği söz konusudur. Dine mensupluksa ferdi bir tasarruftur. O manada söyledim."** dediği, (Ek.5)

6) Christchurch kentinde, "Ulusal Avrupa Etütleri Merkezi" tarafından düzenlenen konferansa katılan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, "Türkiye'de Türkü vardır, Kürdü vardır, Lazı vardır, Çerkezi vardır, Gürcüsü vardır, Abhazı vardır, aklınıza ne gelirse. **Bizdeki etnik unsurları birbirine bağlayan önemli bir din bağı vardır. Çünkü Türkiye'nin yüzde 99'u Müslüman'dır. Bizdeki etnik unsurları birbirinden ayıran ya da bağlayan bağ, Yugoslavya'daki gibi Hırvat, Boşnak, Sırp gibi değildir. Yugoslavya'da savaşlar başladığı zaman birbirlerinden boşanmışlardır, ayrılmışlardır. Türkiye'de Kürt kökenli vatandaşlarımızın sorunu, Türk vatandaşın sorunu kadardır, Laz kökenli vatandaşımın sorunu ne kadarsa Kürt kökenli vatandaşımın sorunu da o kadardır."** şeklindeki beyanlarının 6.12.2005 tarihli basın yayın organlarında yer aldığı, (Ek.6)

7) Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, Avustralya'nın Sydney Kentini gezerken, "Herkes kendi kimliğiyle övünebilir. Bu onun en doğal hakkıdır. Kürt Kürtlüğüyle, Türk Türklüğüyle, Çerkez Çerkezliğiyle, Laz Lazlığıyla övünebilir. Etnik kimlik anlamında söylüyorum. Ama bizi üstte birbirimize bağlayan üst kimlik TC vatandaşlığıdır. Bu ortak paydadır"...**"Hepimizi yaratan mutlak yaratıcı Allah'tır. Ayrıma ne gerek var. O üst ortak paydada birleşip el ele vereceğiz"** dediği, (Ek.7)

8) Yeni Zelanda ve Avustralya'ya yaptığı ziyareti tamamlayarak Ankara'ya dönen Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Esenboğa Havaalanı'nda 11.12.2005 tarihinde yaptığı basın toplantısında; "Türkiye'de etnik unsurları birleştiren ana unsur dindir" şeklinde bir ifadeniz oldu mu, yoksa yanlış anlaşılma mı oldu?" sorusu üzerine, "Ben ne söylediğimi

*çok iyi biliyorum. Bakın bunu ne zaman, ne üzerine söyledim. İşin başını, arkasını bir tarafa koyup ortasını almayın. Biliyorsunuz konu, Sayın Baykal'ın Yugoslavya benzetmesi üzerine söylenmiştir. Türkiye, bir Yugoslavya değildir. Orada Sırp, Hırvat, Boşnak hepsi ayrı dinlerin mensuplarıdır. Aynı dinde olup farklı mezheplerde olanlar da vardır. Ama Türkiye'de ise 30'a yakın etnik unsur var. Bunu her zaman sizler de yazıyorsunuz, yüzde 99'u Müslüman bir ülke **Türkiye'de din bir çimentodur.**"* cevabını verdiği,

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın bugüne kadar "din bir üst kimliktir" ifadesi kullanmadığını vurgulayarak, "Üst kimlik olarak kullandığım ifade; Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığıdır ve bunun defaatle açıklamalarını yaptık. Ama buna rağmen bazıları anlamak istemiyor. **Yine söylüyorum, din bir çimentodur ve şu anda en önemli birleştirici unsurumuzdur. Tarih boyunca bu böyledir....**" diye söylediği, (Ek.8)

9) 2005 yılı Mayıs ayında Kazakistan ziyareti dönüşü Atatürk Havalimanı'nda gazetecilerin sorularını yanıtlayan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın; izinsiz açılan Kuran kurslarıyla ilgili olarak "**Bir defa, şu ifade, çok çirkin bir ifade(...) Kaçak Kur'an kursu diye bir ifade olmaz. Yanlış bir şey. Bir defa, kanunun ruhuna aykırı. Kur'an öğrenilir. Kuranı öğrenmede kimse suç ifadesi kullanmaz. Bu millet Müslüman'dır ve Müslüman olan millet, kendi kitabı Kuranı da rahatlıkla öğrenebilir. 'Kaçak Kuran kursları' diye bir kanun maddesi yok. Ortada olan madde şudur; kanuna aykırı eğitim kurumlarıyla ilgilidir. Bu, birçok alanda eğitim veren kurumları kapsamaktadır. Bu tür yanlışlarla ülkemizi, halkının yüzde 99'u Müslüman olan bir ülkede, kendi kitabını öğrenme konusunda, kalkıp da böyle laflar kullanmayalım. Ondan sonra da kalkıp 'efendim niye İncil dağıtılıyor' diye bağırmanın bir anlamı yoktur. Önce bu millet, Müslüman olarak, tabii ki kendi kitabını öğrenecektir, bilecektir ama onun ruhunu kavrayacaktır. Onun ruhunu kavramasına yönelik de kendi çarelerini bu millet, yasalar içerisinde, tabii ki üretecektir.**"...Türban konusunda ise; "ben toplumun talebini çok iyi biliyorum ve duyarlılığı çok iyi anlıyorum. Bu duyarlılığın bilinci içerisinde de geleceğe bakıyorum. Çünkü ben yaşıyorum, ben konuşmuyorum" şeklinde beyanda bulunduğu, (Ek.9)

10) 2005 yılı Haziran ayında Amerika'ya giderken uçakta Dünden Bugüne Tercüman gazetesinden Nazlı Ilıcak ile görüşen Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın laiklik konusunda, "Laikliği din haline getirirseniz halkı üzersiniz"... "Bizim laiklikle derdimiz yok. 1982 Anayasası'nın laikliği düzenleyen maddesinin gerekçesinde bir tanım mevcut. Gerekçe, 'bütün dinlere eşit mesafede olmak' diyor. İnançlar, devlet güvencesinde. Tekrar ediyorum: **Ben insan olarak laik değilim; devlet laiktir. Buna mukabil laik düzeni korumakla yükümlüyüm.** Ama siz laikliği bir din gibi takdim ederseniz, bu ülkenin halkını üzersiniz. Türkiye iyiye gidiyor, hükümet başarılı, laikliği gündeme getirip, bundan

nemalanmak isteyenler var. Türkiye'de 'niyet okuyucuları' haksız isnadlar ortaya atıyor"...“Eski TCK'daki 261. madde yerine, 263. madde ikame edildi. Biz sadece cezayı 1 yıla indirdik veyahut hâkimin takdirine bağlı olarak para cezası koyduk. Şunu söyleyeyim ki, bu madde eğitim ve öğretim özgürlüğü açısından hatalı. **Eğitim ve öğretim nasıl kanuna aykırı olur?** Artık kendimize güvenen toplum olmak zorundayız. ABD'de, İngiltere'de, örgün eğitimin dışında, çocuk evinde oturuyor, eğitimi evde alıyor, ona diplomayı da veriyorlar. Biz ise, oradan buradan buduyoruz, okuma imkânlarını kısıtlıyoruz. Sonra da 700 bin kız, okuma yazma bilmiyor diye feryat ediyoruz. Aslında, 263. maddeye "Kaçak Kur'an kursu" maddesi demek çok çirkin. Eğitim ve öğretim, suç kapsamına sokulmaz ama, bazı hassasiyetlere saygımız olduğundan, hafifletmekle birlikte, kanuna aykırı eğitim kurumlarına verilen cezayı kaldırmadık.” dediği, **(Ek.10)**

11) 2005 yılı Haziran ayında Beyrut'tan İstanbul'a dönerken, uçakta gazetecilere, açıklamalarda bulunan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, **Kur'an kursları için yaş sınırı konulmasına karşı olduğunu söylerken, kendisinin de 7 yaşında Kur'an kursuna gittiğini hatırlatarak,** “Çok açık net bir şey söylemek istiyorum. Bir defa eğitimin kanuna aykırılığının tartışılması lazım. Adı üzerinde eğitim kurumu. Burada eninde sonunda eğitim yapılıyor. Bu kişileri silahlı eyleme götüren bir olaysa, zaten başka maddelerde bu var. Nedir eğitim? Çünkü bugüne kadar bizim en büyük sıkıntımız madde konur, kelime orda durur, ama nedir diye geldiğinizde tanımda yok. Orada biz arkadaşlara dedik ki bu eğitim kurumunun gerekçede tanımını yapalım. Bu tanım orada açıkça yapılıyor. Bu kadar açık ve net olduğuna göre, bunu başka bir yere saptırmak gerçekten de çirkin. Kaldı ki Kuran öğrenecek. Kuran'ın eğitimi olmaz. Kuran'ın öğrenimi olur. Yani bir taraftan kalkacağız diyeceğiz ki, yani işte misyonerler geldi şunu bunu yapıyor, İncil dağıtıyor, Tevrat dağıtıyor, ama öte yandan geleceksin Kuran'ı öğrenmeyi yasaklayacaksın. Bir şey söyleyeyim. Çeşitli yazılarınızda mesela Orhan Pamuk un kitabında (Sütlüce Kaymakamı'nın kitabın toplatılması isteği) ne yaptınız, hep beraber isyan ettiniz. Öbür tarafta şiir okuyan bir çocukla ilgili bir durum oldu. Hepiniz dediniz ki böyle bir şey olmaz. Peki bir Müslüman'ın kendi arzusuyla, Kuran'ı öğrenmesine niçin karşı çıkıyoruz...Kuran öğrenimi konusundaki tartışmalar gerginliğe yol açıyor. Ondan sonra bunun sorumluları kimse bunları aramaya başlıyor. **Bir çocuğun Kuran'ı öğrenmesinin ona getireceği olumsuz ne olabilir? Burada bir yaş sınırı getirildiği zaman öğrenme kolay olsun diye değil, tam tersine bunun önünü nasıl keseriz; bu anlayışla getirildi. Şu anda Diyanet konu üzerinde çalışıyor. Milli Eğitim de çalışıyor. Birisinde 12 yaş, diğerinde 15 yaş. Diyor ki bu yaşlardan önce öğretemezsin. Bırakalım kitabını, Kuran'ı öğrensin. Bu durumdan niye rahatsız olalım. Bırakalım rahat rahat öğrensin.**

Tommiks-Teksas okumaya hiç kimse mani olmuyor ama kendi kitabını öğrenmesine niye mani oluyoruz."... "Benim tezgâhımdan geçmiş olanların, ülkeme ne zararı var ki. Bunu öğrenenlerin ülkelerine ne zararı var. Varsa üzerinde duralım. Ben, ülkeme zarar verecek bir şeyi niye yapayım? Deli miyim?..." Din kültürü, ahlâk bilgisi dersinde Kur'an öğrenmiyorlar ki. Ben biliyorum, sûre ezberleme problemi olan çocuklar aradı. Şimdi bakın, burada namazla ilgili bahislerde, namazla ilgili bazı sureleri öğretmenler öğretebilir. Ama, bu, Kur'an öğretmek değil. Orada birkaç tane sûreyi öğretmişsin; başka bir şey değil. Kur'an dersi dediğimiz zaman bunda tecvid var, tilavet var, tefsir var; bunlar ayrı şeylerdir" dediği,

Başörtüsü konusunda ise "Ülkenin bir gerçeği olduğuna inanıyorum"..."Toplumda mutabakat olduğuna göre, kurumlar arasındaki, kuruluşlar arasındaki uyumsuzluğu anlamak mümkün değil. Ülkede toplumsal mutabakatı tesis etmişsin. Kurumsal mutabakat da tesis edilsin ki, birbirine şüpheyle bakan bir ülke olmayalım" dediği, Başbakan, **"türban sorunu"nu nihai kertede aşmak için referanduma gidilmesi gereğinin de "zaman zaman kendi düşünce dünyasına girdiğini" söylerken, "Tabii, bunun taymingi (zamanlama) önemli. Olayın sosyal boyutu var, siyasal boyutu var. Bütün bunların değerlendirmesini, analizini aramızda hükümet olarak, parti olarak yapmamız lazım. Diğer partilerle bunu değerlendirmemiz lazım. Ben yaptım oldu, şeklinde olmaz" diye söylediği, (Ek.11)**

12) a-Başbakan Recep Tayip Erdoğan'ın basına yansıyan geçmişteki beyanlarında:

* *Fanilere kul olmayacağız, dedik. Biz sadece bir zihniyetin, bir sistemin bu ülkede iktidarı için çalışıyoruz. Bu zihniyet, bu sistem er geç bu ülkede iktidar olacak. Dolayısıyla kula kul olmayacağız, çıkara kul olmayacağız. Fanilere kul olmayacağız, sadece Allah'a kul olmanın hazzını yaşayacağız.*

* *Türkiye'de şu anda birilerinin şeriatı var. Ama bu şeriat tükendi. Şu anda kahrolsun şeriat diyenler, kendi kendilerine kahroluyorlar.*

* *Ben İstanbul'un imamıyım.*

* *Elhamdülillah şeriatçıyım.*

* *Yılbaşına karşıyım.*

* *Ata'ya saygı durumunda sap gibi ayakta durmaya gerek yok.*

* *Bizim için günah dosyası hazırlamışlar. Bizim günah dosyamızda ne var, İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi'ni fatiha ile açmak var. Bir Meclis'i fatihayla açtık. Fatiha ile Meclis'i açmak nedir? Önce bunu açıklayalım... Fatihanın manası nedir? Fatiha, karanlığı aydınlığa açmaktır.*

* Yirmi yıl önce, yirmi beş yıl önce deselerdi, pop yıldızlarının çılgınlıklarını sergiledikleri Gülhane Parkı'nda bir gün gelecek, Allah'a âşık olanlar, ona sadık olanlar, muhlisler bu çınarların altını dolduracak ve buradan dünyaya nasıl ortaçağın karanlıklarından bir yeni çağ açmışlarsa, Allah'ın izniyle bir yeni çağ açılmışsa, Allah'ın izniyle yeni bir çağ, zulüm çağı kapatılacak, aydınlık bir çağ açılacaktır.

* İmamlar da nikâh kıysın.

* Minareler süngü, kubbeler miğfer, camiler kışlamız, müminler asker.

* Ben tekkeye değil dergâha gittim....,

şeklinde ifadelerde bulunduğu,

RP İstanbul İl Başkanı olduğu 1994 yılında Refah Partisi'nin Ümraniye İlçe Örgütü'nün yeni hizmet binasının açılış töreninde:

"...1 Kasım bir dönüm noktasının adıdır. Zafer değil. Zafer böyle yakalanmaz. Şu anda daha henüz bir yoldayız. İnaniyorum ki yeşil ışıklar gözük müştür. Fakat biliniz ki oraya kadar daha çok işaretler var. Ama inaniyorum ki zafer Allahın lütfuyla er geç bizim olacaktır. Çünkü vahi ilahi böyledir bunun işaretleri gözüküyor. Biz Cezayir gibi olmayız. Biz hazmettire hazmettire geliyoruz. Allahın izniyle."

"Bir buçuk milyarlık İslam alemi Müslüman Türk milletinin ayağa kalkmasını bekliyor. Kalkacağız. Şu anda içte onun ışıkları göründü. Allahın izniyle. Bu kıyam başlayacak. Koşmaya mecbursun. çalışmaya mecbursun. Eğer çileyi çekmezsen gelmez. Eğer çocuklarınız, eğer mallarınız, eğer zevceleriniz sizi bu davadan gayretten alıkoyuyorsa bu zaferi beklemeyin değerli kardeşlerim. Bunu aşmaya mecbursun. Bunu aştığımız gün zaferin ışıkları bize yakın olacaktır. Ve o zaman hak nurunu tamamlayacaktır."

"Bu ülkenin yüzde 99'u Müslüman. **Hem laik, hem Müslüman olunmaz. Ya Müslüman olacaksın, ya laik. İkisi bir arada olduğu zaman adeta ters mıknaatıslanma yapar. Mümkün değil, ikisinin bir arada olması. Durum böyle olunca ben Müslüman'ım diyenin tekrar yanına gelip bir de aynı zamanda da laikim demesi mümkün değil. Niye? Çünkü Müslüman'ın yaratıcısı olan Allah kesin hakimiyet sahibidir. Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir. Bak yalan koskoca bir yalan."**

"**Tutturmuşlar laiklik elden gidiyor, laiklik elden gidiyor. Yahu, bu millet istedikten sonra tabii elden gidecek yahu! Sen bunun önüne geçemezsin ki. Yani zorla bu milletin elinde tutmaya gücün yetmez. Millete rağmen bu yürümez zaten. Sonra nedir bu laiklik Allah aşkına. Bir tarif edin diyorsun, tarif etmiyor. Bugün her kavramın lugatta bir tarifi vardır. Ama çıkıyor içişleri bakanı devlet dine karışır. Eee!... Gerisini niye, söylemiyorsun. **Din de devlete karışır niye demiyor.**"**

"Belediyelerimiz hastaneler, doğumevleri yapıyor. Doğumevlerinde sadece kadın doktorlar çalışacak. Adil düzenin sağlık anlayışı da görülecek. Psikolojide, çocuk bakımında, öğretmenlikte yetişmiş başörtülü kızlarımız var. Şimdi işe alınmayan bu başörtülü kızlarımız anaokullarında yavrularımızı yetiştirecek..." diye söylediği, (Ek.12)

b- Adalet ve Kalkınma Partisi iktidara geldikten sonra sürekli "gelişerek değiştiğini" savunan ve Milli Görüş için "Biz o gömleği çıkardık" biçiminde beyanda bulunan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın TRT 1 de 21.06.2006 tarihinde yayınlanan "Enine Boyuna" programında söylem değiştirerek; **"Siyasete girerken farklı, siyasetten sonra farklı bir yaşam tarzı mı uygulayacağım, halkımı mı aldatacağım? Dün neysen, bugün de oyum, değişmem, değişmedim"** dediği, (Ek.12)

13) 9 Temmuz 2004 tarihinde Kanal D isimli yayın kuruluşunun "Teke Tek" isimli programına katılan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, NATO Zirvesinde yaşanan türban gerginliğini değerlendirerek, **"Kamusal alan sadece bizde var.(...) Sivil toplum örgütleri vakıf üniversitelerinde başörtülü eğitime ilişkin bir dayanışma ortaya koyarlarsa, burada hazır bir hükümet var. Bunu zorlayamam.(...) Özel üniversitelerde türbanla eğitimi serbest bırakalım. Devlet'te görev verilmesin. Özel sektörde çalışsınlar."..."Türkiye'de kavramlar kargaşası var. İşimize geldiği zaman sahipleniyoruz, işimize gelmediği zaman sahiplenmiyoruz. Bu konunun Türkiye'de uzmanları var. Önüne gelen, ağzı olan konuşuyor. İlgisi alakası olan, olmayan, din, diyanet bilmeyen konuşuyor. Bir toplumun dini değerlerle ilgili ihtiyacı var. Yok mu?. Anayasamızın 24. maddesi çok açık, bütün bunlara rağmen bütün bunları işine geldiği gibi yorumlayanlar var. Bir ülkede devletin en önemli görevlerinden bir tanesi de o ülke halkına dini eğitimi, öğretimini vermektir. Ama diyorlar ki yapmayın. Siz bunu vermediğiniz zaman illegal yapanlar devreye girer. Sizin yasak koyduğunuz o yapılar kendileri için müşteri bulmaya başlar, yeraltına girer."..."Bizde ülkenin ileri gelenleri caminin semtine uğramazlar. Uğradığı zaman bazı değerlerini kaybettiğini düşünür veya elden gidiyor diye düşünür. Eski ABD Başkanı Ronald Reagan'ın cenaze töreninde ABD'nin en büyük katedralinin içindeydik. Herkese dağıtılan ilahi kitabı vardı, ilahilere katılarak, okudular. Hiçbir kutsalları veya değerleri kaybolmadı, ellerinden gitmedi. Bizde ise bu endişe niye, niçin biz bu noktada rahat olamıyoruz. Bu değerlerimizi kaybetmek mi iyi, yoksa yakalamak mı iyi. Doğru, gerçek olduğu şekilde yakalamak."..."Biz de ortada yönetim tarzını icra ediyoruz. O dediğimiz zihniyetler aynı şeyi bizim için de söylüyorlar. Yahu kardeşim ben senin yaşadığın gibi yaşamaya mecbur muyum, değilim ya..." diye beyanda bulunduğu, Konuşmasında 'Haydi Kızlar Okula' kampanyası sırasında yaşadığı ilginç bir olayı anlatarak, genç kızların okula gönderilmesini istediklerinde bir kızın "Okula**

gideyim; ama başörtüm var!” cevabını verdiğiinden söz ederek; “Başörtülüğü devlet okuluna sokmuyorsun, bari bırak özelde okusun. Gelin bunun önünü açalım. Sen yarın yine bu çocukları devlette işe alma, özel sektörde çalışsın. Şimdi bunların mantığı şöyle; ‘Sen başörtünle tarlada çalış, çapa yap; ama sosyolog olma, psikolog olma.’ Bunu artık aşmamız lazım.” diye söylediği (Ek.13)

14) Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın, Alman Welt am Sonntag gazetesine 2005 yılı Şubat ayında verdiği demeçte, kızlarının neden türban taktığı sorusunu, kızları Sümeyye Erdoğan ve Esra Albayrak’ın Kuran’a uyduğunu dile getirerek *“İnançlı Müslümanlarız. Kuran’da kadının toplum içinde türban takması gerektiği yazıyor”...“Bundan, din ve devlet işlerinin ayrılmasına karşı olduğum anlamı çıkmaz. Ayrıca kızım türbanı şık buluyor” “Yüksekokullardaki türban yasağını hata olarak görüyorum. Bir demokratik ülke din özgürlüğünü sağlamalı. Buna, vatandaşların dinlerini yasalara saygı koşuluyla semboller vasıtasıyla ifade etmesi de dâhildir. Türban yasağı liberal değildir.”* biçiminde yanıtladığı,

Yasağı değiştirerek, yüksekokullarda türbana izin vermeyi istiyor musunuz? sorusuna; *“Evet, bunu araştırıyoruz. Bu adımı, vatandaşa daha çok din özgürlüğü verilmesi açısından doğru buluyorum.”*

AB’yi İslamlaştırmaya çalışacak mısınız? sorusuna; *“Biz dini misyonerler değiliz... Türkiye’de laiklik geleneği var. Avrupa bir Hıristiyan kulübü değildir. İslami haclı seferleri asla olmadı. Bizim topraklarımızdan ne dini, ne de askeri şiddet çıkmayacaktır”,* Fransa’daki başörtüsü yasağı konusunda ise *“Yasaklama, Fransızların kullandığı bir yöntem. Türkler, laikliğin Anglo-sakson yorumunu daha uygun buluyor. İnsanlara 21. yüzyılda bir şeyleri yasaklamayı saçma buluyoruz.”* yanıtını verdiği,

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, daha sonra bu röportajın "aslı astarı" olmadığını açıklamış, röportajı yapan gazetecinin ses kaydının olduğunu söylemesi üzerine ise basın danışmanı Ahmet Tezcan’ın, yazının doğru, ancak eksik olduğunu, yazıda Başbakan’ın "toplumsal mutabakat şartıyla" sözlerine yer verilmediğini açıkladığı, **(Ek.14)**

15) Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın, 2004 yılı Ocak ayında New York’taki Dış İlişkiler Konseyi’nde *“Türkiye’nin dış politikası”* konulu bir konuşma yaptıktan sonra *“Fransa’daki başörtüsü yasağını hatırlatan bir katılımcının, Türkiye’deki durumu sorması”* üzerine; *“Başörtüsü, yüzde 98’i Müslüman olan Türkiye’de gerek millet ve gerekse kurumların ortak sorunu. Biz bunu toplumsal mutabakatla çözmek istiyoruz. Ama sonuçta şunu da söylemek zorundayım ki, bu sorun Türkiye’de vardır.”...“Farklı olan bu yaklaşımın, Avrupa Birliği’nin (AB) temel ilkesi olan Kopenhag kriterleriyle, yani din ve*

vicdan özgürlükleriyle, inanç özgürlüğüyle açıklanması nasıl olur, merak ediyorum?” dediği, (Ek.15)

16) Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, Adalet ve Kalkınma Partisi Kadın Kolları Başkanlığı'nın 2004 yılı Mart ayında Dünya Kadınlar Günü dolayısıyla Dedeman Otel'de düzenlediği 'Siyaset ve Kadın' konulu panelin açılışında yaptığı konuşmada, türban sorununa dikkat çekerek *“Her gün üniversite kapılarından töre cinayetlerine, fabrikadan mahkeme salonlarına, gazete sütunlarından televizyon ekranlarına yürekleri yakan binlerce dram karşımızdayken, yılda bir kez Kadınlar Günü kutlamanın bana göre anlamı yok. Kadına karşı ayrımcılık, ırkçılıktan daha tehlikeli, daha ilkel bir tutumdur. Her tür ayrımcılığa karşı mücadele etmek zorundayız. Kadına ve kız çocuklarına karşı ayrımcılık insanlığın cahiliye dönemlerinden kalma meselesidir.”* diye söylediği, **(Ek.16)**

17) Başbakan Recep Tayyip Erdoğan 2004 yılı Nisan ayında Ukrayna ziyareti sırasında kaldığı otelde bu ülkede okuyan ikisi türbanlı Türk öğrencilerinin denklik sorununu gündeme getirmesi üzerine; *“Bu soruyu her yerde soruyorlar, ama artık sormayın. Ben bu konuyu iyi biliyorum. Benim çocuğum Boğaziçi'ni kazandığı halde imam hatip lisesi mezunu olduğu için puanı düşürüldü, buraya gidemedi. Kızlarım başlarını örttükleri için Türkiye'de okuyamadı. Biz ailece bu konunun mağduruyuz. Bu tip ayrımlara karşıyız. Ama sizin bu sorunlarınızın çözümü sadece bizim isteğimizle değil tüm siyasi partilerin katılımı ve uzlaşmasıyla çözülmeli. Bunu tek başımıza getirmek istemiyorum, çünkü o durumda gerginlik çıkıyor. Ben ülkede gerginlik yaratmak istemiyorum... Kızlarım başını örttükleri için Türkiye'de okuyamadı”* dediği, **(Ek.17)**

18) 2007 yılı Mayıs ayında NTV'de katıldığı canlı yayında Ankara Temsilcisi Murat Akgün'ün sorularını yanıtlayan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül'ün *“Türban daha modern olabilir”* sözlerinin ardından yaşanan tartışmaya ilişkin görüşlerini de aktararak *“Sizce türban modernleşir mi?”* sorusuna karşılık: *“Ben o şekilde bir ifadeyi doğru bulmuyorum. Bu işin aslı başörtüsüdür. Türban ifadesini yanlış buluyorum. Olay türban ifadesiyle siyasallaştırıldı. Başörtüsü inançtan geliyor. Takan, dinimizin bir gereği olarak takıyor. Moda noktasında buna çeşitli şekiller getirebilirsiniz. Kalkar boynun altından bağlarsınız. Kimin estetik anlayışı neyse buna saygı duymak lazım. Ama burada yerellik öne çıkar. Doğu bölgelerinde kadınlarımız farklı, batıda farklı örter. İslam ölçü koymuş, o ölçüyü değişik şekilde ortaya koyar. Bazıları düz kumaş, bazıları çiçekli kumaşlar kullanıyor. Dünyanın tanınmış marka firmaları bunlara yönelik ürünler kullanıyor. Burada ölçü vardır. Örtmek, örtmemek, bunun hesabını sormak bizim görevimiz değil. Sormamamız lazım. Bu ülkede başörtüsüne de başını örtmeyene de saygı duyulmalıdır. Bireysel tercihini başını örtmekten yana kullanıyorsa, ona saygı*

duymak zorundayız. Bizim ÷lkemizde her siyasi partinin mensupları içinde eşı başı ört÷lü olan da var, başı açık olan da var. Bunlara takılıp kalmamalıyız. CHP'nin grup toplantılarına başört÷lü geldiğinde kıyamet kopmuyor, Adalet ve Kalkınma Partisi'ne geldiğinde kıyamet kopuyor. Türkiye bunları aşmalı. Aşmazsak yazık olur. Bu ÷lkenin evlatları arasında ayrımcılık yapmamamız lazım. **Ağlayan yavrular onları affetmeyecektir. Bu konuda toplumsal mutabakat var, ama kurumsal mutabakatta sıkıntımız var.** Başörtüsü bir oy zemini olmamalı. Ben bir oy zemini olarak görmüyorum. 3 Kasım seçimlerinde de 'böyle bir vaatle gelmiyorum' dedim. **Kurumsal mutabakat sağlandığında bu zaten çözülecektir.** Yavrularıma da asla bu noktada müdahale edemem." diye beyanda bulunduğu, (Ek.18)

19) 2005 yılı Temmuz ayında ABD'de San Francisco'daki "World Affairs Council of Northern California" ve "Commonwealth Club of California" isimli kuruluşlar tarafından Fairmont Oteli'nde düzenlenen toplantıda Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, "Laik toplumda din, laik yönetimin güvencesindedir. Laiklik, tüm inanç gruplarına eşit mesafede olmak şeklinde tanımlanmıştır ve zaten bu temin edildiği içindir ki, laiklik bizim için bir yerde sigortadır. **Kamusal alanın henüz tanımı yoktur.** Sıkıntı biraz buradan kaynaklanmaktadır. **Bizdeki sorun, üniversitelerde başört÷lü kızlara yer verilmemesi sorunudur. Tabii bu sorunu burada dile getirmem de hemen sanki bunu burada şikâyet etmiş gibi ifade ediliyor. Benim böyle bir şikâyete ihtiyacım yok. Bu noktada benim bu tür sorunları paylaştığım, ÷lkemin insanıdır. Tek sorunum, ÷lkemde toplumsal bir mutabakat var, ama kurumsal bir mutabakat yok, bunu halletmenin gayreti içerisindeyiz. Ve artık bunları aşmanın gereğine inanıyoruz"** diye konuştuğu, (Ek.19)

20) 2005 yılı Kasım ayında Almanya dönüşü uçakta gazetecilerle sohbet eden Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, **Fransa'nın varoşlarında başlayan isyan eylemlerini okullardaki türban yasağıyla ilişkilendirerek; "Başörtüsünün yasaklanmasının da etkisi var. Bu gibi tutumlarla göçmen toplumlarının dışlanması şiddet olaylarını fitilledir. Daha önce Fransa'da hiç böyle bir şey olmamıştı. Bir buçuk yıl önce Fransız iş adamları ve entelektüellerinin de bulunduğu bir grupta bir araya geldim. Kendilerine anlattım, bizi dikkate almadılar. Bizim, Türkiye olarak bu gelişmeleri engellemek açısından yapabileceğimiz çok şey var. Medeniyetler ittifakında biz yardımcı olabiliriz. Avrupa da yasaklarla bir yere varılamayacağını anlamalı. Türkiye'siz bir Avrupa'nın geleceğinin güven içinde olmadığı belli olmuştur."** şeklinde beyanda bulunduğu, bu beyanın tepki çekmesi üzerine Erdoğan, Partisinin 8.11.2005 tarihli Grup Toplantısı'nda yaptığı konuşmada Fransa'daki olaylarla ilgili değerlendirmelerinde, tek

sebebe olarak "türban yasağını" gösterdiğini yazan gazeteleri eleştirerek; "Bu tür sosyolojik hadiseler, tek bir sebebe indirgenemeyecek kadar karmaşık ve derinliklidir. Bunların altında yılların birikimi vardır. Sosyo-ekonomik ve kültürel faktörlerin tesiri vardır. Yanlış politika ve anlayışların rolü vardır. Bunların hepsi doğrudur. Bizim söylediğimiz de budur. Yoksa bazı yasağı uygulamaların bu olaylardaki etkisine dikkat çekerken meseleyi tek bir sebebe indirgemiyoruz. Fransa'daki bundan aylarca önce başörtüsüyle ilgili yasağının da bugünlere gelinmesindeki, bu süreç içerisindeki etkenlerden bir tanesi olduğunu orada ifade etmişizdir." açıklamasını yaptığı, (Ek.20)

21) 2005 yılı Nisan ayında Zaman Gazetesi yayın yöneticilerini kabul eden Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın; imam hatip liseleri ve başörtüsü sorunu ne zaman çözülecek? sorusuna "**Başörtüsü sorunu konuşulmaz, yaşanır.**" ..."**Halk nezdinde bir mutabakatı kastetmiyorum. Orada zaten mutabakat var. Parlamento içi mutabakat gerekir. Parlamento halkın iradesini yansıtmıyor. Sıkıntı burada.**" dediği, (Ek.21)

22) Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın 2005 yılı Nisan ayında, Anayasa Mahkemesi Başkanı Mustafa Bumin'in "türbanla" ilgili yaptığı uyarılara, "Türkiye'de, bir halkın mutabakatı, bir de halkın temsilcisi olanların ve kurumların mutabakatı vardır. Görünen o ki, halkın mutabakatı ile kurumların mutabakatı henüz oluşmuyor"... "**Bugün çok daha net olarak söylüyorum; Türkiye'de halkın mutabakatı ile halkın temsilcisi olanların ve kurumların mutabakatı henüz oluşmuyor**" ..."**Eğer evrensel hakları görmemezlikten gelirsek, ülkemize yazık ederiz. Bir hak, dünyanın bir ucunda farklı, bir başka ucunda farklı olamaz. Çünkü hak, hukuktan doğar; kanundan doğmaz. Hak, kanunlarla güvence altına alınır. Şu anda bütün gayretimizi ülkemizdeki bu mutabakat üzerine tahsis ediyoruz.**" şeklinde yanıt verdiği, (Ek.22)

23) 2005 yılı Mayıs ayında Bolu'da Kredi ve Yurtlar Kurumu'nun yaptırdığı öğrenci yurdunun açılışına katılan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, "**Gençler yurtdışına eğitim almaya gidiyor ve bunun için 1 milyar 250 milyon dolar ödüyor. Buradan nerelere, ne mesajı verdiğimi anladınız. Bu sorunu halledersek onlar da gitmez**" dediği, (Ek.23)

24) 2005 yılı Haziran ayında Lübnan seyahati dönüşü uçakta gazetecilerin sorularını yanıtlayan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın; "**Başörtüsü ülkenin bir gerçeği. Ortadaki gerginlikleri kaldırmakla yükümlülüğümüz olduğuna göre bu sorun çözülmeli. Bu konuda araştırmalar var, üç dört sene olmuştur. Sonraki süreçte tespitler değişmedi. Lehte gelişme var, aleyhte gelişme yok. Bugün toplumda mutabakat olduğuna göre kurumlar arası, kuruluşlar arasındaki uyumsuzluğu anlamak mümkün değil. Ülkede toplumsal mutabakatı da tesis etmişsin. Kurumsal mutabakat da tesis edilsin ki birbirine şüpheyle bakan bir ülke olmayalım. (...)Referandum anayasal bir süreçtir.**"

Gerekirse o da düşünülebilir, gerekirse bu yönde gidilebilir. Tabii taymingi önemli..." diye beyanda bulunduğu, (Ek.24)

25) Adalet ve Kalkınma Partisi grubunda konuşan Tokat milletvekili **Resul Tosun**, üniversitede türbana serbestlik tanınmasını isterken hükümetin AİHM'deki duruşmada yanlış taktik izlediğini ileri sürmüştü, Anayasa ve yasalarda türban yasağı bulunmadığını belirterek *"Hükümet pasif kalabilirdi, hiç savunma yapmayabilirdi. Öyle anlaşılıyor ki, Anayasa Mahkemesi kararları ve Anayasa Mahkemesi Başkanı'nın etkisinde kalınarak bu savunma yapılmış. Daha sağlıklı bir cevap verilebilirdi. Dışişleri Bakanımız Abdullah Gül 'ün bunu hükümetin görüşü olarak söylemesi de hükümeti sıkıntıya soktu, töhmet altında bıraktı. Bu savunmayı tasvip etmemiz mümkün değil", "Partimiz güçlü, çoğunluğumuz var. Bu konuları halletmemiz lazım, önümüzde kısa bir zaman kaldı. Bu düzenlemeleri niye yapamıyoruz?"* diye sorması üzerine Başbakan **Recep Tayyip Erdoğan'ın**; *"Metnin tamamını okuyun, ona göre konuşun. Metnin tamamı basında yer aldığı gibi değil"* şeklinde cevap vererek savunma metnini getirttikten sonra *"Bu, hükümetin savunması ve bu savunmayı bilinçli olarak yaptık. Biz AB kriterlerini koyduk ve arkasından 'takdirlerinize bırakıyoruz' dedik. (TBMM Genel Kurulu'nu işaret ederek) Burada 'Egemenlik milletindir' yazıyor. Ama bazı kurumların, bunun böyle olmadığı, egemenliğin bölüşüldüğü yönünde görüşleri var. Biz de böyle olmadığını biliyoruz. Bir karar alıyoruz, Cumhurbaşkanı'ndan dönüyor, Anayasa Mahkemesi'nden dönüyor. Hani hükümet tek başına karar veriyordu. Resul Bey sen bu gruptan birisin; ne zorluklarla bu düzenlemeleri getirdiğimizi biliyorsun. Bunlar basit şeyler değil, kolay halledilecek meseleler değil. Çok acelecisiniz, biz sorumluluk sahibiyiz. Bu işi kangren haline getirenlerin şimdi dışarıdan konuştuklarını görüyoruz, siz de onların oyununa geliyorsunuz, sabırlı olun."* dediği, (Ek.25)

26) Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, Yeni Şafak gazetesi yazarlarına 2005 yılı Haziran ayında yaptığı açıklamalar sırasında; YÖK, kamu reformu, 2B gibi konularda takvimin ne olduğu, başörtüsü sorununun nasıl çözüleceğinin sorulması üzerine; **"Kesin bir takvimimiz yok. Biraz atmosfer ve zemin olayı. Bunlar anayasa değişikliği gerektiren konular. Anayasa değişikliğiyle netice alıp alamayacağımız, referandum yolunun denenip denenmeyeceği, bunlar aramızda tartışılan konular. Paket olarak referanduma gidilir gerekirse. Ancak başörtüsü anayasa konusu değil. Farklı bir konu. Burada biz toplumdaki bütün hassasiyetleri düşünerek adımlar atıyoruz. Onun için şu saatte bunu yapacağız diye bir şey yok. Zemin ve atmosfer elverirse adımı atarız. Yoksa bunu erteleyebiliriz de. Bizim parametreleri kaybetmememiz lazım. Ekonomik öncelikleri gözetmemiz lazım"** diye söylediği, (Ek.26)

27) 2005 yılı Mayıs ayında Haldun Alagaş Spor Salonu'nda düzenlenen "1. Bölge Teşkilat Toplantısı"nda konuşan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın: "Genciyle, yaşlısıyla, bak buradan bir kez daha açık ve net söylüyorum, başı örtülü, başı örtüsüz, kim olursa olsun bütün benim bayan kardeşlerim canımdır, ciğerimdir. Bu ülkede haksız yere ayrımcılık yapıldı. Ama biz asla ayrımcı değiliz. Bu çatı, bütün vatandaşlarımızı bir arada toplama çatısıdır. Bunu böyle bilin. Çok değişik şeyler konuşabilirler. Şu anda biliyorum, bazı sıkıntıları yaşıyoruz. Bunu ben de yaşıyorum. **Gönlümün derinliklerinde yatan hiçkırıklar var.** Bunu da açıkça söylemek zorundayım. Fakat şunu bilmenizi istiyorum; her şey zamana gebe. Zira millet iradesi birçok şeyi halledecektir. **Ama sabırlı olmaya mecburuz.** Niçin? Bu toplumda gerilmeyi asla Adalet ve Kalkınma Partisi yaratmayacaktır. Varsın olsun, birileri yaratsın. Onların cevabını birileri veriyor ve verecektir. Ama bu oyuna asla benim kardeşlerim gelmeyecektir ve gelmemelidir"...Türkiye'de marjinal siyaset yapan grupların yıllarca başörtüsü üzerinden siyaset yaparak ülkeye nasıl faturalar ödettiklerini biliyorsunuz. Ama Adalet ve Kalkınma Partisi başörtüsü üzerinden siyaset yapmayacak, yapılmasına da müsaade etmeyecek. Bu olay konuşulmaz, bu olay yaşanır. Biz felsefemizi insanları tüm inançlarını yaşama noktasında olduğu gibi yaşamaya kabul etmeye mecbur olduğumuzu anlatıyorum"... "Ülkemizin yüzde 99'u Müslüman. Ve bu ülke bir Müslüman ülkesidir. Halkının yüzde 99'u Müslüman olan ülkemizde şunu unutmamalım ve gerçekleri birbirine hiçbir zaman karıştırmayalım; İslam devleti olmak başka bir şey, bir İslam ülkesi olmak başka bir şey. Bir defa bunu çok iyi kavrayacağız, çok iyi anlayacağız ve bu anlayışla yarına bakacağız. Ben teşkilatımızın insanlarını bu hassasiyete özellikle davet ediyorum..." diye beyanda bulunduğu, (Ek.27)

28) 2005 yılı Haziran ayında resmi ziyaret için Washington'da bulunan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, Amerikan CNN International televizyonundan Wolf Blitzer'ın; "Başörtülülerin kamu okullarına ve kamu binalarına girmeleri yasak. Buna mukabil, eşinin başının örtüsüyle Beyaz Saray'a davet edildi. Amerikalılar Türkiye'de dini hoşgörünün bulunup bulunmadığı hususunda endişe ediyorlar. Türkiye'de değiştirilmesi gereken bir kanun mu var?" şeklindeki sorusuna; "Bunu yasaklayan bir konu yok ki. Sıkıntı burada. Sadece şu anda buna yönelik olarak bir algılama var, yorumlama var. **Ama biz özellikle ülkemizde bir toplumsal gerilim olmasın diye sabırlı hareket ediyoruz. Ve diyoruz ki bir toplumsal mutabakat olsun. Bakın benim kızlarım ABD'de okuyor. Burada o özgürlük anlayışı var. Ama ülkemde yok. Şu anda ben bu acıya sadece ülkemde bir toplumsal gerilim olmasın diye katlanıyorum. Halkımın arasında böyle bir sıkıntı yok. Ama kurumların yaklaşımı toplumun yaklaşımıyla örtüşmüyor. Onun için biraz**

sabredeceğiz. Biraz daha bu işin çilesini çekeceğiz gibime geliyor. Ama inanıyorum ki eninde sonunda hak yerini bulacaktır." şeklinde beyanda bulunduğu, (Ek.28)

29) 2005 yılı Haziran ayında AB büyükelçileri onuruna Başbakanlık Konutu'nda verdiği yemekte Belçika Büyükelçisi Mark Van Rysselberghe'nin Türkiye'de dini azınlıkların özgürlükleri kapsamında Fener Rum Patrikhanesi'nin statüsü ve Devlet Bakanı Mehmet Aydın'ın misyonerlik faaliyetlerine yönelik eleştirilerini anımsatması üzerine, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, **"Bu sorunu sadece azınlıktaki gayrimüslümler değil çoğunluktaki Müslüman kesim de çekiyor. Bu konu bizim için de zor"** demiş, türban yasağı konusundaki rahatsızlığını da **"Bu sorunu bizzat ben yaşıyorum. Eşim başörtülü. Eşim Başbakanlık Konutu'nda takabiliyor, karşıda (Cumhurbaşkanlığı'nı işaret ederek) takamıyor. Bu konularda bir toplumsal ve kurumsal mutabakat henüz sağlanmadı."** diye konuştuğu, (Ek.29)

30) Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, 2005 yılı Temmuz ayında ABD'ye giderken uçakta gazetecilerle yaptığı sohbette; **"Biz niye türbana karışıyoruz? Bırakalım kadınlar, kızlar kendileri karar versinler. Bakın Türkiye'de dekolte aldı başını gidiyor. Karın kısmı açık pantolonlarla üniversiteye bile gidiliyor. Biz bunları düzenlemek için bir kanun çıkarıyor muyuz?..."****"Biz önce devlet üniversiteleri ile özel ve vakıf üniversiteleri arasında bir ayırım yapalım, diyoruz. Hiç olmazsa isteyen kızlar özel ve vakıf üniversitelerine türbanla girebilir, eğitim hakkı alabilir. Bu toplumsal sorunu böyle çözebiliriz. Ama buna bile itiraz ediyorlar... Bu yüzden kızların okula gönderilmemesi yönünde sosyal baskı var. Bir genç kız üniversiteye gidip eğitim alsa, bu baskılara daha kolay direnemez mi? Ama muhalefet buna tam tersinden bakıyor... Camilere kadro verilmesine bile karşı çıkıyorlar. Anadolu'ya gidin, birçok caminin kadrolu imamı yok. Peki insanlara kim namaz kıldıracak? İşte o zaman cahil insanlar imamlık yapmaya başlıyor... Ailede başı açık niye kabul etmeyeyim? Kayınbiraderimin eşinin başı açık. Kızlarının başı da açık. Ama bu soruları sormak doğru mu? Ben de size, "Niye çevrenizde hiç başı örtülü kadın yok?" diye sorabilirim. Benim eşimin başına örttüğü türban değil, başörtüsü... Biz niye buna karışıyoruz? Benim idealim hep şu oldu: Başı açık kız ile örtülü kız yan yana okusun, kol kola gezsin... Üniversite kapıları açık olsaydı kızlarım Türkiye'de okurdu. Oğlum da burada katsayı engeline takıldı. Aldığı puan Boğaziçi Üniversitesi'ne girmesine müsaitti. Ama imam hatipte okuduğu için giremedi. İmam hatipin tarihi Atatürk'e dayanıyor. İmam bu toplumda dini ihtiyaçları karşılayan insan. Hatip iyi konuşmacı. Bu okullara niye itiraz ediliyor, anlamıyorum. Biz imam hatiplere arka bahçe diyenlerle o yüzden ayrıldık...Ben,"Referandum yapacağız" demedim. "Gerekirse referanduma da gidebiliriz" dedim. Çıkardığımız yasaya Kuran kursu maddesi demek yanlış. Bu, adı itibarıyla talihsiz**

bir kanun. Dünyanın herhangi bir yerinde, "Kanuna aykırı eğitim kurumları" diye bir ifade var mı? Anayasa Mahkemesi bunu iptal ederse gerekçeli kararları tarihe büyük bir not düşecektir. Siyasi bir karar almamaları gerekir. Bu gibi sorunları konsensüsle çözmek istediğimizi söyledik. Ama kimse bize yardımcı olmadı. Tam aksine, tam aksini yaptılar. Bize bu konulardan vurmaya çalıştılar..." dediği, (Ek.30)

31) 2005 yılı Ekim ayında Londra'da AB zirvesine katıldıktan sonra London Shools of Economics'te "Kültürel Çeşitlilikte Kadının İnsan Hakları" konulu konferansta katılımcıların sorularını yanıtlayan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın; **İngiltere, ağırlıklı olarak Hıristiyan ülke olmasına karşın kamu kurumlarında başörtülü insanların çalışabildiğini, ancak çoğunluğu Müslüman olan Türkiye'de kamu kurumlarında başörtülü çalışamadığını, başörtüsünün insan hakkı olduğunu, türban konusunda toplumsal mutabakata önem verdiklerini** söyleyerek; "Tartışılmaz tabii ki insan hakkıdır. Yani 'din ve vicdan özgürlüğü' diyoruz. Din ve vicdan özgürlüğünün gereği neyse şüphesiz ki sağlanmalıdır. **Bu, ağırlığı Hıristiyan olan ülkelerde sağlanmışsa, ağırlığı Müslüman olan Türkiye'de de konsensüsle başarılmalıdır, sağlanmalıdır. Biz geldiğimizden beri hep şunu söyledik; seçim öncesinde de ben söyledim; 'bir toplumsal mutabakat sağlandığı anda çözüleceğine inanıyorum' dedim. Bugün de aynısını söylüyorum. Bu konuda toplumsal mutabakat Türkiye'de vardır. Mutabakat yüzde 100 değildir ama yüzde itibariyle, daha önce birçok kurumun yaptığı araştırmalar bu, yüzde 70-80'lerde. Bu konuda mutabakat vardır. Kurumlar arasında mutabakat var mı dersiniz, parlamento içi siyasi partilerde henüz bir mutabakat oluşmamıştır. Parlamento içinde bu mutabakat olduğu anda parlamentoda bu işi çözeriz. İnanıyorum ki parlamento dışı kurumlarda da mutabakat büyük ölçüde vardır. Eğer özgürlükten yanaysak, özgürlükleri savunuyorsak, o zaman 'özgürlüğün bir kısmını kabul ediyorum' deyip, 'bir kısmını kabul etmiyorum' mantığı yanlış bir mantıktır. Bunu özgürlük tanımı içine sokamazsınız ve insanları olduğu gibi kabul etmek durumundasınız. Kabul etmiyorsanız, o zaman sizin değişmez tabularınız vardır. Bu tabuları yıkamadığınız sürece işte o zaman yine kadın haklarıyla ilgili özgürlüklerde de maalesef bir yanlış ve eksik yaklaşım tarzı doğar ki ben, buna da doğru bakmıyorum. İnanıyorum ki Türkiye, bu yanlışını düzeltecektir. Bu yanlış da bir an önce aşacaktır çünkü gerilim noktalarından bir tanesi de maalesef budur. Bunu başardığımız anda el ele başörtülüleriyle, başı açığıyla herkes yürüdüğü zaman, toplumun birbirine olan saygısı, sevgisi, dayanışması daha misli olacaktır. Bizim bu noktada bir endişemiz yok." dediği, (Ek.31)**

32) 2005 yılı Kasım ayında Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, Tayland Başbakanı Thaksin Shinawatra ile yaptığı ortak basın toplantısında AİHM'in türban yasağı konusunda verdiği kararı değerlendirmiş; *"Neyin noktasını koymuşsunuz? Neye göre koymuşsunuz? Böyle bir şey olabilir mi? Başlıkların atılış şekli de çok yanlış. Dünya, özgürlüklerde nerelerden nerelere geldi. AİHM'deki bu kararı verenlere şu soruyu sormak istiyorum; sizin ülkelerinizde mevcut yasalarınızın inançlarla örtüşen veya çakışan yanlarını değerlendirdiniz mi? Bu soruyu bir sormak lazım. Acaba örtü nedir? Bunu acaba sorarak, bunun yetkilisi olanlardan bu konuda herhangi bir cevap alınmış mıdır? Böyle bir cevap alınmamıştır ve bu cevap alınmadan böyle bir karara varmak bir defa din ve vicdan özgürlüğüne ters düşer, eğitim özgürlüğüne de ters düşer. Bu karar, bu dosya olsa olsa kendi içinde değerlendirilebilir. Bunu böyle bir genelleştirme gayreti içine girmek maalesef art niyetli davranmaktan başka bir şey değildir. Bunu da özellikle ülkemdeki, bu konuyu böyle değerlendirme gayreti içinde ideolojik yaklaşımlarını ortaya koyanlara ifade etmek istiyorum..."*"İnsanların hukukunu yanlış yasalarla yok edemezsiniz. Geçici bir süre yok edebilirsiniz ama eninde sonunda bu hukuk yasa haline gelir, geldiği zaman da beklenen çözüme kavuşulmuş olunur. Bu sorunu da Türkiye kendi içinde toplumuyla halletmiştir. Millet olarak halletmiştir. Her zaman söylüyorum kurumların sorunu vardır, müesseselerin sorunu vardır, siyasi partilerin sorunu vardır. Bu sorun, kendi içinde çözülecektir. Çözüldüğünde de inanıyorum ki bu gerginlikler de kalkacaktır." şeklinde beyanda bulunduğu, **(Ek.32)**

33) 2005 yılı Kasım ayında Katar'a hareketinden önce Esenboğa Havalimanı'nda basın toplantısı düzenleyen Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, bir gazetecinin, *"Sayın Cumhurbaşkanı, AİHM'in türban kararı ile ilgili olarak 'AB'nin gereğini yapanlar bunu da uygulamalıdır. Konu hukuken kapanmıştır' dedi. Bu konu hukuken kapandı mı? Bundan sonra hangi düzlemde tartışılacak?"* şeklindeki sorusuna; *"Ben düşüncelerimi daha önce söyledim. Sayın Cumhurbaşkanı ile bir atışma içerisine girmek istemem. Benim düşüncem bellidir. Bu genellenmemelidir. Burada verilen karar bir genel karar değildir, bir dosya ile ilgili karardır. Dolayısıyla bundan sonraki süreci de bu anlayış içerisinde değerlendirmenin gereğine inanıyorum. AB sürecine kim saygı duyuyorsa, AB üyesi ülkelerdeki icraatlara da saygı duysunlar. Çünkü yüzde 99'u Müslüman olan Türkiye'deki bu uygulama, AB üyesi ülkelere acaba hangisinde var? Bu soruya da cevap bulmalarını özellikle isterim. Eğer bu soruya da cevap bulabilirlerse, o zaman bu düşüncelere çok daha farklı bir şekilde ben de saygı duyarım."* yanıtını verdiği, **(Ek.33)**

34) Katar'a gidişinde uçakta gazetecilerin sorularını yanıtlayan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın; *"Emredici bir hüküm getirseydi, tüm AB ülkelerinde uygulanması"*

gerekirdi. Avrupa'da ve dünyada genel olarak üniversitelerde başörtüsü yasağı yok. AİHM'nin Türkiye'ye özgü şartlar nedeniyle böyle bir karar aldığını düşünüyorum. **Böyle bir yasak Anayasa'da yok. Sadece Anayasa Mahkemesi'nin bir yorumu var. Yasama yeni bir yasa çıkarırsa, Anayasa Mahkemesi durumu gözden geçirmek zorundadır, bu yorum da kalıcı değildir. Yasa çıkarabiliriz. Ama arzumuz bu sorun toplumsal gerilime yol açmasın ve özgürlükler noktasında çözülsün.**" şeklinde konuştuğu, (Ek.34)

35) 2005 yılı Aralık ayında Avustralya'da yaşayan Türklerin temsilcileriyle bir araya gelen Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, "Türban sorunu ne zaman bitecek" sorusuna, "Burada böyle bir sorun yaşamıyorsunuz değil mi?" sorusuyla karşılık vermiş, kalabalıktan, "hayır" yanıtını alan Erdoğan, Türkiye'de kabul edilse de, edilmese de bunun bir sorun olduğunu söyleyerek, Avustralya'da ilkokulda bile türban yasağı olmadığı söylenince; **"Gerginlik olmasın diye toplumsal mutabakat ifadesini kullandık. Toplumun yüzde 80'inde bu mutabakat var. Ama kurumlar arası mutabakat ve parlamentoda mutabakat olması gerekiyor. Parlamentoda ve diğer kurumlarla mutabakat sağlandığı anda bu işi çözeriz. Yasama organı içerisindeki mutabakat önemli. Yoksa toplumsal gerginlik olur. Hassasiyet içerisindeyiz. Böyle davranmaya mecburuz."** dediği, (Ek.35)

36) 2005 yılı Aralık ayında İzmir ili Buca'da parti örgütüyle bir araya gelen Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın "İzmir'in üzerindeki o zaman zaman yakıştırılan bazı ifadeler vardır ya, bu ifadelerin olmadığı da görüldü. Çünkü İzmir'in hakkı bu değil. O yakıştırmalar değil. İnşallah o yakıştırmaları da bir şekilde silip atacaktır İzmir. Ben buna inanıyorum. Biz böyle bir ifadeye hiçbir zaman inanmadık. Bugün de inanmıyoruz. Yarın da inanmayacağız" diye konuştuğu, adını anmadan "türban" ve öteki konularda örgütten **"sabırlı"** olmalarını isteyen Erdoğan, **"Şunu unutmayın, sağlıklı bir doğum, 9 ay 10 günde olur"...** "Bazılarının tahriklerine sakın aldanmayın. Biz dertliyiz. Biz nerde, neyin, nasıl dertleri olduğunu biliyoruz. **Ama her şey bir yol haritası içerisinde yürüyecektir.** Öyle, kimse Adalet ve Kalkınma Partisi'ni gaza getirmeye çalışmasın. Bizim gaza gelmeye niyetimiz yok. Burada gaza basan biziz ve gaza ne kadar basacağımızı da iyi biliyoruz. Bu gaza, ben örgütüme de söylüyorum, özellikle dikkatli olun. Ne siz milletvekillerimize baskı yapın, ne milletvekillerimiz bize baskı yapsın." şeklinde konuştuğu, (Ek.36)

37) 2005 yılı Kasım ayında Danimarka Avrupa Hareketi tarafından Kopenhag'da düzenlenen "Medeniyetler arası ittifak: Türkiye'nin rolü" konulu toplantıya katılan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın "Bu (başörtüsü yasağı) 8 yıllık bir süreçtir. Bu süreç içerisinde üniversiteye giden kızlarımız, başları örtülü olarak devlet üniversitelerinde ve vakıf

üniversitelerinde başörtülü olarak derslere girememektedir. **Bu, bana göre din ve vicdan özgürlüğünün, eğitim özgürlüğünün kısıtlanmasıdır.** AİHM'nin son kararı var. Ben bu kararlara şaşıyorum. Bazı hukuki yorumlara, bazı köşe yazarlarına baktığımız zaman, bizim yaklaşım tarzımızı 'Bunların hukuka saygısı yok' diye değerlendiriyorlar. Bu bir dosya kararıdır. Ben cezaevine girdiğim zaman gazeteler 'Artık muhtar bile olamaz' diyorlardı. Recep Tayyip Erdoğan TC'ye Başbakan oldu. Neyle oldu? Gene yargıyla, değişen, gelişen yasalarla oldu. AİHM'nin verdiği bu karara ben yargı kararı olarak uyarım, ama haklar, özgürlükler noktasında doğru bakmam. Niye? Çünkü nasıl olur da bir insan başını örtüyor diye eğitim, din ve vicdan özgürlüğü ortadan kalkar? 'İnanç hiçbir zaman yasanın önüne geçemez' diyor. Benim bu kızımın böyle bir iddiası yok ki... İnanıcı böyle olduğu için başını örtüyor, o halde saygı duymak lazım. **Mahkemenin de bu konuda söz söyleme hakkı yoktur. Söz söyleme hakkı din ulemasındır. Açarsın o dinin mensubuna, Musevi ise o dinin mensubuna, Hıristiyansa o dinin mensubuna sorarsın, bunun dinde gerçekten emredici bir hükmü var mı? Varsa saygı duymak zorundasınız.** Yoksa ayrı bir konudur, o zaman siyasi, ideolojik olur. O farklı bir olay. **Dinde bunun yeri varsa saygı duymak zorundasınız. Ben diyorum ki dinde bunun yeri var.** Biraz bu alanda mürekkep yaladık. Bu alanda hiç alakası olmayanların, İslam dininin aydınlarına sormadan böyle bir kararı farklı bir yere çekmek suretiyle vermek yanlıştır Bu bir sorundur ve er veya geç çözülmelidir. Okula gidemeyen yüz binlerce kızımız var. Bu aşıldığı anda gidebileceklerdir. İmkânı olanlar Avrupa'ya, Amerika'ya gidiyor, okuma fırsatını buluyor, olmayan kaderiyle baş başa kalıyor. Kurumlar arası mutabakat sağlandığı anda bu sorun aşılacaktır." diye konuştuğu, (Ek.37)

38) Açılışlara katılmak üzere gittiği Denizli'de "**ulema**" tartışmalarına değinen Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, "Cehalet içinde konuşuyorlar. Açsınlar Türk Dil Kurum lugatını. Milli Eğitim Ansiklopedisi'ni, diğer lugatları açsınlar. Ulemanın ne anlama geldiğini okusunlar. Bunlar şecaat arzederken sirkatlerini de ortaya koyuyorlar. Yani kendilerini överken açıklarını da ortaya koyuyorlar. Ulema, alimin çoğuludur. Bugünkü söyleyişle bilginin çoğuludur. Ulema ise bilginler anlamına gelir.(...)Danimarka'da yaptığımız konuşmada, **AİHM'nin Müslümanlara ait örtü ile ilgili karar verirken bu konuda bilirkişi olarak İslam'ın din bilginlerine sorması gerekirdi. Bu örtü ideolojik mi, sosyolojik mi, dinin gereği mi? (...) Sorduktan sonra kararını yine orası versin. Biz onların kararına uyarız. Türkiye'de de kimse bunu saptırma yoluna gitmesin.**" dediği, (Ek.38)

39) Adalet ve Kalkınma Partisi Kadın Kolları Başkanlığı'nın 3. kuruluş yıldönümü nedeniyle Bilkent Otel'de düzenlenen etkinliğe katılan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın,

Danıştay 2. Dairesi'nin Aytaç Kılınç'a ilişkin 26.10.2005 gün ve 2004/4051-2005/3366 sayılı kararı ile ilgili olarak; *"Bugün kadına karşı adaletsizlikler dünyanın neresinde varsa orada zulüm ve acı vardır. Tabii ki bu haksızlık ve acıları onaylamak imkânsızdır...Bütün dünyada, özelde ise Müslüman toplumlarda, kadınların toplumsal hayata katılması ve üretim süreçlerine dahil edilmesiyle ilgili bazı sorunlar yaşanıyor. Hiç kimse bu sorunu yalnız bize özgü bir sorun olarak görmesin. Bu sorun, en gelişmiş ülkelerden, en geri kalmış ülkelere kadar bütün dünyanın gündeminde var...Kadına karşı ayrımcılık bizim geleneğimizde cahiliye örneğidir. Kadını özel alana hapseden, kamusal alandan dışlayan, cinsiyet ayrımcılığına dayanan baskıcı ve tutucu anlayışlar medeni olamaz. Bazı eksiklerimiz var. Biraz zaman alacak, ama kurumlararası, toplumsal mutabakat sağlanarak elimizden geleni yapacağız. Bu ülke bu sorunu da çözecek... Sorun adalet sorunu. Bugün kadına karşı adaletsizlikler dünyanın neresinde varsa orada zulüm ve acı vardır. Bu haksızlık ve acıları onaylamak imkânsız. Kadına karşı ayrımcılık, kız çocuklarını temel haklarından mahrum bırakmak, kadını üretim sürecinden dışlamak gibi anlayışlar cahiliye geleneği...Günlük hayatta toplumsal ve geleneksel yapıdan kaynaklanan kadınlarımızın halen karşılaştığı sorunları görmezden gelemeyiz. Bu sorunların çözümü için yasal düzenlemeleri yapan bir kurumu, bir duyarlılığı hayata hâkim kılmalıyız. Toplumların olduğu gibi devletlerin de kadına karşı ayrımcılığı töre haline getirmesi kabul edilemez. Kadına karşı cinsiyet ayrımcılığı en az ırkçılık kadar tehlikeli. Hiçbir mazeret insana karşı şiddet kullanılmasını haklı kılamaz. "* diye söylediği, **(Ek.39)**

40) 2006 yılı Mart ayında Adalet ve Kalkınma Partisi'nin 6. İstişare Toplantısı'nın açılış konuşmasını yapan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarı ile özgürlükler alanında önemli iyileşmeler sağlandığını ifade ederek *"Biz iktidara gelmeden önce bu ülkede düşünce özgürlüğü, din ve vicdan özgürlüğü yüzünden hapis yatanlar vardı. Şimdi bunlar kalmadı. Bugün bunlar suç olmaktan çıktı. Özgürlükler konusunda genel mutabakat ile bütün mağduriyetleri giderme kararlılığında'yız. Niyetimizden hiç kimsenin şüphesi olmasın"* biçiminde konuştuğu, **(Ek.40)**

41) Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın 2006 yılı Mayıs ayında Berlin'de halkla buluşma toplantısında, vatandaşların pasaportlarında türbanlı fotoğraf bulunması hususunda tartışma yaşanmış, Büyükelçinin durumu açıklamaya çalışması sırasında Başbakan Erdoğan'ın; *"Türkiye Cumhuriyeti'nin Büyükelçiliği'ne benim vatandaşım bu kıyafetiyle girer, bir genelge olduğunu hiç zannetmiyorum, bunu bir kere göreceğim, Bakacağım. Çözümünü de buraya emredeceğim inşallah. Bu genelge nasıl gönderildiyse o şekilde de iptal edilir"* dediği, Büyükelçimizin Başbakan'ın yanında yuhalandığı, **(Ek.41)**

42) Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, 2006 yılı Şubat ayında partisinin Mersin Merkez İlçe İkinci Olağan Kongresi'nde Danıştay 2. Dairesi'nin Aytaç Kılınç'a ilişkin 26.10.2005 gün ve 2004/4051-2005/3366 sayılı kararı ile ilgili olarak; *Bu kararı hukuk ilkeleri içerisinde tanımlayamıyorum. Tarif edemiyorum. Kalkıp da bir anaokul öğretmenine, öğretmenlik yaparken başını açtın, dışarda da başın açık olarak gezeceksin deme hakkına kimse sahip değildir. Hangi makamda olursa olsun. Bu anlayış, hiçbir hukuk anlayışı içerisinde tanımlanamaz. Türkiye'de kendilerine göre alanlar belirlemek suretiyle vatandaşımızın din ve vicdan özgürlüğünü kimsenin kısıtlamaya hakkı yoktur. Bu böyle biline. Özgürlüklerin egemen olduğu bir ülkede alınan bu kararı ben bu ülkenin bir başbakanı olarak, evladı olarak,-bu karar alındığı için bu yorumu yapıyorum, yapmak zorundayım- doğrusu kınıyorum. Bunu hiçbir yere sığdıramıyorum. İnsanın bir özel alanı vardır, kamusal alanı vardır bir de kamu alanı vardır. Bu alanlara hükmetmeye kimsenin hakkı yoktur. **"Bunlar bu gidişle evin içine de karışacaklar. Şöyle şöyle davranacaksınız diyecekler. Kusura bakmayın. Türkiye yolgeçen hanı değil. Herkes yerini belirlemek zorunda. Biz gerilim olmasını istemiyoruz. Birileri nemalanmasın diye sabrediyoruz. Ancak hukuk adına yargı makamını işgal edenler, bu ülkede böyle bir zemini hazırlama gayreti içine girmesinler. Ben milletin vekili olarak konuşuyorum, konuşmak zorundayım. Ben yargı makamı değil, yürütme makamıyım. Sorumluluğum ne ise onu yapıyorum. Yargıdan da adil yaklaşımlarını bekliyorum"...**"Meslek liseleriyle ilgili biz üzerimize düşeni yaptık. **Meslek liselilere bizim dönemde olduğu gibi fark derslerini vererek düz liseden mezun olma hakkı verdik. Ancak YÖK bu konuyla ilgili Danıştay'a gitti. Danıştay da maalesef bunu reddetti. Bunu anlamak mümkün değil. Düz lise mezunu meslek lisesine başvurarak fark dersleri vererek mezun olma hakkına sahip. Meslek liselilerin düz liseyi bitirme hakkının önünü niye kesiyorsunuz? Danıştay'ın kararını anlamakta zorlanıyorum. Bu eğitimde nasıl bir eşitliktir? İster meslek, ister düz liseli olsun ÖYS imtihanına hepsi eşit gitsin. Kazanan devam eder, kazanamayan da mesleğine devam eder. Dünyanın gelişmiş ülkelerine bakıyorsunuz yüzde 70'i meslek lisesi, yüzde 30'u düz lise. Bizimkiler de ama inadına düz lise diyorlar. Bunlar ne yapıyorlar? İmam hatipten çekindikleri için diğer meslek liselerini de mahrum ediyorlar. Ama ne kadar imam hatipli var, yüzde 3. Ne kadar meslek liseli var, yüzde 27. İnsaf edin ya. Bunu niye bu kadar engelliyorsunuz? İHL'nin önünü kesmek için. Diğer meslek liselilerin de yazık ediyorlar. Ama bu noktada herhalde eninde sonunda bir gün akıllı selim hakim olacaktır." ..."**"Şimdi çıkmışlar dürüstlük adına dolaşıyorlar. Bunların hedefi, 'Çamur at, tutmazsa iz bırakır'. Güneşi balçıkla sıvamaya uğraşmasınlar. İşimiz var. Yolumuza devam ediyoruz. Böyle bir kaba güdültüye*

de pabuç bırakma niyetinde de değiliz. Biz fani olduğumuzu aklından çıkarmayan bir anlayışın mensuplarıyız. Kalıcı değiliz. Bugün varız, yarın yokuz. Baki kalan bir hoş sada... **Ölümün nerede ne zaman geleceği belli mi? Musalla taşına yatırıldığınız zaman 'Falanca cumhurbaşkanıydı, falanca başbakanı' veya 'Cumhurbaşkanı niyetine ya da başbakan niyetine' demeyecekler.** "Er kişi niyetine' diyecekler. Bu makamlar, bu mevkiler gelip geçici. Bunlar bizleri şımartmasın. Ben tüm Adalet ve Kalkınma Partiler'e şunları söylüyorum: Mütavazı ol"... "Sınıf öğretmenliğinden alan öğretmenliğine geçiyoruz. Yani artık din kültürü ve ahlak bilgisi dersini ilahiyat mezunları verecek. Uygun olan odur. Ama 'Din kültürü ve ahlak bilgisi dersini ilahiyat mezunları niye versin' diyenler olabilir. Niye, Çünkü bunlar ideolojik yaklaşımlardır. Halen ilahiyat fakültelerine öğrenci almamak suretiyle adeta ilahiyat fakültelerini kapatma gayreti içerisinde. Kimse, bu konularda belli mevkilere, makamlara gelmiş olanlar bana laf yetiştirmeye kalkmasınlar. Ülkede din kültürü dersi öğretmenine ihtiyaç var mı, yok mu? Diyanet İşleri 16 bin camimizin boş olduğunu belirtiyor. Bazıları da çıkıp 2 yıllıklar var, şu var bu var diyorlar. **Efendi bak. Bu senin işin değil. Diyanet İşleri'nin işi.** Benim ihtiyacım var diyor. Eskilerin dediği gibi 'yarım imam dinden, yarım doktor candan' etmesin. Camilerde dinimizi hakkıyla bilenler olsun. Köyden gelen birine Cuma hutbelerini verirsen farklı İslam dini olur." şeklinde konuştuğu (Ek.42)

43) Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın 2005 yılı Haziran ayında Yeni Şafak gazetesi yazarları ile yaptığı kahvaltılı toplantıda; "Anadolu'ya gidiyoruz. Sizin tabanınızdan insanların rahatsızlıkları var. İktidar olup muktedir olamamaktan söz ediliyor... Türkiye'de hiçbir kurum kayıtsız şekilde tek başına muktedir değildir. Buna siyaset de dâhil. Parlamentoda egemenlik kayıtsız şartsız milletindir deniyor. Bunun tanımına bile son zamanlarda dikkat ederseniz çok farklı cümleler getirenler oluyor. Türkiye'de iki devlet vardır diyenler de oldu. Fakat biz bu alanlarda da mesafe aldığımızı inanıyoruz. **Eğer hıçkırıklarımızı içimize atıyorsak, sebepleri var. Gerilim istemiyoruz. Gerilimin faturaları çok ağır oldu.** Ormanı yanmaktan kurtaralım istiyoruz. Onun için üç beş ağaç yanıyor, bunu feda ediyoruz. Anadolu'daki serzenişler. Bunun içinde başörtüsü var, sonra 263 var... Ana muhalefet lideri, kaçak Kur'an eğitimi diyor. Kur'an eğitimi almanın kaçak olması mümkün değil. Zaten kanunun metninde böyle bir şey yok, ruhuna aykırı. Bu ülkenin yüzde 98'i Müslüman olan halkına hakaret ve saygısızlıktır. " dediği, (Ek.43)

44) 2007 yılı Ekim ayında Ankara Mehmet Akif Kız Kız Öğrenci Yurdu'nda öğrencilerle birlikte iftar yemeği yiyen Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, bir öğrencinin türbana ilişkin sorusuna, "...**En büyük dileğim başı kapalı kızlarımızla, başı açıkların el ele dolaştığı bir üniversite, bir ülkedir. Bunun için uğraşyoruz. Bunu çözmek en**

büyük aşkımdır (...) Bunun için çalışıyoruz. **Bunlar aşama aşama yapılacak şeyler, birden olmuyor. Bazı mutabakatlar aranıyor.** Bu konuyu her getirdiğimizde önümüze engel çıkarılıyor. Şu an tek sorunumuz başörtüsü değil. Anayasa meselesi de var.(...) Bu durumun da sonu gelecek. Üniversitelere özgür, istediğiniz gibi girebileceksiniz.(...) İki oğlumun ikisi de istedikleri üniversiteleri katsayı nedeniyle kaybetti. Bu bana hak mı? Çocuklarım da katsayı kurbanı. Bizim imkânımız var da yurtdışında okutuyoruz(...)" şeklinde yanıtladığı, **(Ek.44)**

45) 2007 yılı Aralık ayı başlarında Adana/Kozan ilçesinde bir kompozisyon yarışmasında ödül alan Tevhide Kütük isimli lise öğrencisinin, resmi ödül töreninde türbanı ile yer almak isteyince kürsüden indirilmesine tepki gösterdiği, aynı tarihlerde benzer bir olayın Rize'de meydana geldiği, Emine Elif Azder isimli bir ilköğretim öğrencisinin birincisi olduğu bir kompozisyon yarışmasının resmi ödül törenine başı açık katıldığında, öğrencinin babasının kızının başının zorla açıldığı iddiasında bulunduğu, Başbakan Recep Tayip Erdoğan'ın her iki öğrencinin ailelerine telefon ederek üzüntülerini bildirdiği, bu haksızlıkların bir gün mutlaka biteceğini, başörtüsü ile resmi toplantılara katılmalarına izin vermeyen kamu görevlileri hakkında inceleme talimatı verdiğini belirttiği,

Başbakanın kamuoyuna yansıtılan "aileleri arama" eyleminden hemen sonra 12.12.007 tarihinde, TÜBİTAK tarafından Milli Eğitim Bakanlığı Şura Salonunda düzenlenen ve Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik'in de katıldığı ödül töreninde, lise 1. sınıf öğrencisi türbanlı Elif Büşra Doğan'a ödülünü Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Mehmet Temel'in verdiği,

Aynı törende bulunan Adalet ve Kalkınma Partisi Adıyaman Milletvekili **Fehmi Hüsrev Kutlu**'nun, ödül alan türbanlı öğrenci ile birlikte basın fotoğrafçılarına poz verdiği, **(Ek.45)**

46) Başbakan Tayyip Erdoğan'ın 2007 yılı Aralık ayında "2. AB-Afrika Zirvesi"ne katılmak üzere Lizbon'a giderken "Yeni Anayasa'da türbanla üniversiteye girişi serbest bırakacak mısınız?" şeklindeki soruyu; "*Benim özellikle üzüldüğüm konu şu: Anayasa tartışmalarını başörtüsüne niye indiriyoruz? Eğitim özgürlüğü başka bir şey, din ve vicdan özgürlüğü başka bir şey. Zaten pazarda çarşıda bu insanlar arasında bir problem yok. Problem seçkincilerin kafasında. Hizmet alanlar noktasında genelde sorun yok. Gerçi bazı yerlerde son zamanlarda maalesef sorun başladı ama genelde sorun yok. Eğitime gelince, ülkemizde eğitim özgürlüğü noktasında kızlarımızın bu sıkıntısının aşılması gerekir diye düşünüyorum. Türban yüzünden kızlarımız eğitim hakkında yararlanamıyor. İmkânı olanlar yurtdışına gidiyor, olmayanlar ilkokuldan sonra eğitimi bırakmak zorunda kalıyorlar. Üniversitede nasıl olsa önüm tıkanıyor diyerek liseye de*

gitmiyorlar. Ben buna üzülüyorum. Dünyanın hiçbir yerinde olmayan uygulama başka ülkelere de örnek teşkil ediyor. Bazı Batı ülkelerinde eyalet düzeyinde de olsa 'Siz Müslüman ülkesiniz, bakın sizin ülkenizde türban yasağı var' diyerek böyle bir uygulamaya gidiyorlar. Bunu bir yerden çözmemiz lazım ama hep beraber çözmemiz lazım. Rejim elden gidiyor diyorlar, rejim niye elden gitsin? Bu hepimizin rejimi, hep beraber koruruz." biçiminde yanıtladığı, (Ek.46)

47) Başbakan Recep Tayip Erdoğan'ın 2008 yılı Ocak ayında "Medeniyetler İttifakı Forumu" için gittiği İspanya'da Europa Press'in konuğu olarak katıldığı kahvaltılı toplantıda, "Türban sorununu yeni anayasa ile çözecek misiniz?" sorusunu; "semboller dediniz, Benim partim içinde nasıl başörtülü varsa diğer partiler içinde de var. Hepsinin siyasi tercihidir bu. **Bu onların siyasi tercihine, dinin bir gereği olarak başını örttüğüne inanan ve bunu bu şekilde uygulayana zorla şu söyleniyor; 'sen bunu siyasi simge olarak takıyorsun ' deniyor. Hayır ben bunu siyasi simge olarak takmıyorum, diyor. Velev ki (türbanı) bir siyasi simge olarak taktığını düşünün. Bir siyasi simge olarak takmayı da suç kabul edebilir misiniz? Simgelere, sembollere bir yasak getirebilir misiniz? Özgürlükler noktasında dünyanın neresinde böyle bir yasak var?" şeklinde cevapladığı, (Ek.47)**

48) Başbakan Recep Tayip Erdoğan'ın, İspanya dönüşü Ankara Esenboğa Havaalanı'nda yaptığı konuşmada; "Yeni Anayasayı beklemeye gerek yok, onun çözümü çok kolay. Oturup beraber mutabık kaldığımız bir cümleyle çözülür.(...)bizim kafamız gayet nettir. Karmaşıktır diyenler, kendi kafalarının durumunu düşünsünler.(...) Türkiye hala bu sorunu çözemiyorsa bu özgürlükler noktasında ciddi sıkıntıdır. Bunu beraber aşarız." dediği, (Ek.48)

49) Başbakan Recep Tayip Erdoğan'ın 2008 yılı Ocak ayında partisinin İstanbul Ümraniye Kadın kollarının düzenlediği bir toplantıda yaptığı konuşmada; Üniversitelerde türbanın serbest bırakılmasının laiklik ilkesiyle çelişeceği yönünde açıklamalar yapan kurumları hedef alarak, "...Bizim önümüze ikide bir Anayasayı çıkarmasınlar. (...) En az onlar kadar Anayasa'yı biz de biliriz. (...)kimse kendini yasama-yürütme organının üstünde göremez. Yargı ihsası rey makamı değil.(...)Herkes konumunu, yerini gayet iyi bilmeli..." diye söylediği, (Ek.49)

50) 9 Şubat 2008 günü Almanya'da gazetecilerin "İslamiyet ile AB sürecini nasıl bağdaştırdığını" sormaları üzerine Başbakan Erdoğan'ın; "...Farklı dinlerin mensuplarına bizler nasıl 'siz niçin dininizi bu kadar iyi yaşıyorsunuz ya da bu kadar hassasiyetle yaşıyorsunuz' deme hakkına sahip değilsek, bir müslümanın da dinini yaşamasına kimse kalkıp 'sen niçin dinini bu kadar iyi yaşıyorsun, başarılı yaşıyorsun' deme hakkına sahip

değildir. Bir taraftan din ve vicdan özgürlüğü diyeceksiniz, öbür taraftan kalkıp Müslüman için böyle bir defans uygulayacaksın. Bu defansa uygulamaya bir defa kimsenin hakkı yok” dediği, (Ek.50)

51) Milli Eğitim Bakanlığının düzenlediği “Eğitime Yüzde Yüz Destek” kampanyasının başlatılması töreninde konuşan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın; mesleki ve teknik eğitime büyük önem verdiklerini kaydederek **“üniversite sınavlarında meslek liseleri aleyhine işleyen katsayı uygulamasının da önümüzdeki yıldan itibaren kaldırılacağını”** belirttiği, (Ek.51)

52) 24.11.2003 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan “Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’an Kursları ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” ile ilköğretimi bitirmiş veya ilköğretim çağını geçmiş, gündüz çalışmak zorunda olan ve kursa devam edemeyenlerden 10 kişinin müracaatı üzerine, müftülüğün teklifi ve mülki amirin onayı ile kurs binaları ve müftülükçe uygun görülen yerlerde “akşam Kur-an kursları”, okulların yaz tatiline girmesinden bir hafta sonra, ilköğretimin 5. sınıfını tamamlayan öğrenciler için kanuni temsilcilerinin talebine bağlı olarak Kur-anı kerimi ve mealini öğrenebilmeleri ve dini bilgilerini geliştirebilmeleri amacıyla Milli Eğitim Bakanlığının denetim ve gözetiminde “yaz Kur-an kursları” açılacağı, kadrolu öğretici bulunmadığı takdirde imam hatip lisesi mezunlarının öğretici olabilecekleri, okulların tatil olduğu zamanlarda iki ayrı ve haftada 5 günü geçmeyecek şekilde sınırlanan yaz Kuran kursları için bu sınırlamanın kaldırılması, önceden eğitim öğretim yılı devamınca açık olan yurt ve pansiyonların, kurslarda eğitim öğretim yapıldığı sürece açık olması hükmünün getirildiği,

Oluşan tepkiler ve Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer’in 9.12.2003 günü Diyanet İşleri Başkanı Ali Bardakoğlu ile Devlet Bakanı Mehmet Aydın’ı ayrı ayrı kabullerinde yaptıkları görüşmesi sonrasında, Diyanet İşleri Başkanlığı değişiklik üzerinde yeniden çalışma yaparak 23.12.2003 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan *Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’an Kursları ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik* uyarınca 24.11.2003 tarihinde yapılan değişiklik ile getirilen düzenlemelerin kaldırıldığı,

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın; **“öğrencilerin önündeki eğitim engellerinin kaldırılması gerektiğini”** söyleyerek, önceki değişikliğin destekçisi oldukları mesajını verdiği,

03.12.2004 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan “Özel Öğrenci Yurtları Yönetmeliği”nin 51. maddesi ile 13.1.1989 tarih ve 89/13715 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan *Öğrenci Yurtları ile Benzeri Kurumların Açılması, İşletilmesi ve*

Denetlenmesi Hakkında Yönetmelik'in yürürlükten kaldırıldığı, yeni düzenleme ile eski yönetmeliğin 51/c maddesinde yer alan özel öğrenci yurtlarında, dinin veya dini hissiyatı veya dince mukaddes sayılan şeyleri alet ederek faaliyette bulunmak hükmünün, kapatma nedeni olmaktan çıkartıldığı, **(Ek.52)**

53) Birlik Vakfı tarafından Grand Cevahir Otel'de düzenlenen *'Meseleler ve Çareler'* konulu toplantıda, imam hatip liseleriyle ilgili düzenlemelerin Cumhurbaşkanı'nın 13.05.2004 gün ve 5171 sayılı *"Yükseköğretim Kanunu ve Yükseköğretim Personel Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunu'nun"* vetosunun ardından yeniden TBMM gündemine alınmamasıyla ilgili eleştirilerle karşılaşan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, Yasanın tartışıldığı dönemde, başta Cumhurbaşkanlığı ve Genelkurmay Başkanlığı olmak üzere, sivil toplum örgütlerinin tepkisini *"yasanın karşısına dikilenler"* olarak niteleyip, meslek liselerinde çocuklarını okutanları çocuklarının durumuna sahip çıkmamakla suçlayarak, toplumun gerektiği cevabı vermediğini öne sürerek, Yasanın Mecliste ikinci defa görülmemesinin nedenini; ***'Şunu hatırlatmak isterim, biz bunun ikincisini de yaparız, yapardık. Ama bunun bedelini siz ödemeye hazır mısınız? Bunun bedeli var. Biz hükümet olarak bu bedeli ödemeye hazır değiliz. Çünkü daha önce ödenen bedeller var. Biz şimdi bu meslek liselerinde okuyanlara da aynı bedeli ödetemeyiz. Bunun için de bu adımı atamayız. Toplum buna hazır olduğu zaman bu adım atılır.'*** şeklinde ifade ettiği, **(Ek.53)**

54) 23.6.2005 günü Nizip'te halka hitap eden Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın: ***"İmam hatip ve meslek liseleriyle diğer düz liseler arasında üniversiteye girişte uygulanan katsayı farkını doğru bulmuyorum. YÖK'ün bu tavrını tasvip etmemiz mümkün değil. YÖK şu anda, düz liselerle meslek liseleri arasında ayrımcılık yapar durumda. YÖK bu ayrımcılığı yapma hakkına sahip değil. Dünyanın hiçbir gelişmiş ülkesinde, 'Sen meslek, sen düz lisenin' ayrımı yapılmaz. Şüphesiz bunlar kendi içinde yapılmadığı sürece o zaman bizler, yasama organı olarak yapılması gerekeni yaparız. Ben ve çocuklarım imam-hatip mezunuyuz. Türkiye'de böyle bir ayrımcılığı kabul edemeyiz. Sürekli olarak imam-hatip okullarını öne çıkarmak suretiyle meslek liselerini mahrum etmek ayrımcılıktır. Bu yanlıştan vazgeçmelisiniz. Eninde sonunda bu ülke bu sorunu halledecek. Yavrularımızın önünü açın ki okusunlar... Katsayı adil bir yaklaşım değil. Bir defa üniversiteye girecek olan öğrencilerin önüne böyle bir katsayı zulmünü koymak çok büyük bir adaletsizlik. Çünkü bu bir yarış. Siz bir imtihan yapıyorsunuz. O zaman 'Bu imtihanı niçin yapıyorsunuz' diye sorarlar. Eğer bir meslek lisesi mezunu da bu imtihana giriyor ve başarıyorsa yola devam eder. Önünü kesemezsiniz. Dünyanın hiçbir yerinde böyle bir şey yok. Diğer ülkelerde, öğrenciler imtihana katılır ve başarırsa istediği***

üniversiteye girer. Bunu kendi ailemde de yaşadım. Yavrularımın hepsi arzu ettikleri üniversiteye imtihanları neticesinde girdiler. Bu süreci icat edenler sadece meslek liseleri noktasından bakmadılar. Niyet okuyarak baktılar ve bu niyet okuyucuları süreci şu anda bir **zulme** dayalı olarak maalesef devam ediyor... Sen YÖK yönetimi olarak başarılı olmayı istiyorsan, ben de buradan YÖK yönetimine sesleniyorum: Şu anda Türkiye üniversiteleri dünyada ilk 500'ün içerisinde yer alamamış. İkinci 500'ün içerisinde iki üniversite var. Birisi 600 küsur, diğer 900 küsur sırada. Önce bunu halledin. Sen buralarda başarılı olamıyorsun, gelip yavrularımızın önünü kesiyorsun. Bu, adalet değil."..."**Diyorlar ki, bu bir siyasi simge. Ne siyasi simgesi, ne alakası var? Bu siyasi simge ise bu başörtülü vatandaşım sadece Adalet ve Kalkınma Partisi de mi var? Diğer siyasi parti mensupları arasında başörtülü yok mu? Milleti bölme yoluna gitmeyiniz. Bu ülkede başı açık olan da örtülü olan da benim canım, ciğerim, kardeşimdir" ...Bu ülkede imam-hatip okulları bizim dönemimizde kurulmadı. Bu okuldakiler, tüm dersleri okuyor, bunun yanında dini ilimleri de okuyor. Ben ve çocuklarım da imam-hatip mezunuyuz. Zamanında bu engelleri bana da çıkardılar. Gidip bir de liseyi bitirdik, sonra üniversiteye girdik. Bu yanıştan vazgeçmelisiniz. Eninde sonunda bu ülke bunu halledecektir."** dediği (Ek.54)

55) 2006 yılı Nisan ayında Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği (MÜSİAD) Genel Kurulu'na katılan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, "irticanın siyasete, eğitime ve devlete sistemli bir şekilde sızmaya çalıştığını" söyleyen Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'e tepki göstererek, bazılarının zaman zaman "laiklik tehlikede" diyerek havayı bulandırma gayreti içine girdiğini savunduğu, "Bu yanıştır. 14 milyon kişinin oyunu almış ve iktidar olmuş bir parti, laiklik karşıtı olarak bu sahneye çıkmadı" dediği, İrticanın ikide bir gündeme getirilmesinin yanlış olduğunu vurgulayarak, "Önce irticanın bir tanımını yapın? **Eğer irtica dini siyasete alet etmekse, Türkiye'de dini siyasete kimlerin alet ettiği bellidir. Ama eğer siz dindar insanları siyasetten alıkoymak için bunu konuşuyorsanız, bu millet de sizi affetmez. Bunu böyle bilin. Bu ülkede dindar insanların da siyaset yapma hakkı vardır.**" şeklinde konuştuğu, (Ek.55)

56) Başbakan Recep **Tayyip ERDOĞAN'**ın 12.02.2008 tarihinde AKP TBMM Grubunda yaptığı konuşmada, kendisini ve partisini eleştiren Doğan Medya Grubuna hitaben "Bunların derdi laiklik değil, menfaat hesabı. Bunlar köşeye sıkıştırma metotları. Tehditle bizden bir şey alamazsınız. Bunların istediği düzen demokrasi değil, diktatoryal düzen" dediği, CHP Genel Başkanı Deniz BAYKAL'a yönelik olarak da "İdam sehvasının yolunu gösteriyor. Biz bu yola çıkarken daha önce de demokrasiye inanmış insanların söylediğini söylüyoruz. **Biz o beyaz çarşafarla beraber yola çıktık. Biz bu konuda bedel ödemeye hazırız. Bu konuda rahatız.**" diye söylediği, (Ek.161)

57) Başbakan Recep Tayyip ERDOĞAN'ın 13.02.2008 tarihinde partisinin İl Başkanları Toplantısında yaptığı konuşmada *“Biz küçük olsun, benim olsun mantığı ile hareket etmedik. Yüzde yüzün hizmetkarıyız, belli bir kesimin değil. Bizlere karşı gösterilen bir farklı yaklaşım varsa cevapsız kalmayız. Zira bize de inanan, güvenen bir kitle var. O kitle, sessiz yığınlar olarak yıllar yılı bekledi. O dille tercüman olacak siyasetçiler olarak bizi buraya gönderdi. (...) “Öfkeli olduğumu söylüyorlar, öfke de bir hitabet sanatı. Çünkü ben zulmü alkışlayamam, zalimi de sevmem. Yumuşak başlıysak uysal koyun değiliz...” dediği, (Ek. 162)*

58) Başbakan Recep Tayyip ERDOĞAN'ın 17.02.2008 günü ATV isimli televizyon kanalında gazetecilere verdiği mülakatta *“Kızlarımızın önündeki en önemli engel birinci derecede ‘Ben ülkemde üniversiteye gidemiyorum, neden?’ ‘başörtüm olduğu için gidemiyorum’ işte bunu aşabilmenin gayreti içinde, bundan sonraki beklentilere yönelik olarak Türkiye’de yasalar zaten belli. (...) Kurumsal mutabakatı yüzde yüz bekleyenler bir defa yanlışın içindeler. Hiçbir zaman mutabakat yüzde yüz olur diyemezsiniz. (...) Her şeyden önce sessiz duran yığınların bir temsilcisiyim. Bakın alanlara, belli insanlar gelip toplanıyor. Onlar da benim vatandaşım ve oralarda bazı senaryolar düzenleniyor. Sabırla izliyorum. Bulduğum makam nedeniyle. Ama şu anda böyle bir şeyin karşısında eğer gerilim taraftarı olsam o meydanlara 10 katını biz toplarız. (...) 5 yıl başörtüsü konusunda ses çıkarmadık. Hep sabır sabır dedik. (...) Din İşleri Yüksek Kurulu 1980’de Kuran-ı Kerim’den bir ayeti alıyor şöyle diyor: Cenab-ı Hak bu ayeti ile celile ile cahiliye devrinin bu adetini kesinlikle yasaklamış. Müslüman kadınların başörtülerini, saçlarını, başlarını, kulaklarını, boyun ve gerdanlarını örtecek şekilde yakalarının üzerine salmalarını emretmiştir.”* şeklinde beyanda bulunduğu, (Ek.163)

59) 28 Şubat 2008 tarihinde Vakıf Üniversiteleri Birliği üyelerini kabulden sonra Başbakanlık koridorunda bazı üniversite yöneticileriyle yaptığı sohbette türban konusunun gündeme gelmesi üzerine Başbakan Recep Tayyip ERDOĞAN'ın, *“Sizin üniversitelerinizin rektörleri de ÜAK Üyesi. Ancak bildiriye imza atanlar oldu. Bu konuda daha ilkeli tavır bekliyoruz. Bu bildiriye niye karşı çıkmıyorsunuz? Tavır göstermenizi beklerdik.”* dediği, (Ek.164)

60) Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın 7 Mart 2008 tarihinde partisinin Uşak ilinde düzenlediği bir toplantıda kendisine “Af yok mu?” diye seslenen bir vatandaşa, *“..Af yok, suç işleyen cezasını çeker, Devlet katili affetme yetkisine sahip değildir. Katili affetme yetkisi aslında maktulün varislerine aittir. Öyle olması lazım...”* diye yanıt verdiği, (Ek.165)

61) NTV’de katıldığı canlı yayında Ankara Temsilcisi Murat Akgün’ün sorularını yanıtlayan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın, Anayasa Mahkemesinin Cumhurbaşkanlığı seçimi ile ilgili olarak verdiği karar hakkında; *"...Halk 3 kurumun değil 2 kurumun seçimini yapıyor. Meclis Başkanı'nı halk seçmiyor. Bu beton bariyerler koymaktır. Biz Anayasal olarak ne gerekiyorsa, bugüne kadar uygulama neyse bunu yaptık. Bunun dışına çıkmadık. Kimse bize Anayasa'nın dışına çıktınız diyemez. Anayasa Mahkemesi'nin verdiği karar çok konuşulacak. Bitmedi. Bu yargı için talihsizliktir, yüzkarasıdır. Açık net her şey ortada.(...). Bizim adayımızın ülkemizi temsil noktasında neyi eksikti. Kariyerinden karizmasına kadar neyi eksikti. Her şey art niyetli."* Dediği, **(Ek.178)**

Tespit edilmiştir.

b- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Bülent Arınç'ın laik devlet ilkesine aykırı eylem ve demeçleri

1) *"Girişim"* dergisinde hem kendi ismi ve hem de *"Mir Mahmut Rıza"* adıyla Cumhuriyet karşıtı yazıları yayımlanan, yazdığı *"Rahmetli-Bir Garip Oğlanın Hikayesi"* isimli kitabında, Atatürk'ten rahmetli diye söz eden, laiklik ve Devlet hakkında küçültücü yorumlar yapan, hazırladığı *"İlk meclis"* adlı belgeseli resmi ideolojiye aykırı bulunduğu gerekçesiyle yasaklanan Kemal ÖZTÜRK'ün, TBMM Başkanı Bülent ARINÇ tarafından 2003 yılında *"İletişim Danışmanlığı"* görevine getirildiği, **(Ek.56)**

2) TBMM Başkanı Arınç'ın, Dolmabahçe Sarayı'nda, "2. Değerli Eşya Bölümü" nün açılışının ardından Erdoğan'ın başlattığı kamusal alan tartışmasını sürdürerek; *"Anayasa ve kanunlarda "kamusal alan" diye açıkça tarif edilmiş hiçbir şeyin bulunmadığını... Anayasada olmayan, bir kanun içerisinde yer almayan bir kavramı kimse kendi düşüncesiyle böyle olmalıdır diye kural olarak koyamaz ve dayatamaz" ..."Anayasayı yapan kurum Meclis'tir. Başka hiçbir kimse yasama yetkisini paylaşamaz"* dediği, **(Ek.57)**

3) TBMM Başkanı Bülent Arınç'ın, 2005 yılı Nisan ayında katıldığı CNN Türk'te yayımlanan *"Ankara Kulisi"* programında, Milliyet Gazetesi Ankara Temsilcisi Fikret Bila ile Hürriyet Gazetesi Ankara Temsilcisi Nur Batur'un, *"Meclis'e çarşafı bile girebilir; bir kadın milletvekiline 'Bikiniyle Meclis'e girmemeli, yaşı geçmiş' dediniz gürültü koptu. 'Laik demokratik sistemi Türk halkı benimsedi' dediniz. Laik demokratik Türkiye Cumhuriyeti'nden yana mısınız yoksa gönlünüzde bir İslam devleti mi yatıyor?"* sorusunu: *"Sözümü sakınmam. Konumum engellemese hiçbir haksızlığa tahammül etmem. Espri yapmış olabilirim. O hanımefendi, 'Bikiniyle gelsem ne olur?' dedi, kendimce cevap verdim, o da kendine yakışır bir cevap verdi, alacağımız vereceğimiz kalmadı."* biçiminde yanıtladığı,

"Cumhuriyetin temel ilkelerini düzenleyen ve değiştirilmesi teklif bile edilemeyecek olan Anayasa maddelerinin hukuk mantığı içinde kendisine uygun gelip gelmediğinin" sorulması üzerine; "Anayasa Mahkemesi'nin yetkisi Anayasa'da sayılmış. Anayasa'nın değiştirilmesi teklif bile edilemez maddelerine amenna, buna hiç kimsenin bir şey söylediği yok. Başka bir şey söylüyorum. **Bu Anayasa Mahkemesi'ni Meclis'te yapacağım bir Anayasa değişikliğiyle kaldırabilir miyim? Kaldırabilirim. Avrupa ülkelerinin hiçbirinde Anayasa Mahkemesi'ne benzer bir kurum yok. Tartışmaya açmıyorum, bir şikâyetim yok. Bugün üye sayısını, görev sahasını değiştirebilirim. Yüce Divan yetkisini alabilirim. Her kanunun Anayasa Mahkemesi'ne gitmesini engelleyebilirim. Her şeyi yapabilirim. Ben Meclisim. Başkana cevap vermiyorum. Cevap vermeyi arzu etsem kisvelerimizi çıkarır geliriz, ne kadar güzel olur o zaman. AİHM türbanı yasakladı, yaşasın; Abdullah Öcalan'ı yeniden yargılanmasına karar verdi, yuh. Böyle şey olur mu?" şeklinde yanıt verdiği, (Ek.58)**

4) Dolmabahçe Sarayında Karaman Valiliği ve Belediye Başkanlığı tarafından düzenlenen "Karaman Türk Dili Ödülleri Töreni"nin ardından, basın mensuplarının sorularını yanıtlayan TBMM Başkanı Bülent ARINÇ'ın; "Benim söylediğim şeyler, eski tabirle malumu ilandır. Yani herkesin bilmesi gereken, aslında da bildiği şeylerdir. Ben Meclis başkanı olarak 'Biz istemedikçe siz yasama yapamazsınız. Sizin yaptığınız şeyi mutlaka iptal ederiz. Biz bir karar vermekle, her şeyi kökünden hallettik' gibi bir tavra yabancı olduğumuzu, bunun doğru olmadığını ifade etmek istiyorum. Yoksa sayın Anayasa Mahkemesi Başkanı'nın şahsı ve makamıyla da herhangi bir sıkıntımız yok. Çok da iyi ilişkilere sahibiz. Ama yasama yetkisini elinde tutan Meclis'in üstünde hiçbir organ yoktur. Bugüne kadar yoktu, bundan sonra da olmayacak. Yasama yetkisini biz, halkımızın egemenliğinden alıyoruz. Bunu da kimseyle paylaşmaya niyetimiz yok." dediği,

Bir gazetecinin, Anayasa Mahkemesi Başkanı Mustafa Bumin'in sözlerine atıfta bulunarak, Bumin'in bütün Avrupa ülkelerinde Anayasa Mahkemesi bulunduğuna ilişkin sözlerini nasıl değerlendirdiğini sorması üzerine de; "Sayın Başkan'ın bunları söyleyip söylemediğini bilmiyorum. Kendisine selam ve sevgilerimi gönderiyorum. Türbanla ilgili olarak konuşan veya konuşamayan pek çok insanın düşüncelerini hepimiz biliyoruz. Bu benim konumun dışında. Bu konuya bizleri çekmeye çalışanlara ben rica ediyorum ki, sizler bu konuyu yerli yersiz gündeme getirmeyin ki, ülkemizde bir gerginlik olmasın. Bu konuların daha çok muhatabı biz olurduk. 'Konuştu, ortamı gerdi' derlerdi. Şimdi görüyoruz ki, biz konuşmayınca başkalarının canı sıkılıyor ve onlar konuşmaya başlıyorlar. Onlara rica ediyorum, türban konusunda konuşacak kimseler olaya pozitif yaklaşsınlar ve çözümü konusunda öneriler getirsinler. Bu önerilere ihtiyacımız olabilir. Ben sayın başkanın

konuşmalarıyla ilgili olarak türbanı bir kenara bırakıyorum, niçin konuştuğu konusuna da girmiyorum. Bir siyasetçi, Meclis'in bir mensubu olarak, Meclis'in yasama yetkisine gölge düşürecek hiçbir söze tahammül edemem. Bu sözü hiçbir zaman kabul edemem. Bu benim sorunum değil. Ülkeyi bağımsızlık savaşından Cumhuriyet'e, Cumhuriyet'ten güçlü ve bağımsız bir devlet olmaya götürenlere, Meclis'e saygı duyduğum için bunu yapıyorum. Bu tepkisel bir davranış değil. Çünkü televizyon programını izleyenler meseleye nasıl hukuk ve Anayasa açısından yaklaştığını görmüşlerdir. Türkiye sahipsiz değildir. Meclisimiz hiç sahipsiz değildir. Bu Meclis'in sahibi 70 milyon insanımızdır. Meclis kimsenin şamar oğlanı değildir. Bundan sonra da olmayacaktır. Meclis'in yasama yetkisini gelişi güzel sözlerle 'sayın başkanı dışında bırakarak söylüyorum. Başkalarının da bu konuda niyeti olabilir' sarsmaya, örselemeye, yıpratmaya kimsenin hakkı yok." yanıtını verdiği,

Bir gazetecinin "Anayasa Mahkemesi'nin kapatılabileceğini söylüyorsunuz. Burada hukuk ne işe yarıyor?" şeklindeki sorusunu, "(Anayasa Mahkemesi'ni kapatırız) şeklinde bir cümle olmadı. Anayasa Mahkemesi kaldırılabilir, Anayasa Mahkemesi ile ilgili Anayasa'nın hükümleri değiştirilebilir. TBMM, yasama yetkisine sahiptir. Bir örnek olarak söylenmiştir." biçiminde yanıtladığı,

*TBMM Başkanı Arınç'ın, katıldığı bir televizyon programında Anayasa Mahkemesi Başkanı Mustafa Bumin'in geçtiğimiz günlerde yaptığı konuşmayla ilgili kendi düşüncesinin sorulduğunu, kendisinin de bunun üzerine şunları dile getirdiğini söyleyerek, "Sayın Bumin'in türbanla ilgili sözlerini çok önemsemiyorum. Çünkü bu konular zaten geçmişten bu yana konuşuluyor. Herkesin hemen hemen fikirleri aynı. Sayın Başkan'ın emekliliğine 2 ay kala niye böyle bir konuya temas ettiği konusunda da ilgili değilim. Bu da beni ilgilendirmiyor. Ama beni ilgilendiren bir yönü var. Bir siyasetçi, milletvekili, TBMM'nin Başkanı olarak Sayın Bumin'in konuşmasıyla ilgili önemli gördüğüm husus şudur: **TBMM, Anayasa'nın 7. maddesi gereğince egemenliği halkı adına kullanır ve yasama yetkisi O'na verilmiştir. Bu yasama yetkisi mutlakdır. Yasama yetkisini kısıtlayacak, üzerine gölge düşürecek, bölecek, birbirinden ayıracak bir mekanizma yoktur. Yasama yetkisini Meclis, halkının adına, egemenlik adına kullanır dedim.**" açıklamasında bulunduğu,*

Arınç'ın Anayasa'yı yapanın Meclis olduğunu, halkoyuna da Meclis'in sunduğunu ifade ettiği, Meclis'in bugüne kadar Anayasa'nın 40'dan fazla maddesini değiştirdiğini hatırlatarak; "Anayasa'nın değiştirilemeyecek 1, 2 ve 3. maddelerinin dışında her kurum değişebilir", "Türkiye'de demokrasi varsa, Türkiye Cumhuriyeti bir hukuk devletiyse, bu Anayasa 1982'den beri yürürlükte. Bunun hükümleri milletimiz tarafından kabul edilmişse,

yasama yetkisi önüne engel koymak isteyenlere demokratik ülkelerde ancak gülerler. Dolayısıyla eğer Anayasa Mahkemesi, Anayasa içinde bugün hiç kimsenin tartışmadığı bir kurum olarak, hiç kimsenin tartışmadığı bir konumda ise ama yeri geldiğinde TBMM, Anayasa Mahkemesi üyelerini, üyelerinin seçiliş şeklini, görevlerini değiştirebilir. Bugünkü bazı görevlerini alıp, yeni görevler yükleyebilir. Buna hiç kimsenin itirazının olmaması lazım. Bu iktidar, muhalefet meselesi değildir. Bütün siyasetçilerin, TBMM'nin bütün üyelerinin, yasama yetkisinin Meclis'te olduğunu bilerek ona sahip çıkması lazım. Kim ki, Meclis'in bu yasama yetkisini elinden almaya kalkışır, kim ki, Meclis'in yasama yetkisine dil uzatmaya veya O'nu bölmeye çalışır, yanlış yapar. Ben bu yanlışlığı söylemek istiyorum.", "312. madde nasıl değişti ki, 5 yıl önce mahkûmiyet alan bir insan, bugün bütün sonuçlarıyla affa uğrayabiliyor. Artık suç olmaktan çıkarıldı. 158 ve 159. maddeler değişti. Yani Anayasa'nın değiştirilebilecek hükümlerinin hepsi Meclis, tarafından değiştirilebilir. Bazı eski Anayasa Mahkemesi başkanlarının bugünkü sözlerine bakıyorum, yani Meclis, bir yasama görevi yapacak. Bunun check-balans sistemi içinde kontrol mekanizmaları vardır. Ama hiçbirisi mutlak değildir. Sayın Cumhurbaşkanı, Anayasa değişikliğini tekrar görüşülmek üzere Meclis'e gönderebilir. Meclis de bunu tekrar çıkarabilir. Sayın Cumhurbaşkanı, bunu halk oylamasına götürebilir. Halk oylamasının sonucunu beklememiz gerekir. Ama hiçbir şey, Meclis'in yasama yetkisini elinde tuttuğunun aksini göstermez. Anayasa Mahkemesi'ne gidilebilir. Anayasa Mahkemesi, Anayasa değişikliklerini esas yönünden de incelemeyebilir. Sadece şekil yönünden inceler. Niye bu kadar büyük laflar konuşanlar, Anayasa'yı bir kere açıp da okuma zahmetine katlanmazlar? Anayasa Mahkemesi bir kanunu iptal edebilir. Tümünü, bir ya da birkaç maddesini iptal edebilir. Ama Anayasa Mahkemesi'ne vücut veren Anayasa'nın kendisi diyor ki; bu mahkemenin kararları kanun koyucu yerine geçmez. Geriye yürümez. Ancak gerekçeli olarak yayınlandığı zaman hüküm ifade eder." şeklinde konuştuğu, (Ek.59)

5) Başkanlığını yaptığı TBMM'nin meclisinde Kuran kursu açıldığının yazılı basında yer aldığı, (Ek.60)

6) TBMM'nin açılışının 86. yıldönümü, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı nedeniyle özel gündemle toplanan Genel Kurul'da konuşan TBMM Başkanı Bülent Arınç'ın; "Özgürlüklerin genişletilmesinde, yasakların kaldırılmasında ve demokratikleşmede temel iki zorunluluk vardır: Birincisi, Anayasa'ya uygun olarak Meclisin karar alması. İkincisi ise, milletin mutabakatıdır. Yeni bir düzenleme yapılmasında, Anayasa değişikliğinde kurumların görüşünü almak başka bir şeydir, kurumların mutabakat şartını aramak başka bir konudur. Dünya üzerinde daha çok demokrasi için, sadece "kurumların mutabakatını" arayan demokratik başka bir ülke yoktur. Türkiye'de doğal bir

durumuş gibi gösterilen bu tutumun, demokrasi anlayışımızı, özgürlüklere yaklaşımımızı ve hukuka olan inancımızın nasıl olduğunu açıkça gösterdiği inancındayım. Anlaşılmaz bir şekilde özgürlüklerin genişletilmesi, yasakların kaldırılması için yıllarca bu kurumların mutabakatı beklenir olmuştur. Ancak bir mutabakat aranacaksa sadece Yüce Meclis çatısı altında halkı temsil eden Milletvekillerinin mutabakatının aranması gerekir. Eğer burada bir mutabakat sağlanamazsa gidilecek bir tek merci vardır, o da yüce milletimizin iradesidir. Ülkenin rejimine karşı bu kadar güvensiz olunamaz. Türkiye'nin rejimi her konu tartışıldığında sarsılacak, etkilenecek kadar zayıf değildir. Hiç kimse Cumhuriyetten, demokrasiden, temel özgürlüklerden vazgeçme niyetinde değildir. Dolayısıyla ülkede bir rejim sorunu değil, rejimin sahibi olma tartışması vardır. Ülke yönetiminde inisiyatif alanlarını genişletme ya da sahip oldukları gücü kaybetmeme tartışmaları vardır. Laikliğin, Yüce Önder Atatürk'ün, Cumhuriyetin, bayrağın, rejimin sahibi milletin kendisidir. Milletin temsilcileri olan bizler tüm bu değerlere bağlı kalacağımıza, sahip çıkacağımıza milletvekili olduğumuzda yemin ettik. Bugüne kadar bu yeminimize muhalif bir tek davranış dahi bu Yüce Meclisimiz içinde vuku bulmamıştır. Tartışmaların odağında yer alan ve nerdeyse tüm fikir ayrılıklarının gelip dayandığı bir başka konu da laiklik ilkesidir. Açıkça belirtmeliyim ki, Anayasa'mızın değiştirilemez maddesi olan laiklik ilkesine, Türkiye'de karşı çıkan kimse yoktur. Bütün tartışmalar laiklik ilkesinin farklı yorumlanmasından kaynaklanmaktadır. Bu yorum farkı nedeniyle kamusal alanda her dönemde farklı uygulamalar yapılmış ve tartışma yaşanmıştır. Kamusal alan, yurttaşların ortak meselelerini eşit ve özgürce tartıştığı alandır. Dolayısıyla her bireyin ayırım yapılmadan haklarının korunduğu, haklardan yararlandığı ve kendilerini özgür hissettiği bir alandır. Bu alanı güvence altına almak ve tüm yurttaşlarına eşitçe kullanım hakkı sağlamak devletin görevidir. Kamu yararı devletin değil, halkın yararına doğru genişletilmelidir. Devlet kamusal alanın sahibi değil, koruyucusudur. Bu koruyuculuk; oradaki eşitliğin, adil paylaşımın ve hizmetlerin her birey tarafından kullanılmasını sağlamaktır. Kamusal alandaki özgürlüklerin ve hakların bir gruba, bir kesime kayması anında devlet koruyuculuğu devreye girer ve haksızlığı önler. Devlet kamusal alanda herkes için geçerli olan hakları bir kesime yasaklayamaz ya da sınırlandırmaz. Buradan hareketle laiklik ilkesinin yorum farklılığını gündeme getirmek gerekir. Anayasamızın değiştirilemez maddesi olan laiklik maddesi, ilelebet var olacaktır. Ancak günün şartlarına, toplum yapımıza uygun olarak yorum farklılıklarını ortadan kaldırmak gerekir. Bu, laikliğin özünü değiştirmeyecek, bilakis toplumun bir arada daha uyum içinde yaşamasına katkı sağlayacaktır. Dünyada birçok örneği olan laiklik uygulamasının, Türkiye'dekine benzer tek örneği sadece Fransa vardır. Orada bile laiklikten yola çıkarak hak ve özgürlükler bizdeki

kadar kısıtlanmamıştır. Laikliği bir toplumsal barış ve uzlaşma mekanizması olarak algılamak gerekir. Laiklik, devletin inançlar karşısında tarafsızlığını zorunlu kılar. Bütün inançların kendisini ifade etmesine imkân vermek, bireylerin ibadet hürriyetini sağlamak laiklik ilkesinin temel işlevidir. Devlet, bu işlevi uygulayan ve tüm inançlara eşit mesafede davranan aygıttır. Sorun işte burada başlamaktadır. **Devlet, dini inançların yaşamasını teminat altına alması gerekirken, tam tersine kamusal alanda bazı inançların yaşam hakkını, ifade hürriyetini kısıtlamaktadır. Bunu da laiklik adına yapmaktadır ki, siyaset bilimi açısından büyük bir çelişkidir. Bu çelişki yıllardır Türkiye'nin iç huzurunu zedelemekte ve bitmez tükenmez sorunları beraberinde getirmektedir. Aydınların, siyasetçilerin ve akademisyenlerin hep birlikte çözmesi gereken yorum farkından kaynaklanan işte bu çelişkidir.**" şeklinde beyanda bulunduğu, (Ek.61)

7) 23 Nisan 2006'daki TBMM özel oturumunda yaptığı konuşmanın ardından Anayasa Mahkemesi'nin 44. kuruluş yıldönümü törenine katılan TBMM Başkanı Bülent Arınç'ın, "Konuşmanız hem takdir gördü, hem eleştirildi. Ne diyorsunuz" sorusunu; "Türkiye büyük bir devlet. Şu anda Türkiye'de en çok ihtiyacımız olan şey toplumsal barış. Toplumsal barış projemizi gerçekleştirmek zorundayız. Bunun gerçekleşebilmesi için bazı konularda elbirliği yapmamız gerekir. **Bu laikliğin yorumlanmasıdır. Laiklik ilkesine ne benim, ne başka bir kimsenin hiçbir zaman ciddi bir itirazı olmaz. Ama laiklikten ne anladığınızı ortaya koymalısınız. Katı laiklik uygulamasıyla insanlara sosyal hayatı bir cezaevine çevirecek anlayışlar ne kadar zararlıysa, laikliği bir barış ve özgürlük, din ve vicdan hürriyeti olarak tanımak ve insanların inançlarına müdahale etmemek de o kadar toplumsal barışa hizmet edecektir.**" biçiminde yanıtladığı, (Ek.62)

8) 2006 yılı Mayıs ayında ATV de katıldığı Teke tek programda TBMM Başkanı Bülent Arınç'ın, türban tartışmalarıyla ilgili olarak, "Kurumlar arası mutabakatı en çok başbakan konuşuyor. Bu güzel bir şey ama, çok gerekli bir şey de değil. Çünkü Anayasa görevi bize vermiş. Bireysel bir hakla ilgili referandum olmaz. Kurumların mutabakatını aramak için gün geçirilmez. Kanun çıkarılırken vekillerin mutabakatı aranır. Buradan da sonuç alınamadı ikinci yer millet iradesi yani referandumdur. Bakalım halk ne diyecek" ifadelerini kullandığı, "**Anayasanın hiçbir yerinde, 'laiklik şu anlama gelir' şeklinde bir madde yok**" diye söylediği, "**laikliğin, devletin, Cumhuriyetin bir vasfı olduğunu, insanların laiklik vasfının olmadığını**" ifade ettiği, (Ek.63)

9) TBMM Başkanı Bülent Arınç'ın, 22. Dönem 3. yasama yılını değerlendirmek üzere düzenlediği 07.07.2007 günlü basın toplantısında; "**Yaşanan tartışmaların merkezinde başörtüsü, laiklik, YÖK, imam hatipler, Kuran kursları ve benzeri konulardır. Ancak tartışmanın ana merkezi bizce bu konular değildir. Tartışmanın**

ana merkezi özgürlüktür. Türkiye'nin sorunu özgürlüklerin sınırını kimin belirleyeceğidir. Sınırın Meclis tarafından belirlenmesini savunuyoruz. Bu, demokrasinin gereğidir. TBMM, halkın temsil edildiği tek yerdir. Bu yüzden de ülkenin kaderi için son sözü Meclis söyler. Ancak nedense bazı kurumlar ya da kişiler, bu gerçeği kabullenmek istemiyorlar. Halk bu Meclis'i, partilerin program ve projelerine bakarak seçmiştir. Ortaya çıkan aritmetik tablo ne olursa olsun, Meclis'in her tasarrufu halkın kararıdır ve herkesin buna saygı göstermesi gerekir. Dolayısıyla halka hesap verecek siyaset kurumunun, hiçbir siyasi sorumluluğu olmayan kurumlar tarafından iş yapamaz hale getirilmesi, bloke edilmesi kabul edilebilir bir durum değildir. Daha da şaşırtıcı olan şey, 'Meclis bu kanunu çıkaramaz, değiştiremez', diyerek, halkın iradesine meydan okuyanların bile ortaya çıkmasıdır." dediği (Ek.64)

10) TBMM Başkanı Bülent Arınç'ın, 01.06.2006 tarihinde CNNTürk televizyonunda katıldığı canlı yayında; 23 Nisan konuşmasındaki sadece laiklik konusunu birkaç kişinin tartıştığını ileri sürerek; "Söylediğimiz tek şey şudur: **Anayasanın 2. maddesinde demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti olarak tanımlanan Türkiye Cumhuriyeti'nin bu niteliklerine benim de kimsenin de bir itirazı yok. Anayasanın 3. maddesi, bu ilkenin değiştirilmesini ve kaldırılmasını yasaklıyor. Doğru olan da bu. Laiklik ilkesine 'evet' diyoruz ama burada konuştuğumuz konu, bu ilke nasıl yorumlanacak? Anayasada laiklik tarif edilmemiştir. Laiklik ilkesi söz konusudur. Başka hiçbir yasada laiklik ilkesi tarif edilmemiştir.**" şeklinde konuştuğu,(Ek.65)

11) TBMM Başkanı Bülent Arınç'ın, Yeni Şafak Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Mustafa Karaalioğlu ile 2006 yılı Mayıs ayında yaptığı mülakatta;

"Laiklik, Türkiye Cumhuriyet Devleti'nin niteliklerinden bir tanesidir. Hiçbir itirazımız yok. Bunu çıkaralım gibi bir düşüncemiz kesinlikle yok. **Gerçek laikliğe bir itirazımız yok. Laiklik Türkiye'ye Batı'dan gelmiştir. Bugün Batı kültürünün kendi içinde yaşattığı laiklik duygusu ile Türkiye'de dayatılmak istenen laiklik arasında çok büyük farklar var.** Geçirdiğimiz değişimler sonucunda artık liberalizm, özgürlükler, insanların kendilerini rahatlıkla ifade etmesi gibi bir noktaya geldik. **Biz burada laikliği din ve vicdan özgürlüğü olarak anlayabiliriz.**"..."Yargıtay içtihatlarında 1985'e kadar katı laiklik anlayışı vardır. Bu tarihten sonra katı laiklikten ayrılmıştır. Bir içtihatla der ki: 'Laikliğe iman etmek mecburiyetinde değilsiniz.' Bugün 'dini ibadetler bile yasaklanabilir' anlayışını kabul etmiyorum. Bir bayanın başındaki örtüsünü sokakta bile giyemeyeceğini, taşıdığı kamusal görev sebebiyle yasaklayan bir anlayışın, dünyanın hiçbir ülkesinde olmadığını düşünüyorum. Hem 'egemenlik milletindir' diyoruz, hem de millete biraz korkuyla, biraz endişeyle, biraz şüpheyle bakıyoruz. **Geçmişten beri ceberrut bir zihniyet yani milleti 'güvenilmez, ne yapacağı belli olmaz, çok fazla imkan vermemek lazım'**

düşüncesiyle kabul ediyorsa tartışma oradan çıkıyor. Rejiminde, laikliğin de, demokrasinin de, cumhuriyetin de bir tek koruyucu vardır o da Türk milletidir. Hiç bir kurum ben korurum dememelidir."

"Benim konuşmama bütün kurumlar dururken, sadece YÖK'ten cevap geldiyse, ben şunu düşünürüm: Niçin sadece YÖK? Yani halk tabiriyle yarası olan gocunur; kendilerine attettiğimi anladılar da onun için mi? Bunu düşünerek Sayın YÖK Başkanı Erdoğan Teziç bana cevap verdi. Teziç 'kuvvetler ayrımı vardır bütün yetki ve egemenlik Meclis'te değildir' diyor. Evet doğru. Ama sen bunların içinde yoksun! Sen yasamayı, yürütmeyi, yargıyı temsil etmiyorsun! Senin bana cevap vermek veya beni eleştirmek hakkın yok! Sen ne hakla kendini bu erklerden birisi olarak görüp bana cevap getiriyorsun?!.. Yüksek öğretim YÖK'e bırakılmayacak kadar önemlidir."

"Biz birbirimizin görev sahasına müdahale etmeyeceğiz. Anayasa Mahkemesi eski başkanı gözümüzün içine baka baka: 'Bizim kabul etmediğimiz bir konuda siz yasama yapamazsınız' dediğinde, ben gereğini söylemişim. Eğer yürütme ve yargı kendi hukuklarını korumazsa, bazı kurumlar kendilerini çok güçlü görerek, bunlar üzerinde söz söylemeye devam ederse, büyük yıpranma olur. Ben Meclis Başkanlığım süresince Meclis'e sahip çıkmaya çalıştım."

"Ben kamusal alan derken, halkın özgürce paylaştığı alanlar olarak tarif ediyorum. Birisinin, burası kamusal alandır, diyerek, yasak levhası koyması bugüne kadar Avrupa'da kabul görmemiştir. Bazılarının anladığı gibiyse kamusal alan, orada yaşamak mümkün değildir. Ne belediye otobüsünde, ne hastanede, ne Tapu Kadastro'da ne belediye binası içinde, ne Meclis'te, ne Çankaya Köşkü'nde, ne şurada ne burada... **Kamusal alanı devletin hizmet verdiği alanlar olarak sınırlamaya sokamazsınız. Burada insan, halk önemlidir. Toplumda yaşayan insanların, eşit olarak paylaştıkları özgürlüklerden eşit olarak istifade ettikleri alan olarak anlamak lazım. Devlet bunun koruyucusudur, sınırlayıcısı değildir.**"

"Tartışmalar yanlış yerlere çekildi, çünkü tam demokrasi isteğine verecekleri bir cevap yoktur. Azınlık antireformcu bir grup tarafından Türkiye'nin küresel güç olması engelleniyor. Bunlar güçlerini Türkiye'nin daha özgür ve demokrasiye sahip olmasına engel olmak için kullanıyorlar. Çünkü, tam demokrasi olsa bu azınlık antireformcular güçlerini kaybederler. Demokrasi elitlerin rejimi değildir. Demokrasi, azınlık bir grubun rejimi değildir. Demokrasi zenginlerin rejimi değildir. Demokrasi, fakirler, mağdurlar, **mazlumlar** ve sokakta yaşayan herkes için vardır. Hiçbir ayırım yapmadan her birey için vardır demokrasi. Bu hakkı kullanmaya kimse engel olamaz."

"Bu kızlar Türkiye'de okuyamaz Suudi Arabistan'a gitsinler, demek hem bizim için hem kızlarımızın için aşağılayıcı bir kelimedir. Niçin Arabistan'a gitsinler? Başlı örtülü olanlar sadece Arabistan'da mı tahsillerini görüyor? Dünyadan habersiz. Avusturya'dan Güney Kore'ye, Avustralya'dan ABD'ye kadar bütün ülkelerdeki üniversitelerin hepsinde çocuklar başörtülü okuyabiliyor. Niçin o ülkeleri örnek vermiyorsunuz, Suudi Arabistan'a gidin diyorsunuz? Bunun içerisinde bir aşağılama seziyorum. Bu söz bence bir aşağılamadır.." dediği, (Ek.66)

12) TBMM Başkanı Bülent Arınç'ın 2003 yılı Eylül ayında, Türkiye Demokrasi Vakfı'nca Armada Otel'de düzenlenen toplantıda 'Meclis ve Demokrasi' konulu yaptığı konuşmada "**Siz ifade özgürlüğüne tam sahip değilseniz, kapatılmamak için, önünüze engeller çıkmaması, iktidara giderken bir takoza ayağınız takılıp da düşmemek için yalan söylemeye, samimiyetsiz davranmaya, takiiye yapmaya mecbursunuz.**" diye söylediği, (Ek.67)

13) TBMM Başkanı Bülent ARINÇ'ın 2007 yılı Nisan ayında Turgut Özal Düşünce ve Hamle Derneği tarafından TBMM'ne verilen "Demokrasi Ödül Töreni"nde yaptığı konuşmada; "...1950 yılında 12 Nisan'ında Mareşal Fevzi Çakmak vefat ettiğinde O'na görkemli bir dini tören yapılması tartışması çıkmıştı. Tartışmaların bir kısmı sanırım yine laikliğe aykırı olacağı gerekçesiyle yapılmıştı. Ancak sonunda halkın büyük sevgi beslediği Mareşal için Beyazıt Camiinde büyük bir katılımıla cenaze namazı kılındı ve sonra da defnedildi. O tartışmaların içinde 23 yaşında bir genç öğrenci lideri daha vardı: Turgut Özal. Tarihin cilvesine bakın ki, rahmetli Özal'ın cenazesi de aynı tartışmalara sahne oldu. Ancak yine aynı görkemli kalabalık Fatih Camiinden O'nu hakkın rahmetine uğurladı. O zaman sadece sevenleri değil, O'nu desteklemeyenler de o cenazeye katıldı ve tekbirlerle 8. Cumhurbaşkanımız Edirnekapı'da defnedildi. O cenazede küçük kartona elle yazılmış pankart taşınmıştı. Halkın arasından biriydi kuşkusuz. Tekbirler eşliğinde taşınan cenazenin arkasından tutuluyordu. Şöyle yazıyordu o kartonda: "**Sivil, dindar, demokrat Cumhurbaşkanı**" Bu Özal'ın kendisiydi. **Bu milletin özlediği Cumhurbaşkanının tanımıydı. Baylar, Bayanlar son elli yılda yaşanan tartışmaların nedeni işte bu kartona yazılmış bu tanımdır. Sivil, dindar ve demokrat Cumhurbaşkanı taraftarları ile onun tam tersi tanımların tartışması son elli yıldır hiç bitmedi. Bugün de tartışmanın adı budur. Meclisimizin sivil, dindar, demokrat bir Cumhurbaşkanı seçecek olmasına yine itiraz ediliyor. Menderes'in Başbakanlığına, Özal'ın Başbakanlık ve Cumhurbaşkanlığına yapılan itirazların altında hep bu kimlik tanımı vardır. Bu tanım kim ne derse desin, Türk milletinin kendi öz Cumhurbaşkanı tanımıdır. Rahmeti Özal dindar olduğu için hakkında söylenmedik şey bırakılmadı. "Takunyalı" gibi seviyesiz sıfatlar Özal'a**

ve onun çalışma arkadaşlarına o dönemde takıldı. Cuma namazına gitmesi, bayram namazına gitmesi, Hacca gitmesi hep eleştirildi. Sivil olması, dindar olması, demokrat olması nasıl sorun çıkartabilirdi bu ülke için?..." şeklinde beyanda bulunduğu, (Ek.68)

14) TBMM Başkanı Bülent Arınç'ın, 13.11.2005 tarihinde TBMM Sabit Osman Avcı Eğitim Tesisinde basınla düzenlediği sohbet toplantısında "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) Leyla Şahin hakkındaki kararının hukuki anlamda Türkiye için bağlayıcı olmadığını, yasaklılığı savunmadığını, bu yasakların kaldırılması halinde de kendisinin herhangi bir kısıtlayıcı madde getirmeyeceğini düşündüğünü" kaydetmiştir. "AİHM bir mahkemedir ve verdiği karar da bir yargı kararıdır. Bunun üzerinde söz söylerken, hukuki, objektif ve adil olmak mecburiyetindeyiz. Duygularımızı işin içine sokarsak bir tartışmayı devam ettirmiş oluruz. Türkiye'de maalesef pek çok konu tartışma yerine kavgaya dönüştüğü için; tartışma, fikirlerini rahatlıkla ortaya koyma yerine, birbirlerinin düşüncelerine karşı hasmane mücadele edildiği için, çoğu zaman da ne olduğunun farkına varmıyoruz. Bu mahkeme kararlarına karşı bir şey söylerken, 'mahkeme kararı yüzde yüz doğrudur, buna katılıyoruz' deme konusunda biraz ihtiyatlı olmak mecburiyetindeyiz. Çünkü bu mahkemenin bugüne kadar ki pek çok kararına karşı çıktık. Bu kararları hukuki olmaktan çok, siyasi olmakta nitelendirdik. AİHM'in birçok konuda verdiği kararı eleştirirken, sadece bu konuda verdiği kararı alkışlamanın bir çifte standart olacağını söyleyenler, doğrusu çok da haksız sayılmazlar..." "Dolayısıyla AİHM'in bu kararının hukuki anlamda Türkiye için bağlayıcı olmadığını, yasaklılığı savunmadığını, bu yasakların kaldırılması halinde de kendisinin herhangi bir kısıtlayıcı madde getirmeyeceğini düşünüyorum. Bu karar sebebiyle Avrupa ya da ABD'de de yüksek öğretimde, yani üniversitelerinde başörtüsünün yasaklanmayacağını düşünüyorum. **Laiklik tartışmaları eskiden beri devam eder, zaman içerisinde laiklik de gelişir. Ama bugün bütün dünyada görebildiğimiz kadarıyla, din ve vicdan özgürlüğünün genel anlamda kabul edilmesi halinde, Türkiye'de bu sebeple laikliğin ihlal edildiğini söylemek de mümkün değildir.**"... "Bu kararı yanlış bulduğumu ifade ediyorum. AİHM büyük bir yanlış yapmıştır"... "Buradan söylüyor ve iddia ediyorum. Hukukçulardan rica ediyorum; Bu konunun cevabı eğer bir soru ise 'evet doğrudur, hayır yanlıştır...' ikisinden biri. Doğruysa sözümün arkasına dikkat etsinler, yanlışa biri bana desin ki hayır 3. bir kanun daha var ki o kılık kıyafeti tanzim ediyor, yasaklıyor veya serbest bırakıyor. Böyle bir hukuk normunu Anayasa içinde ya da kanun olarak bulmak mümkün değildir. Anayasa Mahkemesi, kendisine yapılan başvurular sonucunda, Anayasa'nın 2, 3, ve 4. maddelerine atıf yaparak, 'çağdaş giysinin böyle olamayacağı konusunda' bir hüküm getirmiştir. Anayasa Mahkemesi, Anayasa'da ve yasalarda açıkça ortaya konulmamış bir hüküm konusunda,

yorum yapmak suretiyle bir karar vermiştir. Oysa Anayasa ve hukuk normları, mahkemeler tarafından uygulanacak normlardır.(...) Bugün Leyla Şahin davası nedeniyle tartıştığımız konu üniversitelerde başörtüsüyle tahsillerine devam edip edemeyecekleri konusudur. Ve benim bu konudaki argümanın Avrupa'da ABD'de pek çok ülkede de başörtüsüyle üniversiteye devam edilebildiği, yasaklamanın ilköğretim okulları ve kamu görevlileriyle sınırlı olduğudur. Hukukçuların meseleye bu açıdan da bakmasını istiyorum. 70 milyon insanı huzursuz eden yasakların hangi anlamda konulduğunu hangi anlamda kaldırıldığını bu açıdan düşünceleri gerektiği için bunları söylüyorum. "Dünyanın her yerinde inandığı mesele için doğru haklı yolda mücadele edenler sonunda bu özgürlüklerine kavuşurlar. Yapacağınız tek şey demokrasi ve hukuk içinde kalmaktır. Devletimizi, toplumumuzu çiğnemedi 'benim bu hakkım var' diyebilmeliyiz" ... "Stilistler olsa da 5 tane baş örtme modeli belirlese 'bu siyasi simge değildir' dese, TSE olmasa da Yüksek Öğretim Kurumu yapsa iyi bir iş yapmış olur. Bu insanların hiçbiri devlete, Cumhuriyete, Atatürk'e karşı değil."..."Türkiye'de eğitim birliği olduğunu anımsatan Arınç; "Farklı grupların okulları olsaydı, bunun yanında laik okullar olsaydı, ikili yapıyı anlamak mümkündü. İnsanların tercih hakkı olurdu." biçiminde konuştuğu, (Ek.69)

15) TBMM Başkanı Bülent Arınç'ın, 15.11.2005 tarihinde Romanya'ya hareketinden önce Esenboğa Havalimanı'nda düzenlediği basın toplantısında AİHM'in türban kararıyla ilgili tartışmalara ilişkin olarak, "Herkesi bu konuda dürüst olmaya çağırıyorum"... "Türban konusunda, 'bu iş bitmiştir' demekle iş bitmiyor. Eğer bir sorun varsa bu sorunun çözümü konusunda herkesin yardımcı olması lazım. Herkesin beyaz sayfa açarak olayda doğrudan taraf olmayı bir kenara bırakıp toplumun, insanlarımızın huzuru için milletimizin kardeşliğinin, beraberliğinin pekişmesi için bir çözüm bulmaya mecburuz. Ben size soruyorum; türbana 'siyasi simge' diyorsunuz, türban da örtünme biçimlerinden birisidir. Böyle bir kabul varsa, Anayasa Mahkemesi kararlarına bu girmişse ve devletin tüm kurumları bu konuda bir hassasiyet gösteriyorsa peki eyvallah. Türban olmasın da ne olsun ben bunu soruyorum. Benim bu soruma kaçamak cevap vermeyin lütfen. Benim bu sorumu yanlış, gülünç, tartışılabilir bulabilirsiniz. O zaman da lütfen sizin düşünceniz ne, siz bu konuda bir uzlaşma meydana getirebilmek için ne öneriyorsunuz? Şimdi Türkiye'de bir kesim diyebilir ki, 'başını örtmek kesinlikle yasaktır ve mümkün değildir. Bunu anlamak mümkün. Katılmıyorsunuz ama bu bir tavırdır. Denir ki şu veya bu şekilde başını örtmek kesinlikle yasaktır. Bunun tartışması olmaz. Yani 'yasaktır' denmişse bunun azı mı, çoğu mu nasıl olacağı konusunda kimsenin tartışmaya girmesi düşünülemez." ... "Bu kızların, bu bayanların üniversitede örttüğü şeye türban denir ve türban bizim geleneksel baş örtülerinden birisi değildir. Bir inancın gereği değildir. 'Bu bir siyasi simgedir'. Buradan şunu

anlayabiliriz, türban takmamak suretiyle baş örtülebilecekse bu serbesttir. Bilmem yanlış mı anlıyorum? Bu konuda dürüst ve samimi davranan çevreler, Türkiye'de böyle bir çıkar yol bulmaya çalışıyorlarsa, mesela bazı toplumlarda türban şeklinde değil de 'geleneksel başörtüsü' denen şekilde yok aşağıdan bağlayarak, kelebek yaparak, önden biraz açarak, arkadan biraz fazla bırakarak, bu tip birbaş örtmenin siyasi simge sayılmayacağı ve serbest olacağı konusunda bir duyarlılık varsa ben teklifte bulunuyorum; diyorum ki, türban değil, siyasi simge değil ama başını örtmek isteyen nasıl örtsün? Siz bunu tarif edin hukukta...” dediği, (Ek.70)

16) Türbanın yükseköğretim kurumlarında serbest bırakılması amacıyla Adalet ve Kalkınma Partisi ile Milliyetçi Hareket Partisinin ittifak yaparak Anayasanın 10 ncu ve 42 nci, Yüksek Öğretim Kanununun Ek 17 nci maddesinin değiştirilmesi teklifini 1 Şubat 2008 tarihinde TBMM'nin gündemine taşımaları sonrasında, 22 nci dönem TBMM Başkanı ve halen davalı parti milletvekili olan Bülent Arınç'ın, “**...İnsanlar sokakta teneke çalmaya başladı. Yüzde 47 oy almış bir parti, mütevazı olacağım diye, teneke çalıp gürültü yapanların karşısında neredeyse mahcup durumda...**” dediği, türbanlı öğrencileri kastederek, “**...Onlar bu kıyafetiyle giremezken, çok sevgili arkadaşları hangi kıyafetle okula giriyorlar, hepiniz biliyorsunuz...**” diye söylediği, (Ek.71)

Anlaşılmıştır.

c- Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün laik devlet ilkesine aykırı eylem ve demeçleri

1) Laik devlet yapısını değiştirerek yerine dini kurallara dayalı bir devlet kurmak amacıyla yasadışı örgüt kurup bu amaç doğrultusunda faaliyetlerde bulunmak suçundan hakkında dava açılan Fetullah GÜLEN isimli tarikat liderinin yurt dışında kurduğu okullar bir ticari şirket olarak değerlendirilip temas ve işbirliği yapılması, Abdullah Gül'ün Dışişleri Bakanı olduğu dönemde Bakanlığın genelgesi ile Büyükelçiliklerimizden istenmiştir.

Şöyle ki;

Genelkurmay Harekat Başkanlığının Mart 2002 tarihli “*PKK, DHKP/C ve İrticai Örgütlerin Avrupa'daki Faaliyetleri*” adlı raporunda “*demokratik yollardan devlet kademelerinde kadrolaşarak, Atatürk İlke ve Devrimlerini ortadan kaldırıp Şeriat esaslarına dayalı bir devlet kurmayı ve bunu takiben Dünya İslam birliğini gerçekleştirmeyi hedeflediği*” belirtilen Fetullah GÜLEN isimli cemaat liderinin yurt dışında kurduğu ve faaliyetleri nedeni ile buldukları ülke Devletleri tarafından Türkiye'nin uyarılmasına neden olan okullar bir ticari şirket olarak değerlendirilip temas ve ilişki kurulması, Abdullah

Gül'ün başında bulunduğu Dışişleri Bakanlığının bir genelgesi ile Büyükelçiliklerimizden istenildiği,

Dışişleri Bakanlığı'nın, Büyükelçiliklere gönderdiği bir başka genelge ile de; Milli Görüş örgütlenmesinin Genelkurmay Harekat Başkanlığınca düzenlenen ve yukarıda sözü edilen raporda, “*şer'i esaslara dayalı devlet düzeni kurmayı amaçladığının*” belirtilmesine (Ankara 2 Nolu Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin 1999/37 sayılı dava dosyası. Klasör no:17) ve Almanya ile imzalanan Güvenlik İşbirliği Anlaşması'nda Avrupa Milli Görüş Teşkilatı'ndan “*köktenci terör örgütü*” olarak söz edilmesine rağmen, bu teşkilat mensuplarının yurtdışındaki vatandaşlarımızın sorunları ve milli konularda dış temsilciliklerimizce gerçekleştirilen faaliyetlere katkıda buldukları belirtilerek bu örgütle temas ve işbirliği kurulmasının istenildiği, **(Ek.72)**

2) Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün 2005 yılı Kasım ayında bir gazetecinin, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, AİHM'nin türban kararını din alimlerinden görüş almadan vermesini eleştirdiği açıklamasını hatırlatarak “AİHM kararından önce din bilginlerine danışması gerekir mi?” şeklinde soru sorması üzerine “*Bunu AİHM'ne sormanız gerekir. Sayın Başbakan'ın söylediği gayet açık. Mademki din ve inançlarla ilgili konular söz konusu, o zaman din bilginlerinden de görüş almak gerekir şeklinde düşüncelerini paylaşmış arkadaşlarla. Bunu farklı mecralara çekmenin bir anlamı yok. Buradaki tuzağı da gayet iyi görüyoruz biz. O açıdan bu konularla ilgili dikkatli hareket etmeye devam edeceğiz. İnanıyorum ki günü geldiğinde Türkiye kendi sorunlarını kendisi çözecek olgunluğa ulaşacak.*” dediği, **(Ek.73)**

3) Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün, 2003 yılı Kasım ayında Roma'daki AB Troykası toplantısına giderken uçakta yaptığı söyleşide Avrupa Birliği İlerleme Raporu'nun demokrasi ve insan hakları alanlarındaki sorunlar listesinde türban yasağının dâhil edilmemesini eleştirdiği, **(Ek.74)**

4) 2004 yılı Ekim ayında SKY-Türk televizyonunda soruları yanıtlayan Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün, **türban yasağının AB insan hakları standartları içinde bulunmayan bir yasak olduğunu ve günü geldiğinde bu yasağın Türkiye'de kalkacağından şüphe duymadığını** belirterek, raporda türban konusuna yer verilmemesi konusunda; “*Tabii ki bunlar AB insan hakları standartları içinde olmayan yasaklardır. Günü geldiğinde bunların hepsi kalkacak Türkiye'de. Ben doğrusu bundan eminim. Paris, Londra veya Berlin'deki bir üniversitede olmayan yasakların, Türkiye'de de olmaması gerekir. Üstelik bizim kendi kültürümüzün bir parçasıysa hiç olmaması gerekir. Bunlara zamanla, soğukkanlılıkla halledilmesi gereken konular olarak bakıyoruz. O açıdan toplumun da bunları bu şekilde göreceğine inanıyorum, ama muhakkak ki bu tip yasaklar*

Türkiye’de kalkacaktır. Bunlar AB standartlarındaki özgürlük, demokrasi, insan hakları anlayışıyla bağdaşmaz. AB söz konusu olmasa bile bunlar bizim partimizin, hükümetimizin zaten öncelik verdiği konulardır. Bunların uzlaşma ortamı içinde çözülmesi gerektiğine inanıyoruz.” şeklinde açıklamalarda bulunduğu, **(Ek.75)**

5) Dışişleri Bakanı Abdullah Gül’ün, BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin kabulünün 55. yıldönümü nedeniyle özel gündemle toplanan TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu toplantısında, hedeflerinin ifade ve inanç özgürlüğünün işkence ile terörden arındırılması olduğunu, bununla ilgili yasal düzenlemelerin hepsinin, kararlı şekilde gerçekleştirileceğini belirterek; *“ifade ve inanç özgürlüğünde kararlıyız; herkes inandığını yaşayabilmeli..Herkes güven içinde, korkudan, endişeden uzak olmalıdır. Düşündüğünü inandığını rahatlıkla ifade etmeli, inandığını rahatlıkla yaşayabilmelidir. İfade ve inanç özgürlüğü, işkenceden ve terörden tamamen arınmak, bizim hedefimizdir. Bununla ilgili yasal düzenlemelerin hepsi, kararlı şekilde gerçekleştirilmeye devam edilecektir”* şeklinde beyanda bulunduğu, **(Ek.76)**

6) İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencisi Leyla Şahin’in, 1998 yılında derslere türbanla girmekte ısrar edince 15 gün okuldan uzaklaştırma cezası aldığı, ardından okuldan atıldığı, iç hukuk yollarını tüketen Şahin’in türban yasağının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin, "hiç kimsenin dinsel inanç ve kanaatlerinden dolayı eğitim görmekten men edilemeyeceğine" ilişkin din ve vicdan hürriyetiyle ilgili 9. maddesinin ihlali olduğunu ileri sürerek AİHM’ne başvurduğu,

Strasbourg’daki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nde görüşülen Leyla Şahin davasında Hükümet adına Abdullah Gül’ün başında bulunduğu Dışişleri Bakanlığı kanalıyla gönderilen yazılı savunmada; Türkiye’nin laiklik ilkesi, çağdaş eğitim konusundaki tutumu, çağdaş eğitim ilkeleri, yasal düzenlemeler ve mahkemelerin aldığı kararlara yer verilerek, Türkiye’de Anayasa’nın, din istismarını yasakladığı, türbanın üniversitelerde laik eğitimle çeliştiği ve bağdaşmadığı, gericiliği teşvik ettiği gerekçesiyle, türban yasağının Anayasa’ya uygun olduğunun vurgulandığı, *“Türbanın üniversitelerde laik eğitimle çeliştiği ve bağdaşmadığı, gericiliği teşvik ettiği, çağdaşlaşma yolunda bir geri adım niteliğinde bulunduğu, amacın modernleşme ve çağdaş görüntüyü korumak olup, siyasal simge haline getirilen başörtüsü, özgürlük sorunu değil politikacılar tarafından şeriat amaçlı kullanılmış bir olgu olduğu”* görüşü dile getirildiği, üniversitelerde başörtüsü yasağının kaldırılmasının dinin siyasal alana çekilmesi ve siyasal araç durumuna getirilmesi açısından taşıdığı sakıncalara da dikkat çekildiği,

Savunmada, Anayasa Mahkemesi’nin 1989 yılındaki kararına atıfta bulunularak, türbanın kamusal alanda yasaklanmasının Türkiye Cumhuriyeti’nin temel niteliklerinin

düzenlendiği ve "değiştirilemez" maddeleri arasında yer alan "Başlangıç Bölümü" ile "laiklik" ilkesinin yer aldığı 2. maddesine, "eşitlik" ilkesinin düzenlendiği 10. maddesine, "din ve vicdan özgürlüğü"nü tanzim eden 24. maddesine ve "İnkılap Kanunlarının Korunması"nı düzenleyen 174. maddesine uygun olduğunun belirtildiği, türbanın masum bir yaşam biçimi olmanın dışında cumhuriyet ilke ve inkılaplarına karşı bir sembol olduğunun vurgulandığı,

Dava sırasında Leyla Şahin'in Avukatının ek görüş belirtmesine müteakip AİHM'nin bu ek görüşü ülkemize ileterek savunma yapıp yapılmayacağına sorulması üzerine Türkiye'nin Strazburg'daki Avrupa Konseyi neznindeki daimi temsilciliği, 2003 yılı Kasım ayında türbanın gericiliği teşvik ettiği, çağdaşlaşma yolunda geri adım olduğu, laik eğitim ilkesine ters düştüğü, siyasilerce şeriat bayraktarlığı için siyasi amaçlı kullanıldığı gerekçelerini içeren ek savunmayı gönderdiği,

Hükümet adına gönderilen ek savunmadan bir ay sonra Aralık 2003 başında haberdar olan ve ek savunmadaki ifadeleri öğrenen Dışişleri Bakanı **Abdullah Gül**'ün kendisini ve partisini zor durumda bırakacak ek savunmayı geri çekilmesini istemesi üzerine Türkiye'nin 10 Aralık'ta AİHM'e başvurarak ek savunmasından vazgeçtiğini, belgeyi geri çektiğini bildirdiği,

Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün, 2003 yılı Aralık ayında, Hükümetin bilgisi dışında AİHM'ne verilen savunmayı, onaylamadıkları için geri çektiklerini, davayla ilgili olarak yeni bir savunma vermeyeceklerini, Türkiye Cumhuriyeti adına 2002 yılında bir savunma verildiğini, davanın savunma aşamasının tamamlandığını belirterek, "*Dolayısıyla hükümetimiz adına yeni bir savunma mevcut değildir. Kaldı ki, hükümetimizin konuyla ilgili tutumunun yasaklama yerine özgürlükten yana olduğu bütün kamuoyunca bilinmektedir*" dediği, (Ek.77)

7) 2005 yılı Aralık ayında Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül'ün Akşam Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Serdar Turgut ile yaptığı mülakatta; "*Düşünsenize ben toplumda hak ve özgürlüklerin gelişmesi için bu kadar mücadele vermişim, sonra da hayattaki en yakınım olan eşimin hakları için mücadele etmemem istenecek, böyle bir şey olabilir mi? Adalet ve Kalkınma Partisi olarak türban konusunu biz fikir ve ifade özgürlüğü kapsamında görüyoruz ve değerlendiriyoruz. İsteyen başını örter, isteyen de örtmez, örten de nasıl örteceğine karar verir. Meselenin benim için özeti budur. Düşünsenize ben bu toplumda hak ve özgürlüklerin gelişmesi için bu kadar mücadele vermişim, sonra da hayattaki en yakınım olan eşimin hakları için mücadele etmemem istenecek, böyle bir şey olabilir mi? Ben bu türban konusunda en zor konumdaki insanlardan bir tanesiyim. Bu İnsan Hakları Mahkemesi'ndeki Leyla Şahin*

davası sürecinde de daha net olarak ortaya çıktı. Ben devletin görüşünü ve var olan kanunları savunmak zorundayım, bu yüzden vicdanım ile devlet işleri arasında sıkışıp kalıyorum. Ancak Türkiye’de insanlar baş örtülmesi işine fikir ve vicdan hürriyeti bağlamında bakmaya başladıklarında benim gibi insanların vicdanları ile devlet kuralları arasında sıkışıp kalması da sona erecektir. Buna inanıyorum.” şeklinde beyanda bulunduğu, (Ek.78)

8) Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül’ün, 2005 yılı Kasım ayında AİHM'nin türbanla ilgili Leyla Şahin kararı üzerine görüşlerini; *“Bildğim kadarıyla bu, yasakları savunan bir şey değil. Bir kurumun uygulaması, o kurumun yetkisi dahilinde diyor. Bu, yasakların devam ettiği anlamına gelmez. Bunun ötesinde bu, Türkiye'nin kendi sorunudur. Bu tip yasaklarla Türkiye'nin bir yere gitmesi mümkün değildir. Türkiye'de azınlıkların dini hakları, özgürlükleri söz konusu olurken, çoğunluğun hak ve hukukuyla ilgili konularda eğer kısıtlamalar varsa, bunlar savunulacak işler değildir. Ama bunlar kendi meselelerimizdir. Kendi sorunlarımızı kendimizin çözeceğimize inanıyorum. Muhakkak ki bunların bir süresi vardır. Kimse de çıkıp yasaklarla övünmesin. Yasakları savunmak, yasaklarla övünmek kimseye şeref getirmez, kimseye de onur kazandırmaz. O açıdan hep beraber günü gelecektir ki, bunların hepsi kendi inisiyatifimizle temizlenecektir....İleride görürsünüz, yapılır mı, yapılmaz mı? Bu bir turnusol kağıdı gibi; kimin ayrımcılığı, kimin yasakçılığı savunduğu görülmektedir. Çağdaşlık, demokrasi, şeffaflık, hukukun üstünlüğü, en bireysel hak ve özgürlüklerin teminat altına alınmasıdır. Bu olay turnusol kağıdı gibi herkesin görüşünü ortaya koyuyor. Hükümet yasakları kaldırmakta kararlıdır. Türkiye'nin bütün meseleleri çözülmedi. 3 sene öncesinin özgürlükleriyle bugünü mukayese ederseniz çok farklı bir ortam var. 3-4 sene önce neredeyse başörtülü insanlara Kızılay'ı (Kızılay Meydanı) bile yasak edeceklerdi. Bugün öyle mi? Bunlar şüphesiz ki, hâlâ tam bir demokratik ülkede olması gereken özgürlüklerin kullanıldığı anlamına gelmiyor.”* şeklinde açıkladığı, (Ek.79)

9) Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül’ün 2005 yılı Kasım ayında; *“Türkiye'de kadınların yüzde 70'e yakını başörtüsü kullanırken, hâlâ üniversitelerde, birçok yerlerde ne yazık ki sıkıntılar var. Ama bunları kesinlikle unutmuş değiliz, bunu açık söyleyeyim. Önce bu sıkıntıyı kendi evinde yaşayan insanlar olarak böyle bir şey söz konusu olabilir mi? Bunlar Türkiye'ye yakışmayan yasaklardır. Adalet ve Kalkınma Partisi'nin bir meselesi olarak da görmüyorum. Bütün Türkiye'nin meselesidir. İsteyen başını açar, isteyen örter bu bireysel bir özgürlüktür. Bir problem varsa, çözülecektir. Gittiğim yerlere eşimle davet ediliyorum. Zirve toplantıları da dahil, en ufak protokol sıkıntısı çekiyor değilim. Eşime uygulanacak protokol ne ise o uygulanıyor.*

En ufak bir sıkıntı görülüyor. Milli Eğitim Bakanlığımız'ın bu adaletsizlikleri (katsayı) gidermeye yönelik çalışmaları var, tahmin ediyorum bu uygulamalar bu yıl geçerli olacak. Bir Anayasa değişikliği olmadan YÖK'te reformları gerçekleştirmek mümkün değil. Türkiye'nin her tarafında reformlar olurken, "Üniversite dokunulamaz, YÖK dokunulamaz" demek çok mantıksız, kabul edilemez bir şey" şeklinde konuştuğu, (Ek.80)

10) Danıştay 2. Dairesi'nin Aytaç Kılınç'a ilişkin 26.10.2005 gün ve 2004/4051-2005/3366 sayılı kararı ile ilgili olarak Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün; *"Doğrusu bunu kaygıyla karşılıyorum ve hayretler içinde kaldık. Türkiye'nin giderek demokratikleşme eğilimine ters bir davranıştır bu. Bu yaklaşımın altında negatif özgürlükler anlayışı vardır. Bu anlayış bildiğiniz gibi otoriter, diktatör rejimlerin felsefesidir. Halbuki Türkiye giderek demokratikleşen, bireyin, toplumun haklarının daha da genişletilmesine doğru bir yöneliş içindedir. Bu, Türkiye'nin yönelişine ters bir karardır"... "Bizim anlayışımız hep pozitif özgürlüklerden yanadır. Bu açıdan kararı yanlış ve tehlikeli görüyorum... "Çünkü böyle bir yaklaşımla giderek, yarın oruç tutan bir öğretmeni bile, (öğrenciye yanlış örnek oluyor) diye suçlarsınız. Çünkü görebildiğim kadarıyla bu karar dini bir vecibeyi yanlış bir örnek olarak gösteriyor. Bunlar çok tehlikeli ve yanlış şeylerdir, umut ederim ki düzeler. Bütün bu kararlar alınırken, şu herkesin zihninde olması gerekir ki Türkiye giderek özgürleşen, demokratikleşen, sivil alanı daha da genişleten bir toplum olacaktır. Buna kararlıyız. Toplum olarak, meclis olarak, hükümet olarak kararlıyız. Bu bakımdan bu kararın ciddi şekilde kamuoyunda büyük bir olgunlukla tartışılacağını ve herkesin bir kez daha düşüneceğini ve yanlışlarını düzeltereğini tahmin ediyorum."* dediği, (Ek.81)

Tespit edilmiştir.

d- Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik'in laik devlet ilkesine aykırı eylem ve demeçleri

1) Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik'in, mesleki teknik eğitim mezunlarına ÖSS'de uygulanan katsayılarla ilgili sorunu yapacakları değişikliklerle çözeceklerini söylediği,

İmam hatip lisesi mezunlarının üniversiteye girişini zorlaştıran katsayı engelini ortadan kaldırmaya söz veren Hükümet tarafından hazırlanan imam hatip lisesi mezunlarının üniversiteye girişlerine kolaylık sağlayan, üniversiteye giriş sınavını Milli Eğitim Bakanlığı ile Yükseköğretim Kurulu'nun ortaklaşa düzenleyeceğini ve kılık-kıyafet yönetmeliğinin üniversiteler tarafından hazırlanacağını öngören "Yükseköğretim Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" TBMM Genel Kurulu'nda kabul edildiği, ancak Cumhurbaşkanı tarafından veto edildiği, (Ek.82)

2) Açık Öğretim Lisesi Yönetmeliğinde yapılan değişikliklere ilişkin gösterilen tepkileri değerlendiren Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik'in 2005 yılı Aralık ayında; *"Açıköğretim Lisesi Yönetmeliğine, sırf imam hatipliler de faydalanacak diye karşı çıkanlar, gerginliği hedefleyenlerdir... Yönetmelikte imam hatipler geçmiyor. Bu Yönetmeliğe 'İmam Hatip Yönetmeliği' adını koyuyorlar. Sonra da verdikleri bu ismi öne sürerek, gerginlik ortamı meydana getirmeye çalışıyorlar. Bu istismardır. Bu hasmane tutumdur. Bizleri imam hatipler üzerinden siyaset yapmakla' suçluyorlar. Ben mi koydum o ismi? O isim senin koyduğun isim. Biz, 'Herkesin faydalandığı bir haktan imam hatipler de faydalansın' diyoruz. 'Hayır, onlar faydalanmasın' tavrının izahı yok. Ortada iyi niyetle bağdaşmayan bir tutum var... Doğrusu ben ortada zerre kadar hukuksuzluk göremiyorum. Hukuksuzluk yok, aksine, bir adaletsizliğin bir ölçüde de olsa giderilmesi var. Eşitlik ilkesinin gereğinin yerine getirilmesi var. Bunun dışında bir şey yok. Ama, hukuk mekanizmalarına herkes başvurabilir. Bunun için kimseyi eleştiremeyiz....Burada, çifte diplomadan bahsediliyor. Bir hak verilmiş. Bu haktan, İlahiyatçılar da yararlanıyormuş. Bu haktan, Siyasal okuyanlar da yararlanıyor. O yararlansın, öbürü yararlanmasın. Ayrımcılık mı yapalım? Eşitlik ilkesine aykırı mı hareket edelim? Bir Milli Eğitim Bakanı'ndan beklenen, eşitlik ilkesine aykırı hareketler midir? Yoksa, ayırım yapmaksızın bütün memleket evlatlarını aynı muhabbetle kucaklamak mıdır?...Şimdi birileri, İmam Hatiplilerin nefes almasına karşı çıkıyor. Yani, biz 'Herkes nefes alacak' dediğimizde, hemen soruyorlar: 'İmam Hatipliler de nefes alacak mı?..' 'Evet, onlar da nefes alacak. Onlar nefessiz kalmasın' diyoruz. 'Hayır' diyorlar. 'Onlar nefes almasın. Onlar nefessiz kalsın.' Böyle bir yaklaşımı kabul etmek mümkün mü? Bu, eğitime ideolojik bakmak değil mi?.. Bu saplantı değil mi? Bu istismar değil mi?.."Bir düzenleme hazırladık. Kanun geçmiş olsaydı, takılmamış olsaydı adaletsizlik giderilmiş olacaktı. Ancak bu olmadı. Demokratik sistem içinde bazı uygulamalar yasayla, bazı uygulamalar da yönetmelikle gerçekleştirilir. Önemli olan; hukuk mantığının, hukukiliğin ön planda olmasıdır. Burada bana göre hukuk mantığı ile bağdaşmayan hiçbir taraf yok."* şeklinde beyanda bulunduğu, **(Ek.83)**

3) 2004 yılı Haziran ayında Isparta Yalvaç İlçesinde bir anaokulunun açılış töreninde konuşan Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik'in, 2 türbanlı kızın ellerinde bulunan pankartlara atıfta bulunarak; *"meslek liselerini unutmuş falan değiliz, her şeyin zamanı vardır, siz bir şey yapmak istersiniz, onun zamanı gelmediyse, onu bir süre ertelemiş olabilirsiniz, ama biz bu haksızlığın bu yanlışlığın, **bu zulmün** giderilmesi için bundan sonraki süreçte de gereğini yapacağız, bundan emin olabilirsiniz"* dediği, **(Ek.84)**

4) 2005 yılında Milli Eğitim Bakanlığı "Din Öğretimi Genel Müdürlüğü"nce din kültürü ve ahlak bilgisi dersi müfredatında değişiklik yapılarak, öğrencilere *"dinsel etkinlik*

programı” hazırlandığı, Talim Terbiye Kurulunun onayladığı programa göre; etkinlikler kapsamında ders veren öğretmenin öğrencileri camilere, mezarlıklara götürerek uygulamalı ders verebileceği,

Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik'in, ortaöğretimde 2005-2006 eğitim ve öğretim yılında uygulanacak din kültürü ve ahlak bilgisi dersi müfredatında, camide abdest, namaz ve mezarlık ziyareti gibi uygulamaları içeren etkinliklerin mecburi olmadığını belirtirken, *"Müfredat hazırlanırken laiklik ilkesinden kesinlikle taviz verilmedi. Aksine laiklik ilkesini pekiştirmek esas alındı. Müfredatın içinde yer alan bir cümleden hareket ederek eleştiri yöneltildi. Müfredatlarda esas olan ana konulardır. Sonra öğrencilerin bunlardan ne kazanacağıdır. Şerh anlamına gelebilecek bir açıklamadan, bir cümleden yola çıkarak, bütün bu dersler sanki camilerde yapılacakmış gibi, laiklik ayaklar altına alınmış gibi bir propaganda başladı. Öğrenciler camilere götürülecek, abdest alınacak... Bunlar öğretmenin ne yapabileceğini anlatan bir cümledir. Bu bir mecburiyet değildir. Ama önemli olan sizin ne dediğiniz değil, iletişimde karşı tarafın ne anladığıdır. Bu meseleye ben de muttali olduğum zaman arkadaşlarıma dedim ki 'Bunları çıkarın'. Talim ve Terbiye Kurulu da çıkardı."* diye konuştuğu, **(Ek.85)**

5) 2005 yılı Kasım ayında Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik'in, AİHM'in Leyla Şahin kararı ile ilgili olarak sorulan soru üzerine; *"Karar, hukuki olmaktan ziyade siyasi. Avrupa tarihinde benzeri kararlar vardır. Bu, bir çeşit Dreyfus Davası'dır. Genelleştirilmesi sıkıntılar doğurabilir. İnsanları öteki, beriki şeklinde ayırmak tehlikelidir. Başörtüsü takanların radikal fundamentalizmin birer temsilcisi olarak görülmesini sağlar. Bu da vahim bir sonuçtur... Eğer bu kararı genelleştirirseniz, çok ciddi sıkıntılara yol açarsınız. Çünkü daha önce de Doğu ve Güneydoğu'da 'terör ortamında mağdur olduğunu' beyan ederek AİHM'e müracaat eden insanların durumunu da yine bu şekilde genelleştirirseniz, burada da büyük sıkıntılar çıkarırsınız... Bu karar, hukuki olmaktan ziyade siyasi bir karar mahiyetindedir... Leyla Şahin'in kocası kendisiyle aynı dünya görüşüne sahip olmasına rağmen, kocası üniversiteye gittiğinde herhangi bir engel çıkartılmayacak. Böyle değerlendirdiğiniz zaman karar, **kadınlara karşı ayrımcılığı teşvik eden bir karardır.** AİHM'in Leyla Şahin ile ilgili verdiği kararı genelleştirirseniz, evdeki hanımların, tarlada başörtülü hanımların, bütün Müslüman başörtülü hanımların radikal fundamentalizmin birer sembolü, temsilcisi olduğu gibi yoruma varırsınız. Bu da son derece vahimdir. Mahkeme, Leyla Şahin davasında son noktayı koymuş olabilir, ama hak, hukuk son nokta tanımaz."* dediği, **(Ek.86)**

6) Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik'in, 2005 yılı Kasım ayında TBMM Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmada: Başbakan Erdoğan'ın *"ulema"* açıklamasıyla ilgili sözlerinin *"tefsire gerek olmayacak kadar açık"* olduğunu belirterek, *"İnancım gereği yapıyorum*

diyen insanın yaptığının dinde olup olmadığını tartışmak, size düşmez" ..."Yapılan, dini inançlardan dolayı yapılıyorsa, tesettür dinin emrine göreyse buna inanır veya inanmazsınız. Niçin 5 vakit namaz ..."İsterseniz İslam dininden değil, Hıristiyan dininden örnek vereyim" ..."Laik devletin tanımı, 'devletin icraatlarına dini esasları karıştırmayan' devlettir. Bu, Hıristiyan, ateist, Budist olur, şu veya bu din olabilir. Sihler başlarına sarık sarıyor. Kanunlar yasaklayabilir ama 'inancımız gereği takarız' demiş ve takmışlar. Başbakan'ın söylediği de bu... Öyle kabul etmek zorundasınız. **Hâkim, hukuk kararlarıyla bunu yasaklayamazsınız.** Türkiye Cumhuriyeti'nin, demokratik, laik, sosyal, hukuk devletinin sahibi biziz. Hiç kimsenin uyarısına ihtiyacımız yok." şeklinde beyanda bulunduğu, (Ek.87)

7) Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik'in, Ufuk Kitapları'ndan çıkan ve ilk baskısı Eylül 2002'de yapılan "Türkiye'de Değişim, Demokrasi ve Aydınlar" adlı kitabında: "Amerika'da Washingtonculuk, İngiltere'de Churchillcilik, Fransa'da De Gaullecülük, Hindistan'da Gandicilik ve Pakistan'da Cinnahcılık diye bir şey yoktur, ancak Türkiye'de üstelik resmi ideoloji haline getirilmiş Atatürkçülük diye bir şey vardır..." "Atatürk bir asker ve devlet adamı idi. O, ne bir filozof ne de bir müçtehit idi. Onun altı okta topladığı prensiplerin hiçbiri kendi icadı değildi. Kaldı ki, "altı ok" artık onu kendine amblem yapmış partilerin mensuplarınınca bile tartışılır olmuştur. Çizginin üstünde olan her devlet başkanının kendinden sonra bir "-cılık" bıraktığını veya birilerinin onlar adına birer icat ettiğini bir an düşünelim. Bu işin sonu nereye varır? "...Bütün dünyada, milli lider olarak kabul edilmiş kimselerin değil, bizimki gibi binlerce, yüz binlerce büstüne, belki onlarcasına bile rastlanmaz..." "Çocukluğumda dümeni kırık, pusulasız, sisten yararlanarak İngiliz zırhlılarını atlatacak kadar da becerikli olan Bandırma Vapuru'nda, kaptanla baş başa soğuktan titreyen bir Mustafa Kemal düşünürdüm. Çünkü bana böyle anlatılmıştı. Gemideki diğer kurmay heyetinin varlığından bile söz edilmemişti..." "Kimsenin küçümseme gibi bir küçüklüğü gösteremeyeceği, bitmiş tükenmiş bir milletin şahlanışı olan Milli Mücadele'de "Atatürk yedi düveli denize döktü" diye körpe beyinlere telkinde bulunursanız ve günün birinde işgalcilere karşı vatanperverlik örnekleri veren Şahin'ler, Sütçü İmam'lar takdir edilmekle beraber İngilizlerin, Fransızların ve İtalyanların hiç de öyle ordularla, silah zoruyla çıkarılmadıkları öğrenildiği zaman, tarih kitaplarında anlatılan Milli Mücadele şaibe altına girmez mi? "...Atatürk'ü her türlü beşerüstü vasıftan arındırarak anlamak ve anlatmak zorundayız. Onu sevapları ve günahlarıyla, her türlü art niyet ve karalamanın dışında ele almak aklın gereğidir..." "Atatürkçü Düşünce Derneği Kadıköy Şubesi, Cumhuriyet Bayramı (2000) dolayısıyla 24 saat kesintisiz Nutuk okuttu. Sabah gazetesi yazarı Can Ataklı, Topkapı Sarayı Mukaddes Emanetler Dairesi'nde Yavuz Sultan

Selim 'den beri kesintisiz Kuranıkerim okunmasına bir çeşit nazire olarak yapılan bu faaliyeti kınayan yazılar yazdı. Ataklı haklı olarak, "Nutuk Kuran değil, Atatürkçülük de din değildir" dedi."..."Atatürk büstlerinin önünde esas duruşa geçip saygı duruşunda bulunurken, özel defterlere yazdığımız yazılarda neredeyse onun ruhaniyetinden istimdat ederken bizim yaptığımızın adı nedir Allah aşkına? Halk ne yaparsa cehaletinin gereğidir, ama biz ne yaparsak ayn-ı hikmettir, öyle mi?"..."Dünyanın hiçbir yerinde ülkesini kurtarmış bir liderin öldükten sonra kanunla korumaya muhtaç hale getirildiği görülmemiştir."..."Hele son yıllarda Atatürkçülük askeri darbelerin ilham kaynağı ve ideolojisi olunca büsbütün fikri ve kültürel zeminden uzaklaşıp dogmatik ve ideolojik bir mecraya sürüklenmiştir. Hatta Türkiye'nin itilmek istendiği laik-antilaik karmaşasında muharrik güç olarak Atatürkçülüğün kullanılması tesadüfi değildir. Türkiye'de iyi saatte olsunları çağırmayı düşünen insanların her defasında Atatürkçülüğü çıkış noktası yapmaları da düşündürücüdür."..."Atatürk'ü sevmek için geçmiş ayaklar altına almak zorunda olmadığımız gibi bu ülkede yaşayan herkesi ille de Atatürk'ü sevmek zorunda bırakmak gibi bir mecburiyetimiz de yoktur. **Zorladığımız zaman o insanları takıyyeci ve ikiyüzlü yaparız.** Tahran'da lokantasına kocaman bir Humeyni posteri asan Azeri Türkü'ne "Bunu buraya asmanız mecburi midir, siz Humeyni'yi sevdiğiniz için mi astınız" sorusunu sorduğumda, sağa sola bakıp kimsenin duymadığından emin olduktan sonra hafif bir sesle: "Ağa! Mecburi değil, men Humeyni'yi hiç sevmirem, ama bizim menfeetimiz için eyi olar" cevabını verdi."..."1990'lı yıllardan itibaren komünizm korkunç olmaktan çıktı. Korku mönümüne yeni bir şey ilave edildi: İslami fundamentalizm. Bunun bizdeki adı, 200 yıldan beri "irtica" idi. Bu sefer irticadan, sarıktan, sakaldan, cüppeden, takkeden, başörtüsünden korkmaya başladık."..."**Genç kızlarımızın sadece başlarını kapattıkları için eğitim haklarından mahrum edilmeleriye kendi başına bir dramdır...**" görüşlerini savunduğu, (Ek.88)

8) CHP Milletvekili Ahmet ERSİN'in soru önergesine karşı Milli Eğitim Bakanı Hüseyin ÇELİK'in öğrencilerinin çoğunluğunun türbanlı olduğu öne sürülen Özel Şefkat Kolejinde yönetmeliğe aykırı bir durum olmadığını açıkladığı, TÜBİTAK'ın ödül töreninde Milli Eğitim Bakanlığı müsteşar yardımcısının bu okulun türbanlı öğrencisine ödül vermesi hakkında ise; "Öğrencilerin kılık kıyafetlerine ilişkin yönetmeliğin okul içindeki düzenlemeye yönelik olduğu, adı geçen öğrencinin diğer öğrencilerden ayrı olarak sonradan salona geldiği ve adı okununca geldiği, günlük kıyafetiyle gayri ihtiyari sahneye çıktığı dikkate alındığında bakanlığımız ilgililerinin öğrencinin başı kapalı olarak ödülünü alması hususunda kusurlu olmadıkları" şeklinde konuştuğu, (Ek.166)

9) Milli Eğitim Bakanı **Hüseyin ÇELİK**'in YÖK Yasasının Ek 17. maddesinde değişiklik yapılmadığı gerekçesiyle türbanlı öğrencileri üniversitelere almayan ve Ankara'da bir toplantı yaparak YÖK Başkanını istifaya davet eden ÜAK üyelerini eleştirerek "YÖK Kanunu, Üniversitelerarası Kurulun görevlerini belirliyor. Bunlar arasında yasa koyma ve kaldırma yoktur. Kurul siyaset yapamaz. Rektör adı altında kurul adı altında, Türk milletinin iradesine karşı durmak gibi bir görevi kimse kurula vermemiştir." (...) "Hukuk devletinde anayasa hükmü değişse, yürürlüğe girse bile, özgürlükleri sınırlandırıcı bir şey olmamasına rağmen, 'Ben üniversiteme almam' sözünü dillendirmek kimsenin hakkı olamaz. Üniversite rektörlerin, yöneticilerin malı değildir. Pozisyonu ne olursa olsun, hukuk devletinde herkes haddini bilmek zorunda" dediği,

YÖK Başkanı Yusuf Ziya ÖZCAN'ın yasal değişiklik yapılmadan üniversitelerde türbanın serbest bırakılmasına ilişkin genelgesi ve sonrasında rektörleri baskılayan açıklaması karşısında hakkında görevi kötüye kullanmak ve benzeri suçlardan suç duyurularında bulunulduğunun basında yer alması üzerine basına demeç veren Milli Eğitim Bakanı **Hüseyin ÇELİK**'in, "Soruşturma açmaya yetkim var. Ama ben YÖK Başkanı'nın söylediklerinin suç teşkil ettiğini düşünmüyorum. Soruşturmaya izin vermeyeceğim." diye açıklamada bulunduğu, **(Ek.174)**

Anlaşılmıştır.

e- Diğer Milletvekillerinin Laikliğe Aykırı Eylem ve Demeçleri.

1) Başbakanlık eski Müsteşarı ve halen AKP Milletvekili **Ömer Dinçer'in**, 19-21 Mayıs 1995 tarihinde Sivas'ta yapılan bir konferansta yaptığı ve "*Bilgi ve Hikmet*" dergisinin Güz 1995 Tarihli -12. sayısında yayınlanan "*21. Yüzyıla Girerken Dünya ve Türkiye Gündeminde İslam*" konulu konuşmasındaki "...*Türkiye'de Cumhuriyet ilkesinin yerini katılımcı bir yönetime devretmesi gerektiği ve nihayet laiklik ilkesinin yerinin İslam'la bütünleşmesinin gerekli olduğu kanaatini taşıyorum...*" ifadeleri kamuoyunda yoğun tepkilere sebebiyet verdiği,

Ömer Dinçer'in 24.12.2003 günü yaptığı yazılı açıklamada: bu konuşmasına sahip çıkıp, yazının bir bütün olarak okunup değerlendirildiğinde, söz konusu konuşmanın o dönemde tartışılan konuları analiz eden bilimsel bir sempozyum bildirisi olduğunun görüleceğini belirterek, "*Yaklaşık dokuz yıl önce halka açık bir sempozyumda bildiri olarak sunulmuş ve daha sonra bilimsel bir dergide kısmen kısaltılarak makale olarak yayımlanmış bir çalışmanın "takiyye belgesi" türünden yakışıksız sıfatlarla ve bağlamından kopartılıp, çarpıtılmış cümlelerle bir 'niyet sorgulama aracı'na dönüştürülmesi üzücüdür*" diye söylediği,

Ömer Dinçer'in makalesi hakkında yapılan eleştirilerde kişilik haklarına saldırıda bulunulduğundan bahisle açtığı ve yerel mahkemece kabul edilen manevi tazminat istemine ilişkin dava, temyizen yapılan inceleme üzerine Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 13.3.2006 gün ve 2005/73718 Esas, 2006/92575 sayılı hükmüyle bozulduğu,

Bozma Kararında özetle; "...Davacı 1995 yılında bir sempozyumda yaptığı konuşmasında Cumhuriyet ve laiklik ilkelerinin yerini İslam'la bütünleşmeye terk etmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Davacının, ileri sürdüğü bu görüşleri Türkiye Cumhuriyeti anayasasında yer alan değiştirilemez ve değiştirilmesi dahi teklif edilemez nitelikteki hükümler ile bağdaşmamaktadır. Davalı da dava konusu konuşmasında davacının bu fikirlerini eleştirmiş ve davacının Şeyhülİslam gibi fetvalar verdiğini ileri sürmüştür. Davacı Anayasa ile bağdaşmayan görüşler savunduğuna göre eleştirilere de katlanmak durumundadır. Davalının davacı ile ilgili olarak söylediği sözler bu açıdan değerlendirildiğinde eleştiri kapsamında kalmakta olup düşünce açıklaması niteliğindedir. Bu nedenle hukuka aykırılıktan söz edilemez." denildiği, **(Ek.89)**

2) 2007 yılı Ocak ayında Eskişehir ilinde imam hatip liseleri arasında yapılan "Hafızlık, Kuran-ı Kerim'i Güzel Okuma ve Ezan Okuma" etkinliğine katılan Eskişehir Milletvekili **Fahri Keskin'in**, **imam hatip mezunlarının valilik, kaymakamlık gibi görevlere gelmesi ile yolsuzlukların önünün kesileceğini, imam hatiple ilgili verdikleri sözleri unutmadıklarını, yeri ve zamanı geldiğinde yerine getireceklerini, bir takım mecburiyetlerden dolayı geciktiklerini, bu okullara karşı olanların İslamdan ve milli duygulardan uzaklaştırılmış bir nesil elde etmek amacıyla mücadele verdiklerini, inşallah bu milletin sahiplerinin onlara pabuç bırakmayacağını** söylediği, **(Ek.90)**

3) İstanbul Milletvekili ve TBMM Anayasa Komisyonu Başkanı Burhan Kuzu, İstanbul Milletvekili Hüseyin Kansu, Eyüp İlçe Başkanı Mehmet Er, Üsküdar Belediye Başkan Yardımcısı Nemci Aköz'ün katıldığı İmam Hatip Liseleri Mezunları ve Mensupları Derneği (ÖNDER) tarafından 30.5.2003 tarihinde Ümraniye Haldun Alagaş Spor Kompleksi'nde düzenlenen "İyi ki Varız" konulu toplantıda bir konuşma yapan **Burhan Kuzu'nun**, **"İmam hatip mezunlarına üniversite ve polis okullarına girişte zulüm yapıldığını, Anayasa'da fırsat eşitliği var. Üniversite sınavlarında İmam hatiplilere yapılan haksızlığı kaldıracağız. Bu okullardan mezun olanların polis okullarına alınması sağlanacak"** dediği, **(Ek.91)**

4) AKP Ordu Milletvekili ve Grup Başkan Vekili **Eyüp Fatsa'nın**, Ordu İslami İlimler Hizmet Vakfı tarafından 2003 yılı Temmuz ayında düzenlenen "Ordu İmam Hatip Lisesi Mezunları ve Mensuplarının Anı Tazeleme Yemeği"nde yaptığı konuşmada; **"Ben de imam**

hatip lisesi mezunuyum. Başbakan Sayın Recep Tayyip Erdoğan da imam hatip mezunu. Onların çektiği sıkıntıların ne olduğunu iyi biliyorum. Çok badireler atlattık. Önümüze birçok engeller konuldu. Üniversitede okumamız engellenmek istendi. Yüksek puanlar aldık, ancak farklı puan sistemleriyle önümüz kesilmeye çalışıldı. Ancak bunları da aştık. **Şimdi çıkaracağımız yeni YÖK Yasası'yla bu durumlar yaşanmayacak. Bu haksızlıklar ortadan kalkacak.** Okullar arası farklı puan uygulamaları kaldırılmak suretiyle, okuması istenmeyen, ilminden irfanından endişe edilen imam hatiplilerin yolu bu kez açılacak." ... Artık imam hatipli olmanın mutluluğunu hep birlikte doyasıya yaşacağız. **İmam hatipli olmak bir ayrıcalıktır**" şeklinde beyanda bulunduğu, (Ek.92)

5) Adalet ve Kalkınma Partisi Mardin Milletvekili **Nihat Eri**'nin TBMM Dışişleri Komisyonu toplantısında 2003 yılı Aralık ayında yaptığı konuşmada din eğitiminin yeterince verilmemesinden yakılarak "**Böyle olunca da gençler illegal örgütlerin eline düşüyor. Tehvid-i Tedrisat Kanunu getirildi tekkeler kaldırıldı, ama tekkelerde verilen bilgi, mevcut düzenleme ile verilemiyor. Bu yüzden insanlar yanlış yerlere, hatta örgütlere yöneliyorlar,**" dediği,

Bu sözler komisyonun bazı üyeleri tarafından tepki ile karşılaşıncı, Adalet ve Kalkınma Partisi Ankara Milletvekili **Eyüp Sanay**'ın "...Bizi tekkeleri istiyormuş gibi zannetmeyin.(...) Bu Türkiye'nin bir gerçeğidir. Bir Vak'adır. göz ardı edilemez. Medreseler, tekkeler kapatıldı ama yasak olmasına rağmen bunların verdiği eğitimler bir şekilde veriliyor." diye konuştuğu, (Ek.93)

6) İmam Hatip Liselerinde türban takılmasının yasaklanmasına ilişkin Yönetmeliğin uygulanmasına tepki gösteren Antalya Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencileri 10.12.2003 günü sınıflara türban ile girmek istemelerinin okul idaresi tarafından engellenmesi üzerine yolun trafiğe kapatılarak araçları yumruklanması, okulun tabelasına türban asılması şeklindeki eylemler üzerine;

Adalet ve Kalkınma Partisi milletvekillerinden;

Grup Başkanvekili **Eyüp Fatsa**'nın; "**Bu sorun çözülmeli. İşe ideoloji katılmamalı. Ancak şartları zorlamamak gerekir. Türkiye bu sorunu aşamadığı için hep ayağına bağlıyor. Bu iş sokakta değil, ancak uzlaşmayla çözülebilir.**" dediği,

Milli Eğitim Komisyonu Başkanı **Tayyar Altıkulaç**'ın; "**Hiçbir eylemi desteklemem. Haklılar, ama sokak çözüm değil. Ancak öğrencilerin bireysel tercihlerinin engellenmesiyle yaşadıkları ruh bunalımını görmezden gelemez. Konu, bir parti ve iktidarın her zaman tartışmaya açık tercihi ve yaklaşımına bırakılmamalı. Farklı tercihlerimize saygı göstererek birlikte yaşamının çözümünü bulmalıyız. Adalet ve Kalkınma Partisi iktidara gelince, 'Bu konuyu Adalet ve Kalkınma Partisi çözer, kadroları bu konuda samimi'**"

inanişıyla eylemler durmuştu. Ancak Adalet ve Kalkınma Partisi kadrolarının konuyu ele almamış olması sabırlarını taşırdı.” diye söylediği, (Ek.94)

7) AİHM'nin verdiği Leyla Şahin kararıyla ilgili olarak;

AKP Milletvekili ve Milli Eğitim Komisyonu Başkanı **Tayyar Altıkulaç**'ın, türban sorununun AİHM kararından sonra yargı yoluyla çözümlenmesinin mümkün olmadığını belirterek, “Artık top yasmada. **Anayasa değişikliğinden başka çare kalmadı. AİHM kararı, yasağı onaylayan ve genelleyen bir karar değil. Başörtülülere diyor ki, ‘gidin kendi yöneticilerinizle bu sorunu çözüün’.** Bu kararla birlikte anlaşılmıştır ki, yargı yoluyla bu yasağı kaldırmak mümkün değil. Bu yasak yasağı koyanların ikna edilmesiyle kaldırılabilir. İş yine toplumsal mutabakat ve yasakçıların kafasının değişmesine geliyor. Çünkü, AİHM bu kararı ile ‘bu yasak bizim hukukumuzu bağlamaz’ demek istiyor. Bu karar türban yasağının insan hakkı ihlali olduğu teziyle çelişse de, o tezi çürütmüyor. Bize ‘aksini yapamazsınız’ demiyor. Tam tersi bu yasağı kaldıracak bir karar da alabilirsiniz, bu beni ilgilendirmez’ diyor. **Aksi ise yasal düzenleme ile bunu çözüme kavuşturmaktır. Bunun yolu da Anayasa değişikliğidir...Anayasa Mahkemesi kendisini Yasama Organının yerine koyarak bu kararı almıştır. Anayasa Mahkemesi'nin yapısını değiştirmek gerekiyor.**”,

Adalet ve Kalkınma Partisi Erzurum Milletvekili **Ömer Özyılmaz**'ın; türban yasağının bu karardan sonra, Anayasa ve YÖK yasalarında yapılacak değişlikle kaldırılabileceğini belirterek; “sorun kurumların birbirlerine güvensizliğinde yatıyor. Ama Cumhurbaşkanımızı ikna etmek mümkün değil. **Bu açıdan Anayasa değişikliğiyle çözülebilecek bu sorun için Köşk seçimlerini beklemek en uygunu. Anayasa değişikliği için ancak o noktadan sonra adım atılabilir.**”

Şeklinde beyanatlar verdikleri,

AKP Milletvekili ve Grup Başkan Vekili **Sadullah Ergin**'in ise :

-“Evrensel insan hakları, kurumların ya da mahkemelerin “var” demesiyle var olan, “yok” demesiyle yok olan haklar değildir. Bunlar doğuştan, insan olmamızdan dolayı taşıdığımız haklardır. İctihatlar ve kararlar zamanla değişir ama evrensel haklar ilanihaye devam edecektir. Mahkeme, Şahin lehine karar verse duracağımız zemin yine aynıydı.” ,

-Söz konusu kararın AİHM'nin evrensel insan hakları noktasında gösterdiği titiz tavrına gölge düşürdüğünü, türbanın evrensel bir insan hakkı olduğunu ileri sürerek; “İnanma, inandığını kişisel hayatında tatbik etme bir haktır” “YÖK'ün almış olduğu yasaklama kararını kendi içinde tutarlı bulmuştur. Bu durumda YÖK'ün bu yasağı uygulamaması durumu insan haklarına aykırı olmayacaktır. Orada ince bir çizgi var. Türkiye'de azınlıkların hakları konusunda kılı kırk yaran AİHM'nin, çoğunluğun inancı gereği yaşaması konusunda verdiği kararlar derin bir çelişki içine düşmüştür.” ,

-Başörtüsünün kamusal alanda yasaklanmasının, temel bir hak ve özgürlüğün ihlali olarak yorumlandığını, özellikle üniversitelerde başı örtülü kız öğrencilerin derslere alınmamasının uzun zamandır protestolara neden olduğunu kaydederek, *"Türban, kabul edin ya da etmeyin Türkiye'de bir realitedir. İdareler de halklarına kapalı olamazlar. Var demekle var olmaz, yok demekle yok olmaz"* ,

biçiminde beyanlarda bulunduğu, **(Ek.95)**

8) AKP Diyarbakır Milletvekili **Cavit Torun**'un, TBMM'nin 19.6.2003 tarihli 96. birleşiminde şahsı adına yaptığı konuşmada; *"Bu ülkede azınlıkların değil, çoğunlukların bile inanç, düşünce ve fikir özgürlüğünün bulunmadığı bir vakıadır. Bu yönde ileri sürülen aksi fikirler, mızrağın çuvala sığdırılmasına yetmemektedir. Hala binlerce kız öğrenci inançları sebebiyle özgürce okullarına gidememekte, mağduriyet ve mahzuniyet, sabır taşlarını çatlatacak duruma gelmiş bulunmaktadır. Yine bu ülkede, ilköğretim okullarını bitirmemiş olan çocuklarımız, inançlarının kitabını serbestçe, gidip okuma imkânını bulamıyorlar. "* dediği, **(Ek.96)**

9) Ankara Üniversitesi Senatosu'nun Kuran kurslarıyla ilgili olarak; *"Yasadışı gerçekleştirilen Kuran kurslarına zemin hazırlanarak gizli din okullarına yol açılmasının, türbanın serbest bırakılmasının istenmesinin, öğretimde dinsel pratiklere ağırlık verilmesinin laiklikten uzaklaşıldığının göstergesidir... Laiklik, siyasal iktidarın derinden ve kararlı uygulamaları ile hızla aşındırılmaya çalışılmaktadır"* değerlendirmesinde bulunması, Rektör Prof. Dr. Nusret Aras'ın, TCK.nun izinsiz eğitim kurumlarıyla ilgili olarak 263. maddesinde yapılan değişiklik hakkında milletvekillerine *"laiklik aşındırılmaya çalışılıyor"* şeklinde yazı göndermesi üzerine; Adalet ve Kalkınma Partisi milletvekillerinin konuya sert tepki gösterdikleri,

Bunlardan Adalet ve Kalkınma Partisi Diyarbakır Milletvekili **Cavit Torun**'un; *"Halktan ve onun isteklerinden tamamen kopuk, hiçbir gerçekle ilgili olmayan, laiklik dinciliği adına ahkam kesen ve inanca davet eden, milletin gerçek temsilcilerinin halk yararına çalışmalarını ve bu alanda büyük başarılar elde etmelerini çekemeyen, haset, kıskançlık, kin dolu paçavrayı aynen iade ediyorum. Bunun; aziz milletimize, onun şanlı tarihine ve mukaddes geleceğine en önemli görev ve katkı olacağı inancımı belirtiyor, Yüce Allah'ın bu Aziz Milleti, sizin gibilerin umuduna ve düşüncelerine bırakmamasını diliyorum."* şeklinde kaleme aldığı bir yanıtla yazıyı üniversiteye iade ettiği, **(Ek.97)**

10) Adalet ve Kalkınma Partisi Trabzon Milletvekili **Asım Aykan**'ın, 2003 yılı Aralık ayında *Türk Standartları Enstitüsü'nden (TSE) türbanın tanımı ve boyutlarıyla bir standart belirlenmesini istediği, TSE'nün başvuru üzerine Dünyada kriteri olmayan bir standardı üretemeyeceklerini belirttiği,* **(Ek.98)**

11) Adalet ve Kalkınma Partisi Milletvekili **Asım Aykan**'ın, 2005 yılı Kasım ayında kendisine ait internet sitesinde de bulunan açıklamasında: *“Tarihin her döneminde yönetenlerin en önemli görevi yönettikleri insanların; mal, can, akıl, nesil, inanç, ibadet, fikir seyahat ve ticaret emniyetlerini sağlamaktır. Mümin kadınların Allah'ın emri istikametinde başlarını örtmeleri imanlarının gereğidir. İdarenin görevi bunu yasaklamak değil, teminat altına almaktır. AİHM (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi) kararını verirken Kur'anı incelemiş, erbabından görüş istemiş midir? Çok merak ediyorum. Allah'ın emrine yerine getiren insanların bu hakkı elinden hangi sebeple olursa olsun alınırken, HANGİ İNSAN HAKKINDAN bahsedilebilir? AİHM kararı sonrası mahkemeyi otorite olarak ilân edenler, aynı mahkemenin terörist başı Öcalan için aldığı kararı nasıl yorumlayacaklardır? Leyla ŞAHİN Hanım kızımız iyi niyetli olarak olayı AİHM ne taşımıştır. Ancak bir Müslüman için mecburiyet olan örtü konusunda, aynı hassasiyeti dinlerinde taşımayan Hıristiyanların insafı karar vermesini beklemek çokta gerçekçi sayılamaz. İslâm, kültürümüzün temel dinamiğidir. Başörtüsü de İslâm'ın emridir. Sorunda ülkemizin sorunudur. Çözüm getirme görevi de bizimdir. Görevimizin de farkındayız. Problem zamanla gündemden çıkacaktır. Kamuoyuna saygı ile duyurulur.” dediği, (Ek.99)*

12) Anayasa Mahkemesi Başkanı Mustafa Bumin, Anayasa Mahkemesi'nin 43. kuruluş yıldönümü töreninde *“Laiklik ilkesinin Türkiye için önemi”* konusunda:

“...İlk kez 25 Nisan 2001 günü yaptığım Anayasa Mahkemesi'nin 39. Kuruluş Yıldönümü konuşmasında, laiklik ilkesinin Türkiye Cumhuriyeti için taşıdığı öneme, başta Türkiye Cumhuriyeti Anayasası olmak üzere bu konuyu düzenleyen kimi uluslararası normlardan da söz ederek değinmiş, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Anayasa Mahkemesi, Danıştay 8. Daire ve İdari Dava Daireleri Genel Kurulu kararlarında türbanın inanç gereği takılan giysi olmadığı, bir nevi simge olarak kullanıldığı, resmi daire ve üniversitelerde başörtüsü serbestisi tanınmanın bir tür yönlendirme ve bir anlamda zorlama olduğu biçiminde gerekçelere yer verildiğini belirtmiştim.

Bu konuşmanın yapıldığı günden bugüne kadar geçen (4) yılda konu güncelliğini yitirmemiş, aksine giderek artan biçimde gündemde tutulmak istenilmiştir. Ancak, bu (4) yıllık süre içinde Anayasa Mahkemesi ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin verdiği kararlar konuya daha da netlik kazandırmıştır.

Anayasa'nın 176. maddesi uyarınca Anayasa metni içinde yer alan “Başlangıç” kısmında; laiklik ilkesinin gereği olarak, kutsal din duygularının devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılmayacağı vurgulandıktan sonra, Anayasa'nın 2., 4., 10., 14., 15. ve 24. maddelerinde de bu konuda özel düzenlemeler getirilmiştir.

Din ve vicdan özgürlüğü konusunda evrensel anlayışı yansıtan kurallara İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 18., İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 9., Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 18., Din ve İnanca Dayalı Her Türlü Hoşgörüsüzlük ve Ayırmacılığın Kaldırılması Bildirisi'nin 1. maddelerinde de yer verilmiştir.

Türkiye'de din ve din duyguları ile dince kutsal sayılan şeylerin istismar edilerek oya çevrilmesi batı ülkelerine göre çok daha kolay ve olağan olduğundan, geçmişte bu yola başvuran partiler laiklik karşıtı bu eylemleri nedeniyle Anayasa Mahkemesi'nce kapatılmış bu karara karşı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yaptıkları başvurular da reddedilmiştir.

Ülkemizde zaman zaman kimi parti yetkilileri, bayanların inançları gereği türban takabilecekleri, bu tür bir giysi ile yükseköğretim kurumlarına devama engel olunmasının; Anayasa ile tanınan temel haklardan olan "eğitim ve öğrenim hakkı" ile "inanç özgürlüğü"ne müdahale olduğu yolunda savlar ileri sürmüşlerdir.

Oysa bu konuda Danıştay, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nce verilmiş pek çok kararlar vardır ve yargının değerlendirmesine göre, dinsel nedenlerle türbanla boyun ve saçların örtülmesine resmi daire ve üniversitelerde serbestlik tanınması, bir tür yönlendirme ve bir anlamda zorlama olup; kişileri şu ya da bu biçimde giyindirip başlarını örtmeye zorlamak, dinsel inanç ve görüşler nedeniyle gençler arasında çatışmalara neden olacak ortamın yaratılmasını sağlayacak, hatta aynı dinden olanlar arasında bile ayrılıklar yaratacağından, bu davranış biçimi laiklik ilkesine aykırı düşecektir.

Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin başörtüsüne ilişkin istikrar bulmuş kararları varken, kimi yazılı ve görsel yayın organlarınca bu konunun gündemde tutulmaya çalışılması, kimi siyasal partiler yetkililerince de, yasal düzenlemeler yapılarak, türbanla öğrenim yapma olanağının tanınacağı yolunda beyanlarda bulunulması, bu konudaki yargı içtihatlarını bilmemekten kaynaklanmıyorsa, din duygularını kullanarak siyasi avantaj sağlamaya yöneliktir.

Anayasa'daki laik düzenlemeler kaldığı sürece, türbanlı kızların yükseköğretim kurumlarına öğrenci sıfatıyla, öğrenimlerinden sonra da resmi dairelere kamu görevlisi olarak girmelerini sağlayacak tüm yasal düzenlemeler Anayasa'ya aykırı olacaktır. Hatta bu konuda Anayasa'ya kural konulsa bile bu kez, Anayasa'nın bu yeni kuralı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne uygun olmayacaktır.

Öte yandan, Anayasa Mahkemesi'nin, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'na eklenen "EK MADDE 17"de yer alan; "yürürlükteki kanunlara aykırı olmamak kaydı ile; yükseköğretim kurumlarında kılık ve kıyafet serbesttir." kuralının iptali istemiyle açılan davada, 2.4.1991 günlü, Esas: 1990/36; Karar: 1991/8 sayılı kararla başvurunun reddine

karar verdiğinden söz edilerek, yükseköğretim kurumlarında türban takılmasını sağlayacak yasal düzenleme yapılabileceğini söylemek, ya anılan kararın gerekçelerini bilmemek veya gerekçe gözardı edilerek sadece sonuç bölümüne bakıp değerlendirme yapmaktır. Bilindiği gibi, Mahkeme kararları gerekçeleri ile bir bütün teşkil eder, idareyi ve yasamayı bağlar. Başka bir söylemle, kararların sonuç bölümüne anlam kazandıran kararların gerekçeleridir.

Söz konusu kararın gerekçesine bakıldığında, hiçbir duraksamaya yer kalmayacak biçimde yükseköğretim kurumlarında türban takılmasına olur veren açıklama bulunmadığı görülecektir. Aksine, bu konudaki açıklamalar yapıldıktan sonra ilgili bölümün sonunda; "...sonuç olarak, ister dini inanç gereği olsun, isterse başka nedenlerle olsun, yükseköğretim kurumlarındaki kılık-kıyafetin çağdaş duruma ters düşmemesi gerekir." denilmektedir.

Açıklanan nedenlerle, bu kararın sonuç bölümünde "başvurunun reddine" denildiğinden hareketle, yasal düzenleme yapılarak türbanlı kız öğrencilerin yükseköğretim kurumlarına devamının sağlanabileceği söylenemez. Bu konuda yapılacak yasal düzenlemenin, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'na eklenen Ek Madde 16'nın iptaline ilişkin 7.3.1989 günlü, Esas: 1989/1; Karar: 1989/12, Refah Partisi'nin temelli kapatılmasına ilişkin 16.1.1998 günlü, Esas: 1997/1; Karar: 1998/1, Fazilet Partisi'nin temelli kapatılmasına ilişkin 22.6.2001 günlü, Esas: 1999/2; Karar: 2001/2 sayılı kararlarla Refah Partisi'nin kapatılmasına ilişkin Anayasa Mahkemesi kararına yapılan itiraz sonucu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 3.Dairesince verilen 31.7.2001 günlü ve 41.340/98 sayılı, bu karara yapılan itirazın reddine ilişkin 31.02.2003 günlü ve aynı sayılı Büyük Daire kararlarına aykırı olacağı kuşkusuzdur. ..." şeklindeki sözlerine karşı:

*Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkanvekili İrfan Gündüz'ün, Anayasa Mahkemesi Başkanı Mustafa Bumin'in "Önüne konulan metni daha önce okumadan hazırlıksız yakalandığını" iddia ederek; "Geleceğe ambargo koyan bir hukuk sistemi olmaz. Toplumda bu konuda mutabakat var. **Türban konusunda Anayasa Mahkemesi fetva veren bir kurum mudur?**" dediği,*

Adalet ve Kalkınma Partisi Yozgat Milletvekili Mehmet Çiçek'in, vekil imam ve hatiplere kadro olanağı sağlayan tasarının TBMM Genel Kurulu'nda görüşülmesi sırasında, 27.4.2005 günlü 90. Bileşimin 4. oturumunda Adalet ve Kalkınma Partisi grubu adına söz alarak; "Sayın Anayasa Mahkemesi Başkanımız Mustafa Bumin, geçmişten ibret almamışa benziyor; geçmişte, bu metodu kullanarak, durup dururken, bu konuyu gündeme getiren, taşıyan ve emekli olanlar, belli bir süre sonra, 'kullanıldık ve bir yerlere atıldık' diye hala bağırırmaya devam ediyorlar"...Dini, ahlaki ve kültürel değerlerimiz, toplum önünde, sorumsuz ve liyakatsiz kişiler tarafından, hala tartışılmaya devam ediyor.

“Ülkemizde, hiçbir kimsenin, Anayasanın ona verdiği yetki ve görevin dışında misyon yüklenerek ortaya çıkması düşünülemez. Ne gariptir ki, Türkiye’de gündem oluşturmak istendiğinde ilk ele alınmak istenen konu, din ve dinî değerlerimizdir; günah keçisi yapılmak istenen kurum ve kuruluş ise, Diyanet Teşkilatı ve onun müntesipleridir. Başörtüsü, imam-hatip lisesi, cami, Kur’an kursu gibi konular, zamanlı zamansız, yeterli yetersiz kişiler ve kuruluşlarca, hiç gereği yokken dile getirilmekte ve tartışmaya açılmaktadır. Bu tartışma, hem Yüce dinimize hem Diyanet İşleri Başkanlığı Teşkilatımıza zarar veriyor demiştik. Bu bağlamda, Anayasamız, diğer kurumların yetkilerini belirlediği gibi, Anayasa Mahkemesinin de görevlerini, yetkilerini belirlemiş ve sınırlamıştır. **Hiç kimse ve hiçbir kurum, ülkemiz insanını Allah ile kanun arasına sıkıştırmamalıdır. İnsanlarımız, bir tarafta Allah’a ibadet maksadıyla uygulamalarda bulunmak isterken önüne farklı engeller konulmamalıdır. Bugünlerde durup dururken başlatılan türban tartışmasının çözümüne muhatap, kesinlikle Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kuruludur. Anayasa Mahkemesinin içtihatları neyse, dinî konularda anayasal bir kuruluş olan Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulunun içtihatları da odur.** Ülkemizde kurum ve kuruluşlar arasındaki yetki, kavram tecavüzü ve kargaşası mutlaka önlenmelidir. Bu, iktidar -muhalafet, hepimizin görevidir. **Mesela, hiçbir kurum ve kuruluş, Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulunun görevini üstlenmemelidir; buna, hiçbir hakkı ve salahiyeti yoktur. Anayasa Mahkemesinin, kendisini, Parlamentonun üzerinde görmesinin de gereği yoktur..”** dediği, (Ek.100)

13) Yozgat Milletvekili **Mehmet Çiçek**’in 2006 yılı Şubat ayında Star Tv’de katıldığı bir programda Danıştay 2. Dairesi’nin Aytaç Kılınç’a ilişkin 26.10.2005 gün ve 2004/4051-2005/3366 sayılı kararı ile ilgili olarak; “Mahkemenin vermiş olduğu bu kararla Avrupa’da yaşadığımız yanlışlığı Türkiye’de yaşayabiliriz. Türkiye toplumu Allah’la kanun arasına, Allah’ın emriyle kanunun emri arasına sıkıştırılmamalıdır.”...”**Kamu alanı ne demek? İslam, dini hayatın her safhasında yaşanmayı emreden bir dindir. Affedersiniz insanların tuvalette nasıl davranacakları belirtilmiştir, kurallaştırılmıştır. O zaman bir hâkim karar vermeden önce Kuran’daki bu ayete bakacak, bu ayeti insan nerede uygular, nerede uygulamaz”...**”Dini konu olduğu için bakmalı. Dini bir konuysa, hâkim elbet, “Acaba ben bu kararı verirsem sonuç ne getirir” diye bakmalı(...) Ahlaki bir konuysa ahlaki değerlerimize bakmalı. Kimi başörtüsü diyor, kimi türban diyor, kimi sıkımbaş diyor, kimi soğanbaş diyor, sarımsakbaş diyor. Bu kadar gülünç hale geldi bu iş. Artık bir hâkim “bu konuda gerçekten din ne diyor...” Dinin dediği yer de Kuran’dır, şahıslar değildir.”...”Türkiye demokratik, laik bir ülkedir. Diyanet İşleri Başkanlığı anayasal bir kuruluştur. Başörtüsü ile ilgili karar verme, neyin dini, neyin dini olmadığına karar verme

görevi Diyanet'e aittir.”...”Şimdi yarın bir başka mahkeme de, "5 vakit namazı 1 vakte indirdik, cuma namazlarını kaldırdık" dese. Böyle şey olur mu?" şeklinde beyanda bulunduğu, (Ek.101)

14) 2006 yılı Nisan ayında Cemal Reşit Rey Konser Salonu'nda Kur'an-ı Kerim ve İstiklâl Marşı'nın okunmasıyla başlayan İlim Yayma Cemiyeti'nin 52. Genel Kurultayına Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik, Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım, Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Sekreteri İdris Naim Şahin, Adalet ve Kalkınma Partisi İstanbul Milletvekilleri Burhan Kuzu, Hüseyin Kansu, Sakarya Milletvekili Süleyman Gündüz'ün katıldıkları,

İlim Yayma Cemiyeti Genel Başkanı Hamza Akbulut'un yaptığı konuşmada, "Yasaklar sebebiyle İmam Hatip lisesi ve Kur'an Kursu öğrencileri çok azaldı. İlköğretim çağındaki çocukların dinini öğrenmeleri hâlâ mümkün değil. Hâlbuki AB ülkelerinde din eğitiminin okul öncesinden başladığını biliyoruz. Eğitimde fırsat eşitliği yok. Özellikle **İHL öğrencilerine uygulanan haksızlık, hâlâ giderilemedi. İmam Hatip Lisesi öğrencilerine normal lise öğrencilerinin sahip olduğu haklar verilmeli. Öğrencilerin kıyafetleriyle uğraşılmaya artık son verilmeli. Yabancı dil ile eğitim gün geçtikçe genişliyor. Eğitimin her kademesinde dine ihtiyaç vardır. Eğitimde gösterilen bir eksikliğin zararı, yıllar sonra da olsa çıkar. Bugün okullarda kötü alışkanlıkların faturasını ağır ödeyebiliriz. İlk ve ortaöğretimdeki din eğitimine önem verilmeli. Çocuklarımıza Peygamberimiz'i anlatmalıyız. Peygamberimiz, her genç için model olmalı"** dediği,

Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Sekreteri **İdris Naim Şahin**'in "**Bizim kendimize göre stratejilerimiz var. Değişen Türkiye'de siyasetin yeni diliyle konuşmak gerekir. Konuşurken de geçmişten ders alarak yolumuza devam edeceğiz. Biz empati yaparak, olayları anlamak zorundayız. İktidar da bunu gerektiriyor. Herkesin kendisine göre bir yöntemi var. Bunlar da normaldir. Eleştirilerde insafli davranmak gerekir"**,

Ulaştırma Bakanı **Binali Yıldırım**'ın ise "**Reformlar sancılı olur. Güle oynaya yapılmaz. Tarihte de bu reformlar gerçekleştirilirken birçoğu kanlı oldu. Bu konuda sabır ve zamana ihtiyacımız var. Önemli olan bir şeyi yaparken kırıp dökmek ve bu da bizim hassasiyetimiz. Yolumuza da bu şekilde devam edeceğiz. Devam ederken de gerekenler yapılacak."**

şeklinde konuştukları, (Ek.102)

15) Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkan Yardımcısı **Akif Gülle**'nin 2006 yılı Şubat ayında, Danıştay 8. Dairesinin Açık Öğretim Lisesi Yönetmeliğinin, imam-hatipliye çifte diploma olanağı veren ve böylece katsayı engeline takılmadan üniversiteye girme olanağı sağlayan hükmünün yürütmesini durdurma kararına tepki göstererek "**Danıştay kararından öte, eşit yarışma şartlarında olmak isteyenlerin talebini YÖK'ün yargıya**

taşımasını olağanüstü yadırgıyorum. Yanlış buluyorum. Buradaki düzenleme sadece meslek liselerine eğitimde fırsat eşitliğinin tanınmasıdır. Bunlara bir tolerans gösterilmesi değildir. Bu düzenlemeyi yargıya götürme ihtiyacı hisseden YÖK, düşünülmesi gereken bir organ. Beni en çok üzen YÖK'ün bu konuyu yargıya götürmesi." dediği, **(Ek.103)**

16) TBMM'de gazetecilerle sohbet eden Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkanvekili **İrfan Gündüz**'ün, 8 yıllık kesintisiz temel eğitimi eleştirerek, "İmam hatiplerin önüne kesmek için çıkarılan kanun, gençliğin, mesleki eğitimin, hatta Türkiye'nin önünü kesti"... "Misyonerlik faaliyetleri alabildiğine arz-ı endam ediyor. Misyonerlik faaliyetleri bu kadar cirit atarken toplum niye sessiz kalıyor? Bugün Türkiye'de din eğitimi, 15 yaşından önce yasak. 15 yaşından sonra hangi din eğitimi vereceksiniz? Tabiat boşluğu sevmez, sizin boş bıraktığınız alanı birileri gelir doldurur. Rahşan Hanım da geçenlerde (din elden gidiyor) diye feryat ediyordu. Fakat bunu kendileri yaptılar. Camilerde verilen yaz Kuran kurslarına 15 yaşından küçüklerin gönderilmesi yasak. Bu kanunu çıkaran da Ecevit'in başkanlığındaki hükümetti. Biz o zaman feryat ettik. **Bu yasakların hepsini kaldırmak lazım.** Misyonerliği yasaklayalım anlamında değil. Bunlar söylensin, toplumda tartışılsın. Türkiye artık şeikle uğraşmak gibi bir yanılgıdan kurtulma olgunluğuna erişti diye düşünüyorum. Baş açma, kapatmak değil... İnsanların beyninin içi, eylemleri, icraatları önemli." şeklinde beyanda bulunduğu,

Türban konusuyla ilgili olarak da "**Sayın Başbakan eşiyile Beyaz Saray'a, Versay'a, Kremlin'e gidiyor sorun olmuyor. Ama bizim Çankaya'ya gitmesi büyük problem oluyor.** Çankaya'nın uçağına binmesi bile problem oluyorsa Türkiye böyle küçülen bir dünyada böyle bir yanılaşa ne kadar direnebilir? Ben gideceğini sanmıyorum" ... "**Zamanı gelirse adımlar atılır, birisi bu adımları atar**",

Misyonerlik konusunda Türkiye'de herhangi bir verinin olmadığına işaret ederek; "**Türkiye'de köpekler serbest taşlar ise bağlı görünüyor. Akşam televizyonlarda gösterilen ayini Türkiye'deki yerli bir tarikat veya imam yapsa, kıyamet kopar.** Ama Kanadalı göçmen yapıyor, fazla ses çıkmıyor. Türkiye'de Müslümanların önünün açılması lazım ki biz de kendi dinimizi savunalım, doğruları anlatalım. Bu, özgürlük ortamında çözülür. Türkiye'de sıkıntı, Müslümanların pek çok konuda bağlı olmasından kaynaklanıyor. Diyanet bile bu konuda üzerine düşeni yapamıyor",

"Türkiye'de bazı meselelerde sistem gelip önümüzü tıkıyor. **Zamanı geldiğinde bu adımlar atılacak.** İktidarların görevi meseleleri çözmek. Biz toplumda gerilim ve gerginlik yaratacak hiçbir konuda, ekonomik istikrarı gölgeleyecek adım atmak istemiyoruz. Öncelikle bu sefaletin ortadan kaldırılması lazım. Amacımız, bu meseleleri, tek başına (dediğim dedik, çaldığım düdüğü) mantığıyla getirmek yerine, toplumda geniş konsensüs

yaratarak çözmektir" "Bunlarda toplumsal konsensüs olması gerekir. Konu her gündeme geldiğinde (imam hatiplerin önü açılıyor) diye saptırılıyor. İmam hatiplerin önünü kesmek için çıkarılan kanun, gençliğin, mesleki eğitimin, hatta Türkiye'nin önüne kesti",

şeklinde görüşlerini ifade ettiği **(Ek.104)**

17) Eğitim özgürlüğünü kısıtlıyor gerekçesiyle İslami kesimde büyük tartışma yaratan, yeni TCK Tasarısının 263. maddesinin birinci fıkrasında yer alan *"Kanuna aykırı eğitim kurumu"* başlıklı *"yasadışı eğitim kurumu açan ve işletenlere, bu kurumlarda kanuna aykırı olarak açıldığını bildiği halde öğretmenlik yapanlara yönelik 6 aydan 3 yıla kadar hapis cezası öngören"* ve ikinci fıkrasında *"yukarıdaki fıkroda gösterilen yerlerin kapatılmasına da karar verilir"* şeklindeki düzenleme ile ilgili olarak, AKP'li Hasan Kara ve arkadaşları tarafından verilen ve teklife 29. madde olarak yerleştirilen *"Kanuna aykırı eğitim kurumu açan veya işleten kişi 3 aydan 1 yıla kadar hapis cezası veya adli para cezası ile cezalandırılır"* yönündeki değişiklik önergesi TBMM Genel Kurulunda 27.5.2005 tarihinde kabul edilerek *"5357 sayılı Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"* olarak yasalaştığı, 765 sayılı TCK'nunda bu suçlar için 6 aydan 2 yıla, 1 Haziran'da yürürlüğe girecek 5237 sayılı yeni TCK'da ise 6 aydan 3 yıla kadar hapis cezası öngörüldüğü, yeni düzenleme ile üst sınırın 3 yıldan 1 yıla indirilerek hapis cezasının erteleme kapsamına alındığı, yalnızca adli para cezasıyla cezalandırılma olanağı getirildiği, kanuna aykırı olarak açılan eğitim kurumlarında (Kuran kurslarında) eğitim veren öğretmenlere ise herhangi bir ceza öngörülmediği, kapatma yaptırımının da kaldırıldığı,

Cumhurbaşkanlığının 3.6.2005 gün ve 451 sayılı yazıları ile; *"Düzenlemeyle yasaya aykırı eğitim kurumlarının açılıp işletilmesi özendirilmekte ya da çalışmalarını sürdürmesine olanak sağlanmaktadır. Mevcut yasalarda yer alan hükümlerin hedefi ise ayrılıkçı terör örgütlerinin, misyonerlik etkinlikleriyle uğraşanların ve din devleti yanlısı tarikatların, devletin ilgili kurumlarından izin almadan, yasadışı yollarla okul ya da kurs açmalarının önlenmesi; böylece, sapkın yöntemlerle gençlerin çağdışı, bölücü ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesine aykırı biçimde eğitilmelerinin önlenmesi olduğu açıktır. Söz konusu düzenlemede ise bu hedefin korunmadığı görülmektedir."..."Yeni düzenlemeye göre yasaya aykırı olarak açıldığı saptanan eğitim kurumunu açan ve işleten kişi ya da kişiler yargılanıp yalnızca adli para cezası ile cezalandırılabilir; bu tür yerlerde öğretmenlik yapanlar ise cezalandırılmayacak, bu yerlerin kapatılabilmeleri de yönetimin takdirine kalacaktır."..."Devletin görevi yasalara aykırı eğitim kurumlarını yaşatmak değil, temelli ortadan kaldırmaktır. Devlet, yasaya aykırı eğitim kurumlarının açılmasını, yapacağı düzenlemelerle başından önlemek zorundadır."..."Suç cezasız*

kalmamalı.”...”Tüm kurumlar için olduğu gibi, eğitim kurumlarının da açılıp işletilmesinin yasalara uygun olması zorunludur. Kurumlar, kurumları işletenler ve bu kurumlarda çalıştırılacakların yasal koşulları ve nitelikleri taşımaları kamu düzeninin zorunlu gereğidir. Bir eğitim kurumunun yasaya aykırı olarak açıldığının yargı yerince saptanması durumunda, bu suçun cezası mutlaka kapatma olmalı, suç, kurum yönünden cezasız kalmamalıdır.(...)”Yasaya aykırı eğitim kurumlarına kapatma cezası verilmeyerek, kapatma işleminin bir yönetsel işleme, yöneticilerin takdirine bırakılması, yasaya aykırılığa süreklilik kazandırabilecektir ki bu durumu hukuk devleti ilkesiyle bağdaştırmak olanaksızdır.”...”Demokrasiyi ve çağdaş değerleri özümsemiş, cumhuriyetin temel niteliklerini benimsemiş, her türlü dogmadan uzak kalıp sorgulayabilen, özgür düşünceli bir gençlik yetiştirmenin ve ulusun aydınlık geleceğinin temel koşulu, bu amaçlara odaklanmış eğitim kurumları ve eğitim personeline sahip olmaktır. Bu da ancak anayasal ilke ve kurallar çerçevesinde çıkarılmış yasalarla sağlanabilir.”...”Devletin eğitim ve öğretimdeki gözetim ve denetim görevi, laiklik ve bunun eğitimdeki yansıması olan öğretim birliği ilkesine aykırı etkinlik ve öğretim yapılmasına izin verilmemesi görevini de kapsamaktadır.”...” Anayasanın 1. maddesinde, cumhuriyetin niteliklerinin değiştirilemeyeceği, değiştirilmesinin önerilemeyeceği kurala bağlanmıştır. Böylece Türkiye Cumhuriyeti'nin niteliklerinden olan laiklik, anayasal içeriğiyle güvence altına alınmıştır. Anayasanın başlangıç bölümünde, hiçbir etkinliğin Atatürk ilke ve devrimleri karşısında koruma göremeyeceği, laiklik ilkesi gereği kutsal din duygularının devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılmayacağı belirtilmiştir.”...”Anayasa, bireyin inanç alanında kaldığı sürece din ve inanç olgusuna sınırsız bir özgürlük tanımakta, buna karşın toplumsal yaşamı etkilediğinde, açığa vurulduğunda kamu düzenini koruma amacıyla bu özgürlük sınırlanabilmektedir. Bu bağlamda, devlet, dinin kötüye kullanılmasını ve sömürülmesini önleyecek önlemleri almakla yükümlü kılınmıştır.”...”İkili öğretim kaos yaratır.”...”Öğretim birliği ilkesinin amacı, akla ve bilime dayalı programlarla çağdaş uygarlık hedefine yönlendirilmiş yurttaşlar yaratmaktır. İkili öğretim, yani bir yanda akla ve bilime, öte yanda dinsel öğretime dayalı öğretim toplumda ikiliğe yol açacak, kaos ve karmaşa yaratacaktır.”...”Bir yandan eğitim kurumlarının, bu bağlamda Kuran kurslarının Atatürk ilke ve devrimleri ile çağdaş bilim ve eğitim esaslarına aykırı eğitim verip vermediği devletin gözetimi ve denetimine bırakılırken, öte yandan da Kuran kursu öğreticiliği gibi dini hizmetleri yerine getirebilecek elemanların yetiştirilmesi görevi devlet okullarına verilmektedir. Devlet gözetimi ve denetiminin olmadığı ya da sonuç vermediği ortamlarda dinsel ve bilimsel ikili eğitimin gelişip yerleşmesi kaçınılmazdır.”...”Açıklanan nedenlerle, incelenen yasanın 3 ve 29. maddelerindeki düzenlemeler; hukuk devleti, eşitlik, laiklik, ülke

ve ulus birliği, öğretim birliği ilkeleriyle, cumhuriyetin kuruluş felsefesiyle, çağdaş ve bilimsel eğitim anlayışıyla bağdaşmamakta, toplumun adalet duygularını incitecek nitelikte bulunmaktadır.” şeklindeki gerekçelerle veto edilen metin TBMM Genel Kurulunun 29.6.2005 günlü oturumunda aynen kabul edilerek, 5377 sayılı Yasa olarak Resmi Gazete'nin 8.7.2005 tarihli sayısında yayımlandığı,

Yasa'nın Anayasaya aykırı bulunduğu iddialarına karşı; Adalet ve Kalkınma Partisi Milletvekili **Fehmi Hüsrev Kutlu**'nun; “Biraz olayı abartıyoruz. Bu laiklik, cumhuriyet, ceza 6 ay olunca kurtuluyor da, 5 ay olunca tehlikeye mi düşüyor? **Kaçak Kuran kursu olmaz, Kuran kursu olur. Bu madde Kuran kurslarını kapsıyorsa bu maddedeki 3 ay ceza da yanlıştır, utanç vericidir. Hiç kimse dininin kitabını öğretiyor diye cezalandırılmaz. "İzinli Kuran kurslarına öğrenci gitmiyor" deniyor. Siz kalkıp da şu yaşa kadar Kuran öğretilemez diyemezsiniz..” dediği, (Ek.105)**

18) TBMM Anayasa Komisyonu Başkanı **Burhan Kuzu**'nun, Bahçeşehir Üniversitesi tarafından 2005 yılı Mayıs ayında Beşiktaş Yerleşkesi'nde düzenlenen 'Siyaset ve Liderlik Okulu' kapsamında 'Bağımsızlık ve Hürriyet' konulu yaptığı konuşma sonrasında, yeni TCK ve yasaya aykırı eğitim kurumlarına yönelik madde hakkındaki tartışmalarla ilgili bir soru üzerine, bu maddenin komisyonda da tartışıldığını, hapis cezasının önce 3 yıla, sonra 1 yıla indirildiğini, Yasada 'Kuran kursu' değil, 'izinsiz eğitim kurumu' denildiğini belirterek "Neticede devletin valiliği, savcılık takip edecektir, yasadışı bir durum olursa gerekli şey yapılır. Sonuç itibariyle biz insanların özgürlüğünü savunalım. Ama bir boşluk olursa onu düzeltiriz” ...**Kuran kursunun yasağı mı olur? Hepimiz evde öğrendik. 'Kaçak yapı' gibi söylüyorsunuz. Yasadığı dediğimiz izinsiz yapılan şeyler, ille de hapis vermek gibi bir şey olamaz... Bana sorarsanız hiç ceza vermemeniz gerekir... Şahsi kanaatim bu. İlgili soruşturma açılır, varsa bir suç, para cezası mı olur, başka bir şey mi olur yaparsın. Orada yasadışı bir faaliyet varsa, örgüt anlamında, o zaten ayrı bir suç. Yasadığı örgüt kurma diye müstakil bir suç var zaten.'** diye söylediği, (Ek.106)

19) TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'ndaki SHÇEK, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ve Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın 2007 yılı bütçe görüşmelerinde söz alan Adalet ve Kalkınma Partisi Samsun Milletvekili **Musa Uzunkaya**'nın; “**kızların istediği okula gidemediğini, gitse bile daha sonra kamu hizmetine katılamadığını, 3 binden fazla kız öğrencinin Viyana, İtalya, Almanya, ABD, Hollanda'ya gitmek zorunda kaldığını, YÖK'ün 20 küsur yıldır kızların iki kimlik taşımasını zorunlu hale getirdiğini, üniversiteye girişte ve üniversitede farklı kimlik kullanmak zorunda kaldığını, bunun kadının aşağılanması olduğunu, katı laiklik uygulamasının Fransa ve Türkiye'de söz konusu olduğunu...**” beyan ettiği, (Ek.107)

20) Plan ve Bütçe Komisyonu'nda, Başbakanlık ve bağlı kuruluşların 2006 yılı bütçeleri görüşülürken, CHP milletvekillerinin TBMM Başkanı Bülent Arınç'ın türban konusunda Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'e yönelik sözlerini ve Ömer Dinçer'in görevde tutulmasını sert biçimde eleştirmeleri üzerine Adalet ve Kalkınma Partili **Musa Uzunkaya**'nın; *"Atatürk'ün eşi Latife Hanım, köşkteki toplantılara başörtüsüyle katılıyordu. İsmet İnönü'ye yurtdışı gezilerinde eşi kara çarşafıyla eşlik ediyordu. Bu da mı çağdışılık"* demiş, Ömer Dinçer'e yönelik eleştiriler üzerine **"Ben bu makalenin altına imzama atarım"** diye konuştuğu, (Ek.108)

21) Devlet Bakanı **Mehmet Aydın**'ın; 2004 yılı Nisan ayında Almanya'da Frankfurter Allgemeine gazetesine verdiği demeçte *"Eğer bir kadın kapanması gerektiğini düşünüyorsa, bu konuda bir demokrat olarak sadece şunu söyleyebilirim: buna hakkı var... Türban takılması, kamu kuruluşlarında mümkün olabilir...Bizim kadınlara kendi kurallarımızı zorlamaya hakkımız yok. Aksi halde bir yan konudan büyük sorun yaratırız."* dediği, (Ek.109)

22) Devlet Bakanı **Güldal Akşit**'in, 2005 yılı Ocak ayında ABD'de katıldığı Birleşmiş Milletler'e bağlı Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) Komitesi'nin Türkiye konulu özel komite toplantısında; **"Türkiye'de bir başörtüsü sorunu vardır. Genç kızlarımızın eğitim alması önünde engel teşkil etmektedir. Üniversitelerimize fiilen devam edemedikleri için eğitim almaları engellenmektedir"** şeklinde konuştuğu, (Ek.110)

23) Hükümetin Leyla Şahin hakkındaki AİHM 4. Dairesi'nin kararının onaylanmasını istemesi üzerine 2005 yılı Mayıs ayında Adalet ve Kalkınma Partisi milletvekillerinden:

Ankara Milletvekili **Ersönmez Yarbay**'ın; *"Türban yasağı savunmasına katılamayız. Türban bireysel, inanç özgürlüğüne girer. Giyim kuşam özgürlüğü var. Hükümetin türban yasağını savunması Anayasa'ya aykırıdır. Anayasa'daki din ve vicdan hürriyeti ne olacak? Bu işi "mecburiyetten yaptık" anlayışı olmaz. İktidara bireysel özgürlükleri genişletmek için geldik. Bu unutulmamalı..."*,

Adıyaman Milletvekili **Ahmet Faruk Ünsal**'ın; *"Eğer hükümet türban yasağını savunduysa bunun demokratik gerekçeye sığınarak yapılmasını doğru bulmam. Biz demokratiksek, o zaman Avrupa ülkeleri teokratiktir. Hükümet keşke farklı savunma yapsaydı. Avrupa'da bazı liselerde yasak var, üniversitede yok. Keşke hükümet, "Bizde alternatif eğitim kurumları yok" deseydi."*,

Neşehir Milletvekili **Mehmet Elkatmış**'ın: *"Türban yasağı insan haklarına aykırıdır. Türban yasağı savunulamaz"*,

Ankara Milletvekili **Eyüp Sanay**'ın: *"Türban yasağı gibi kısıtlamalar olmamalı. Hükümetin verdiği savunma siyasidir. Birtakım güçlerin etkisi altında kalarak verilen bir savunmadır. Asıl düşünceleri benim gibidir. Gizli güçlerin etkisi altında bu karar, verilmiştir. Başbakanın eşi başörtülü, kızları başörtüsü yüzünden yurtdışında okuyor, Dışişleri Bakanı'nın eşi okuyamadı. Yasağı savunmaları mümkün mü? Yürekleri sızlaya sızlaya savunmayı veriyorlar",*

Adana Milletvekili **Abdullah Çalışkan**'ın: *"Hükümet olabilirsiniz, ancak şimdi olduğu gibi bazı konularda irade ortaya koyamayabilirsiniz. İçeride anayasal kurumların yarattığı bir "de facto" durum var...",*

şeklinde beyanda buldukları, **(Ek.111)**

24) Adalet ve Kalkınma Partisi Ankara Milletvekili **Eyüp Sanay**'ın 2005 yılı Kasım ayında, TBMM'de yaptığı açıklamada üniversitelerin yanı sıra kamu kurumlarında da çalışanlara türban serbestliği getirilmesi gerektiğini ileri sürerek; **"Her yerde, yapılan işe zarar verilmediği sürece kıyafet sınırlaması olmamalıdır. İsteyen başörtüsüyle isteyen başı açık, isteyen mini etek, isteyen maxi etek ile çalışabilmelidir"** dediği, **(Ek.112)**

25) Adalet ve Kalkınma Partisi Kocaeli Milletvekili ve Genel Başkan Yardımcısı Nihat Ergün'ün divan başkanlığı yaptığı Adana Büyükşehir Belediyesi Tiyatro Salonu'ndaki Adalet ve Kalkınma Partisi Adana Gençlik Kolları 2. Danışma Meclisi'nde, toplantıya katılan partili gençlerin boyunlarında parti amblemi bulunan turuncu renkli atkıların kendine Ukrayna'da yaşanan 'Turuncu devrimi' hatırlattığını belirten Adalet ve Kalkınma Partisi Adana Milletvekili **Abdullah Çalışkan**'ın **"Gençler devrim istiyor. Ben de bir romantik devrimci olarak elbette devrimden yanayım. Ama devrimin turuncusu olmaz. Ara renk olmaz devrimde. Devrim ya kırmızıdır, ya da yeşildir. Ben yeşilden yanayım"...**"**"Bu devrimci ateşinizin asla sönmemesini diliyorum. Yaş 30'u geçtikten sonra ana kademeye geçince, devrimci ruhunuzun asla sönmemesini diliyorum. O ateş, her ne kadar cürümü kadar yeri yaksa da sizi mezara kadar götürecektir. Ben yüreğinizdeki o ateşin mezara kadar devam etmesini diliyorum."** diye söylediği,

Konuşmasının ardından DHA muhabirinin **"Yeşil devrimden kastınız nedir?"** sorusuna **Abdullah Çalışkan**'ın; **"Gençlere yönelik duygulu bir konuşma yapmak istedim. Asıl olan ülkedeki mevcut gidişattır. Çünkü bugüne kadar ülkemizde bir takım yönetimler olmuş, bir takım iktidarlar gelmiş, ama köklü değişimler bir türlü gerçekleşmemiştir. Önemli olan burada toplumun talep ettiği köklü değişimlerdir. Siz onun adına ister devrim deyin, ister fetih deyin. Bir şekilde bu köklü değişimlerin yapılması lazım. Ben köklü değişimlerden yanayım, benim kastettiğim şey budur. Devrimlerin esası şudur, ara devrim**

olmaz. Bir şekilde 'turuncu devrim', 'pembe devrim', 'sarı devrim' gibi devrimler olmaz. Devrimlerin rengi ya 'yeşildir', ya da 'kırmızıdır' **Kastettiğim köklü değişimlerdir.** Devrimin darbe gibi farklı şekilde anlaşılması zaten mümkün değildir. **Yeşil devrim zaten halkın anlayacağı bir dildir.** Ben renklerle ifade ettim, renklerin dilini kullandım, anlaşılmalıdır." yanıtını verdiği, (Ek.113)

26) Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkan Yardımcısı **Nihat Ergün**'ün , Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Merkezi'nde 2005 yılı Nisan ayında düzenlediği basın toplantısında; türban konusunda geleceğe dönük uyarılarda bulunarak **"Dindar bir kimlik ve görünümle modern hayata aktif şekilde katılmak isteyen bireylerin mağdur edildiğini"** Laikliğin sulandırılması da katılaştırılması da onu çağdaşıktan, bilimsellikten ve rasyonellikten uzaklaştırmaktır. Çağdaş, bilimsel ve rasyonel laikliğin hem devlet hem de dinler ve dindarlar için sağlam bir güvence, demokrasinin ve sosyal barışın güçlenmesinde en etkili faktör olduğuna inancımız tamdır." dediği, (Ek.114)

27) Adalet ve Kalkınma Partisi Adıyaman İl Başkanlığı'na 2005 yılı Aralık ayında yaptığı ziyarette basın mensuplarının sorularını cevaplandıran Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkan Yardımcısı **Bülent Gedikli**'nin; "Adalet ve Kalkınma Partisi olarak başörtüsüyle ilgili toplumsal mutabakat aradığımızı söylemiştik. Biz vatandaşlarımıza bu sorunu belli bir zaman içerisinde çözeceğiz sözünü vermedik. Fakat başörtüsünün bir sorun olduğunu ve başörtülü kızlarımızın üniversitede eğitim görememelerinin ciddi bir sorun olduğunu dile getirdik. Fakat bir mutabakat içerisinde çözüleceğini söyledik. Bu konuda da epeyce mesafe alındığını düşünüyorum. Başörtüsü sorununun çözümü için belirli bir süre veremeyiz. **Başörtüsünün insan hakları ihlali olduğu ortadadır.** Başörtülü bir kızımızın eğitim görmemesi bizi de üzüyor, kamuoyunu da üzüyor. Kamuoyu araştırmalarında kızlarımızın başörtüsüyle eğitim görmesini isteyenlerin oranı yüzde 70-75'dir. Partimiz bu halkın tercihlerini göz önünde bulunduruyor. Bu sorunun çözülmesi için toplumun her kesimi muhataptır. Mutabakatın sağlanması olayı sosyal bir süreçtir. Kurumlar arasında mutabakat olmadığı için, başörtüsü sorun olmaya devam ediyor. Bu anlamda toplumsal mutabakat sağlanacaktır. Kurumlar arasında böyle bir mutabakat sağlanmadığı için sorun gündemde kalmaya devam ediyor" şeklinde beyanda bulunduğu, (Ek.115)

28) Adalet ve Kalkınma Partisi MKYK Üyesi ve Dış İlişkilerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı İstanbul Milletvekili **Egemen Bağış**'ın, 2005 yılı Aralık ayında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Leyla Şahin davası hakkındaki kararı ile ilgili olarak; "Başörtüsü kullananların kullanma hakkına saygı duyuyorum. Aynı şekilde ben başörtüsünü savunduğum kadar mini eteği de savunuyorum. Çünkü ikisi de ifade

özgürlüğünün gereğidir. İnsanlar ülkede istedikleri gibi yaşayabilmelidir, diye düşünüyorum... Leyla Şahin davasında karar verenler bu acıyı yaşayanlar değil, onların ülkesinde böyle bir sorun yok. Benim üniversiteye gidemeyen kardeşlerim, bacılarım arkadaşlarım var... Bu tamamen bir **insan hakları ayıbıdır benim açımdan**" dediği, (Ek.116)

29) AKP Tokat Milletvekili **Resul Tosun**'un, İmam Hatip Liseleri Mezunları Derneğince 2005 yılı Mayıs ayında düzenlenen toplantıda AİHM'nin Leyla Şahin davası hakkındaki kararı ile ilgili olarak; "...Temyiz duruşmasında hükümet adına verilen savunmanın, milli iradeyi kesinlikle temsil etmediğini..." söylemiş, 3 Kasımdan sonra oluşan TBMM'de insan hakları konusunda hassas davrandıklarını, ideolojik bir tavır içine girmediklerini belirterek, Hükümetimizin de, Meclis grubumuzun da hassasiyete sahip olduğunun altını önemle çizmek istiyorum, (...) Siz Başbakanın eşini bir toplantıya götürmemesinden, her gün yaşadığı bu sıkıntıdan bu meseleleri dert edinmediğini mi sanıyorsunuz..." demiş, salondan gelen tepkiler üzerine "...Bizim yanlış yaptığımız yerde sizin ikazınız, eleştirileriniz bize güç verir. Bu ikazların hükümetimize etki edeceğine inanıyorum. Hatırlat. Hatırlatmakta fayda var. **Bazen susarak, bazen baldıran zehiri içerek bu sorunu çözmeyi hedeflemeliyiz...**" ifadesini kullandığı, (Ek.117)

30) Tokat Milletvekili **Resul Tosun**'un, 2005 yılı Mayıs ayında, parti grup toplantısında AİHM'nin Leyla Şahin davası hakkındaki kararı ile ilgili olarak; Türban konusunda hükümetin kredisinin bitmediğini, sorun çözülmediği takdirde seçim sonuçlarına yansıtacağını belirterek; "O nedenle bir an önce halka gidilmesi ve referanduma sunulmasını savunuyorum" dediği, Referandum için Meclis'te gerekli çoğunlukları bulunduğunu hatırlatan Tosun'un, sözlerini '**Oligarşik kurumların direnci, toplumsal taleple kırılacaktır. Rusya bile ayakta duramadı. Ezici bir çoğunlukla halk bu yasakları kaldıracaktır. Eğer halk bizim savunduğumuzu yerinde görmezse, bunu halka doğru anlatamamışız derim. Bunu halka anlatmaya çalışırız. Hak bildiğimiz bir şeyden vazgeçecek değiliz**' şeklinde devam ettiği, (Ek.118)

31) Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkan Yardımcısı **Hayati Yazıcı**'nın, AİHM'nin Leyla Şahin davası hakkındaki kararı ile ilgili olarak; "Biz parlamenter demokratik bir cumhuriyetiz. Parlamenter demokrasilerde erkler ayrılığı vardır, yasama, yürütme ve yargı. **Parlamenter rejimlerde kuralı koyan yasama organıdır. Bunun dışında yargının görevi önüne getirilen somut olayla ilgili hüküm vermektir. Kural koyması söz konusu değildir. Dolayısıyla AİHM'in veya başka bir mahkemenin türbanla ilgili veya benzeri konularla ilgili kural koymuş olduğu iddiaları hukuki temelden yoksundur. Karar konusu o kararın öznesi kimse onunla alakalıdır. Kimdir öznesi? Sayın Leyla Şahin.**

AIHM, Leyla Şahin ile ilgili işlemi hukuka aykırı bulunmamıştır. Karar bundan ibarettir.. "O olay için bağlayıcıdır" "Düzenleyici işlemler farklı, yargısal işlemler farklıdır, düzenleyici işlemleri yasama organı koyar. Bizim Anayasamızda açıktır. Anayasa Mahkemesi düzenleyici işlem niteliğinde karar alamaz diye. Bu işlemde idare haklıdır, haksızdır, mahkeme bunu tespit eder. Somut olayın tarafları için sadece bağlayıcıdır. İddia edildiği gibi bu konu tamamen bitmiştir, burada kural konamaz. Hele hele bize hukuk dersi de vermiş hocaların bu anlama gelecek hocalarımızın beyanlarını ben hayretle karşıladım. Artık kural konamaz demek Türkiye'nin geleceğini veya bir ulusun geleceğini 16 yargıçtan oluşan bir ekibe havale etmek anlamına gelir. Geleceğe ipotek koymak anlamına gelir. Böyle bir şeyin demokrasilerde kabulü mümkün değil. Demokratik kurallarla bağdaşır olması da düşünülemez." diye konuştuğu, (Ek.119)

32) TBMM Başkan Vekili ve Adalet ve Kalkınma Partisi Kayseri Milletvekili **Sadık Yakut**'un Adalet ve Kalkınma Partisi İl Başkanlığı tarafından 2005 yılı Temmuz ayında düzenlenen basın toplantısında YÖK'ün meslek liseleri mezunlarına uygulanacak ÖSS katsayısının düşürülmesine ilişkin kararıyla ilgili bir soruya *"Adalet ve Kalkınma Partisi seçimlerde yüzde 35 oranında oy alarak iktidar oldu. Partimiz milli iradenin temsilcisidir. Milli iradenin yargıya da yansması gerekir. Kurum ve kuruluşlar milli iradenin bir parçasıdır."* şeklinde yanıt verdiği, (Ek.120)

33) 2005 yılı Nisan ayında 'Başörtüsüne Özgürlük Diyarbakır Girişimi'ne mensup 20 kişi, Adalet ve Kalkınma Partisi Diyarbakır İl Başkanlığına giderek destek talebinde bulunmuş, Adalet ve Kalkınma Partisi Diyarbakır İl Başkanı (Halen AKP Diyarbakır Milletvekili) **Abdurrahman Kurt**'un; *"Türkiye'de toplumun yüzde 75-80 civarında ittifak ettiği bir konuda, aynı şekilde mağduru olduğumuz bir konuda halkın iradesini topluma yansıtmakta ne kadar zorlandığımızı ve bunun ne denli acılara sebep olduğunu başörtüsü olayı çok açık bir şekilde ortaya koymaktadır.(...)Halkın ekseri çoğunluğunun Müslüman olduğu bir ülkede dinin gereği olan bir hali yaşama talebinde olan insanlarımız mağdur edilmeye devam edilmektedir. Biz hükümet partisi olarak bunun acısını çok açık bir şekilde hissetmekle beraber halkın iradesinin topluma yansıtılmasındaki zorlukları ciddi şekilde hissetmekteyiz. Allah'ın onlara hak olarak verdiği özellikleri, tavsiyeleri, yönlendirmeleri yaşamayı talep eden insanların önüne hangi gerekçeler sunulabilir diye düşünüyorum. Ve şahsen benim söyleyeceğim bir gerekçem yok. Söyleyecek bir savunmam yok. Şunu söylüyorum: Allah hepimizin yar ve yardımcısı olsun, ama inşallah ve inanıyorum ki bu süreç bütün mağdur kardeşlerimizin onurlu tavırları ve direnişiyle hayra vesile olacak vebir sonuç getirecektir...*) biçiminde beyanda bulunduğu, (Ek.121)

34) Danıştay 2. Dairesi'nin Aytaç Kılıncı'na ilişkin 26.10.2005 gün ve 2004/4051-2005/3366 sayılı kararı ile ilgili olarak;

Adalet ve Kalkınma Partisi Çorum Milletvekili ve TBMM Adalet Komisyonu Üyesi **Muzaffer Külcü'nün**, *"Bu çok önceden planlanmış, tek tip toplum oluşturma projesinin bir tezahürüdür" ..."Bu karar tek kelime ile 'ayıp' olarak özetlenebilir" ..."Zaten Danıştay, kendi kafasında kurguladığı bazı gerekçeler üzerinden karar alıyor. Danıştay kararlarında Anayasa, yasa, evrensel hukuk ilkelerinin gereklerini görmek çok zordur"*,

Adalet ve Kalkınma Partisi Sivas Milletvekili **Selami Uzun'un**; Danıştay'ın verdiği bu karara *"**ancak dehşet denebilir**"* şeklindeki sözleri ile tepki göstererek *"Bu kararı verenler önce dünyaya baksınlar. Dünya istikrar ararken Türkiye yargının eliyle kaosa sürükleniyor"*

Adalet ve Kalkınma Partisi Kilis Milletvekili **Hasan Kara'nın**; *"Danıştay başörtüsü konusundaki yorumu çok genişletiyor. Bu karar artık kamusal alan olayını da geçti. Bunu sokaklara yaymak istiyorlar. **Böyle bir karar toplumda infiale neden olur** ve vatandaşlarımız üzerinde sıkıntıya yol açar. Peygamberimize yapılan hareket tüm dünya Müslümanlarında tepki oluştururken kendi içimizde birlik olamamak çok acı"*,

şeklinde beyanda buldukları, **(Ek.122)**

35) 2007 yılı Aralık ayında gazetecilerle sabah kahvaltısında bir araya gelen AKP Genel Başkan Yardımcısı **Nükhet Hotar Göksel'in**; *"Bunu biz ilk gündün beri söylüyoruz. Buna bir sorun da denmez. Özellikle eğitimde kızlarımız için bir engel. Bu engelin kaldırılması da ancak bir toplumsal mutabakatla sağlanabilir. Bu herkesin sorunu olmalı. Herkes bunun kaygısını taşımalı. Taşıyabildiği ölçüde de toplumsal bir mutabakatla bu soruna bir çözüm getirilmeli"..."Somut bir şeyimiz yok. Ama anayasa olabilir, ama yönetmelikler olabilir. Ama insanlar bu konuda bilinç oluşturur, öyle de olabilir. Bütün partiler bir araya gelip bu konuda bir çalışma yapabilir. Bunların her biri bir alternatiftir, bir şıktır. Şekli buralardan herhangi biri de olabilir, hepsi de olabilir. **Ama biz temel olarak özellikle eğitimde her türlü yasağın kalkmasından yanayız"**...diye söylediği,*

"Eğitim derken ilköğretimi mi, ortaöğretimi mi, yükseköğretimi mi kastediyorsunuz" sorusunu *"**Tabii öncelikle yükseköğretim**"* şeklinde yanıtladığı, yeni anayasa taslağında bu konuda nasıl bir düzenleme olacağı yönündeki soru üzerine ise, *"yükseköğretim kurumlarında eğitim hakkı herhangi bir şekilde kısıtlanamaz gibi bir ifade olabileceğini, başka seçenekler üzerinde de durulduğunu"* söylediği, **(Ek.123)**

36) AKP İstanbul İl Kadın Kollarınca Muammer Karaca Tiyatrosu'nda 2007 yılı Aralık ayında düzenlenen "5. Pera Buluşması"nda, "Türk Kadınının Seçme ve Seçilme Hakkının 73. Yılı" dolayısıyla "Yerel Siyaset" konulu panelde konuşan TBMM Anayasa Komisyonu Başkanı ve AKP İstanbul Milletvekili Prof. Dr. **Burhan Kuzu'nun**, *"**Başörtülü**"*

kadınların siyaset yapma engeli kalkar diyemem ama başörtülü kızların üniversitede okumalarının önündeki engelin kalkması için yeni anayasada açık düzenleme olacak" şeklinde beyanda bulunduğu, başörtülü bir öğrencinin ödül almasının engellenmesi olayını da "**insanlık ayıbı**" olarak nitelendirdiği, (Ek.124)

37) Show TV' de yayınlanan 17.01.2008 tarihli " Siyaset Meydanı" isimli programda AKP'nin Merkez Karar ve Yönetim Kurulu Üyesi **Ayşe Böhürler** ile Meclis Anayasa Komisyonu Başkanı **Burhan Kuzu** arasında geçen konuşmada, **Ayşe Böhürler'in türbanlı olarak hukuk öğrenimini bitirmiş bir kadının yargıçlık yapmasını savunduğu**, bu doğrultudaki önerilerini **Burhan Kuzu'nun, "Acele etmeyin ona da sıra gelecek "** diye yanıtladığı, (Ek.125)

38) AKP Genel Başkan Yardımcısı **Dengir Mir Mehmet Fırat**'ın 2007 yılı Kasım ayında Anayasa taslağı üzerindeki çalışmalarda sona yaklaştıklarını söylediği ve "*Başörtüsü inanç özgürlüğünün kullanılması nedeniyle bir insanın hakkı. Başörtüsüyle ilgili yasalarda, Anayasa da dahil olmak üzere herhangi bir yasaklama yok. O zaman Türkiye'de eksik olan başka bir şey var. Türkiye'de sistemin tam demokratikleşmediği, tam bir hukuk devleti oluşmadığı ve kişi özgürlüklerine karşı büyük bir saygının oluşmadığı sonucu ortaya çıkıyor. Tartışma başörtüsüyle ilgili değildir, problem de başörtüsü değildir. Aslında birileri genç kızlarımızın, kadınlarımızın başında olan örtüyü aldılar, kendi yüzlerine örttüler. Aslında tartışma konusu olan şey, egemenliğin kime ait olduğu ve bu egemenliğin kimin eliyle kullanılacağı tartışmasıdır. Cevaplanması gereken iki soru var. Cumhuriyetçi misin, demokrat mısın? Kavga bunun üstünedir.*" dediği,

2008 Yılı Şubat ayında yaptığı bir konuşmada ise; Üniversitelerde uygulanan türban yasağının Anayasa ihlali olduğunu ileri sürerek, "*Çünkü beğensek de, beğenmesek de 1982 Anayasası yürürlüktedir. Herkes bu Anayasaya uymak mecburiyetinden. 13'cü maddesi açık ve seçiktir. Özgürlükler yasa ile sınırlandırılabilir. Hiçbir makam, hiçbir organın emri ile, karıyla sınırlandırılmaz. Bunun aksini yapan Anayasayı ihlal eder. Bunu uygulayan her kişi de kanunsuz emri uygulamış olur. Kanunsuz emri uygulamak, emir verilmiş olsa dahi uygulayanı cezadan kurtarmaz.*" şeklinde beyanda bulunduğu, (Ek.126)

39) TBMM İnsan Hakları Komisyonu Başkanı ve AKP'li Prof. Dr. **Mehmet Zafer Üskül'ün**, seçim bölgesi Mersin'de 2007 yılı Kasım ayında yaptığı açıklamada; *türbanlı öğrencilerin de üniversiteye girmesi gerektiğini, başkalarının da haklarının bulunmasından ötürü insan haklarının sınırsız olmadığını, insan haklarının, olması gerekenin dışında sınırlandırılmaması gerektiğini belirterek, "aynı zamanda kamusal düzenin oluşturulması insan haklarının sınırlandırılmasını beraberinde getirir. Anayasalar da bu sınırlamanın nasıl yapılabileceğini öngörürken sınırlamaya da bir sınır getirir. Mesela hakkın özüne*

dokunmamak, ölçülü olmak ve demokratik haklara karışmamak gibi zorunluluklar vardır”...
“Ancak türbanlı öğrencilerimiz şu anda bu haklarını üniversitelerimizde kullanamıyor. Ama bu doğru mudur? Getirilen bu sınırlamalar bana göre doğru değildir. Sonuç olarak öğrenci yurttaştır ve hizmet alandır. Bir öğrenci tapu dairesindeki işini yapabiliyor, suç işlerse karakola götürülebilir ve mahkemeye çıkarılabilir. Buralar da devletin kurumları. Ama devletin üniversitelerine alınmıyor. Burada bir çelişki var, bunun ortadan kaldırılması gerekir. Ama hukuken üniversitelerimiz başka bir şey yapamaz. Çünkü Danıştay ve Anayasa Mahkemesi kararı var. Dolayısıyla bu sorunu başka bir biçimde çözmeye çalışmak gerekiyor...” şeklinde konuştuğu, (Ek.127)

40) AKP Kütahya Milletvekili **Hüseyin Tuğcu**'nun, 2008 yılı Ocak ayında “Cemveleri resmi statüde camiler gibi birer ibadethane olamaz. Bu durum, Müslüman Türk toplumunun ayrışmasında ve birbirlerine karşı bakış açılarının sertleşmesinde etkin rol oynayabilir”, ne Osmanlı ne de Cumhuriyet döneminde cemevi kavramının olduğunu, Alevi-Bektaşî Türk kültüründe toplantı mekânı olarak geçmişte 'dedeevi' tabiri kullanılırken günümüzde cemevi kavramı ön plana çıkmıştır, ... Nakşî, Rufai, Kadiri, Nurcular, Süleymancılar, Fethullahçılar gibi grupların toplantı yaptıkları özel mekânlar ile Alevi-Bektaşî toplumunun toplantı mekânları da özel mekânlardır” diye söylediği, **bu kapsamda bir dönem zorunluluktan dolayı kaldırılan tekke ve zaviyelere ilişkin yasanın sosyal gereksinimler çerçevesinde yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini savunan Tuğcu, “Zaten bu dini sosyal gruplar varlıklarını yıllardır sürdürüyorlar. Devleti millete, milleti devlete küstürmenin ne gereği ne de anlamı vardır”** görüşünü dile getirdiği, (Ek.128)

41) Adalet ve Kalkınma Partisi ile Milliyetçi Hareket Partisinin Türbanın Yükseköğretimde serbest bırakılmasına yönelik Anayasa ve yasa değişiklikleri önerilerini müzakereye başladıkları süreçte bazı AKP milletvekilleri ve partililer, konuya ilişkin görüşlerini açıkladıkları ve hatta serbestliğin sadece yükseköğretimle sınırlı kalmayacağını da içeren beyanlar verdikleri,

AKP Balıkesir Milletvekili **Mehmet Cemal Öztaylan**'ın Burhaniye AKP Kadın Kolları Kongresinde yaptığı konuşmada; “...Yasalara göre bize **zulüm** Cumhuriyet Yürüyüşleri yapacaksınız, bizlere küfür edeceksiniz, Cumhuriyet Yürüyüşleri yapanlar ‘Cumhuriyet Çocuğu’ da biz ‘Patagonya Çocuğu muyuz?’(...) Ulan biz neyiz, ağaç kökü müyüz?(...) **Birçok şeyin olduğu gibi AKP'nin de simgesi var...**” şeklinde beyanda bulunduğu,

AKP Konya Milletvekili **Hüsnü Tuna**'nın Konya Gazeteciler Cemiyetini ziyareti sırasında; “...**Üniversitelerde kılık kıyafet serbest olursa, kamu hizmetinde yasak devam eder mi? İnşallah hedefimiz kamu hizmetlerinde de, yani kamu hizmeti veren**

personellerde de böyle bir yasağın olmamasıdır. Bu utanç verici bir şey diye düşünüyorum ben. Ama bunun yeri 42 nci madde değil. Çünkü 42 nci madde eğitim hakkıyla ilgili madde olduğu için. Orada çalışma hakkını düzenleyemiyoruz. Zamanı gelince inşallah o çerçevede düzenlemelerde gündeme gelecektir....” dediği,

AKP'nin Kurucu ve halen Merkez Karar Yönetim Kurulu üyesi olup Başbakan Recep Tayip Erdoğan'ın danışmanlığı görevini yürüten **Hasan Cüneyt Zapsu**'nun, Dünya Ekonomik Forumu için gittiği İsviçre'nin Davos kentinde gazetecilerle yaptığı sohbet toplantısında “...Yok efendim şu kanun.. Bana ne kanundan? İnsan yapmış kanunu, değiştirirsin kanunu..” şeklinde konuştuğu, türbanın liseye, ilkokula ineceğine dair korkular olduğunu belirten Zapsu sözlerine devamla “...**Kamuda da oldu diyelim. Sonunda ne olacak? Korkulan nedir? Şeriat... Türkiye'ye hiçbir şey olmaz. İsterse kamuda da olsun, bana ne? 700 sene Osmanlı şeriat ile idare edilmiştir. Türk halkı Yunus Emre ve Mevlana ile büyümüştür. 'şeriat gelecek, Türkiye işte İran gibi olacak' gibi şeyler... Bunlar tarih okumuyorlar..”** biçiminde konuştuğu,

AKP Gaziantep Milletvekili ve Kadın Kolları Başkanı **Fatma Şahin**'in “...**Bizim önceliğimiz eğitim hakkının verilmesidir.(...) Anayasada hizmet alan, hizmet veren diye bir düzenleme yaparsanız ihtiyaca cevap vermez. Kamuda çalışanların türban takması konusunu bugünden konuşmak yanlış olur. Bir gün gelir, kurumsal mutabakat sağlanır, 'tüm yasakları kaldıralım' noktasına gelirse o gün kamuda çalışanların türban takması konuşulabilir.(...) Adım adım gitmek lazım...**” şeklinde beyanda bulunduğu,

Adalet ve Kalkınma Partisi Erzurum İl Başkanlığı Danışma Meclisinin 3 şubat 2008 tarihli toplantısına katılan Erzurum Milletvekili **Muzaffer Gülyurt**'un öğretim üyelerinin cübbeleriyle yürüyüş yapmalarını eleştirerek, “**Kutsal cübbeyi giyip başörtüsüne karşı yürüyenler gidip proje üretsinler. Birçok hoca akşama kadar oturup para hesabı yapıyor. Ondan sonra da 'başörtülülere okula almayız' diyorlar. Bu böyle olmaz. Bu zulümdür,**” dediği,

Adalet ve Kalkınma Partisi Erzurum Milletvekili **Muhyettin Aksak**'ın “Artık kimse haydi kızlar dışarı diyemeyecek. Önümüzdeki hafta bu ülkenin bütün gençleri okula rahatça gidebilecek. **İnşallah bu beladan hep beraber kurtulacağız.**” diye konuştuğu,

Yukarıdaki sözlerinden dolayı AKP Konya Milletvekili **Hüsnü Tuna**'nın 'uyarı' istemiyle Müşterek Disiplin Kurulu'na sevk edildiği, Gaziantep Milletvekili ve Kadın Kolları Başkanı **Fatma ŞAHİN** hakkında AKP Grup Yönetim Kurulunun bir işlem yapılmamasının kararlaştırdığı,**(Ek.129)**

42) Adalet ve Kalkınma Partisi Kurucu ve MKYK Üyesi olan İstanbul Milletvekili **Egemen Bağış**'ın 2008 Ocak ayı içinde Konrad Adaneur Vakfı'nı davetlisi olarak gittiği Berlin'de bir gazetecinin türban konusundaki sorusu üzerine: *“MHP Milletvekilleri Meclis kapısına kadar başörtüsü ile gelip, kapıda başını açıp giriyorlardı. Böyle çifte bir hayat yaşamamanın kime ne faydası olabilir. Ben bunu insanlık adına çok daha utanç verici buluyorum. Kapıya kadar gelecek bir milletvekili ve kapının ağzında açacak ve çıkınca bağlayacak. Bu daha saçma. Ama insanları bunu yapmak durumunda bıraktık Türkiye’de”,* dediği, gazetecinin, ‘Bu durumda siz Meclis çatısı altında başörtülü vekiller de bulunabilirler mi diyorsunuz?’ şeklindeki sorusunu ise *“Mecliste görev yapan kimlerdir? Milletvekilleri, Kimin vekil, milletin vekili. O zaman millet neyse, vekil de o olmalıdır. Farklı olmamalı. Bu benim düşüncem. Partimin düşüncesini soruyorsanız, henüz bu konuyu konuşmadık“* diye yanıtladığı, **(Ek.130)**

43) Adalet ve Kalkınma Partisi Kurucu üyesi ve Kütahya Milletvekili **Hüseyin Tuğcu**'nun 2007 yılı Eylül ayında bir gazetecinin, “Son dönemde, devletten iş alacak müteahhitlerin eşlerinin örtünmeye başladığı, hükümetin bu tür uygulamalarında da söz edilen iddialar var, bunlara ne diyorsunuz” şeklindeki sorusunu “Evet tabii ki bunlar olabilir, insanın olduğu her yerde her şey mümkün... Elbette **iş alacaksa kendine çeki düzen verecektir insan. Bu yönetimin durumuna göre şekillenecektir...**” biçiminde yanıtladığı, **(Ek.131)**

44) 2008 yılı şubat ayı içersinde, AKP Trabzon milletvekili **Cevdet Erdöl**'ün *“başörtülü olarak okula alınmayan kız çocuklarının önündeki engellerin kaldırılması da ‘ haydi kızlar okula’ kampanyasının bir tamamlayıcı ayağı olacaktır. Ebeveynler kız çocuklarını okula göndermede daha istekli davranacaklardır.”* dediği, bu beyanıyla; ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki kız öğrencilere de türban serbestisi sağlanacağıının işaretini verdiği, **(Ek.167)**

45) 2007 yılının Aralık ayında başlayıp 2008 yılının 14 Ocak'ında Başbakan Recep Tayyip ERDOĞAN'ın İspanya'da yaptığı konuşmada türbanı dinsel ve siyasal bir simge olarak tanımlaması ve üniversitelerde türbana serbesti tanınacağını açıklaması ve bundan sonra yaşanan tartışmalar sürecinde 17.02.2008 tarihinde Kayseri'de AKP Gençlik Kolları İl Kongresinde bir konuşma yapan Genel Başkan Yardımcısı ve Manisa Milletvekili **Hüseyin TANRIVERDİ**'nin, basında çıkan haberlere tepki göstererek *“Tepkilerin dozunu öylesine yükselttiler ki, ağızlarından akan salyalarıyla ‘TBMM’de kaosa kalkan 411 el’ diye manşet attılar. Yazıklar olsun onlara. Bunlar kendi kişisel menfaat ve çıkarlarını düşündükleri için böylesi manşet attılar. Buradan ifade ediyorum, milletvekili arkadaşlarımla birlikte biz ellerimizi kaos için kaldırmadık. Türkiye'nin geleceği için*

kaldırdık ve bilesiniz ki sayın genel başkanımız başbakanımız ERDOĞAN ifade etti. Biz beyaz çarşaflarımızla meclise geldik. Onun için siz varın, ağzınızdan akan salyalarla manşetler oluşturun. Bunlar bizim için vız gelir, tırıs gider.” dediği, (Ek. 168)

46) AKP Grup Başkan vekili Sadullah ERGİN ile MHP Genel Sekreteri Cihan PAÇACI'nın 17 Şubat 2008 tarihinde Kanal 24'ün Ankara Masası programında gazeteci Şamil TAYYAR ile Taşkın KOÇ'un gündeme ilişkin sorularını yanıtlarken **Sadullah ERGİN'in iki parti arasında gizli mutabakat imzalandığı ve mutabakatta çatlak olduğu yönündeki iddiaları yalanladığı, söz konusu mutabakatın başörtüsü yasağını kaldıran anayasanın 10. ve 42. maddeleri ile YÖK yasasının ek 17. maddesinin değişikliğine ilişkin metne atılan imzadan ibaret olduğunu söylediği, devamla “mutabakatın arkasındayız. Gizli hiçbir şeyimiz yok. Ek 17, anayasa değişiklikleri üzerine bina edilecek bir maddedir. Ne yapacağımız teknik bir konudur. Zamanlamasını beraber ayarlayacağız.” dediği, (Ek. 169)**

47) AKP Genel Başkan Yardımcısı **Dengir Mir Mehmet FIRAT**'ın, Anayasanın 10. ve 42. maddelerinde yapılan değişikliğin henüz Cumhurbaşkanı tarafından imzalanıp yürürlüğe girmesinden önce 20.02.2008 tarihinde basına verdiği demeçte “Anayasanın 10. ve 42. maddelerinin değiştirilerek Yükseköğretimde türbanın önünü açan düzenlemenin yürürlüğe girmesi halinde buna uymayan rektör dâhil tüm yöneticilerin cezalandırılması için TCK'ya bir madde eklenmesi gerektiğini” ifade ettiği, **(Ek.170)**

48) Cumhurbaşkanı Abdullah GÜL'ün Anayasanın 10. ve 42. maddelerinde değişiklik yapan yasayı onaylaması ve bahse konu yasanın 22 Ocak 2008 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmesinden sonra, 2008 yılı şubat ayı içersinde TBMM Anayasa Komisyonu Başkanı **Burhan KUZU**'nun; “Uygulamaya üniversite yönetimleri ve YÖK karar verecek. (...). Derlerse ki ‘Anayasa değişikliği yeterli’, uygulamayı hemen başlatabilirler. ‘Bekleyelim’ derlerse ek 17. maddenin çıkmasını da bekleyebilirler.” dediği,

AKP Grup Başkan Vekili **Sadullah ERGİN**' in de aynı konu ile ilgili olarak; “Hukuk devletinde hukuka saygılı olmak lazım. Artık uygulayıcıların da bu düzenlemeye uygun hareket etmesini umuyoruz. (...). YÖK Kanununun ek 17. maddesi konusunda MHP ile birlikte karar vereceğiz.” diye söylediği, **(Ek.171)**

49) YÖK Başkanı Prof. Dr. **Yusuf Ziya ÖZCAN**' ın 24.02.2008 gün ve 225 sayı ile üniversite rektörlerine gönderdiği bir yazıda, üniversitelerde türban serbestisini getirmeyi amaçlayan Anayasanın 10. ve 42. maddelerine göre uygulama yapılabilmesi için ayrıca kanuni düzenlemeye ihtiyaç olmadığını bildirdiği, bir örneği İçişleri Bakanlığı ve valiliklere de gönderilen yazıda Anayasa değişikliği yapan kanun teklifindeki genel gerekçede

“Yükseköğretim kurumlarında kılık kıyafetlerinden dolayı bazı öğrencilerin eğitim ve öğretim hakkının engellenmesi kronik bir sorun haline gelmiştir.” ifadesi kullanıldığı ,

YÖK Başkanı Yusuf Ziya ÖZCAN'ın bahse konu genelgesinden sonra bazı üniversitelerde türbanlı öğrencilerin derslere alınmadığı, bunun üzerine YÖK Başkanı bir basın açıklaması yaparak türbana izin vermeyen rektörlerin kişi hak ve hürriyetleri açısından çifte suç işlediklerini; TCK'nın 106. maddesinde tanımlanan tehdit suçunu ve 112. maddesinde tanımlanan eğitim ve öğretimin engellenmesi suçunu işlediklerini iddia ettiği,

Bu gelişmelerden sonra 28.02.2008 tarihinde toplanan **Üniversitelerarası Kurul**'un (ÜAK) yayınladığı bildiri; YÖK Başkanının üniversitelerde gerilimi tırmandırdığı belirtilerek, “Cumhuriyetin temel nitelikleri, kişi hak ve hürriyetlerinin sınırlandırılmasına gerekçe gösterilemez. “ gibi sözlerle kişi hak ve özgürlüklerine sanki Cumhuriyetin temel nitelikleri engelmış gibi asla kabul edilemeyecek ifadeler kullanması nedeniyle Türk üniversitelerini temsil edemez konuma geldiği için istifaya davet ediyoruz, denildiği,

Türban konusunda yaşanan kargaşalar üzerine AKP Genel Başkan Yardımcısı **Dengir Mir Mehmet FIRAT**'ın, yaşağı devam ettiren rektörlerin suç işlediğini ileri sürerek savcıların harekete geçmesini, “Anayasa, kanunlar ve evrensel hukuk kaideleri ihlal edilerek genç kızlar giyim kuşamlarından dolayı üniversitelerde eğitim ve öğretim hakkından mahrum bırakılıyor”(…) hukuk tanımazlık, aymazlık ve ceberut anlayışın bir sonucu anayasayı ihlal suçu dahil, TCK'nın birçok maddesinin ihlali anlamına geldiğini, söylediği,

Anayasa Taslağının tanıtımı için Fetullah Gülen'in himayesindeki bir kuruluşun düzenlediği konferanslara katılmak üzere Profesör Dr. Ergun ÖZBUDUN, AKP milletvekili Cüneyt YÜKSEL ile birlikte ABD'de bulunan **Dengir Mir Mehmet FIRAT**'ın, 5 Mart 2008 günü 'Voice of America' radyosuna verdiği mülakatta 'türbanın serbest bırakılması ters tepkiler yaratabilir ya da başını örtmeyenler üzerinde baskılara neden olabileceği yolundaki kaygılar'la ilgili bir soru üzerine; “... Benim tavsiyem bu nevi korkular ile hayatını zehredenlerin, başkalarının hayatını zehretmelerinin ötesinde bir doktora başvurarak, bu fobilerinden kurtulmalarıdır. Yani başını örterek ne rejimin tehlikeye gireceğini, kendisinin yaşam tarzının tehlikeye girmeyeceğini, ben inanıyorum ki bir psiyaktr kendilerine çok daha makul bir şekilde anlatır” dediği,

Dengir Mir Mehmet Fırat'ın, ABD'deki konferans programı çerçevesinde 04.03.2008 günü Colombia Üniversitesin'nde yaptığı konuşmada; “*türbanlı öğrencilerin üniversitelere alınmaması ile ilgili akılların karışmaması gerektiğini belirterek, şu andaki yasalar çerçevesinde üniversitelere 'çırılçıplak' bile girilebilir,*” demiş, devamla,(...)

Rektörlerin türbanlı öğrencilere üniversiteye almamakla anayasayı ihlal etmişlerdir.(...) ihbarlara rağmen savcılar görevlerini yapmıyorlar.(...) *anayasa ihlali ağır bir suçtur, Türk Ceza Kanununa göre bundan dolayı insan idam edilmiştir, bir başbakan idam edilmiştir, iki bakan idam edilmiştir,* “ diye söylediği,

TBMM Anayasa Komisyonu Başkanı **Burhan Kuzu**'nun, Anayasa'nın 10. ve 42. maddelerinde yapılan değişikliğini Anayasa Mahkemesinin esastan inceleyeceği yorumlarını yapanlar için, “... böyle bir yorum yapmak beyinsizliktir, densizliktir...” dediği,

AKP'nin kurucu üyesi **Cüneyt ZAPSU**'nun 5 Mart 2008 günü Almanya dönüşü uçakta gazetecilerin türbanla ilgili gelişmeleri sormaları üzerine; “...Türban takanların sadece yüzde 50'si inancı yüzünden takıyor deseniz bile, bu yüzde 50'ye 'türbanını çıkar demek, sokaktaki kadına donunu çıkar' demekten farksızdır” demiş, devamla “...Türkiye de türban nedeniyle şişmiş bir balon oluştu. Erdoğan, üniversitelerde türbana izin vererek bu balonun patlamasını önledi, (...) Türkiye'de her zaman din istismarı yapan partiler olmuştur. 'hatta bizimkiler bile yapmıştır, Ama dini öcü olarak göstermeye çalışarak siyasi prim yapmaya uğraşan partiler de var.” biçiminde beyanda bulunduğu,

YÖK Başkanlığının yasal değişiklik beklenmeksizin üniversitelere türbanlı öğrencilerin alınmasına dair talimatı ve bazı üniversite rektörlerinin söz konusu talimatın konusunun suç teşkil ettiğinden bahisle uygulamamaları karşısında, bazı siyasetçiler basına verdikleri demeçlerle türbana izin vermeyen üniversite rektörlerini eleştirdikleri, AKP Grup Başkan Vekili **Bekir BOZDAĞ**'ın “Anayasa değişiklikleri uygulama kabiliyeti olan düzenlemelerdir. 'Uygulamam' deme hakkı hiç kimsede yoktur. Ek 17 sadece sınırlama getiriyor. “ dediği, **(Ek. 174)**

50) Üniversitelerde türbanın serbest bırakılmasının yolunu açacak Anayasa değişikliğinin yürürlüğe girmesinden önce ve sonra tartışmalar sürerken yurdun muhtelif yerlerinde, ortaöğretim kurumlarında, devlet hastanelerinde ve bazı kamu kurumlarında yasağa rağmen türbanlı öğrencilerin serbestçe okullara girdikleri, hastaneler ve kamu kurumlarında memurlar, doktor ve hemşirelerin türbanlarıyla görev yaptıkları basına yansıyan haberlerden izlenmiştir.

Bu cümleden olarak;

Ankara'da Cebeci Eğitim ve Araştırma Hastanesinin başhekimlik binasındaki mutemetlik ve matbu evrak deposu odalarında türbanlı personelin görev yaptığı,

Kartal İlçe Milli Eğitim Müdürü Eyüp ATASOY'un izinli olan sekreterinin yerine türbanlı bir kamu personeli çalıştırdığı,

İstanbul'da Haseki Ulviye Aygüler Çocuk Polikliniğinde İstanbul Bağcılar Eğitim ve Araştırma Hastanesinde Ümraniye Eğitim ve Araştırma Hastanesinde Vakıf Gureba Hastanesinde çok sayıda sağlık personelinin türbanlarıyla görev yaptıkları,

Edirne Ayşe Kadın Sağlık Ocağında Zeynep MAHMUT isimli bir doktorun türbanıyla görev yaptığı,

İstanbul Güngören'deki İzzet Ünver Lisesi'nde çok sayıda türbanlı öğrencinin okula ve derslere girdiği ve öğretmenlerin müdahale etmedikleri,

Bolu'da Zübeyde Hanım Kız Meslek Lisesi ile İzzet Baysal Sağlık Meslek Lisesi'nde çok sayıda kız öğrencinin okula ve derse türbanlarıyla girdikleri,

Görülmüştür.

Kamu kurumlarında türbanlı çok sayıda personelin görev yapması ve bazı liselerde de türbanlı öğrencilerin derslere girdiğinin tespiti üzerine basına demeç veren AKP Grup Başkan Vekili **Bekir BOZDAĞ**'ın "Kamu kurumları ve ortaöğretime yönelik bir çalışmamız, böyle bir niyetimiz yok. Anayasaya açık açık yazdık. Buna rağmen hala bu noktada sorgulama yapanlar var. Görüntülerin çoğunun yalan çıktığı, başka haberlerden de anlaşılıyor. Bu konuda süreci tıkamak isteyenlerin, iyi niyetten uzak gayretlerinin ürünü diye düşünüyorum." dediği, gazetecilerin basında yer alan fotoğrafları görüp görmediğini sormaları üzerine Bekir BOZDAĞ, " Gördüm. Daha önce de gördüm. Hepsi yalan çıktı." diye yanıtladığı,

Çok sayıda sağlık personelinin türbanla görev yaptıkları hususunun basına yansımından sonra TBMM'de bu konuyla ilgili olarak verilen bir soru önergesine yanıt veren Sağlık Bakanı **Recep AKDAĞ**'ın, basına yansıyan fotoğrafları kendisinin de gördüğünü, yerel yönetimlerin, vali ve kaymakamların görevlerinin bilincinde olduklarını, Anayasa değişikliği sonrasında farklı bir hava estirmeye çalışıldığını söyleyerek "Türkiye'de son zamanlarda Anayasa değişikliği ile nerede, nasıl çekildiği belli olmayan, mekanı bile anlaşılmayan birtakım haberler yer alıyor. Devlet gazete haberleri ile yönetilmez. Bizim kamuyla ilgili tavrımız açık ve nettir. Ülkeyi yönetirken birtakım provokasyonlara gelmeyiz. Hiç kimsenin de provokasyonlara gelmemesini söylüyorum" diye açıklama yaptığı,

Yurdun muhtelif yerlerindeki çok sayıda sağlık kuruluşunda doktor, hemşire vb, kamu görevlilerinin türbanlarıyla görev yaptıklarının basına yansımından sonra Sağlık Bakanlığı Müsteşarı Orhan Gümrükçüoğlu imzasıyla 7 Şubat 2008 tarihinde bir genelge yayınlandığı, bahse konu genelgede; "...Sağlık kurum ve kuruluşlarımızın huzur ve sükunet içersinde hizmet verebilmesi ve mahremiyet haklarının korunması için kurum/kuruluş sahasında fotoğraf ya da kamera çekimi yapılmaması, kurum/kuruluş

amirinin onayı ve geçerli bir gerekçe olmadan bu tür faaliyetlere izin verilmemesi...” talimatı verilerek, sağlık kurumlarındaki yasadışı uygulamaların gizlenmesine çalışıldığı,

Sağlık Bakanı **Recep AKDAĞ**'ın Anayasa ve Yüksek Öğretim Kanununun ek 17. maddesinde yapılacak değişiklikten sonra, tıp fakültelerinin 6. sınıfında okuyan 'intern' denilen stajyer doktorların da başörtüsü takabileceklerini söylediği, **(Ek. 175)**

Belirlenmiştir.

f-Adalet ve Kalkınma Partili yerel yöneticiler ile partinin il, ilçe ve belde teşkilatı yöneticilerinin laik devlet ilkesine aykırı eylem ve demeçleri

1) 2004 yılında yapılan mahalli idareler seçimi sırasında Niğde Ulukışla İlçe teşkilatı il genel meclisi üye adayları **Ali Uğurlu, Kamil Ünal, Mustafa Burna** ile belediye başkan adayı **Ali Tekin**, Cumhuriyet dönemi kastedilerek üzerine “*İktidarla el ele-84 yıllık karanlığa son*” yazılan araçla seçim propagandası yaptıkları, **(Ek.132)**

2) Samsun ili Gazi Beldesi Belediye Başkanı Adalet ve Kalkınma Partili **Süleyman Kaldırım**'ın önsöz yazdığı ‘*Muhtasar İlmihal-Resimli Namaz Hocası*’ adlı “*gözleri ve ayakları sağlam olmayanların cuma namazı kılamayacağı, insan pisliğinin 3.2 gramdan fazlasının namaza mani olduğu, ‘ah’ diye inlemenin, saç ve sakal taramanın da namazı bozduğu*” gibi dini kuralların anlatıldığı 190 sayfalık kitabın ilköğretim okulu öğrencilerine 2005 yılı Eylül ayında bedava dağıtıldığı, **(Ek.133)**

3) Dinar İlçesi'nin ilahiyat kökenli Belediye Başkanı Adalet ve Kalkınma Partili **Mustafa Tarlacı**'nın, 2005 yılı Ramazan ayı boyunca 8 camide teravih namazı kıldırmasının öne sürülmesi üzerine Valiliğin, buna izin veren 8 cami imamı hakkında soruşturma açtığı, **(Ek.134)**

4) Adalet ve Kalkınma Partisi İzmir Yönetim Kurulu Üyesi Avukat **Ayşe Yüreklitürk**'ün İzmir İl Genel Meclisi'nin 2005 yılı Aralık ayında yapılan toplantısına türbanla gelerek, Adalet ve Kalkınma Partili meclis üyelerinin arasına oturduğu, bu tutumunun ağır tartışmalara sebebiyet verdiği, **(Ek.135)**

5) Başkanlığını APK'li **Ahmet Genç**'in yaptığı Eyüp Belediyesi'nce, 2005 yılında ÖSYM'nin yaptığı Kamu Personeli Seçme Sınavı'yla alacağı zabıta memurları için imam-hatip mezunu olma şartı getirdiği, **(Ek.136)**

6) Adalet ve Kalkınma Partili Eyüp Belediye Başkanı **Ahmet Genç**'in, 2006 yılında 10.000 adet bastırıldığı “...Örtünmemek elbette dinden çıkmak değildir. Sadece günahkar olmaktır. Ancak başörtülüye eğitim ve sosyal sahalarda reva görülen muamele, sadece zulüm ve haksızlık olarak değerlendirilemez. Aynı zamanda İslam dinini hatırlatan her şeye düşmanlıktır. Din ve vicdan özgürlüğüne açık bir müdahaledir” görüşlerini içeren “Sevgili

Peygamberimiz Hz. Muhammed" başlıklı broşür ile Diyanet İşleri Başkanlığının "*Hz. Peygamberin Örnek Hayatı*" isimli kitabını okullarda izinsiz olarak dağıttığı, **(Ek.137)**

7) Adalet ve Kalkınma Partili Eyüp Belediye Başkanı **Ahmet Genç**'in 2006 yılı ramazan ayında Eyüp Sultan Cami bahçesine kurulan ramazan çadırına 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 87. maddesine aykırı olarak ismini ve sıfatını içeren afişler astırttığı, tutanak tutulduğu, **(Ek.138)**

8) Başkanlığını AKP'li **Mehmet Demirci**'nin yaptığı Tuzla Belediyesince, 2006 yılında evlenen çiftlere üzerinde belediyenin ambleminin de yer aldığı şeriat hükümlerine göre yaşamalarını ve bunun için cihat yapmalarını öneren Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyesi Prof Dr Hamdi Döndüren tarafından yazılan '*Delilleriyle Aile İlmihali*' isimli kitabın dağıtıldığı, **(Ek.139)**

9) Başkanlığını AKP'li **Ahmet Misbah Demircan**'ın yaptığı Beyoğlu Belediyesi'nin, 2006 yılında ilköğretim öğrencilerine trafik kurallarını öğrenmesi amacıyla dağıtmak için kendisini "*hoca*" ve "*ilahiyatçı*" olarak isimlendiren Halis Ece'ye hazırlattığı ve önsözünü Belediye Başkanı **Ahmet Misbah Demircan**'ın yazdığı "*Çocuklara Trafik Bilgileri ve Eğitimi*" adlı trafik rehberinde, kazaların "takdir-i ilahi" olduğunu belirtilerek, "*Trafik kazaları kader değildir teraneleri, bizim tevhid, birlik esası üzerine kurulu inançlarımıza aykırı*" denildiği, **(Ek.140)**

10) Başkanlığını AKP'li **Hüseyin Turan**'ın yaptığı Silivri Belediyesince 2006 yılında belediye adına özel olarak bastırılan ve M.Ertuğrul Düzdağ tarafından yazılan önsözünde Atatürk'ün kişiliğine, ilke ve devrimlerine ağır saldırılar yapılan Mehmet Akif Ersoy'un "*Safahat*" isimli kitabın ilçedeki tüm lise öğrencilerine bedava dağıtmak üzere belediyeye ait taşıtlarla okullara getirildiği ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünce dağıtım izni bulunmayan kitapların bir kısmının lisedeki öğrencilere dağıtımının yapıldığı, **(Ek.141)**

11) AKP'li Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanı **İbrahim Karaosmanoğlu**'nun, 2006 tarihinde üzerinde kartviziti ve AKP logosu bulunan 5.000 adet Kuran-ı Kerim'i Büyükşehir amblemini taşıyan çantalar içerisinde belediye personeli aracılığıyla kentte dağıttığı, **(Ek.142)**

12) AKP'li Bolu Belediye Başkanı **Alaaddin Yılmaz**'ın 2004 yılı Kasım ve Aralık aylarında belediyenin görevleri içerisinde bulunmadığı halde belediye ait otobüsü seyyar mescit haline dönüştürdüğü ve bu eylemi nedeniyle hakkında soruşturma izni verildiği, **(Ek.143)**

13) Adalet ve Kalkınma Partisi Gençlik Kolları Ankara İl Başkanlığı tarafından 2006 yılında Kurtuluş semtinde, üzerinde 2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanununun 87. maddesine aykırı olarak "*Hoş geldin Ya Şehr-i ramazan*", "*Adalet ve Kalkınma Partisi*", "*Gençlik*

Kolları”, “Her şey Türkiye için”, “Adalet ve Kalkınma Partisi Gençlik Kolları Ankara İl Başkanlığı İftar Çadırı” yazıları ile Adalet ve Kalkınma Partisi’nin amblemi ve genel başkanının dört ayrı fotoğrafı bulunan iftar çadırı açıldığının belirlendiği, (Ek.144)

14) Konya'nın Seydişehir ilçesinde, 18 Mart Çanakkale Şehitleri'ni Anma Günü nedeniyle düzenlenen şiir ve müzik yarışmasında birinci olan imam hatip lisesi öğrencilerine ödülleri verilmesi için okul bahçesinde düzenlenen törende konuşma yapan AKP'li Belediye Başkanı **İbrahim Halıcı**'nın *“Ben de bu okulda okudum. O dönem okul çok kalabalıktı, şimdi azalmış. İnşallah bütün okullar imam hatip olacak”* dediği, (Ek.145)

15) Denizli Endüstri Meslek Lisesi'nde sınıf tahtasına *“şeriat gelecek, zulüm bitecek”* diye yazan ve namaz kıldığı için derslere geç giren öğrencisi İmdat Niyaz'ı uyardığı için öldürülen Öğretmen Yusuf Batur'un bir caddeye verilen ismi AKP'li Denizli Belediye'si tarafından *“Meclis Caddesi”* olarak değiştirildiği, adının yazılı olduğu tabelaların yerinden söküldüğü,

Yusuf Batur'un eşi Ümmühan Batur'un söz konusu idari işlemin iptali için Denizli İdare Mahkemesine açılan dava sonucunda hukuka aykırı meclis kararının iptaline karar verildiği, (Ek.146)

16) Adalet ve Kalkınma Partisi Konya Milletvekili Halil ÜRÜN'ün danışmanlığını yürüten **Ahmet Şükrü KILIÇ**'in; türbanlı olduğu için 28 Şubat döneminde görevine son verildiği bildirilen eşi Nilgün Kılıç'ın Adalet ve Kalkınma Partisi'nin 2003 Yılı Kasım ayında yapılan büyük kongresinde MKYK üyeliğine seçilmesini *“işte 28 Şubat'ın rövanşını diye ben buna derim”* şeklinde değerlendirdiği, (Ek.147)

17) “Türbanlı Belediye Başkanı da olmalı” çıkışıyla adı sıkça gündeme gelen AKP'li Isparta Belediye Başkanı **Hasan BALAMAN**'ın İlköğretim öğrencilerine içinde Said-i Nursi propagandası yapılan bir kitap dağıttığı, *‘Küçük Gezgin, Güller Ve Halılar Diyarı Isparta'da' adlı kitapta Said-i Nursi için ‘keskin zekası, harikulade hafızası yüzyılın mütefekkeri’* gibi övücü ifadeler kullanıldığı, belediye tarafından Bahattin ATAK'a hazırlatılan kitabın Ülkü İlköğretim Okulunda 200 öğrenciye verildiği, (Ek.172)

18) AKP'li Isparta Belediye Başkanı **Hasan Balaman**'ın Isparta Müftülüğü tarafından düzenlenen ‘Hafızlık Taç Giyme Töreninde’ yaptığı konuşmada; *“... böyle bir şey olmaz. Yasak her yerden kalkmalı (...) başörtülü bir kadın da belediye başkanı, daire başkanı olabilmeli (...) imam hatipli bir kişinin hırsız veya uğursuz olduğu görülmemiştir.”* dediği, (Ek.129)

Tespit edilmiştir.

g- Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetlerinin laiklik ilkesine aykırı diğer eylemleri

1) Milli Eğitim Bakanlığı'nın, 13.8.1999 gün ve 23785 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren *"Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği"*nde değişiklik yaparak 30 dan fazla maddesini değiştirdiği, Yönetmeliğin 42. maddesinde yapılan değişiklikle ilköğretim müfettişlerinin görev alanının yeniden belirlendiği, düzenleme ile *"Milli Eğitim Yayınevleri ile öğretmenevleri, halk eğitim merkezi ve akşam sanat okullarıyla bunlara bağlı kurslar, çıraklık eğitim merkezleri, eğitim araçları ve donatım merkezi ve akşam sanat okulu müdürlükleri, rehberlik ve araştırma merkezleri ve sağlık eğitim merkezleri, hizmetiçi eğitim enstitüleri ve akşam sanat okulları ile hizmet içi eğitim merkezleri, spor ve izcilik merkezleri, gençlik ve izcilik eğitim tesisleri, Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı Kuran kursları, dernek ve vakıflarca açılan ve bakanlığın denetimi ve gözetimi altında bulunan gerçek ve tüzelkişilere (şirket) ait öğrenci yurtları"nın denetim görevinin ilköğretim müfettişlerinden alındığı, Yönetmelik değişikliği sonucu ilköğretim müfettişlerinin denetim alanlarının *"Okulöncesi eğitim kurumları, ilköğretim kurumları, özel eğitim gerektiren çocuklar için açılmış ilköğretim seviyesindeki okullar ve sınıflar, yetiştirici ve tamamlayıcı sınıflar ve kurslar, ilköğretim seviyesinde açılan öğrenci yetiştirme kursları, özel öğretim kurumlarına bağlı, ilköğretim seviyesindeki dersane, kurs, etüt eğitim merkezleri ve okulları, valilikçe uygun görülen bakanlığın gözetimi ve denetimine tabi diğer okul/kurumlarda inceleme ve soruşturma işleri."* ile sınırlandırıldığı, böylece Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı Kuran kursları ile vakıf yurtlarının denetiminin ilköğretim müfettişlerinin görev alanından çıkarılarak, Kuran kurslarını denetleme görevinin Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı murakıplara bırakıldığı,*

Danıştay'ın yönetmelik değişikliğini iptal etmesi üzerine, yönetmelikte yeniden bir değişiklik yapıldığı, Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı ilköğretimin 5. sınıfını bitiren öğrenciler için açılan yaz Kuran kursları ilköğretim müfettişlerinin denetim kapsamına alınırken diğer Kuran kursları ile dernek ve vakıflarca açılan öğrenci yurtlarının yine denetim kapsamı dışında tutulduğu, **(Ek.148)**

2) Milli Eğitim Bakanlığı, Açık Öğretim Lisesi Yönetmeliği'nde 2006-2007 öğretim yılından itibaren geçerli olmak üzere İmam Hatip Lisesi öğrencileriyle ilgili önemli bir düzenleme yaparak, İmam Hatip Lisesi son sınıf öğrencileri ya da mezunlarının, Açık Öğretim Lisesinde bir dönem öğrenim gördükten sonra Öğrenci Seçme Sınavı'nda (ÖSS) istedikleri alandan sınava girebilmelerine olanak tanındığı, Yönetmeliğin 14 Aralık 2005 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdiği,

14.12.2005 tarih ve 26023 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Milli Eğitim Bakanlığı Açık Öğretim Lisesi Yönetmeliğinin bazı maddelerinin yürürlüğünün durdurulması ve iptali istemiyle YÖK tarafından açılan davada Danıştay 8. Dairesi 7.2.2006 gün ve 2005/6384 Esas sayılı kararla istemi yerinde görerek yürütmenin durdurulması kararı verdiği, Milli Eğitim Bakanlığının bu karara kadar yapılan yeni kayıtların geçerli ocağına dair işlemin de iptali amacıyla YÖK tarafından açılan davada Danıştay 8. Dairesi 7.6.2006 gün ve 2006/1249 Esas sayılı karar ile işlemin yürütmesinin durdurulmasına hükmettiği, **(Ek.149)**

3) 8.11.2003 tarihli resmi gazetede yayımlanan “*Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*”ın 15. maddesinin kaldırıldığı, kaldırılan madde hükmünün “*Gençleri Cumhuriyet esaslarına göre hazırlayacak ve okullarda milli terbiyeyi kuvvetlendirecek tedbirleri almak*” şeklinde olduğu, **(Ek.150)**

4) Fakir ve başarılı öğrencilerin Devletçe özel okullarda okutulmasıyla ilgili yönetmelik hakkında Danıştay’ca yürütmenin durdurulması kararı verildiği, bunun akabinde aynı konuda çıkartılan 31.7.2003 tarih ve 4967 sayılı Yasanın da Cumhurbaşkanı tarafından bu okullara alınacak öğrenci yapısı ve öğretmenler gözetilerek, devlet niteliklerine aykırılık söz konusu olacağı gerekçesiyle veto edildiği, **(Ek.151)**

5) Milli Eğitim Bakanlığının (MEB), Şubat 2002 tarihli Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan Merkezi Sistem Sınav Yönergesi'ni yenileyerek Ortaöğretim Kurumları Sınavı (OKS), devlet parasız yatılılık ve bursluluk, açık öğretim okulları, motorlu taşıt sürücü adayları sınavlarıyla resmi, özel kurum ve kuruluşlarla imzalanan protokollere göre yapılan seçme, yerleştirme, atama, görevde yükselme, unvan değişikliği ve benzeri sınavlarla ilgili esasları yeniden düzenlediği, mevcut yönergede MEB'in yaptığı merkezi sınavlara adayların girebilmesi için '*baş açık*' olması gerektiği belirtilirken, Mayıs 2006-2584 sayılı Tebliğler dergisinde yayımlanan 19.4.2006 gün ve 5855 sayılı Merkezi Sistem Sınav Yönergesi'nde bu ifadenin kaldırıldığı, mevcut Yönergenin 10/ı maddesinde yer alan “*Tüm sınav görevlilerinin, yürürlükteki mevzuata uygun kılık ve kıyafet ile görevlerine gelmelerini, örgün ilk ve orta öğretim kurumlarında öğrenim gören adayların merkezi sistem sınavlarına başı açık, temiz, düzenli ve aşırılığa kaçmayan bir kıyafetle girmelerini sağlamak*” maddesi, yeni Yönergenin 11/i maddesi ile '*Adayların temiz, düzenli ve aşırılığa kaçmayan bir kıyafetle sınava girmelerini sağlar*' ifadesiyle değiştirildiği,

Eğitim-İş'in, Milli Eğitim Bakanlığının 19.4.2006 gün ve 5855 sayılı Merkezi Sistem Sınav Yönergesi'nin 11/i hükmünün iptali amacıyla açtığı dava sonucu, Danıştay 8.

Dairesinin 3.8.2006 gün ve 2006/3481 Esas sayılı hükmü ile “*Kararda, dava konusu yönerge ile yürürlükten kaldırılan Milli Eğitim Bakanlığı Merkezi Sınav Yönergesinin, Sınav Görevlileri ve Sorumluları başlıklı 10. maddesinin Bina Sınav Komisyonu Kuruluşu ve Görevleri bölümünün (ı) bendinde yer alan ; “Tüm sınav görevlilerinin, yürürlükteki mevzuata uygun kılık ve kıyafet ile görevlerine gelmelerini, örgün ilk ve orta öğretim kurumlarında öğrenim gören adayların merkezi sistem sınavlarına başı açık, temiz, düzenli ve aşırılığa kaçmayan bir kıyafetle girmelerini sağlamak” hususunun bina sınav komisyonunun görevleri arasında sayıldığı, dava konusu olan ve eski düzenlemeyi yürürlükten kaldıran yeni yönergede aynı başlığı düzenleyen 11. maddesinin (i) bendinde ise, Sınav Komisyonuna “sınava başı açık” girilmesinin sağlanması görevinin yüklenmesinin eksik bırakıldığı, yeni yönergeden “başı açık” ibaresinin “çıkarılarak soyut ve genel ifadelerle” yer verilmesinin,” hukuka aykırı bulunduğu gerekçesiyle sözü edilen yönergenin 11/i maddesinin iptaline karar verdiği,*

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun, Danıştay 8. Dairesi'nin kararına MEB'in yaptığı itirazı da reddettiği, **(Ek.152)**

6) 7.12.2004 günü yürürlüğe giren 5272 sayılı Belediye Kanununun 15. maddesinin 1. fıkrası “*gayrisihhi müesseseler ile umuma açık istirahat ve eğlence yerlerini ruhsatlandırmak ve denetlemek*” görevini belediyelere, belediye sınırları dışında ise 5320 sayılı İl Özel İdaresi Kanununun 7. maddesi mucibince “*İl Özel İdaresi*”ne verdiği,

24.11.2004 tarih ve 5259 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile 4.7.1934 gün ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanununun 6, 7, 8, 12. maddeleri, 8.6.1942 gün 3572 sayılı İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanunun 3. maddesinin a bendi, 14.6.1989 tarih ve ve 4250 sayılı İspirto ve İspirtolu İçkiler İnhisarı Kanununun 19. maddesinin ikinci fıkrasında yapılan değişikliklerle içkili yerlerin ruhsatlandırılması görevinin belediye ve il özel idarelerine verildiği, yasalarda yapılan bu değişiklik üzerine İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik hazırlanarak 10.8.2005 tarih ve 25902 sayılı Resmi Gazete’de yayımlandığı,

İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik hükümlerinin uygulanmasına ilişkin İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü’nün 14.10.2005 gün ve 82663- 2005/107 sayılı genelgesinde; “*10.8.2005 tarih ve 25902 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmeliğin 29. maddesine göre içkili yer bölgesi mülki amirlerin genel güvenlik ve asayiş durumu hakkındaki görüşü doğrultusunda belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde belediye meclisince, bu sınırlar dışında il genel meclisince tespit edilecektir. Ancak, içkili*

yer bölgesinin bir belediye sınırı dahilinde birden çok alanda tespit edilmesine engel bir husus yoktur. Bununla beraber, içkili yer bölgesi adres ve nokta işyeri olarak değil bölge olarak tespit edilmelidir. Dolayısıyla işyeri ve adres bazında içkili yer bölgesi tespitinin yapılması Yönetmeliğin genel düzenlemesine ve bölge tespitinden beklenen amaca aykırıdır. Çünkü bar, gazino, pavyon vb içkili eğlence yerlerinde, gerek müşterilerin gerekse işyeri çalışanlarının sebep olduğu çeşitli asayiş olaylarının meydana gelmesi veya yüksek sesle müzik yapılması gibi nedenlerle çevreye rahatsızlık verildiğinden, bu gibi yerlerin kolluk veya zabıtaca sürekli kontrol ve denetim altında bulundurulması gerektiği için bölgesel tespit yapılması esas alınmıştır. Diğer yandan, gerek imar planında gerekse şehir planlarında park alanları, okul bölgeleri, spor alanları, kültürel merkezler yanında oyun ve eğlence merkezlerinin açılacağı alanların da belirlenmesi, hem şehrin düzenli gelişimini, hem de kişilerin yaşam alanlarında huzurlu ve güven içerisinde bulunmalarını sağlayacaktır. Bu çerçevede, kişilerin huzur ve sükunu ile beden ve ruh sağlığını temin edecek bir çevre oluşturulması, umuma açık istirahat ve eğlence yerlerinin daha etkin bir şekilde kontrollerinin yerine getirilmesi esas alınarak, bu tür iş yerlerinin özellikle konut ve yerleşim alanları ile gürültüye duyarlı kurumların bulunduğu yerlerde açılmaması, bunların şehir içerisinde veya yakınında konutlardan ayrılmış, özel olarak bu şekilde faaliyet gösteren işletmelere tahsis edilmiş, alt yapısı, ulaşım hizmetleri buna göre yapılmış ayrı bir bölgede, tarihi kültürel ve turistik özellikler taşıyan cadde ve sokaklarda veya içerisinde sadece işyerlerinin bulunduğu iş merkezi, pasaj gibi yerlerde açılabilmesine yönelik bölge tespitlerinin yapılması sağlanmalıdır. Bu itibarla içkili yer bölgesi tespiti yapılırken, Yönetmelikte yer alan hükümler dışında yukarıdaki açıklamalarında dikkate alınarak, işletmelerden gelen içkili yer bölgesine dâhil edilme taleplerinin her işletme için değerlendirilmesi yerine toplu olarak ve bölgesel çapta ele alınması hususuna dikkat edilmelidir. Ayrıca daha önce içkili yer bölgesi olarak tespit edilen bölgelerin kaldırılması veya daraltılması yoluna gidilmesinde de işletmelerin kazanılmış haklarına uyulması gerekmektedir.” denildiği,

Yapılan bu düzenlemeler üzerine Belediyelerin, Yönetmeliğe ve Yönetmeliğe aykırı çıkarılan genelge hükümlerine göre işlemler yaptığı, “ruhsat iptali, yeni ruhsat verilmemesi, eğlence vergisi ve hafta tatili ruhsat harcı artırımına gidilmesi, içkili yerlerin kent dışındaki alanlarda toplanmalarına zorlanmaları” uygulamalarının başlatıldığı, içki içilmesi ve satılmasını kısıtlama kampanyasına dönüştürüldüğü, resmi kurumlara ait sosyal tesislerde içki yasağı uygulamasına başlandığı,

İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nün 14.10.2005 tarihli genelgesinin iptali amacıyla Ankara Barosu'nun açtığı davada, Danıştay 8. Dairesi

7.3.2007 gün ve 2005/6261 Esas, 2007/1246 Karar sayılı hükmü ile; genelgenin Bakanlar Kurulu'nca 10 Ağustos 2005'te çıkarılan *'İşyeri Açma ve Ruhsatlarına Dair Yönetmelik'*e aykırı hükümler içerdiğini, genelgede içkili yerler için *"konut ve yerleşim alanlarında, konutlardan ayrılmış, özel olarak bu şekilde faaliyet gösteren işletmelere tahsis edilmiş, altyapısı, ulaşım hizmetleri buna göre yapılmış ayrı bir bölge"* tanımları yapılarak, üst hukuk normu olan yönetmelikte sayılmayan kısıtlamalara yer verildiği, genelgenin sadece yasal değişiklikleri açıklamaya yönelik olarak çıkarılma amacının aşıldığı, içkili yer bölgesiyle ilgili yönetmelikte olmayan yeni kısıtlamalar getirilmesinin, üst hukuk normlarına aykırı olduğu gerekçeleriyle genelgeyi hem içerik, hem de şekil açısından iptal ettiği, **(Ek.153)**

7) Sağlık Bakanlığı'nca hazırlanan Sağlık Kuruluşları Ruhsatlandırma Yönetmeliği Tasarısı'nın 113. maddesinde birinci basamak sağlık kuruluşlarında, hastaların dini gereklerini yerine getirebilecekleri mekânlar ayrılmasının öngörüldüğü, **(Ek.154)**

8) Devlet Planlama Teşkilatı'nın 9. Kalkınma Planı hazırlıkları kapsamında oluşturulan Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonun taslak raporunda, **"zekat" sisteminin özel kurum ve teşkilatına kavuşturulması, bu amaçla "Zekat Mağazalar Zinciri" oluşturulması** önerisinde bulunulduğu, **(Ek.155)**

9) 13.6.2006 gün ve 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun "Mükellefler" başlıklı 2. maddesinin beşinci fıkrasında; "Dernek veya vakıflara ait iktisadî işletmeler: Dernek veya vakıflara ait veya bağlı olup faaliyetleri devamlı bulunan ve bu maddenin birinci ve ikinci fıkraları dışında kalan ticarî, sınaî ve ziraî işletmeler ile benzer nitelikteki yabancı işletmeler, dernek veya vakıfların iktisadî işletmeleridir. Bu Kanunun uygulanmasında sendikalar dernek; cemaatler ise vakıf sayılır." hükmü getirilerek, cemaat kavramının yasalara girdiği, **(Ek.156)**

10) Diyanet İşleri ile Milli Eğitim Bakanlığı'nın denetim ve gözetiminde yaz Kuran kurslarının açılması, halen Diyanet'in kış aylarında düzenlediği Kuran kurslarına gitmek için gereken ilk ve ortaöğretimi bitirmiş olma, yani 15 yaş ve yaz aylarında aranan 12 yaş sınırı şartının kaldırılmasının öngörüldüğü yasa teklifinin TBMM Başkanlığı'na sunulduğu, **(Ek.157)**

11) Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan 14.12.2005 gün ve 26023 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren *"Milli Eğitim Bakanlığı Açık Öğretim Lisesi Yönetmeliği"*nin amaçlarının açıklandığı 5/a maddesinde; *"İlköğrenimini tamamlayan, ancak orta öğretime devam edemeyenler ile orta öğretimden ayrılan, mezun olan ve yüksek öğretimden ayrılan veya mezun olanlara farklı alanlarda öğrenim görme fırsatı vererek eğitim-öğretim imkanı sağlamak"*, Diploma başlıklı 35. maddesinde; *"Lise'den*

mezun olanlara, bitirdikleri program türüne göre diploma verilir.” Kılık ve kıyafet başlıklı 45. maddesinde “Sınavlarda kılık-kıyafetin, öğrencinin rahatlıkla tanınmasını sağlayacak şekilde sade ve temiz olması esastır. hükümleri getirilmiş, böylece açık öğretimin kural, örgün öğretim ise istisna haline getirilerek, meslek lisesi mezunlarına (imam-hatip lisesi) çift diploma edinmeleri suretiyle üniversiteye girişte 1999 yılından beri uygulanan meslek liseleri ve düz lise mezunları arasında uygulanan katsayı uygulamasının bertaraf edilmesi imkanının sağlandığı, ayrıca öğrencilerin türbanlı, sakallı olarak derslere devam etmeleri olanağının tanındığı,

Bahsedilen Yönetmeliğin bazı maddelerinin iptali ve yürütmesinin durdurulması istemiyle Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı ve Eğitim-Sen’in Danıştay 8. Dairesine dava açtıkları,

Danıştay 8. Dairesi Yükseköğretim Kurulu Başkanlığının açtığı davada 7.2.2006 tarihli karar ile dava konusu edilen Yönetmelik maddelerinin yürütmesini durdurduğu, 7.3.2007 gün ve 2005/6384 Esas, 2007/1259 sayılı karar ile de Yönetmeliğin 5/a, 15/b-c, 18/c, 20/b-e, 25/2, 26/b, 26/son paragraf, 32/2 ve geçici 4. maddelerini iptal ettiği, Eğitim-Sen tarafından açılan davada da 7.3.2007 gün ve 2005/6465 Esas, 2007/1257 sayılı karar ile; Yönetmeliğin 5/a, 15/b-c, 20/b-e, 25/2, 26/b ve son paragraf, 32/2 ve geçici 4. maddenin iptaline karar verildiğinden yeniden karar verilmesine yer olmadığına, 22, 45, 46/1, 35/d, 41. maddelerinin ise iptaline karar verdiği,

Milli Eğitim Bakanlığının, Danıştay 8. Dairesinin 7.2.2006 tarihinde verdiği Yönetmeliğin dava konusu edilen maddelerinin yürürlüğünün durdurulması kararını etkisiz kılmak amacıyla 1.3.2006 tarihinde, Yönetmeliğin yayımlanmasından sonra açık öğretim liselerine kayıt yaptıranların kazanılmış haklarının korunacağını duyurduğu, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı bu idari işlemin de hukuka aykırı bulunduğu gerekçesiyle yürütmesinin durdurulması ve iptali istemiyle açtığı davada Danıştay 8. Dairesi 7.6.2006 gün ve 2006/2349 Esas, 2006/1249 Karar sayılı hükümler ile 1.3.2006 tarihli işlemin de yürütmesinin de durdurulmasına karar verdiği,

Buna karşın, 24.6.2007 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı'nca (MEB) düzenlenen açıköğretim lisesi sınavlarına bazı öğrencilerin türbanla katıldıkları,

Alanya'daki Açık Lise sınavlarına türbanla girenleri rapor eden ve buna izin veren okul müdürleri hakkında suç duyurusunda bulunan 3 öğretmen hakkında Antalya Milli Eğitim Müdürlüğünce soruşturma açıldığı, konuyu araştıran Milli Eğitim Müdürlüğü Müfettişleri, şikayete konu olan müdürler için yapılacak herhangi bir işlem olmadığına karar verdikleri, Alanya Kaymakamlığının da müfettiş raporları doğrultusunda şikayetin işleme konulmaması yönünde karar aldığı, bunun üzerine Antalya Milli Eğitim Müdürlüğünün

şikayetçi olan 3 öğretmen için 'toplu dilekçe verdikleri iddiasıyla' valilikten soruşturma izni aldığı, öğretmenler hakkında görevlendirilen müfettişlerce soruşturmaya başlandığı, **(Ek.158)**

12) Üniversitelerde türban yasağının kaldırılması ve diğer yandan serbestliğin tüm kamusal alana taşınması tartışmalarının yapıldığı 2008 yılı ocak ayı içinde yapılan açık öğretim lisesi sınavlarına başta Ankara olmak üzere, Erzurum, Edirne, Denizli, Konya ve İzmir' de çok sayıda öğrencinin sınavlara türbanla girmesinin sağlandığı, hatta bu öğrenciler arasında çarşafli kişilerin de sınava alındığı,

Denizli ve Ankara Cumhuriyet Lisesi'nde yapılan Açık İlköğretim Okulu sınavlarında salona başörtüleriyle alınan bazı öğrencilerin, sınavın başlamasına dakikalar kala görevlilerce dışarı çıkarıldıkları, ancak öğleden sonra yapılan sınavlara ise alındıkları,

Ankara Sincan İmam Hatip Lisesi'nde, 13 Ocak 2008 Pazar günü yapılan Milli Eğitim Bakanlığı Açık İlköğretim Okulu sınavına türbanlıların hatta "çarşafli" bir kişinin alındığı, bu hususta herhangi bir işlem yapılmadığı, okul ya da milli eğitim müdürlüğü yetkililerinin duruma herhangi bir müdahalesinin olmadığı, **(Ek.159)**

13) Türbanın yükseköğretim kurumlarında serbestçe takılmasına olanak sağlamak üzere Anayasanın 10 ncu ve 42 nci maddelerinde değişiklik yapılmasını içeren kanun teklifinin Adalet ve Kalkınma Partisi ile Milliyetçi Hareket Partili milletvekillerinin imzalarıyla, aynı amaca yönelik olarak 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun Ek 17 nci maddesinde değişiklik yapılmasına dair kanun teklifinin ise her iki partili yedi milletvekilinin imzalarıyla 29.01.2008 ve 30.01.2008 tarihlerinde TBMM'ne sunulduğu, 2547 sayılı Kanun'da değişiklik yapılmasına ilişkin kanun teklifinde Adalet ve Kalkınma Parti Milletvekilleri **Bekir Bozdağ, Sadullah Ergin, Nurettin Canikli, Mustafa Elitaş ve Nihat Ergün**'ün imzalarının bulunduğu, **(Ek.160)**

14) Prof. Dr. İrfan ERDOĞAN'ın Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ali İlker GÜMÜŞELİ'nde başkan yardımcılığı görevinden Milli Eğitim Bakanı Hüseyin ÇELİK'le izlenen çizgide uyuşamadıklarından ayrıldıkları, müfredat konusunda işinin ehli olmasına değil, talimatla kitap onaylayıp onaylamayacağına bakılarak kurula üye atandığı, bunun da günün koşullarından, bilimsellikten, çağdaşıktan ve Atatürkçülük'ten uzak öğelerle dolu kitapların çıkmasına yol açtığı, Talim Terbiye Kurulu'na danışılmaksızın tepeden inme bir yöntemle MEB Personel Genel Müdürü Remzi KAYA tarafından kurula üye görevlendirildiği, yine Talim Terbiye Kuruluna sorulmaksızın görevlendirilen 33 kişinin Cumhuriyet devrimlerine aykırı faaliyetleriyle bilinen Eğitim Bir-Sen'e üye olanlar arasından seçildiği, okutulan kitapların ve müfredat içeriğinin eksik ve yanlışlarla dolu olduğu, Türkçe

kitapların da sihir, peri, büyü gibi soyut ve gerçekten uzak kavramlara yer verilirken devrim tarihi ve Atatürkçülük dersinin içeriğinin ise Osmanlı yanlısı bir tutumla verildiği, (Ek.173) Belirlenmiştir.

3- İç Hukuk ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Siyasi Parti Kapatma Davalarında Esas Aldığı Ölçütler de Nazara Alınarak Eylemlerin Değerlendirilmesi

Laiklik gerek Anayasa Mahkemesi, gerekse İHAM'ne göre, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin değişmez ve temel ilkelerinden birisi olup; hukuk ve insan haklarına verilen önem ile aynı karede yer almaktadır. Bu ilkeye saygı duymayan hiçbir hareket kabul edilemez ve koruma göremez(RP/Türkiye Daire Kararı, Kalaç/Türkiye kararı)

Batıda laisizm ruhban sınıfına karşı halkı korumak, ruhban sınıfının iktidarına son vermek için geliştirilmiş bir ilkedir. Yüzlerce yıl süren mücadeleler ve deneyimlerden sonra tartışma konusu olmaktan çıkarılıp genel bir kabul gördüğünden, bazı batı anayasalarında laikliğe ağırlıkla yer verilmesine gerek bile duyulmamıştır. Türkiye, nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan milletler arasında laiklik ilkesini Anayasasına alan ilk Cumhuriyet olduğundan, laiklik Türkiye Cumhuriyetinin esasını oluşturmakla, diğer devrimler de bu ilkeler üzerine yapılandırılmış olup, ilk ve yeni olan bu ilkenin daha çok korunması gerekmele Türkiye'deki laisizm, batıdakinden farklı ve yaşamsal bir yapıya sahip bulunduğundan, toplumca içselleştirildiğinden Türkiye'nin bu tehdit ve tehlikeler karşısında gerekli koruma önlemlerini alma hakkı bulunmaktadır. Bu noktada davalı partinin dinsel simgelere getirilen yasağın sadece Türkiye ile sınırlı olduğuna ilişkin iddiası yanıltıcıdır. Batıda da her devlet kendi toplumunun kamu düzeninin gereklerine göre tedbirler almak ve uygulamak durumundadır. Nitekim Avrupa'da en fazla Müslüman nüfus barındıran devletlerden Fransa'da türbanı okullarda ve kamusal alanda yasaklamıştır. Almanya'da bazı eyaletlerde yasaklanmış, diğer bazı eyaletlerde de yasaklanması tartışılmaktadır. İsviçre ve Belçika'da da benzer yasaklar vardır ve en son İspanya ve Hollanda'da türbanın belli alanlarda yasaklanmasına karar verilmiştir.

Siyasal İslam, yalnızca kişi ile tanrı arasındaki alanla sınırlı kalmayıp, devlet ve toplum düzenini de kapsamına alma iddiasında olmakla, totaliterdir. Dolayısıyla Türkiye Cumhuriyetinde siyasal İslam'ı esas alan partilerin Avrupa'daki Hıristiyan demokrat partilerle benzerliği söz konusu değildir.

Türkiye'de siyasal İslamcı akımların ve aynı esasa dayalı politikalarıyla davalı siyasi partinin nihai amaçlarının hukuk devleti yerine, dini esaslara dayalı bir devlet sistemi kurmak (şeriat) olduğu görülmüştür. Bu amaca ulaşınca kadar "takiyye" yöntemini kullanacakları kendi ifadeleriyle açıklanmaktadır. Tabanlarından gelen baskı karşısında

sabır ve itidal tavsiyeleri bunun işaretidir. Oysa şeriat düzeni Anayasa, İHAS ve buna bağlı olarak Avrupa kamu düzeni ile hiçbir biçimde bağdaşmamaktadır.

Bu yolda siyasal İslam'ın ya da Türkiye'ye giydirilmek istenen "ılımlı İslam" modelinin bir şeriat devletine dönüşmesi ve gerekirse bu yolda İslami terörün de kullanılması uzak bir olasılık değildir. Nitekim yakın tarihte bölgemizde geçiş dönemi örneği olarak, sıkça öne çıkarılan kimi devletlerin daha sonra kaçınılmaz biçimde radikal bir değişikliğe uğrayarak köktendinci bir rejime dönüştüğü görülmüştür.

Şeriat, Müslümanların kendi aralarındaki ve diğer dinlere mensup olanlarla arasındaki ilişkilere uygulanan bir hukuk sistemidir (RP/Türkiye Kararı). İslam'ın düzenleyici kuralları çok hukukluğu (ceza hukuku, devletler hukuku, aile hukuku, miras hukuku alanlarını) kapsadığı gibi; insanın sosyal yaşamının (kişinin giyinmesi, evlenmesi, boşanması, karşı cinsle her türlü beşeri ilişkisi) şeklini de belirler. Diğer bir anlatımla, dünyevi ilişkilerde de belirleyici olması şeriata göre bir zorunluluktur. Sonuçta statik kurallar bütünü şeriat total bir sistemdir. Özü itibarıyla da baskıcıdır ve demokrasi, insan hakları düşüncesiyle bağdaşmaz.

Anayasamız ile partiler siyasal yaşamın vazgeçilmez bir unsuru olarak kabul edilmiş ise de, siyasi partiler için Anayasa'ya sadakat yükümlülüğü de öngörülmüştür. Bu bağlamda Anayasa'daki özgürlükçü demokratik düzenin temeli olan laiklik ilkesine bağlı olmayan diğer bir anlatımla anti-laik partiler yasaklanmış ve bu konuda kapatma yaptırımı benimsenmiştir. Bu yasaklama ve yaptırım, laik rejim için olası tehlikeler gözetildiğinde Almanya ve Avusturya'da Nazi Partisinin, İtalya'da Faşist Partinin yasaklanması kadar yasal ve hukuka uygundur.

Cumhuriyet öncesi dönemde İslami teokratik rejim tarafından diğer inanç topluluklarının toplumsal yaşamlarını düzenlemek için, şeriat hukuku çerçevesinde çok hukuklu bir sistem uygulanmıştır (RP/Türkiye Kararı). Davalı parti ileri gelenlerinin gerek siyasal alandaki söylemlerinde, gerekse eğitim ve öğretim programlarındaki uygulamalarında, Cumhuriyet öncesi döneme sıklıkla vurgu yapmaları; o döneme ait uygulamaların ve şeriata özgü çok hukukluluğun üstü kapalı olarak canlı tutulması ve yerleştirilmeye çalışılmasıdır.

Çok hukukluluğu ve İslami yönden sınırsız özgürlüğü savunmak, İslam'a yönelik pozitif ayrımcılıktır. Bu suretle devlet ve laik hukuk dışlanmaktadır. Sonuçta bu doğrultuda atılan adımlar yoğunlaştıkça İslami düzen ortaya çıkmakta ve laiklik de ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır.

Bu bağlamda dinsel bir simge olan türbanın yükseköğretimde ve giderek tüm alanlarda serbestçe takılmasına yönelik politikalar, imam hatip okullarının sayısının

arttırılması ve katsayı sisteminin kaldırılması gibi uygulamalar genel nüfusun ağırlıklı inanç yapısı gözetildiğinde İslam için bir pozitif ayrımcılıktır.

Laik devlet, yapısı ve değerleriyle dini hüküm ve kurallara bağımlı olmayan, bilimin esaslarına uygun ve din kurallarından bağımsız olarak her türlü düzenlemeyi yapabilen, din kurallarının yasa koyucuyu sınırlayamadığı devlettir. Bireyler de laik devletin koyduğu kuralların din kurallarına aykırı olduğunu ileri sürerek bu kurallar nedeniyle eğitim ve öğrenim haklarının engellendiğini ileri süremezler. Çünkü laik devlet fertlerin toplumsal yaşamdaki işlerini ilgilendiren konularda din kurallarıyla bağlı olmaksızın kamu düzeni ve yararını gözeterek serbestçe düzenleme yapabilir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının başlangıç dâhil birçok maddesinde yer alan laikliği başka bir biçimde anlama ve yorumlamanın imkanı yoktur. Oysa başta davalı partinin genel başkanı ve bir dönem TBMM Başkanlığı da yapmış olan Bülent Arınç ve diğer parti ileri gelenlerinin *“anayasada laikliğin bir tanımının bulunmadığını,(...) Türkiye’deki laiklik uygulamasının Fransız laiklik anlayışına yakın olduğunu, oysa anglo sakson bir laiklik anlayışının Türkiye’nin laiklikle ilgili sorunlarını çözeceğini,(...) insanların laik olamayacağını, ancak devletin laik olabileceğini, kendilerinin dini inançları nedeniyle laik olmadıklarını”*, sıklıkla tekrarlamaktadırlar.(Ek.14) Burada dini inancı olanların laik olamayacaklarını vurgulamadaki asıl amaç, laiklik ilkesini hukuksal yerinden uzaklaştırarak, inançsızlık-inanca dayalı bir ayrımcılık oluşturmaktır.

Ayrıca lâikliğin yanlış tanımlandığı iddiası, resmî daire ve üniversitelerde uygulanan türban ve başörtüsü yasağını hak ve özgürlüklerin kullanılmasını engelleyen, zulüm ve zorbalık olarak gösterilmesi, kamu düzenini bozacak nitelikte görülmüştür. Başbakanın ve davalı Partinin diğer üyelerinin bu ve benzeri söylemlerle dinsel konularda kişiler için sınırsız bir alan yaratmak ve bu ayrımcı yaklaşımla dinlere (sayısal çoğunluk gözetildiğinde İslam’a) serbest bir ortam sağlamak amacını taşımaktadır. Kişilerin dinsel konularda (ki İslam’ın dünyevi ve uhrevi tüm alanları kapsadığı gözetildiğinde) tam bir serbesti içinde olmaları demek, kişilere uygulanacak kuralların, benimsedikleri din ekseninde belirlenmesi anlamındadır. Bu ise kişiler yönünden laik devletin kurallarını dışlayıcıdır ve dini (İslam’ı), tartışmasız olarak kişilerin uhrevi değil tüm dünyevi ilişkilerinde de tek belirleyici unsur olarak kabul etmek anlamındadır.

Nitekim bir Yargıtay Başkanı, ülkede yaşanan gelişmeleri ve gidişatı da gözeterek yaptığı 2003 Yılı Adli Yıl açılış konuşmasında, *“...Sınırsız din ve vicdan özgürlüğü isteyenlerle İslami devlet kurmak isteyenlerin amaçları aynı...”* (Ek.2) şeklinde tespit yaparak sınırsız din ve vicdan özgürlüğü isteyenlerin gerçek siyasi amaçlarını ortaya koymuş, Başbakan Erdoğan, *“...Bu bir defa çirkin ve olumsuz bir yaklaşım, Bir defa*

özgürlükler farklı bir noktada olan kişinin özgürlük alanına, kadar o alana giremezsiniz. Siz bir dinin mensubuysanız, farklı bir dinin mensubunun olduğu alana giremezsiniz. İncancınızın gereği neyse, bu inanca saygı duymak yönetimlerin görevidir.(...) Kaldı ki, şu anda yaşanan süreçte gerek Türkiye’de, gerek Batı’da, gerek Dünya’da tamamıyla dinlere saygılı olan bir anlayışın egemen kılınması, aynı şekilde düşünceye ve örgütlenmeye saygılı yapıların, özgürlüklerin oluşmasına fırsat verilmesini devamlı olarak imkânını hazırlıyor. Biz de böyle bir gayretin içindeyiz ...” (Ek.2) şeklinde yanıt vererek, aslında din ve vicdan özgürlüğü konusundaki düşüncelerinin siyasal İslam’a sınırsız bir özgürlük alanı yaratmak olduğunu bir kere daha açıklıkla ifade etmiştir. Bu bakış açısı Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ve tüm parti ileri gelenlerinin söylem ve eylemlerine yansımış, devlet adeta bir incancın hüküm ve kuralları çerçevesinde yeniden biçimlendirilmeye, dönüştürülmeye çalışılmıştır. Nitekim türbanın Yükseköğretim kurumlarına girmesine olanak sağlayacak Anayasa değişikliğinin yapıldığı 9 Şubat 2008 günü Almanya’daki resmi seyahati sırasında gazetecilerin “İslamiyet ile AB sürecini nasıl bağdaştırdığını” sormaları üzerine; “...Farklı dinlerin mensuplarına bizler nasıl ‘siz niçin dininizi bu kadar iyi yaşıyorsunuz ya da bu kadar hassasiyetle yaşıyorsunuz’ deme hakkına sahip değilsek, bir Müslüman’ın da dinini yaşamasına kimse kalkıp ‘sen niçin dinini bu kadar iyi yaşıyorsun, başarılı yaşıyorsun’ deme hakkına sahip değildir. Bir taraftan din ve vicdan özgürlüğü diyeceksiniz, öbür taraftan kalkıp Müslüman için böyle bir defans uygulayacaksınız. Bu defansı uygulamaya bir defa kimsenin hakkı yok” (Ek.50.) demiş, 7 Mart 2008 tarihinde partisinin Uşak ilinde düzenlediği bir toplantıda kendisine “Af yok mu?” diye seslenen bir vatandaşa, “..Af yok, suç işleyen cezasını çeker, Devlet katili affetme yetkisine sahip değildir. **Katili affetme yetkisi aslında maktulün varislerine aittir. Öyle olması lazım...**” demiştir. (Ek.165) Başbakan ilk söylemiyle, bir Müslüman’ın dininin emrettiği her şeyi serbestçe yapabileceğini, dini özgürlüklerin sınırsız olduğunu, ikinci söylemiyle de laik hukuk sistemini yok sayarak, adam öldürme suçuna şeriat hukukundaki ‘kisas’ uygulamasını ifade etmekte, “öyle olması gerekir” cümlesiyle de, sistemin şeriat hukukuna dönüşmesine olan özlem ve niyetini açığa vurmaktadır. Başbakanın bu yaklaşımlarına göre dini incancın bütün vecibeleri din ve vicdan özgürlüğü kapsamındadır ve kısıtlanamaz. Bu yoruma göre, özel ve kamusal yaşamın tümünü kapsama iddiasındaki İslam şeriatı için hiçbir kısıtlama öngörülemez, ceza hukuku uygulamalarında da şeriat hukukunun kapıları açılacaktır. Bu bakış açısıyla türban bir dini vecibedir ve dini vecibelere kısıtlama getirilemez. Yine din kurallarının uygulanması dini vecibe (dini ödev) kabul edildiğinde, bu kuralların tüm özel ve kamusal alanlarında da (aile, miras, ceza, ticaret hukuku vb.)

yaşanması talebi kendiliğinden ortaya çıkacak, aksini savunanlar yine İslam şeriatının yaptırımlarına maruz kalabilecektir.

Gösterilen deliller, Anayasanın 10. ve 42 nci maddelerinin laiklik ilkesinin özüne dokunmak amacıyla değiştirildiğini kanıtlamaktadır. Çünkü artık köktendinciler isteklerini türbanın kamusal alanda da serbest kalmasının ötesine taşımışlar, televizyonlardaki açık oturumlarda *'türbanın yasaklanmasını savunanların Mussolini gibi yargılanacaklarını ve cezalandırılacaklarını'* çekinmeden söylemeye başlamışlardır. Sadece bu durum bile laik devlet ilkesini ve Türkiye'de laikliği savunanları nasıl bir tehlikenin beklediğini göstermeye yeterli olup, şeriatın içerdiği şiddet unsurunu da sergilemektedir.

Davalı parti, başta laiklik olmak üzere Cumhuriyetin bütün kazanımlarına karşı mücadeleyi esas alan, Milli Nizam Partisi, Milli Selamet Partisi, Refah Partisi ve Fazilet Partisi çizgisinin devamı niteliğinde siyasi bir oluşumdur. Ancak bu partilerin geçmişte kullandıkları radikal, anti-laik eylem ve söylemleri nedeniyle hukuki koruma görmemeleri ve bazılarının kapatılmaları gözetilerek, tarihi deneyimden ders alan bir grup tarafından kurulmuştur. Şeriat hedefine ulaşmada, demokrasiyi bir araç gören bu zihniyet, "gerçek amacını doksanlı yıllardan sonra dünyada küreselleşmenin merkez güçlerinin ülkemiz ve bölge ülkeleri için ürettiği 'ılımlı İslam' ideolojisi ve onun siyasi hedefi 'Büyük Ortadoğu Projesi'nin (BOP) eşbaşkanları sıfatıyla söylemlerini insan hakları, demokrasi, din ve vicdan özgürlüğü, öğrenim hakkı gibi asıl referansları olan şeriatla hiç bağdaşmayan kavramların arkasına gizlenerek" göstermişlerdir. Başta Genel Başkan Recep Tayyip Erdoğan ve diğer partililer, 2001 yılından önce mensubu buldukları partilerde Cumhuriyeti ve onun devrimlerini doğrudan hedef alarak eleştirmişler, söylemlerinde; *"... hakimiyet Ulusa değil Allah'a aittir,(...)Millet isterse laiklik elbette elden gidecektir. (...)Laiklik dinsizliktir.."* (Ek.12) diyenler, her türlü din istismarını yapanlar, bu söylemlerini değiştirerek takiiye yapmaya başlamışlar, partinin önemli isimlerinden Bülent Arınç, Türkiye Demokrasi Vakfı'nca düzenlenen bir toplantıda, TBMM Başkanı iken yaptığı bir konuşmada; *"...Siz ifade özgürlüğüne tam sahip değilseniz, kapatılmamak için, önünüze engeller çıkmaması, iktidara giderken bir takoza ayağınız takılıp da düşmemek için yalan söylemeye, samimiyetsiz davranmaya, takiiye yapmaya mecbursunuz..."* (Ek.67) diyerek, takiyenin yeni dönemdeki siyasi yöntemleri olacağının işaretini vermiş, buna rağmen davalı parti gerçek siyasi hedefini gizleyememiş, laiklik ilkesine ilişkin Anayasa ve yasa hükümlerine, Anayasa Mahkemesinin Refah Partisi ve Fazilet Partisinin kapatılmasına, resmi daire ve üniversitelerde türban-başörtüsü kullanmayı teşvik eden konuşmaların laik düzen karşıtları için bir mesaj oluşturduğuna ilişkin kararlarına karşın, türban konusunu belirledikleri politikalara temel almakta bir sakınca görmemiştir.

Davalı parti özellikle 22 Temmuz 2008 seçimlerinden sonra, alınan oy oranının etkisi ve cüretiyle toplumu İslam devletine dönüştürecek projelerini önce yeni bir Anayasa taslağı hazırlamak sonra da türbanı gündeme getirmek suretiyle laiklik ilkesini hedef alarak adım adım gerçekleştirmeye başlamıştır.

Davalı parti iktidarda olduğu süreçte, insanlığın dinsel dogma ve hurafelere karşı verdiği mücadele sonrasındaki ortak kazanımları olan din ve vicdan özgürlüğü, öğrenim özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü, laiklik ilkesi gibi birçok kavram tersyüz edilmiş, **“laikliğin yeniden tanımlanması”** gibi suni sorunlar yaratılarak Cumhuriyetin değerleri tartışılır hale getirilmiştir. Dinsel taassubun göstergesi olan türban, inanç özgürlüğünün zorunlu bir parçası olarak gösterilmiş ve türban takmanın bir hak olduğu inancı topluma benimsetilmeye çalışılmıştır. Oysa daha yakın tarihte yapılan bir araştırmanın²² sonuçları çok açık göstermiştir ki, liseden sonra üniversiteye gidemeyen kadınların yüzde 30'u sınavı kazanamadığından, yüzde 15'i sınavı kazanmasına rağmen evlenip okulu bıraktığından, yüzde 15'i daha fazla okumasına ailesi izin vermediğinden, yalnızca yüzde 1'i türban nedeniyle yüksek öğrenim görememiştir. Bu araştırma sonuçları da çok açık bir biçimde ortaya koymuştur ki, davalı partinin asıl amacı, iddia edildiği gibi öğrenim özgürlüğünün önündeki engelleri kaldırmak değil, türban sayesinde eğitim ve öğretim alanından başlamak üzere, tüm kamusal alanı ve toplumsal yaşamı dinselleştirmek ve giderek laik devleti ortadan kaldırmaktır.

Türban, davalı partinin Cumhuriyet devrimlerine ve özellikle laiklik ilkesine yönelik kararlılıkla yürüttüğü mücadelesinde eğitim, kültür, ekonomik ve sosyal yaşam alanlarında toplumu dönüştürecek karşı devrimin adımlarını atarken kullandığı özgürlükçü söylemli bir dini ve siyasi simgedir.

Yargı kararlarında, doktrinde, çağdaş düşünsel ve felsefi düzlemde; din ve vicdan özgürlüğünün yükseköğretim kurumlarında türbanı da kapsayacak şekilde salt olmadığı, bu özgürlüğe laiklik ilkesi gereğince sınırlama getirilebileceği tartışmasızdır.

Gerek iç hukuk gerekse, uluslar arası hukuk boyutuyla incelenip, irdelendiğinde; yargısal içtihatlarla türbanın temel bir insan hakkı olmadığı din ve inanç özgürlüğü kapsamında kalmadığının açık ve tartışmasız olarak vurgulandığı görülmüştür. Şöyle ki;

- . Danıştay 8. Dairesi'nin 23.02.1984 gün ve 207/330 sayılı; 16.11.1987 gün ve 128/486 sayılı ; 27.6.1988 gün ve 178/512 sayılı,
- . Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 16.6.1994 gün ve 61/327 sayılı,
- . Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 15.3.2005 gün ve 201/30 sayılı,
- . Anayasa Mahkemesi'nin 07.3.1989 gün ve 1/12 sayılı, 9.4.1991 gün ve 36/8 sayılı, 16.01.1998 gün ve 1/1 sayılı; 22.6.2001 gün ve 2/1 sayılı kararları ile daha bir çok

²² 08.02.2008 tarihli Radikal Gazetesinde yayınlanan “İş Yaşamı, Üst Yönetim ve Siyasette Kadın” başlıklı araştırma.

kararlarda; başörtüsünün laiklikle bağdaşmadığı, temel bir insan hakkı olarak korunmadığı ve özgürlük alanının dışında kaldığı ve bu yolla “dine dayalı bir devlet modeli” adımlarının atıldığı belirtilmiştir.

Türbana ilişkin olarak verilen Danıştay ve Anayasa Mahkemesi kararlarında; “.. Türban takanların sırf laik cumhuriyet ilkelerine karşı çıkararak dine dayalı bir devlet düzenini benimsediklerini belirtmek amacıyla başlarını örttükleri,(...) laik devlet ilkelerine karşı bir tutum içinde bulunmaları nedeniyle okula alınmamalarında yasalara aykırılık olmadığı,(...) Hiçbir görüş ve düşüncenin Atatürk milliyetçiliği, medeniyetçiliği, ilke ve devrimleri karşısında korunma göremeyeceği,(...) Dinsel inanç nedeniyle başörtüsüne olanak tanımanın hukuk kurallarını dinsel esaslara dayandırmak anlamına geldiğinden laiklik ilkesine aykırılık oluşturacağı,(...) Din kurallarına göre yapılan düzenlemelerin hukuksal nitelik taşımadıkları, hukukun kaynağının hukuku yaratan istenç olarak kendi ulusunun istenci olduğu ve yasalar ilkelerini dinden değil, yaşamdan ve hukuktan almak zorunda oldukları için, türbanın Yükseköğretimde serbestçe takılmasına ilişkin bir düzenlemenin hukuk devleti ilkesine de aykırılık oluşturacağı,(...) İslami bir örtünme biçimi ve dini bir zorunluluk olduğu ileri sürülen başörtüsüne ayrıcalık tanımanın biçimsel yönden eşitlik ilkesine de ters düşeceği,(...) Lâik eğitimde dinsel inançlara göre hiçbir ayırım gözetilemeyeceği,(...) (Belli biçimde giyinmek özgürlüğü dinsel inancı aynı, ayrı olanlar ve olmayanlar arasında farklılık yaratacağı, vicdan özgürlüğünün istediğine inanmak hakkı olduğu, laiklikle vicdan özgürlüğü karıştırılarak dinsel giyinme özgürlüğünün savunulamayacağı,(...) kamu alanında giyinmeyi düzenleyen kuralların dinsel inanca dayalı olarak değil ancak hukukun gereklerine göre düzenleneceği,(...) laikliği ortadan kaldıran ya da zedeleyen bir özgürlük ya da özerkliğin geçerlilik kazanamayacağı, (...) ”dinsel inanç gereği” sözcükleri kullanılmasa da Cumhuriyetin niteliklerine yönelik, bu amaç ve anlamdaki dinsel kaynaklı düzenlemeleri içeren girişimlerin Anayasa karşısında geçerli olamayacağı, özgürlüklerin Anayasa ile sınırlı olduğu, Anayasa’daki lâiklik ilkesine ve lâik eğitim kuralına karşı eylemlerin demokratik bir hak olduğunun savunulamayacağı, (...) vurgulanarak türbanın bir özgürlük konusu olmadığı son derece bilimsel ve yetkin gerekçelerle açıklanmıştır.

Türban sorununa Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi çerçevesinde bakıldığında; bu konu ile ilgili aşağıda belirtilen kararlardan özellikle 3 tanesi AİHM’nin üniversitelerdeki türban sorununa bakış açısını açıkça ortaya koymaktadır. Bu kararlar :

Karaduman /Türkiye

Eczacılık Fakültesi'nden mezun olmaya hak kazanan Şenay Karaduman isimli öğrenci, çıkış belgesine türbanlı fotoğrafının yapıştırılması talebinin idarece reddedilmesi üzerine AİHS'nin 9. maddesinin ihlal edildiği gerekçesiyle Komisyona başvurmuştur.

Komisyon öncelikle üniversitelerdeki günlük yaşamı düzenleyen disiplin kurallarıyla doğrudan ilgili olmayan, diplomalara yapıştırılacak fotoğraflara ilişkin kuralların "üniversitelerin laik ve cumhuriyetçi niteliğini koruma amacını güden üniversite kurallarının bir parçası" olduğunu tespit etmiştir.

Somut uyuşmazlıkta, kılık-kıyafete ilişkin üniversite yönetmeliğinin, öğrencilere türban takmama zorunluluğu getirdiğine işaret ederek, yüksek öğrenimini laik bir üniversitede yapmayı seçen bir öğrencinin, bu üniversitenin düzenlemelerini kabul etmiş sayılacağı görüşünü ifade etmiştir. Ayrıca Komisyon'a göre laik bir üniversitede öğrencilik statüsü, doğası gereği, başkalarının hak ve özgürlüklerini saygı gösterilmesini sağlamaya yönelik bazı davranış kurallarıyla bağlılığı da içermektedir.

Mahkeme burada "laik üniversiteler"de öğrenim görmeyi tercih eden başvurucuların, bu üniversitelerin koyduğu kurallara uymak zorunda olduklarını vurgulamaktadır.

Komisyon özellikle, nüfusun büyük çoğunluğunun belirli bir dine mensup olduğu ülkelerde, bu dinin tören ve simgelerinin herhangi bir yer ve biçim sınırlaması olmaksızın sergilenmesinin, sözü geçen dini uygulamayan veya başka bir dine mensup olan öğrenciler üzerinde bir baskı oluşturabileceği görüşündedir. Bu nedenle farklı inanışlardaki öğrencilerin birlikteliğini sağlamak amacıyla yönelik olarak öğrencilerin dinsel inançlarını açığa vurma özgürlükleri yer ve biçim bakımından sınırlanabilmektedir.

Komisyon'a göre, "laik bir üniversitenin yönetmeliği, öğrencilere verilecek olan diplomaların, bir dinden esinlenen ve öğrencilerin de dahil olabileceği (köktendinci) hareketleri hiçbir şekilde yansıtmamasını düzenleyebilir."

Bunun yerine doğrudan "laik üniversite düzeninin gerekleri dikkate alındığında, öğrencilerin kılık-kıyafetlerinin düzenlenmesinin ve bu düzenlemeye uyulmadıkça, kendilerine diploma verilmesi gibi bazı idari hizmetlerden yararlandırılmamalarının, din ve vicdan özgürlüğüne bir müdahale oluşturmadığı düşüncesini" ifade etmiştir.

Sonuç olarak Komisyon başvuruçunun, çıkış belgesine türbanlı fotoğraf yapıştırma talebinin idarece reddedilmesinin Sözleşmenin 9. maddesiyle korunan din özgürlüğüne bir müdahale oluşturmadığı gerekçesiyle, başvuruyu kabul edilemez bulmuştur.

Bulut/Türkiye

Eğitim Fakültesi'nden aldığı çıkış belgesinin türbanlı fotoğrafının bulunduğu bir diploma ile değiştirilmesi talebinin idarece reddedilmesi üzerine Lamiye Bulut, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurmuştur..

Komisyon, “başvurucunun kendisine bir diplomanın sağlayacağı bütün avantajları temin eden bir çıkış belgesine zaten sahip olduğuna” dikkat çekerek, başvuruyu kabul edilemez bulmuştur.

Kararın kalan kısmı Karaduman/Türkiye kararıyla aynı ifadelerle kaleme alınmıştır.

Dahlab/İsviçre Kararı

Katolik iken sonra İslam Dinini seçen ve türban takmaya karar veren İsviçre vatandaşı ve anaokulu öğretmeni olan Lucia Dahlab, beş yıl süresince velilerden herhangi bir itiraz gelmeden türbanlı olarak görevine devam ettikten sonra, İlköğretim Genel Müdürlüğü tarafından, türbanın “özellikle kamusal ve seküler bir eğitim sisteminde bir öğretmenin öğrencilerine empoze ettiği açık bir kimlik aracı” olduğu gerekçesiyle görevinden alınması üzerine, laiklik ilkesinin öğretmenlerin dinsel inanca sahip olmalarına ve inançları gereği sembol taşımalarına engel oluşturmadığı ve öğrencilerinin farklı etnik ve dinsel kökenlerden geldiği için çeşitliliğe alışkın oldukları, dolayısıyla türbanlı oluşunun okuldaki dinsel uyumu bozmadığı gerekçelerine dayanarak türbanlı olduğu için görevden alınmasının AİHS’nin 9 ve 14. maddelerini ihlal ettiği gerekçesiyle AİHM’ne başvurmuştur.

Sonuç olarak AİHM, öğrencilerin başvurucudan kolaylıkla etkilenebilecek kadar küçük yaşta olmalarının ve başvuru sahibinin dinsel açıdan tarafsız davranmak zorunluluğunun altına çizerek, yasaklayıcı işlemin, başkalarının hak ve özgürlüklerini, kamu güvenliğini ve kamu düzenini koruma şeklindeki meşru amaçları güttüğüne karar vermiş ve başvurucunun ders sırasında türban taktığı için görevine son verilmesini, din özgürlüğüne bir müdahale saymış, ancak bu müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olduğu gerekçesiyle başvuruyu kabul edilemez bulmuştur.

Leyla Şahin/Türkiye Kararı

Leyla Şahin Cerrahpaşa Tıp Fakültesi’nde okurken, İstanbul Üniversitesi’nin 23.02.1998 tarihinde yayınladığı sakallı ve türbanlı öğrencilerin derslere ve pratik çalışmalara alınmalarını öngören genelgesi gereği derslere alınmamış ve bazı bölümlere kayıt yaptıramamıştır. Genelgenin iptali istemiyle açılan davalar ise idari yargı organlarınca reddedilmiştir. Daha sonra türban taktığı gerekçesi ile yazılı sınavlardan birine alınmayan başvurucunun kayıt talebi de aynı gerekçe ile reddedilmiştir.

Başvurucu kılık kıyafet kurallarına uymadığı için önce kınama cezası, daha sonra türban yasağını protesto gösterisine katıldığı için bir dönem okuldan uzaklaştırma cezası almıştır. Başvurucunun disiplin cezaları ile ilgili açtığı dava İstanbul İdare Mahkemesi tarafından reddedilmiştir. Yüksek öğretim kurumlarında türban takma yasağının Sözleşmenin 8, 9, 10 ve 14.maddeleri ile 1.Protokolün 2. maddesindeki haklarını ihlal ettiği

gerekçesi ile AİHK'na başvurmuş, dava 11 No'lu Protokolün 5/2 maddesi gereğince 1.11.1998'de AİHM'ne devredilmiştir

Mahkeme'nin üniversitede İslami türban takılmasını yasaklayan ve bu yasağa aykırı davranmayı disiplin yaptırımına bağlayan düzenlemelerin, din ve vicdan özgürlüğü hakkına müdahale olduğunu varsayımsal olarak kabul etmiş ancak üniversitelerde türbana izin vermenin Anayasa'ya aykırı olduğunun Anayasa Mahkemesi'nce açıkça belirtildiğini ve ayrıca İslami türban takılmasına ilişkin düzenlemelerin, başvurusunun Üniversiteye kayıt yaptırmasının öncesinden itibaren mevcut olduğunu vurgulayarak, davada "kanunen öngörülme" kriterinin gerçekleştiğine, "davanın şartlarını ve milli mahkemelerin kararlarındaki tabirleri dikkate alarak, ... söz konusu tedbirin öncelikle başkalarının haklarının ve özgürlüklerinin korunmasına ve kamu düzeninin korunmasına ilişkin meşru amaçları güttüğünü ve "takdir yetkisinin alanını göz önüne alarak, İstanbul Üniversitesinin İslami türban takılmasına sınırlamalar getiren düzenlemelerinin ve bunları uygulamaya yönelik tedbirlerin, güdülen amaçlarla orantılı ve haklı olduğuna ve demokratik bir toplumda gerekli olarak kabul edilmesi gerektiğine karar vermiştir."

AİHM'nin 29.06.2004 tarihli bu kararına müteakip başvurusunun davanın Büyük Daire'ye iletilmesini istemesi üzerine **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Büyük Dairesi 10 Kasım 2005 tarihli kararında:**

...Bu bağlamda, yükseköğretim kurumları, bir dinin sembol ve törenlerinin tezahürünü değişik dinden öğrenciler arasında huzurlu ortak yaşamı sağlamak ve böylece kamu düzenini ve diğerlerinin haklarını korumak amacıyla böyle bir tezahürün yeri ve şekline sınırlamalar getirerek düzenleyebilirler. Küçük çocukların sınıfında görevli bir öğretmenle ilgili olan, Dahlab davasında, Mahkeme, diğer konuların yanı sıra öğretmenin başörtüsü takmasının temsil ettiği "güçlü dış sembol" üzerinde durmuş ve cinsiyet eşitliği ilkesiyle bağdaştırılması zor olan dini davranış kuralları kadınlara başörtüsü takma zorunluluğu getirmiş olduğuna göre, bunun bir tür başkalarını dini inancından vazgeçirme etkisi oluşturup oluşturmayacağını sorgulamıştır. Ayrıca, İslami başörtüsü takmanın, demokratik bir toplumda bütün öğretmenlerin öğrencilerine aktarması gereken hoşgörü, başkalarına saygı ve hepsinin ötesinde eşitlik ve fark gözetmeme mesajı ile kolaylıkla bağdaştırılamayacağını kaydetmiştir....Laiklik kavramı Mahkeme'ye göre Sözleşme'nin temelini oluşturan değerlerle uyumludur. (...) Bu ilkeye saygı göstermeyen bir davranış, kişinin dinini ifşa etmesi özgürlüğü kapsamında kabul edilmeyecek ve Sözleşme'nin 9. maddesinin korumasından yararlanmayacaktır. ...Mahkeme, Türkiye'de kendi dini sembollerini ve dini dogmalar üzerine kurulmuş bir toplum kavramını toplumunun tümüne

empoze etmeye çalışan aşırı siyasi hareketlerin olduğunu gözden kaçırmamıştır. (...) ...
Sonuç olarak, söz konusu kısıtlama, başvuranın eğitim hakkına zarar vermemektedir. (...)
Görüşlerine yer vermiştir.

Türbanın dinsel ve siyasi bir simge olduğunun ulusal ve uluslararası yargı kararlarıyla kesinleşmesine karşılık davalı parti, kuruluşlarının hemen ertesinde başlattıkları karşı propagandalarla toplumdaki geleneksel bir örtünme olgusunun varlığından yola çıkarak türbanı bu kalıplar içinde halka benimsetmeye çalışmıştır.

Kadın özgürlüğü ve Cumhuriyetin temel ilkelerine karşı çıkmanın siyasi bir simgesine dönüştürülen ve temel bir hak algısıyla topluma sunulan türbanın toplumu topyekûn teokratik bir düzene dönüştürecek karşı devrimin en önemli anahtarı olduğu, giderek tüm alanlara yayılacağı, ertesinde başka bazı anti laik talepleri de bir hak algısıyla ve yeni "mutabakat süreçleriyle" toplumun gündemine taşınacağı, davalı parti yetkililerince de şüphesiz bilinmektedir! Üniversitelerde türbana sağlanan serbestinin büyük bir geriye dönüşün miladı olduğu Başbakan'ın 14 Ocak 2008 tarihinde yaptığı İspanya konuşmasının hemen ardından ortaya çıkmış, aynı ay içinde yapılan Açık Öğretim Lisesi sınavlarında öğrencilerin sınavlara türbanla ve hatta çarşafıyla girmelerine müsamaha gösterilmiş, partililerin sürekli olarak türban yasağının bir insan hakkı ihlali olduğu yönündeki ısrarlı demeçleriyle teşvik edilmiştir. Aynı günlerde Adalet ve Kalkınma Partisi çizgisindeki bazı sivil toplum örgütleri türban yasağının kaldırılmasının sadece Yükseköğretim kurumlarıyla sınırlı kalmamasını isteyen gösteriler yapmışlardır.

İzleyen günlerde davalı partili milletvekilleri **Hüsnü Tuna**, **Fatma Şahin**, MKYK üyesi **Ayşe Böhürler**, Isparta Belediye Başkanı **Hasan Balaman** gibi partililer türbanın üniversitelerde serbest bırakılmasının varılmak istenen amacın ilk aşaması olduğunu, adım adım tüm kamusal alanda serbestçe takılmasının bundan sonraki hedefleri olduğunu açıkça ifade etmişlerdir.(Ek.129) Davalı Partinin İstanbul Milletvekili **Egemen Bağış**, Merve Kavakçı isimli Fazilet Partili milletvekilinin türbanıyla TBMM genel kurula girmesinin bu partinin kapatılma nedenlerinden biri olduğu gerçeğini unutmuş gözükerek, milletvekillerinin türbanla genel kurul çalışmalarına katılabileceklerini ima eden sözler sarfetmiştir.(Ek.129)

İktidarın türban konusunu tırmandırmasından cesaret alan başta sağlık kurumlarında çalışan doktor ve hemşireler, eğitim kurumlarında öğretmen ve öğrenciler olmak üzere birçok kurumda kamu personelinin göreve türbanla geldikleri 2008 Yılı Ocak ve Şubat aylarında yayınlanan gazete ve televizyon haberleri arasında sıkça yer almıştır. (Ek.159)

Örnekleri daha önce de yaşanan benzer olaylar karşısında siyasi iktidarın bu kurumların başına atadığı kendi dünya görüşlerine yakın baştabip, okul müdürü vb. idareciler soruşturmaları göstermelik, sudan gerekçelerle savsaklamışlar, adeta kamu kurumlarında türbanlı görevlilerin çalışmasını teşvik etmiş, cesaretlendirmişlerdir.

Örneğin;YÖK Başkanı Yusuf Ziya ÖZCAN, henüz yasal değişiklik yapılmadan 24.02.2008 gün ve 225 sayı ile üniversite rektörlerine gönderdiği yazıda; üniversitelerde türban serbestisini getirmeyi amaçlayan Anayasanın 10. ve 42. maddelerine göre uygulama yapılabilmesi için ayrıca kanuni düzenlemeye ihtiyaç olmadığını bildirmiş, bir örneği İçişleri Bakanlığı ve valiliklere de gönderilen yazı içeriğinde Anayasa değişikliği yapan kanun teklifindeki genel gerekçede belirtilen “Yükseköğretim kurumlarında kılık kıyafetlerinden dolayı bazı öğrencilerin eğitim ve öğretim hakkının engellenmesi kronik bir sorun haline gelmiştir.” ifadesi kullanılmıştır. (Ek.174)

Çoğu Üniversite rektörleri bu kanunsuz emre uymayacaklarını belirtip YÖK Başkanı hakkında görevi kötüye kullanmak ve benzeri suçlardan suç duyurularında bulunmuşlar, ancak konu resmi olarak kendisine intikal etmeden bir açıklama yapan Milli Eğitim Bakanı **Hüseyin ÇELİK**, “Soruşturma açmaya yetkim var. Ama ben YÖK Başkanı'nın söylediklerinin suç teşkil ettiğini düşünmüyorum. Soruşturmaya izin vermeyeceğim.” diyerek hiçbir araştırmaya gerek duymadan YÖK Başkanının bu kanun dışı eylemini onaylamıştır. (Ek.174)

Üniversitelerde başlı başına türban serbestisi getirmeyen Anayasa değişikliği henüz yürürlüğe girmeden ve Yüksek Öğretim Yasasının ek 17'nci maddesi değiştirilmeden birçok üniversitede türban ile derslere girme uygulaması başlatılmış, başta Başbakan Recep Tayyip Erdoğan olmak üzere birçok davalı parti yetkilisi eylem ve demeçleriyle söz konusu yasadışı uygulamayı cesaretlendiren ve üniversitelerde bir kaos ortamının yayılmasına sebebiyet veren bir tavır sergilemişlerdir.

Başbakan Erdoğan, Vakıf Üniversitelerinin rektörleri ile yaptığı bir görüşmede, Yüksek Öğretim Yasasının Ek 17. maddesinde değişiklik yapılmadan Üniversitelerde türbanın serbestçe takılabileceğine ilişkin bir genelge yayınlayan YÖK Başkanının bu hukuk dışı tasarrufuna bir bildiri ile karşı çıkan Ünivesitelerarası Kurul'u (ÜAK) kastederek; “... *Sizin üniversitelerinizin rektörleri de ÜAK Üyesi. Ancak bildiriye imza atanlar oldu. Bu konuda daha ilkeli tavır bekliyoruz. Bu bildiriye niye karşı çıkmıyorsunuz? Tavır göstermenizi beklerdik...*” diyerek YÖK Başkanının hukuka aykırı davranışına destek verilmesini istemiştir. (Ek.164)

YÖK Başkanlığının yukarıda hukuka aykırı olduğunu belirttiğimiz işlemi aleyhine açılan davada, Danıştay 8. Dairesi, Yükseköğretim Genel Kurulu'nun tesis edeceği işlemle

düzenleme getirilecek bir alanda Yükseköğretim Kurulu Başkanı'nın tek başına işlem tesis etmek suretiyle düzenleme yapma yetkisi bulunmadığından, yetki unsuru yönünden açıkça yasaya aykırı olan dava konusu işlemin yürütülmesinin durdurulmasına karar vermiştir²³.

Başbakan Erdoğan Anayasanın 10. ve 42. maddelerinin değiştirildiği süreçte söylem ve demeçlerinde toplumu geren ve kutuplaşmaya yol açan sert bir üslup takınmış; *“... Biz o beyaz çarşafarla beraber yola çıktık. Biz bu konuda bedel ödemeye hazırız. (...) Bizlere karşı gösterilen bir farklı yaklaşım varsa cevapsız kalmayız. Zira bize de inanan, güvenen bir kitle var. O kitle, sessiz yığınlar olarak yıllar yılı bekledi. O dille tercüman olacak siyasetçiler olarak bizi buraya gönderdi. (...) “Öfkeli olduğumu söylüyorlar, öfke de bir hitabet sanatı.(...) Sabırla izliyorum. Bulduğum makam nedeniyle. Ama şu anda böyle bir şeyin karşısında eğer gerilim taraftarı olsam o meydanlara 10 katını biz toplarız. (...) 5 yıl başörtüsü konusunda ses çıkarmadık. Hep sabır sabır dedik. (...) Din İşleri Yüksek Kurulu 1980’de Kuran-ı Kerim’den bir ayeti alıyor şöyle diyor: Cenab-ı Hak bu ayeti ile celile ile cahiliye devrinin bu adetini kesinlikle yasaklamış. Müslüman kadınların başörtülerini, saçlarını, başlarını, kulaklarını, boyun ve gerdanlarını örtecek şekilde yakalarının üzerine salmalarını emretmiştir...”* şeklindeki sözleri ile dinsel inanç yada dinsel kurullarla doğrudan ilişki ve bağlantı kurularak yapılacak düzenlemelerin hem devrim yasalarını hem de laiklik ilkesini ilgilendireceğini (Any. Mah. 9.4.1991 gün ve 1990/36-1991/8 sayılı kararı) dikkate almadan sorunlara yaklaşımda dini ve dince kutsal sayılan kuralları referans gösterme ve istismar etme eylemlerini sürdürmüştür.

AKP Genel Başkan Yardımcısı **Mir Dengir Mehmet Fırat**, bu süreçte yaptığı konuşma ve mülakatlarda; Anayasanın 10. ve 42. maddelerinin değiştirilerek Yükseköğretimde türbanın önünü açan düzenlemenin yürürlüğe girmesi halinde buna uymayan rektör dâhil tüm yöneticilerin cezalandırılması için TCK’ya bir madde eklenmesi gerektiğini ifade etmiş, sonrasında da; *“... Yasağı devam ettiren rektörler suç işliyor(...)savcılar harekete geçmeli,(...) Anayasa, kanunlar ve evrensel hukuk kaideleri ihlal edilerek genç kızlar giyim kuşamlarından dolayı üniversitelerde eğitim ve öğretim hakkından mahrum bırakılıyor”(...)Benim tavsiyem bu nevi korkular ile hayatını zehredenlerin, başkalarının hayatını zehretmelerinin ötesinde bir doktora başvurarak, bu fobilerinden kurtulmalarıdır. Yani başını örterek ne rejimin tehlikeye gireceğini, kendisinin yaşam tarzının tehlikeye girmeyeceğini, ben inanıyorum ki bir psiyaktır kendilerine çok daha makul bir şekilde anlatır,(...) şu andaki yasalar çerçevesinde üniversitelere ‘çırılçıplak’ bile girilebilir,(...)Rektörlerin türbanlı öğrencilere üniversiteye almamakla anayasayı ihlal etmişlerdir.(...) ihbarlara rağmen savcılar görevlerini yapmıyorlar.(...)”*

²³ 10.03.2008 gün ve 2008/1501 Esas sayılı kararı.

anayasa ihlali ağır bir suçtur, Türk Ceza Kanununa göre bundan dolayı insan idam edilmiştir, bir başbakan idam edilmiştir, iki bakan idam edilmiştir... “ diyerek Anayasa’da yapılan değişikliklerin Üniversitelerde türban ile öğrenim görülmesini sağlamadığı ve YÖK Yasasının Ek 17. maddesinde yapılması düşünülen değişiklik gerekçesinde belirtilen yasal düzenleme gerçeğini de göz ardı ederek Üniversite rektörleri ile hukukun uygulayıcıları olan Cumhuriyet savcılarında kuvvetler aykırılığı ilkesine de aykırı biçimde kendi düşünceleri doğrultusunda hareket etmeleri konusunda telkin ve tavsiyeler de bulunmuştur. (Ek.174)

Davalı partinin kurucu üyesi **Cüneyt ZAPSU**, 5 Mart 2008 günü Almanya dönüşü uçakta gazetecilerin türbanla ilgili gelişmeleri sormaları üzerine; *“...Türban takanların sadece yüzde 50’si inancı yüzünden takıyor deseniz bile, bu yüzde 50’ye ‘türbanını çıkar demek, sokadaki kadına donunu çıkar’ demekten farksızdır” (...)* Türkiye’de her zaman din istismarı yapan partiler olmuştur. *‘hatta bizimkiler bile yapmıştır’...*” diyerek partisinin din istismarı konusundaki yaklaşımının seviyesini ortaya koymuştur. (Ek.174)

2008 yılı Şubat ayı içerisinde de çok sayıda sağlık kuruluşu ve ortaöğretim kurumlarında doktor, hemşire, sağlık personelinin türbanla görev yaptıkları, öğrencilerin derslere türbanla girdikleri yönündeki basında çıkan haberler üzerine TBMM’de bu konuyla ilgili olarak verilen bir soru önergesine yanıt veren Sağlık Bakanı **Recep AKDAĞ**, basına yansıyan fotoğrafları kendisinin de gördüğünü, yerel yönetimlerin, vali ve kaymakamların görevlerinin bilincinde olduklarını, Anayasa değişikliği sonrasında farklı bir hava estirmeye çalışıldığını söyleyerek *“Türkiye’de son zamanlarda Anayasa değişikliği ile nerede, nasıl çekildiği belli olmayan, mekanı bile anlaşılmayan birtakım haberler yer alıyor. Devlet gazete haberleri ile yönetilmez....”* diyerek özellikle sağlık kuruluşlarında yoğun olarak yaşanan laikliğe aykırı bu durumu görmezden gelmiş, akabinde Bakanlık Müsteşarı imzasıyla bir genelge yayınlayarak, sağlık kurum ve kuruluşlarında fotoğraf ve kamera çekimini yasaklamış, laikliğe aykırı olası davranışları gizleme telaşına düşmüştür.(Ek.175)

Sağlık Bakanı **Recep AKDAĞ**, Anayasa ve Yüksek Öğretim Kanununun ek 17. maddesinde yapılacak değişiklikten sonra, tıp fakültelerinin 6. sınıfında okuyan ‘intern’ denilen stajyer doktorların da başörtüsü takabileceklerini söyleyerek üniversitelerde türban serbestisinin kamudaki olası genişlemesinin işaretini vermiştir.(Ek.175)

Kamu kurumlarında türbanlı çok sayıda personelin görev yapması ve bazı liselerde de türbanlı öğrencilerin derslere girdiğinin tespiti üzerine basına demeç veren AKP Grup Başkan Vekili **Bekir BOZDAĞ**, *“...Görüntülerin çoğunun yalan çıktığı, başka haberlerden de anlaşılıyor. Bu konuda süreci tıkamak isteyenlerin, iyi niyetten uzak gayretlerinin ürünü diye düşünüyorum.”* demiş, gazetecilerin basında yer alan fotoğrafları görüp görmediğini

sormaları üzerine, “ *Gördüm. Daha önce de gördüm. Hepsi yalan çıktı...*” diye yanıtlamış, böylece kamuda gittikçe yaygınlaşan bu yasadışı tutumu, türbanın kamusal alanda yayılmasını onaylamış ve cesaretlendirmiştir (Ek.175)

Bir özgürlük algısıyla topluma sunulan türbana karşılık ülkemizde kadınların yoksulluk ve aşırı dinsel taassup nedeniyle ataerkil erkek egemenliğine tabi oldukları, bu ve benzeri nedenlerle yüksek öğretim hakkından yararlanamadığı toplumsal bir gerçektir. Davalı parti bütün bu sorunlara aklın ve bilimin, Cumhuriyetin laik eğitim politikalarının yol göstericiliğinde çözümler üretmek yerine, tarihteki tüm köktendinci hareketler gibi toplumu çağın gerisine götürmek ve dönüştürmek noktasında yargı kararlarında siyasal simge olarak kullanıldığı belirtilen türbanı-başörtüsünü araç olarak kullanmaktadır. Oysa insanlığın aydınlanma süreci dinin toplumsal yaşamın tüm alanlarındaki egemenliğine karşı verilen ve insanın vicdanına yükseltilmesiyle sonuçlanan bir süreçtir. Aklın egemen kılındığı bu süreçte kadının da dini taassubun koyu karanlığından kurtarılıp özgürleştirilmesi, insan denilen varlığın diğer eşit bireyi haline gelmesi sağlanmıştır. Bugün davalı partinin toplumu dönüştürmek yolunda bir siyasal simge olarak kullandığı türban, aslında kadının tarihi özgürleşme mücadelesini ve Cumhuriyetin laik kazanımlarını yok sayacak bir araçtır.

Türbanın yüksek öğretim kurumlarında serbest bırakılması, giderek tüm kamusal alanda kullanılmasına, giymeyenlerin de buna zorlanmasına ve giderek hayatın bütün alanlarında dinsel ayrımcılığa yol açılmasına neden olacak tehlikeli bir süreçtir. Önce kadını, giderek tüm toplumu birey, yurttaş ve ulus kimliğinden soyutlayarak ümmet ve kul kimliğine götürecek bu anlayışın bir hak ve özgürlük algısıyla topluma sunulabilmesi de, kutsal din duygularının devlet işlerine ve politikaya karıştırılmış olduğunun göstergesidir.

Davalı parti yöneticileri ve üyeleri, yargı organlarının belirlediği hukuksal tespitler karşısında türbanı serbest bırakmanın mümkün olmadığını kavradıklarından, takiyye yöntemiyle halkın dinsel inançlarını kullanarak, türbanın bir insan hakkı olduğunu, eğitim kurumlarında ve kamuda serbest olması gerektiğini ileri sürüp, bu konuda tabanlarının beklentilerini canlı tutmuşlar, mutabakat söylemleriyle tabanlarını besleyip gelen baskıyı frenlerken bir yandan da türban, imam hatip liseleri, kuran kursları gibi konularda sürekli laik sistemi eleştirerek halkın bir bölümünü Devlet’e karşı durdurmuşlar, toplumu tehlikeli bir çatışmaya sürüklemesi olası, laik-anti laik kamplaşmalara sürüklemiştir.

Anayasa'nın ikinci maddesinde laik bir hukuk sisteminin, Cumhuriyetin nitelikleri arasında sayılması ve bu madde hükümlerinin değiştirilemeyeceğinin ve de değiştirilmesinin teklif edilemeyeceğinin de dördüncü maddede vurgulanması karşısında; hukuk sistemimiz Türkiye Cumhuriyeti var olduğu sürece laik niteliğiyle varlığını

sürdüreceğinden Anayasa ve yasalarda değişiklik yapılarak türbana serbestlik tanınması olanaklı değildir. Hukuk düzeni, kuşkusuz sadece pozitif düzenlemelerden oluşmamaktadır. Pozitif düzenlemelerdeki kavramların içeriğini somut olaylardan hareketle yargı kararları biçimlendirmekte, bu biçimlendirmede de türban olarak adlandırılan örtünme biçiminin, laik hukuk düzeni içerisinde koruma göremeyeceği açık ve tartışmasız biçimde ortaya konulmakta, türbanın laik bir sistemde özgürlük sorunu olmayıp, özgürlük alanı dışında kaldığı belirtilmektedir. Yargı kararlarına karşın türbanı özgürlük sorunu olarak göstermeyi ve sunmayı; türbanın özgürleşeceği, ilk adımı ılımlı İslam olan şer'i hukuk sistemine yönelik atılan adımlar zinciri içerisinde görmek gerekmektedir.

Tarihsel süreç irdelendiğinde, laikliğe aykırı eylemlerin odağı olduğu gerekçesi ile Anayasa Mahkemesi'nce kapatılan Milli Nizam Partisi, Refah Partisi ve Fazilet Partisi'nin aksine; Adalet ve Kalkınma Partisi yöneticileri, bu partilerde yaşanan tecrübelerden hareketle, amaçlarına eylem ve söylemler itibarıyla tek adımda değil birkaç adımda ulaşmak ve bunu kademeli olarak gerçekleştirerek, olası tepki ve refleksleri bertaraf etmek amacındadırlar. Partinin iktidara geldiği 3 Kasım 2002 seçimlerinden bugüne uzanan süreçte izledikleri türban politikaları da bu düşünceleri doğrulamaktadır. Ancak yürüttükleri bu tahiyye politikasına rağmen tabandan gelen baskılar karşısında gerçek niyetlerini her zaman saklayamamışlardır. "...Gönlümün derinliklerinde yatan hıçkırıklar var, (...) Ama sabırlı olmaya mecburuz,(...) Değişmedik.(...)Hedefimize acele etmeden adım adım ulaşacağız. (...) Sabredin. (...)Bazen susarak, bazen baldıran zehiri içerek bu sorunu çözmeyi hedeflemeliyiz.(...)Toplumsal mutabakatla sorunu çözeceğiz.,," (Ek. 18, 25, 27, 36, 44, 117, 123, 129...) gibi söylemler, kaynağı siyasal İslam olan bu yapının temel hedeflerinin değişmediğini göstermektedir.

Davalı siyasi partinin tüm eylem ve söylemleri; ilk aşamada İslami kural ve değerlerin ön planda tutulduğu ve referans olarak alındığı bir İslam toplumunu oluşturmak, ortaya çıkacak bu ılımlı model arkasından, hukuksal düzenlemeleri de gerçekleştirerek şeriata adım atmak kast ve amacını içermektedir.

Çoğunluk iktidarına sahip olan bir siyasi parti için, önce hukuksal düzenlemeleri yapması ve arkasından toplumun bu İslami düzenlemelere göre biçimlendirmesinin tabloya daha uygun olacağı söylenebilirse de, laikliği bütünüyle yok edecek hukuki düzenlemeler yapılması halinde devletin hukuksal yollarla, kendisini koruyacağı düşüncesi yöntem değişikliğini zorunlu kılmaktadır. Türbanı serbest bırakmanın hukuksal yönden koruma göremeyeceğini kavramalarına rağmen, bu tutumları uzun vadede sonuç almaya yönelik olup; iktidarın olanaklarından da yararlanarak, topluma yavaş yavaş benimsetme ve düşünce platformlarında da giderek yandaş kazanma ve böylece sonuca ulaşma

yöntemini kullanmaktadırlar. Bu nedenle bireysel, giderek kitlesel ve toplumsal istek olarak konuya ivme kazandırıp, esas olan şeriat amacına ulaşılmaya çalışılmaktadır. Nitekim Başbakan Recep Tayyip Erdoğan 14.01.2008 tarihinde bir resmi ziyaret için bulunduğu İspanya’da yaptığı basın toplantısında sorulan bir soru üzerine; **“...Türkiye’de türbana siyasi simge olarak karşı çıkılıyor, velev ki siyasi simge olarak takıyor. Bunu suç kabul edebilmisiniz? Simgelere, sembollere yasak getirebilirmisiniz?... Bunu en yakın zamanda çözeceğiz...,”** (Ek.47) diyerek ve yine türbanı bir kuvvet gibi kullanarak toplumu ve devleti İslami bir yapıya dönüştürmedeki kararlılığını göstermiş, hemen akabinde, yurda dönüşte Ankara Esenboğa Havaalanında gazetecilere verdiği demeçte; **“..türban sorununun çözümü konusunda “yeni anayasayı beklemeye gerek yok, onun çözümü çok kolay. Oturup beraber mutabık kaldığımız bir cümleyle çözülür”... Toplumda türban konusunda mütakabat sıkıntısı yok, ancak kurumlar arasında sıkıntı yaşanmaktadır...”** (Ek.48) diyerek sürece yeni bir ivme kazandırmış, mutabakat arayışı Milliyetçi Hareket Partisinden yanıt bularak türbanın yüksek öğretim kurumlarında serbestçe takılabilmesine olanak sağlayacak Anayasa ve yasa değişikliklerinin ilk adımı atılmıştır.

Türban-başörtüsü ile yüksek öğretim kurumlarında öğrenim görülmesinin laiklik ilkesine aykırı olmasına, ulusal ve uluslararası yargı kararlarının da bu doğrultuda bulunmasına karşın; yüksek öğretim kurumlarında türban-başörtüsü ile öğrenim görülmesini sağlamak için Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ile AKP’li ve MHP’li milletvekillerinin imzaladığı Anayasa’nın 10. ve 42. maddelerinde değişiklik yapılmasını ve 7 milletvekilinin imzaladığı 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun ek 17 nci maddesinde değişiklik yapılmasını içeren teklifler 29-30.1.2008 tarihlerinde TBMM Başkan’ı tarafından Anayasa ve Milli Eğitim Kültür Gençlik ve Spor Komisyon’larına gönderilmiştir.

Anayasa değişikliğine ilişkin teklifin gerekçesi²⁴ ile Anayasa Komisyonunun raporu²⁵ kapsamında ve 2547 sayılı Yasanın Ek 17. maddesinin değiştirilmesine ilişkin teklif metni ile gerekçesinden²⁶; yükseköğretim kurumlarında türban-başörtüsü ile öğretim yapılmasının amaçlandığı açıkça anlaşılmaktadır.

Cumhuriyetin değiştirilmesi ve değiştirilmesi teklif dahi edilemeyen nitelikleri arasında bulunan laiklik ilkesi gereğince üniversitelerde türban ile öğrenim görülmesinin mümkün bulunmamasına binaen; Yüksek Öğretim Kanununda üniversitelerde türbanla

²⁴ Anayasa'da değişiklik teklifinin Genel Gerekçesi; "Anayasanın 10 uncu ve 42 nci maddelerinde yapılması öngörülen değişiklikler, yükseköğretim hizmetlerinden kişilerin kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak, herhangi bir nedenle ayrımcılığa tabi tutulmadan yararlanmasının önündeki engelleri kaldırmayı amaçlamaktadır. Devletin temel amaç ve görevlerinden biri de kişinin temel hak ve hürriyetlerini, hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmak, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaktır.

Yükseköğretim kurumlarında kılık ve kıyafetlerinden dolayı bazı öğrencilerin eğitim ve öğrenim hakkının engellenmesi kronik bir sorun haline gelmiştir. Kurucusu ve üyesi bulunduğumuz Avrupa Konseyine üye ülkelerin hiç birinde üniversite düzeyinde böyle bir sorun mevcut bulunmamaktadır. Buna rağmen, ülkemizde uzun bir süredir üniversitelerde bazı kız öğrencilerin başlarını örtmede kullandıkları kıyafetler nedeniyle eğitim ve öğrenim hakkını kullanamadıkları bilinmektedir. Atatürk'ün hedef gösterdiği çağdaş uygarlık düzeyinde "fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür" nesillerin yetiştirilmesi, kişilerin yükseköğrenim hakkından kanun önünde eşitlik ilkesi gereği hiçbir nedenle ayrımcılığa tabi tutulmadan yararlanmasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenlerle, Anayasanın 10 uncu ve 42 nci maddesinde işbu değişikliklerin yapılması gereği doğmuştur."

Madde Gerekçeleri ise; "Madde 1- Kanun önünde eşitlik, demokratik hukuk devletinin vazgeçilmez ilkelerinden biridir. Bu ilkeyi uygularken Devletin negatif ve pozitif yükümlülükleri vardır. Devlet organları ve idarî makamlar, hiçbir sebeple bireyler arasında ayrımcılık yapamayacağı gibi, bu yöndeki ayrımcılık girişimlerini de önlemekle yükümlüdürler.

Nitekim Anayasanın 5 inci maddesine göre "kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak" Devletin temel amaç ve görevleri arasındadır. Devlet bu temel görevini yerine getirirken, herkesin kamu hizmetlerinden eşit bir şekilde yararlanmasını sağlamaya yönelik her türlü tedbiri almak zorundadır. Tüm idare makamları gibi üniversiteler de yükseköğretim hizmeti sunarlarken dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep, giyim, kuşam ve benzeri sebeplerle bu hizmetten yararlanan kişiler arasında ayrımcılık yapamazlar.

Madde 2- Eğitim ve öğrenim hakkı, kişilerin en temel ve vazgeçilmez haklarından biridir. Bu nedenle bu hakkın sınırlandırılması ancak kanunun açıkça belirttiği istisnai durumlarda söz konusu olabilir. Nitekim Anayasanın 13. maddesinde de temel hak ve hürriyetlerin "özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla" sınırlandırabileceği belirtilmektedir. Kanunun açıkça yasaklamadığı bir fiil, tutum veya davranıştan dolayı idare hiç kimseyi eğitim ve öğrenim hakkından mahrum bırakamaz. Buna rağmen ülkemizde bazı kişilerin kanunda açıkça yazılı olmayan sebeplerden dolayı yükseköğrenim hakkından mahrum bırakıldıkları da bir gerçektir. İşte bu nedenle yapılan değişikliğin amacı, münhasıran yükseköğretim hizmetlerinden yararlanan vatandaşlar arasında eşitliği sağlamak ve yükseköğretim kurumlarında öğrenim hakkından mahrum edilen kişilerin bu hak mahrumiyetini ortadan kaldırmaktır."

²⁵ 1.2.2008 günlü Anayasa Komisyonu Raporu:

"...Toplantımıza Hükümeti temsilen Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Sayın Cemil Çiçek ve Adalet Bakanlığı yetkilileri katılmıştır.

Teklifle; Anayasanın kanun önünde eşitliği düzenleyen 10 ile eğitim ve öğretim hakkı ve ödevini düzenleyen 42 nci maddelerinde değişiklik öngörülmektedir. 10 uncu maddede getirilen düzenleme ile; devlet organları ve idare makamlarının bütün işlemlerinin yanı sıra her türlü kamu hizmetlerinden yararlanılmasında kanun önünde eşitlik ilkesine uygun hareket etme zorunluluğu dördüncü fıkraya eklenmektedir.

42 nci maddeye eklenen fıkra ile; Kanunda açıkça yazılı olmayan herhangi bir sebeple kimsenin yükseköğrenim hakkını kullanmaktan mahrum edilemeyeceği, bu hakkın kullanımının sınırlarının kanunla belirleneceği öngörülmektedir.

Komisyon Başkanı Prof. Dr. Burhan KUZU sunuş konuşmasında şu görüşleri ifade etmiştir;

Gündemimizde yer alan Anayasa Değişikliği Teklifinin üniversitede okuyan öğrencilerin bir kısmının uzun süredir engellenen eğitim hakkından mahrumiyeti gidermeye yönelik ve bu amaçla verildiği anlaşılmaktadır. Her ne kadar Anayasa metninden net olarak anlaşılmasa da yapılmak istenen değişikliğin

öğrenim görülmesini sağlayacak bir değişikliğin Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edileceğini öngören davalı Parti önce Anayasa'nın 10. ve 42. maddelerinde değişiklik yapmak ve daha sonra bu değişikliğe dayanmak suretiyle Yüksek Öğretim Yasasında yapacağı değişiklikle üniversitelerde türbanla öğrenim görülmesinin yolunu açmak istemektedir. Yükseköğretim Yasasında değişiklik içeren teklifin Anayasaya aykırı olduğu tartışmasızdır. Anayasa değişikliği içeren teklif ise amaç yönünden Anayasaya aykırılık taşımaktadır.

başlarını örtmeleri sebebiyle okuyamayan öğrencilere de bir imkân vermek istediği görülmektedir. Nitekim değişikliğin genel ve madde gerekçelerinde bu durum açıkça ortaya konmaktadır. Gerçekten, üniversitelerimizde 1980'li yıllardan başlayan bu sorun Anayasa Mahkememizin 1989 ve 1991 tarihli kararlarıyla farklı bir boyut kazanmıştır. Getirilmek istenen değişiklik üzerinden onsekiz yıl gibi uzun bir süre geçmiş olan bu kararlar çerçevesinde konu mahkemeye intikal ederse hem yeni bir yorum imkânı verecek hem de Yükseköğretim Kurulu ve üniversitelerimize bu sorunu çözmeye yeni bir uygulama başlatabilmek fırsatı verecektir. Değişikliğin hedefinin basında yer aldığı aksine kamu kesiminde çalışan görevlileri kapsamadığı, keza lise ve ilköğretim okulunda okuyan öğrencilerin bu değişikliğin tamamen dışında kaldığı da getirilen metnin açık düzenlenmesinden anlaşılmaktadır.

Teklif sahipleri adına Sayın Sadullah Ergin, yükseköğretim hizmetlerinden yararlanmada kanun önünde eşitliğin gereği olarak; engellerin kaldırılmasının amaçlandığını belirtmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının egemenliği düzenleyen 6, yasama yetkisini düzenleyen 7, eşitlik ve Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğünü düzenleyen 10 ve 11 inci maddeleri, temel hak ve hürriyetlerin niteliği ile ilgili 12, sınırlamasını düzenleyen 13, kötüye kullanmamayı öngören 14, eğitim-öğretim hakkını düzenleyen 42, yönetmelikle ilgili 124, yargı yolunu hükme bağlayan 125, Anayasa Mahkemesinin kararlarını düzenleyen 153 üncü maddelerinden hareketle konu incelenmelidir. Bu çerçevede eğitim-öğretim hakkı amir hükümlere rağmen yargı kararlarıyla fiilen engellenmektedir. Bu sorunu gidermeyi amaçlamaktayız. İfade edilen maddeler ışığında Anayasa ile uygulama arasındaki çelişkiyi gidermek, maddeler arası insicamı sağlamak amacıyla bu Teklif getirilmiştir.

Teklif sahipleri adına söz alan Sayın Faruk Bal; ülkemizin 40 yılı aşan bir süredir yaşadığı sorunu çözmek amacıyla taşıdıklarını ifade etmiştir. Bu sorunun çözülmemesinin temel nedeni laiklik ile din ve vicdan hürriyeti çerçevesinde değerlendirilmesinden kaynaklanmıştır. Anayasanın 10 uncu maddesine rağmen bu sorun giderilememiştir. Sorun öncelikle eşitlik ilkesi sonra yükseköğrenim hakkıyla ilgilidir. Teklif bu amaçla Anayasamızın 10 ve 42 nci maddesinde değişiklik öngörmektedir. Temel hakların tümünün sınırlandırılması, Anayasanın 14 üncü maddesinde düzenlenmiştir. Teklif Anayasa hükmü haline geldiğinde bu madde de öngörülen sınırlamaya tabi olacaktır. Özel sınırlarda eğitim-öğrenim hakkını düzenleyen 42 nci maddede yer almıştır. Bu maddeye eklenen fıkra ile getirilen düzenleme, hem eşitlik hakkını bu maddede somutlaştırmakta, hem de maddedeki sınırlara tabi kılınmaktadır.

Teklifin genel gerekçesi okunduktan sonra, Teklif üzerinde üyelerimiz şu görüşleri ifade etmişlerdir;

- Bu parlamentoda Anayasa; yürürlükteki Anayasanın amir hükümleri çerçevesinde yapılmalıdır. Teklif edilemeyecek hükümler söz konusudur. Buna uyulmalıdır. Sayın Ergin'in belirttiği hükümler incelendiğinde Anayasada öngörülen değişikliklerin laiklik ilkesine aykırı olmaması gerekir. Amaç türbanı çözmektir. Özellikle Anayasanın 90 nci maddesi ile milletlerarası anlaşmalar hakkında Anayasaya aykırılık iddiasında bulunulamaması hükmü ve AİHM kararları karşısında bu düzenleme uygun olmayacaktır. Teklifin gerekçesi ne olursa olsun; hukukun üstünlüğü ilkesinden hareketle AİHM ve Anayasa Mahkemesi kararları karşısında bu düzenleme yapılamaz. Toplumun kutuplaşmaya yönelteceği açık olan bu düzenleme yapılmamalıdır. Laiklik bu devletin temelidir, dinamiğidir, yok kabul edilemez, çiğnenemez, başörtüsü ile ilgili bir sorun yoktur ama, kamu kurumlarında olması sorun yaratacaktır. Uygulama derslerinde kamu hizmeti verilmektedir. Bu da kamu kurumlarında gerçekleşecektir. Stajyer öğretmen, doktor, doktora öğrencisi gibi kişiler sorun yaşayacaklardır.

Bu Teklif yasalarsa toplumda önlenemeyecek çatışmalar doğacaktır. Üniversitelerimiz ayaktadır. Ülkemizi bölecek bu değişiklikten vazgeçilmelidir.

Bazı üyelerimiz bir önerge vererek; Anayasanın 2 nci maddesinde yer alan laiklik ilkesi karşısında bu Teklifin görüşülmesinin mümkün olup olmadığı hakkında usul tartışması açılmasını istemişlerdir.

Konu eğitim-öğretim hakkı ise, aileleri dar gelirdi olduğu için okuyamayan gençlerin sorunu öncelikle çözümlenmelidir. Özgürlük, eşitlik ilkelerinin arkasına sığınılmamalıdır. Türkiye Cumhuriyetine türban dayatılmaktadır. Bazı üyelerimiz Türkiye'yi kamplaştıracak asıl sebebin bu alandaki yasağın devam etmesi olduğunu söylemişlerdir. Tüm gençlerimize eğitim-öğrenim hakkı eşit olarak tanınmalıdır. Türban sorununu görmezden gelemez. Laiklik ilkesine atıfta bulunarak bu yasağın devamı konusunda tartışmalar devam etmektedir, edeceği de anlaşılmaktadır. Bunun önüne geçilmelidir. Anayasada bir değişiklik yapılacaksa,

Anayasanın 10. ve 42. maddelerinde değişiklik öngören teklif TBMM'de 09.02.2008 tarihinde kabul edilmiş, Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmasını müteakip 5735 sayılı Yasa olarak 23 Şubat 2008 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yasanın iptali için Ana Muhalefet Partisi 27.02.2008 tarihinde Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.

2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun ek 17 nci maddesinde değişiklik yapan teklif ise TBMM Milli Eğitim Kültür Gençlik ve Spor Komisyon'unda beklemektedir.

Yükseköğrenim Yasasında da bir değişiklik zorunlu olacaktır. Başlı açık olanlara karşı herhangi bir baskı uygulanmasının da önüne geçilmelidir.

Verilen önerge ile ilgili olarak, mahkeme kararlarıyla siyasi simge olan türbanın hiçbir kamusal alana giremeyeceğinin hükme bağlandığı belirtilmiştir. Üniversitelerde dini simgelerin kullanılmasının yasaklanmasının temelinde laiklik ilkesi vardır. Şeriata dayalı bir devlet sistemi getirilmesinin önlenmesi amaçlanmaktadır. Bu değişiklik değiştirilmesi teklif dahi edilemeyecek laiklik ilkesiyle bağlantılıdır. Anayasa Mahkemesi bu ilkelere uymayı şekil şartı olarak öngörmektedir. Bu nedenle görüşülmemelidir.

Bu görüşlere cevaben, Anayasa Mahkemesinin yasal düzenlemeler yapılırken dini unvanlara dayanılmamasını öngördüğü belirtilmiştir. Laik bir devlette dini gerekçelerle yasal düzenlemeler yapılamaz. AİHM kararları ışığında ilgili devletin takdir hakkı olduğu, iç hukukunda değişiklik yapabileceği söylenmektedir. Yasal düzenlemeler doğrultusunda mahkeme içtihatları da değişebilir. Bu doğal bir durumdur.

1982 Anayasası şekil açısından sınırları belirlemiştir. Bu noktada 1961 Anayasasından ayrılmaktadır. Anayasanın 2 nci maddesiyle ilgili farklı düzenlemeler pek çok Anayasa taslağında yer almıştır. Hukuk devletinin gereği tüm vatandaşlara eşit davranmaktır. Temel hak ve hürriyetlerin gereği yapılmaktadır. Laiklik ilkesi ile çatışmamaktadır.

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Sayın Cemil ÇİÇEK Teklifin 10 ve 42 nci maddeleriyle ilgili olduğunu, değişmez tekliflerle ilgili olsa doğrudan reddedileceğini ifade etmiştir. Anayasa Mahkemesi mevcut mevzuata göre karar verecektir. Bahsedilen kararlar 1961 Anayasası ile ilgilidir. Oysa 1982 Anayasasıyla ilgili kararlarında şekil yönünden yetkisinin sınırlarını belirtmektedir. Bu da teklif ve oylama çoğunluğuna ve ivedilikle görüşülemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı hususlarıyla sınırlıdır. Yapılan görüşmelerden sonra önerge oya sunulmuş ve reddedilmiştir.

Devletin temelini bozma hedefi güdenler eşitlik, eğitim-öğrenim hakkının arkasına saklanmaktadır. Türban bunun aracı olarak kullanılmaktadır. Türban serbestisi mahalle baskısını artıracak, toplumu bölünme tehlikesiyle karşı karşıya bırakacaktır. Bunun arkası gelecektir.

Türkiye'de türban sorununu çıkaranlar siyasidirler. Mağduriyetlerin giderilmesi öncelikli amaç olmalıdır.

Siyasal İslamcılık hareketi bu Teklifin yasallaşmasıyla hız kazanacaktır. Laik düzen tehdit edilmektedir. Değişiklikle bu sorun çözülmeyecek aksine büyüyerek devam edecektir.

Teklifin tümü üzerindeki görüşmelerden sonra maddelere geçilmesi oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Teklifin 1 inci maddesi üzerindeki görüşmelerde şu görüşler dile getirilmiştir;

Toplumsal barışın sağlanması adına eşitliğe ihtiyacımız vardır. Amaç, Anayasal sistemin temel ilkesi olan eşitlik ilkesinin kanunlarda ve gerçek hayatta, uygulamada anlamını bulmasıdır. Madde ile kanun önünde öngörülen eşitlik, kamu hizmetleri açısından vurgulanmaktadır. Laiklik ilkesi ile bağlantısı yoktur.

İslamiyet'in en güzel yaşandığı yer ülkemizdir. Bunun da nedeni laiklik ilkesidir. İnsanların bireysel tercihlerine herkesin saygısı vardır. Ancak karşı olunan kutsal değerlerin siyasi amaçlar doğrultusunda kullanılmasıdır.

AİHM kararlarında başörtüsünün "bunu takmayanlarda uyandıracığı baskı göz önünde bulundurulmalıdır" diyor. Düzenleme amaçla orantılı olmalı, kamu düzeni korunmalıdır. Anayasamızın başlangıç bölümünün dördüncü fıkrası 1, 2, 3 üncü maddeleri, 6 nci maddenin son fıkrası, 11, 12, 13,14 üncü maddeleri, 24 üncü maddenin son fıkrası konumuzla çok alakalıdır. Özellikle 24 üncü maddenin son fıkrası din istismarını engellemeyi amaçlamaktadır. Uluslararası sözleşmeler ve AİHM kararları göz ardı edilmemelidir. Kamu hizmetlerine türbanla girmenin alt yapısı hazırlanmaktadır.

Siyaset kurumu sorunları çözmek zorundadır. Bu sorunu çözmemizde hak, hukuk, rejim, adalet açısından yarar vardır. Bu düzenleme uygun görülüyorsa sorunu çözmeye hangi yol seçileceği açıkça ortaya konulmalıdır. İnsan haklarına saygılı olmanın da Cumhuriyetimizin niteliklerinden olduğu unutulmamalıdır.

Teklifin 1 inci maddesi Komisyonumuzca oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Teklifin 2 nci maddesi üzerinde üyelerimiz şu görüşleri ifade etmişlerdir;

Laik Cumhuriyet ilkesinin türban vasıta kılınarak değiştirilme çabasının ivme kazandığı bu dönemde, Başsavcılığımız, Anayasa ve Yasalarda yer alan görev ve yetkiler çerçevesinde 17 Ocak 2008 günü bir basın bildirisini yayınlamıştır. Bildiride; “...türban serbestliğinin laik üniter yapıya aykırı bir faaliyet alanı yaratacağı, böyle bir serbestliğin dini ve bölücü örgütler tarafından rahatlıkla kullanılacağı, eğitim kurumlarını gruplara ve kamplara ayıracağı vurgulanmış, siyasi partilerin kutsal sayılan şeyleri istismar etmemesi gerektiğine...” dikkat çekilmiş, “...siyasi partilerin demokrasinin bir veya birçok kuralına uymayan veya cumhuriyetin temel ilkelerinden olan laik ve üniter yapıyı, demokrasiyi yok etmeyi amaçlayan ve de demokrasinin tanıdığı hak ve özgürlükleri yasa dışı yorumlarla tarif ederek oluşturulan siyasi projeleri öne süremeyecekleri, bu nitelikteki beyan ve eylemlerin gerek iç hukuk gerekse de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi korumasından yararlanamayacağı gözetilmelidir...” denilerek, yapılacak Anayasa ve yasa değişikliklerinin Anayasanın laiklik ilkesini zedeleyeceği vurgulanmıştır.

Yükseköğrenim hakkının kanun dışı uygulama ile engellenmesinin önüne geçilmesi maddenin özünü oluşturmaktadır. Mesele değerler ekseninde tartışıldığında herkes bu değerlere sahip çıkacaktır. Bu ortak payda içinde sorunlara çözüm bulmamız gerekmektedir.

Bazı üyelerimiz getirilen düzenlemenin Anayasanın 2 ve 42 nci maddesinin üç ve dördüncü fıkralarına aykırılık teşkil ettiğini söylemiştir. Sorunun çözümü için öncelikle alt yapı oluşturulmalı, güven ortamı sağlanmalıdır.

Teklifin 2 nci maddesi Komisyonumuzca oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Teklifin yürürlük ve halkoylamasını düzenleyen 3 üncü maddesi Komisyonumuzca oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Teklifin tümü oya sunulmuş ve Komisyonumuzca oy çokluğu ile kabul edilmiştir...”

²⁶2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun ek 17 nci maddesinde değişiklik yapan teklifin gerekçesi :

“Genel Gerekçesi;

Yükseköğrenimde yaşanan ve eğitim öğrenim hakkından yararlanmada eşitsizliğe yol açan uygulamalara yasal bir çözüm bulmak amacıyla Anayasanın 10 uncu ve 42 nci maddelerindeki değişiklikler çerçevesinde 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun Ek 17 nci maddesine bir fıkra eklenmesi ihtiyacı hasıl olmuştur.

Madde Gerekçesi ise;

Bu hükmün amacı, herkesin yükseköğrenim hakkından serbestçe, eşit ve özgür bir ortamda yararlanmasını sağlamaktır. Üniversitelerde uzun bir süredir devam eden ve bazı öğrencilerin kılık ve kıyafetlerinden dolayı öğrenim hakkından yoksun bırakılmasına neden olan uygulama, toplumsal barışı, millet-devlet kaynaşmasını ve eğitimde fırsat eşitliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Üniversite düzeyinde eğitim gören kişilerin, kendi kılık ve kıyafetleri konusunda tercih yapabilmeleri, bireysellik, kimlik ve kişiliklerinin gelişmesi için kaçınılmaz bir gerekliliktir. Üniversiteler evrensel bilgi ve bilimin hür bir ortamda üretildikleri, özgür ve özerk mekanlardır. Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün işaret ettiği “fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür” nesiller, ancak kişilerin hiçbir gerekçeyle ayrıma tabi tutulmadığı ve eşit olarak yükseköğrenim hakkından yararlandırıldığı özgür üniversitelerde yetişebilir.

Yükseköğretim kurumlarında başın örtülmesi, eğitim ve öğretimin gerektirdiği güvenliğin sağlanması amacıyla yönelik olarak sınırlandırılmaktadır. Bu kapsamda, başı örtmek için kullanılan kıyafetlerin yüzü açıkta bırakması ve kişinin kimliğinin tespitine imkan verecek şekilde olması gerekmektedir.”

Değişiklik metni ise;

“4.11.1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun ek 17 nci maddesine birinci fıkrasından sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Hiç kimse başının örtülü olması sebebiyle yüksek öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz ve bu yönde uygulama ve düzenleme yapılamaz. Ancak başın örtülmesi, kişinin yüzü açık ve kimliğinin tanınmasına imkan verecek ve çene altından bağlanacak şekilde olması gerekir.” biçimindedir.”

18.01.2008 tarihinde Danıştay Başkanlığı'nca da türban yasağının kaldırılmasına ilişkin tartışmalarla ilgili olarak yapılan açıklamada; "... 'Yeni düzenlemeler yapılırken Anayasa'nın temel ve değişmez ilkelerine ve yargı kararlarına uygun davranılmamasının, Cumhuriyetin kazanımlarına aykırı olacağı' belirtilerek, 'söz konusu girişimlerin eğitim kurumları ile sınırlı kalmayacağı ve sonuçta toplumsal barışı da zedeleyeceği kaygı ile izlenmektedir...' denilmiş, (...)son günlerde yazılı ve görsel basında, Anayasada yapılacak yeni düzenlemeler tartışılırken, yüksek öğretim kurumlarında türban yasağının kaldırılmasına yönelik girişimler ve ortaya atılan görüşler karşısında, anayasal bir kurum ve yüksek yargı organı olmanın sorumluluğu ile" kamuoyuna bir açıklama yapılmasının zorunlu görüldüğü, Türkiye Cumhuriyeti'nin demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti olduğu' vurgulanarak, bu dört nitelik, Cumhuriyetin değiştirilemeyecek, değiştirilmesi teklif bile edilemeyecek anayasal temel hükümleridir..." denilmiştir.

Yargı Kurumlarının laik cumhuriyet ilkelerinin zedelenmesine yönelik girişimlere gösterdiği bu tepkiye Yargıtay da katılmış, Yargıtay Birinci Başkanvekili, 04.02.2008 günü düzenlenen bir törende yaptığı konuşmada, "...Laiklik ilkesinin doğrudan veya yeni düzenlemelerle zayıflatılmasının kesinlikle kabul edilemez olduğu.." gerçeğine vurgu yaparak yapılması düşünülen Anayasa değişikliğinin laiklik ilkesine aykırı olacağını belirtmiştir.

Mevcut Anayasa, Devrim Kanunları ve yargı kararları karşısında Cumhuriyetin laiklik ilkesinin değiştirilmesini ya da etkisiz bırakılmasını sağlayacak hiçbir düzenlemenin hukuki koruma görmeyeceğine ve yaptırımla karşılanacağına vurgu yapan bu açıklamalar karşısında; davalı partinin Genel Başkanı ve bazı parti yetkilileri demokrasiyi çoğulcu değil, çoğunlukçu algılarla anladıklarını ve uyguladıklarını gösteren sert açıklamalarla laiklik karşıtı eylem ve söylemlerini sürdüreceklerine dair kararlılıklarını sergilemişlerdir. Başbakan Erdoğan Partisinin Ümraniye Kadın Kollarının 19.01.2008 tarihli kongresinde yaptığı konuşmada, "...Bizim önümüze ikide bir Anayasayı çıkarmasınlar. En az onlar kadar anayasayı biz de biliriz(..) Kimse yasama, yürütme organının üstünde kendini göremez, bulamaz..." (Ek.49) diyerek, anayasal kurumların ve yargının uyarılarını, türban konusunda ulusal ve uluslararası yargı kararlarını önemsemediğini açık bir mesaj olarak kamuoyuna duyurmuştur.

Başbakan bu söylemiyle de yetinmeyerek partisinin grup toplantısında yaptığı bir konuşmada, "...Biz şuna inanıyoruz; biz yola çıkarken daha önce de demokrasiye inanmış insanların söylediğini söylüyoruz. Biz o beyaz çarşafarla yola çıktık. Biz bu konuda bedel ödemeye hazırız..." demiş, kefen veya idam gömleğiyle özdeşleşen "beyaz çarşaf" betimlemesiyle devleti ve toplumu dönüştürme kararlılığını ve bu uğurda neleri göze

aldığını vurgulamış, ölüm ve idam çağrışımlarıyla halkın bir kısmını laik devlet aleyhine kışkırtıcı tavrını sürdürmüştür. (Ek.161)

Başbakan Erdoğan ve diğer partililerin laiklik ilkesini savunanlara ve Yargının laiklik ilkesini koruyan kararlarına karşı takındıkları bu sert üslup yeni değildir. Başbakan Recep Tayip Erdoğan Anayasa Mahkemesinin Cumhurbaşkanı seçiminde toplantı yeter sayısının 367 olması gerektiği yönündeki kararını, “ *Bu bitmedi, çok konuşulacak. **Bu yargı için bir talihsizliktir, yüz karasıdır.**(...) Açık net ortada olduğu halde zorlamayla, dayatmayla bu karar verilmiştir*” (Ek.178) gibi sözlerle eleştirerek çoğulcu demokrasinin güçler ayrılığı ilkesine dayandığı gerçeğini adeta reddederek totaliter bir anlayışın savunuculuğunu yapmıştır. 22 nci dönem TBMM başkanı ve halen davalı parti milletvekili olan Bülent Arınç, kurumların ve toplumun türbana ilişkin tepkilerini alaycı bir dille eleştirerek, “...*İnsanlar sokakta teneke çalmaya başladı. Yüzde 47 oy almış bir parti, mütevazı olacağım diye, teneke çalıp gürültü yapanların karşısında neredeyse mahcup durumda...*” demiş, türbanlı öğrencileri kastederek, “...*Onlar bu kıyafetiyle giremezken, çok sevgili arkadaşları hangi kıyafetle okula giriyorlar, hepiniz biliyorsunuz...*” (Ek.71) diyerek, adeta türban takmayan öğrencileri ve kıyafetlerini aşağılayan bu sözleriyle sorunun önümüzdeki süreçte alacağı boyutu ve türbansız öğrencilere ileride uygulanması muhtemel baskıların ilk işaretlerini vermiştir.

Davalı parti 3 Kasım 2002 genel seçimlerinde oyların % 34.28’ni alarak iktidar olduğu süreçte; türban, imam hatip liseleri ile katsayı ve eğitimin dinselleştirilmesi konularında toplumda mutabakatın sağlanması, kurumlarla mutabakatın sağlanması, TBMM’de mutabakatın sağlanması gibi kavramlarla gündemi sürekli sıcak tutarak anılan kavramları siyasete alet etmiş ve laik cumhuriyet ilkesini zayıflatmıştır.

Davalı parti “mutabakat sürecinin!” tamamlandığına kanaat getirmiş olmalıdır ki, nihai amaçlarına ulaşabilmek için 22 Temmuz 2007 genel seçimlerin hemen akabinde hazırlattığı yeni bir anayasa taslağını toplumun gündemine taşımış, gelen tepkilerin yoğunlaşması ve yeni bir anayasa yürürlüğe sokmanın alacağı süreç düşünülerek, çalışmaların bitmesi beklenilmeden mevcut Anayasanın 10. ve 42 nci maddelerinde değişiklik yapmak suretiyle türbanın yüksek öğretim kurumlarına girmesinin yolunu açmaya çalışmış, bu suretle laik devlet ilkesinin eğitim kurumlarından başlayarak tasfiyesi sürecini hızlandırmıştır.

Davalı parti dini esaslara dayalı bir devlet sistemine giden yolda toplumu dönüştürmenin en önemli adımlarından birisinin milli eğitim politikalarının dinselleştirilmesi olduğunun bilinciyle eğitimin milli olmaktan çıkarılması, Cumhuriyet devrimlerinin kötülenmesi, küçümsenmesi, İslam’a karşı yapılmış gibi gösterilmesi, Cumhuriyete ve

laikliğe karşı olan bir nesil yetiştirilmesi, laikliğin dinsizlikle eş anlamlı olduğu şeklinde zihinlerde yanlış bir algı yaratılması konularında ısrarlı bir gayret içinde bulunmuştur.

Bu gayretin bir sonucu olarak;

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Yasasına göre Türk Milli Eğitiminin amacı; Türk Milletinin bütün bireylerinin, Atatürk ilke ve devrimlerinin, Anayasada ifade edilen Atatürk milliyetçiliğine bağlı, Türk Milletinin milli, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren (...), insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmektir. Oysa Adalet ve Kalkınma Partisi Hükümetleri bu temel ilkelerle çatışan icraatlarda bulunmuşlardır.

Bu bağlamda; öncelikle sadece din görevlisi yetiştirmek üzere açılmış bulunan imam hatip lisesi mezunlarına üniversiteye girişte uygulanan katsayıyı ortadan kaldırmak amacıyla Yüksek Öğretim Kanununda değişiklik yapılmış, ancak yasa Cumhurbaşkanı tarafından veto edilmiştir. Veto gerekçesinde; "...Yasanın imam hatip liselerini özendirdiği, bu okullarla genel liselerin eşit statüye getirilmesinin Anayasanın Atatürk ilke ve devrimlerini temel alan ruhuyla bağdaşmadığı (...) Anayasanın 42. maddesinde eğitim ve öğretimin Atatürk ilke ve devrimleri doğrultusunda yapılacağına öngörüldüğü, laiklik nedeniyle kutsal din duygularının devlet işleri ve politikaya karıştırılmayacağı, laikliğin Türkiye Cumhuriyetini oluşturan değerlerin temel taşı olduğu (...) laikliğin Türkiye Cumhuriyetinde ümmetten ulusa geçmenin itici gücü olduğu (...) bir yanda akla ve bilime diğer yanda dinsel öğretilere dayalı öğretimin toplumda ikiliye yol açacağı kaos ve kargaşa yaratacağı Tevhid-i Tedrisat Kanununun toplumu batıl inançlardan kurtaracak din adamları yetiştirmeyi amaçladığı, bu amacın imam hatip liselerinin yalnızca din adamı yetiştirilmesi için erkek öğrencilerin öğrenim görmeleri ve bunların orta öğretim sonrasında kendi alanlarında Yükseköğrenim görmelerinin amaçlandığı (...) başlangıçtaki amaçlardan sapıldığı, imam hatip liselerinin genel liselere alternatif öğretim kurumları konumuna getirildiği, ikili öğretim sistemi getirilerek laikliğe aykırı uygulamalar yapıldığı..." vurgulanmıştır. (Ek.82)

Yine Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan 14.12.2005 gün ve 26023 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "*Milli Eğitim Bakanlığı Açık Öğretim Lisesi Yönetmeliği*"nin amaçlarının açıklandığı 5/a maddesinde; "*İlköğrenimini tamamlayan, ancak orta öğretime devam edemeyenler ile orta öğretimden ayrılan, mezun olan ve yüksek öğretimden ayrılan veya mezun olanlara farklı alanlarda öğrenim görme fırsatı vererek eğitim-öğretim imkanı sağlamak*", Diploma başlıklı 35. maddesinde; "*Lise'den*

mezun olanlara, bitirdikleri program türüne göre diploma verilir.” Kılık ve kıyafet başlıklı 45. maddesinde “Sınavlarda kılık-kıyafetin, öğrencinin rahatlıkla tanınmasını sağlayacak şekilde sade ve temiz olması esastır.” hükümleri getirilmiş, böylece açık öğretim kural, örgün öğretim ise istisna haline getirilerek, meslek lisesi mezunlarının (imam-hatip lisesi) çift diploma edinmeleri suretiyle üniversiteye girişte 1999 yılından bu yana meslek liseleri ve düz lise mezunları arasında uygulanan katsayı uygulamasının bertaraf edilmesi imkanı sağlanmış, ayrıca öğrencilerin türbanlı, sakallı olarak derslere devam etmeleri olanağı tanınmıştır.

Bahsedilen Yönetmeliğin bazı maddelerinin iptali ve yürütmesinin durdurulması istemiyle açılan davalar sonunda Danıştay 8’nci Dairesi, Yönetmeliğin başta 5’nci madde olmak üzere, 22, 45, 46/1, 35/d, ve 41’nci maddelerinin iptaline karar vermiştir. (Ek.158)

Böylece; Eğitim sistemine dahil olup, yönlendirme suretiyle kademelerden geçerek bu haklardan yararlanmış bireylerin yeniden yararlandırılması, öncelikli olarak yararlanma hakkına sahip olan bireyler açısından eşitsizlik yaratılmasına sebep olacak olan, meslek lisesi (imam-hatip lisesi) öğrencilerine çifte diploma şansı veren Yönetmeliğin 5’nci maddesi ile sınavlarda kılık kıyafetin öğrencinin rahatlıkla tanınmasını sağlayacak şekilde sade ve temiz olmasını yeterli sayan 45’nci maddesi iptal edilmiştir.

Ancak yargı kararına rağmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Danıştay 8’nci Dairesinin 7.2.2006 tarihinde verdiği Yönetmeliğin dava konusu edilen maddelerinin yürürlüğünün durdurulması kararını etkisiz kılmak amacıyla 1.3.2006 tarihinde, Yönetmeliğin yayımlanmasından sonra açık öğretim liselerine kayıt yaptıranların kazanılmış haklarının korunacağını duyurmuş, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı’nın bu idari işlemin de hukuka aykırı bulunduğu gerekçesiyle yürütmesinin durdurulması ve iptali istemiyle açtığı davada Danıştay 8’nci Dairesi’nin 7.6.2006 gün ve 2006/2349 Esas, 2006/1249 Karar sayılı hükmü ile 1.3.2006 tarihli işlemin de yürütmesini durdurmuştur. (Ek.158)

Adalet ve Kalkınma Partisi Hükümetleri Cumhuriyetin laiklik ilkesine, Eğitim Birliği Yasasına, Milli Eğitim Temel Kanunundaki amaç ve ilkelere aykırı olarak eğitimin dinselleştirilmesi çalışmalarını geçtiğimiz 5 yılı aşan iktidarları süresince ısrarla sürdürmüşler, İlköğretim çağındaki çocukların Kuran kurslarına devamına olanak sağlayan bazı düzenlemelerin yasallaşması için çaba sarf etmişlerdir.

Kanuna aykırı eğitim kurumu açanlara, bunları çalıştıranlara ve bu kurumlarda öğretmenlik yapanlara 6 aydan 3 yıla kadar hapis cezası ile bu kurumların kapatılmasını öngören 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 263 ncü maddesinin (29.06.2005 tarihinde değiştirilmiştir), kanuna aykırı eğitim kurumlarının kapatılması yaptırımının kaldırılması, hapis cezasının alt ve üst

sınırlarının indirilmesi, sadece adli para cezası verilmesi olanağının getirilmesi, izinsiz açılan eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin eylemlerinin suç olmaktan çıkarılması suretiyle değiştirilmesi sürecinde Başbakan Recep Tayyip ERDOĞAN; *"Bu milletin yüzde 99'u Müslümandır, kendi kitabını, Kuran'ını rahatça öğrenmelidir. Kaçak Kuran kursu ifadesi çok çirkindir. Kuran'ı öğrenmeye kimse suç ifadesini kullanamaz"* (Ek.130) biçimindeki sözleriyle, devletin Öğretim Birliği içinde verdiği laik eğitim sistemine karşı seçenek olarak açılan, yasaya aykırı eğitim kurumlarını korumuş, bir biçimde eğitim sisteminde Öğretim Birliği'nin bozulması, eğitimin dinselleştirilmesi çabalarını desteklediğini ifade etmiş, yasaya karşı çıkanları ise Kuran ve din öğretimine karşı oldukları izlenimini yaratmaya çalışmış, bir devrim yasasını etkisizleştirirken yine dini istismardan kaçınmamıştır.

Yukarıda bahsedilen somut olaylardan ve iddianame eki belgelerden de (Klasör 12-13) anlaşılacağı üzere; ilk ve orta öğretim ders kitaplarında, yardımcı kaynaklarda Milli Eğitim Temel Yasasının hedeflerinden sapılmış; tarih, sosyal bilgiler, din kültürü ve ahlak bilgisi gibi kitaplarda Cumhuriyet devrimleri görmezden gelinmiş, kitaplarda bir din kültüründen çok, İslam'ın dinsel öğretilerine ve hurafelere yer verilmiş, Atatürk sıradan bir devlet adamı gibi tanıtılmış, bazı ders kitaplarında ve sınavlarda sorulan sorularda Atatürk hakkında küçümseyici ve aşağılayıcı ifadeler kullanılmıştır.

Milli eğitimdeki bu dinselleştirme sürecinden Dünya Klasikleri bile nasibini almış, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okullara tavsiye edilen bazı yayınevlerinin çevirilerinde orijinal metinler değiştirilerek roman ve hikaye kahramanları bile İslami söylemlerle konuşturulmuşlardır.

İlköğretim çağındaki çocuklara Milli Eğitim Temel Kanununa aykırı olarak ve dinsel etkinlik adı altında cami ve mezarlıklara götürülmek suretiyle uygulamalı din dersleri verilmiş, gelen tepkiler üzerine buna ilişkin mevzuat geri çekilmiştir. (Klasör 12-13)

Milli eğitimdeki dinselleştirme süreci bir çok okulun internet sitelerine ve hatta ilan panolarına kadar yansımış, davalı partinin Milli Eğitim Temel Yasasına aykırı tutum ve söyleminden güç alan yönetici ve öğretmenler kurumlarının internet sitelerinde şeriat propagandası yapan özel kuruluşların ve yayınevlerinin internet sitelerine link (bağlantı) vermişlerdir. (Klasör 12-13)

Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarları zamanında devleti dinsel, teokratik bir yapıya dönüştürme kararlılığının bir sonucu olarak Devlet Planlama Teşkilatı'nda oluşturulan bir özel ihtisas komisyonunda bir şeriat uygulaması olan **zekât** sisteminin kurumsallaştırılması önerisinde bulunulabilmiştir. (Ek.155)

Parti toplantılarında haremlik-selamlık uygulamasından, tarikat şeyhlerinin cenazelerine topluca katılmak, köktendinci derneklerin konferans, panel adı altında düzenledikleri toplantılarda topluca görünmek, bayan eli sıkmamak, belediye başkanı sıfatıyla Ramazan ayında cami cami dolaşarak imamlık yapmak, bu suretle kutsal dinimizi istismar etmek, davalı partinin gündelik icraatları arasına girmiştir. Başbakanın belediye başkanına kadar her kademedeki Adalet ve Kalkınma Partisinin istismar yarışından cesaret alan kamu görevlileri de, “çeşme açılışlarından, orman yangınlarına” kadar her konuda dinsel motiflerle süslü demeçler verip genelgeler yayınlamışlar, uluslararası havaalanlarımızın apronlarında kurban kesmişler, tarikat toplantılarına sponsorluk yapmışlardır. (Klasör 14–17)

Başbakan Recep Tayyip ERDOĞAN, örnekleri yukarıda gösterilen birçok konuşmasında, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının “Cumhuriyetin nitelikleri” başlıklı 2. maddesinde ve başlangıç kısmında yer almamasına rağmen İslamiyet’i “*Türk milletinin birleştirici bir unsuru, çimentosu*” olarak tanımlamış, laik cumhuriyetin tüm inançlara eşit mesafede olması zorunluluğunu göz ardı ederek sık sık Türk Halkının yüzde 99’unun Müslüman olduğuna vurgu yapmış, bu suretle İslamiyet’in toplum yaşamında temel belirleyici olduğu imaj ve algısını öne çıkarmaya çalışmıştır. (Ek.8)

Davalı Partinin devleti ve toplumu teokratik bir yapıya dönüştürmek konusundaki kararlılığının bir işareti de, bazı yasadışı irticai yapılar ve cemaatler karşısında aldığı içselleştirici tavidir. Her ne kadar AKP Genel Başkanı ve parti ileri gelenleri her fırsatta, “değiştiklerini, Milli Görüş gömleğini çıkardıklarını” ifade etseler de, laiklik ilkesine aykırı olarak ve uluslararası bazı ilişkileri bile bozmak pahasına bu tür irticai örgüt ve cemaatleri desteklemekten geri durmamışlardır. “Cemaat” kavramının mevzuatımızda Lozan Anlaşması paralelinde, Türk Vatandaşı bazı gayrimüslim toplulukları ifade için kullanıldığı ve bu Anlaşmaya hakim olan ilkeler ve Devrim Yasaları dikkate alındığında “Türk Vatandaşı ve Müslüman olan “ kişiler için cemaat tanımlamasının kullanılmasının hukuken mümkün olmamasına karşılık “demokratik yollardan devlet kademelerinde kadrolaşarak, Atatürk İlke ve Devrimlerini ortadan kaldırıp Şeriat esaslarına dayalı bir devlet kurmayı ve bunu takiben Dünya İslam birliğini gerçekleştirmeyi hedeflediği” iddiasıyla hakkında dava açılıp yurt dışına kaçan Fetullah GÜLEN isimli tarikat liderinin yurt dışında kurduğu ve faaliyetleri nedeni ile buldukları ülke devletleri tarafından Türkiye’nin uyarılmasına neden olan okullar bir ticari şirket olarak değerlendirilip temas ve işbirliği yapılması, Dışişleri Bakanlığının bir genelgesi ile Büyükelçiliklerimizden istenebilmiştir! (Ek.72)

Dışişleri Bakanlığı tarafından Büyükelçiliklere gönderilen bir genelge ile, Almanya ile imzalanan “Güvenlik İşbirliği Anlaşması’nda” köktendinci terör örgütü olarak söz edilen,

şer'i esaslara dayalı devlet düzeni kurmayı amaçladığı belirtilen (Ankara 2 Nolu Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin 1999/37 sayılı Dava dosyası. Klasör no:17) Avrupa Milli Görüş Teşkilatının yurtdışındaki vatandaşlarımızın sorunları ve milli konularda dış temsilciliklerimizce gerçekleştirilen faaliyetlere katkıda buldukları belirtilerek, bu örgütle temas ve işbirliği kurulması istenmiştir. (Ek.72)

Davalı Partinin Genel Başkanı, yöneticileri ve milletvekilleri türban, eğitim, özelleştirme, kadrolaşma gibi konularda çoğulcu demokrasiyi ve onun gereği olan güçler ayrılığı prensibini, hukukun üstünlüğünü ve yargı kararlarını hedeflerine ulaşmada bir engel olarak görmüşler, yargı kararlarına yönelik söylemlerini eleştirden öte, bir saldırı noktasına taşımışlardır. TBMM Başkanı Bülent Arınç, 01.05.2005 tarihinde konuk olduğu CNN Türk'te yayımlanan "*Ankara Kulisi*" programında gazetecilerin sorularına; "...*Bu Anayasa Mahkemesi'ni Meclis'te yapacağım bir Anayasa değişikliğiyle kaldırabilir miyim? Kaldırabilirim. Avrupa ülkelerinin hiçbirinde Anayasa Mahkemesi'ne benzer bir kurum yok. (...) Bugün üye sayısını, görev sahasını değiştirebilirim. Yüce Divan yetkisini alabilirim. Her kanunun Anayasa Mahkemesi'ne gitmesini engelleyebilirim. Her şeyi yapabilirim. Ben Meclisim...*" (Ek.58) diyerek çoğulcu demokrasi ve gereği olan hukukun üstünlüğünden uzaklaşması örneklerinden birisini daha sergilemiştir.

Danıştay 2 nci Dairesinin türban konusuna ilişkin 26.10.2005 günlü, 2004/4051 E, 2005/3366 K. sayılı kararıyla ilgili olarak; Partisinin Mersin Merkez İlçe Kongresinde konuşan Başbakan ve AKP Genel başkanı Recep Tayyip Erdoğan; "...*Bu kararı hukuk ilkeleri içerisinde tanımlayamıyorum. Tarif edemiyorum. Bu anlayış, hiçbir hukuk anlayışı içerisinde tanımlanamaz. (...) Türkiye'de kendilerine göre alanlar belirlemek suretiyle vatandaşımızın din ve vicdan özgürlüğünü kimsenin kısıtlamaya hakkı yoktur. Bu böyle biline. (...)doğrusu kınıyorum. Bunu hiçbir yere sığdıramıyorum. (...) "Bunlar bu gidişle evin içine de karışacaklar. Şöyle şöyle davranacaksınız diyecekler. Kusura bakmayın. Türkiye yolgeçen hanı değil. Herkes yerini belirlemek zorunda. (...) Birileri nemalanmasın diye sabrediyoruz. Ancak hukuk adına yargı makamını işgal edenler, bu ülkede böyle bir zemini hazırlama gayreti içine girmesinler. (...) Böyle bir kaba gürültüye de pabuç bırakma niyetinde de değiliz. Biz fani olduğumuzu aklından çıkarmayan bir anlayışın mensuplarıyız. Kalıcı değiliz. Bugün varız, yarın yokuz. Baki kalan bir hoş sada... Ölümün nerede ne zaman geleceği belli mi..", (Ek.42) aynı partiden Çorum Milletvekili Muzaffer Külcü; "Bu çok önceden planlanmış, tek tip toplum oluşturma projesinin bir tezahürüdür" ..."**Bu karar tek kelime ile 'ayıp' olarak özetlenebilir**" ..."**Zaten Danıştay, kendi kafasında kurguladığı bazı gerekçeler üzerinden karar alıyor.**", (Ek.122.) Sivas Milletvekili Selami Uzun "**ancak dehşet denebilir**", (Ek.122) Adalet ve*

Kalkınma Partisi Kilis Milletvekili Hasan Kara'da "Böyle bir karar toplumda infiale neden olur ve vatandaşlarımız üzerinde sıkıntıya yol açar. **Peygamberimize yapılan hakaret tüm dünya Müslümanlarında tepki oluştururken kendi içimizde birlik olamamak çok acı**" (Ek.122) şeklindeki sözleriyle tepkilerini göstermişlerdir.

Başbakan ve milletvekillerinin beyanlarının ertesinde bir gazetede Danıştay Kararını veren Daire üyelerinin resimlerinin yayınlanmasından kısa bir süre sonra da, 17 Mayıs 2006 günü "Alparslan Arslan" adındaki bir köktendinci Danıştay'ın 2 nci Dairesine müzakere sırasında silahlı saldırıda bulunmuş, Üye M. Yücel Özbilgin'i öldürmüş, diğer yargıçları da ağır yaralamıştır. Olayın sanıklarının yargılanıp kararın verildiği 13.02.2008 tarihli karar duruşmasında sanıklardan Alparslan Arslan'a son sözü sorulduğunda, "Genel Kurmay şeriatın önüne geçmeye çalışmasın, Abdullah Gül'den, Başbakan Erdoğan'dan ve imanlı kişilerden Türkiye'de şeriatı ilan etmelerini istiyorum, yoksa kan dökülür." Diğer sanık Osman Yıldırım'da Atatürk'ü kastederek, "O İngiliz piçinin kurduğu cumhuriyeti başınıza yıkacağız, benim yegane görevim cumhuriyeti yıkıp 2 nci Osmanlı Devletini kurmak." ve bunun gibi sözler ve hakaretlerde bulunmuşlardır.

Sanıkların son duruşmadaki bu sözleri bile eylemi hangi saiklerle yaptıklarını, laikliği savunanları ve laik Cumhuriyeti bekleyen tehlikeleri göstermeye yeterlidir. (Ek.176)

Davalı partinin yöneticileri yargı kararlarına yönelik eleştirilerinde dinsel argümanları da referans almaktan kaçınmamışlardır. Nitekim Genel Başkan Recep Tayyip ERDOĞAN İHAM'ın Leyla ŞAHİN/Türkiye davasında türbana ilişkin verilen kararı eleştirirken mahkemenin karar vermeden önce konuyu din ulemasına sorması, görüş alması gerektiğini iddia ederek, "Söz söyleme hakkı din ulemasınındır" (Ek 37) demiş, benzer bir konuda davalı partinin milletvekili Mehmet ÇİÇEK' de "Hakimler Diyanetten görüş alacak" (Ek.101)diyerek laik hukuku dönüştürmek konusundaki niyetlerini açığa vurmuşlardır.

2007 yılında 11'nci Cumhurbaşkanlığı seçimi arifesindeki tartışmalarda Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Bülent ARINÇ 8'nci Cumhurbaşkanı Turgut ÖZAL'a gönderme yaparak, onun gibi " **Sivil, dindar ve demokrat bir cumhurbaşkanı**"(EK.68) seçeceklerini ifade etmiş, cumhurbaşkanının seçilme nitelikleri arasına Anayasada sayılmayan "dindar" niteliğini de ekleyerek TBMM Başkanı sıfatıyla bile din istismarı yapmaktan ve laik devlet ilkesine aykırı hareket etmekten çekinmemiştir. Oysa böyle bir hüküm ancak şeriatla yönetilen bir ülkenin Anayasasında yer alabilir. (Şeriat rejimiyle yönetilen İran İslam Cumhuriyeti Anayasasınının 115 nci maddesi aynen şöyledir: "Cumhurbaşkanı aşağıdaki şartları haiz, dini ve siyasi şahsiyetler arasından seçilmelidir. İran asıllı, İran vatandaşı, tedbirlili ve idareci, iyi geçmişli, güvenilir ve takva sahibi olmak, İslam Cumhuriyeti'nin ve ülkenin resmi dininin ilkelerine inançlı olmak.) (Ek.68) Dindar

Cumhurbaşkanı söylemi 22 Temmuz 2007 tarihinde yapılan genel seçimlerde davalı partililerce yoğun bir biçimde kullanılmış, “Abdullah Gül’ün eşinin türbanlı olması nedeniyle seçilemediği” propagandası adeta bu seçimin temel malzemesi yapılmıştır.

Davalı Partinin söylemleri incelendiğinde Cumhuriyet devrimlerinin ve özellikle laiklik uygulamalarının **“İnananlar için bir zulüm”** olduğu iddiası sürekli vurgulanarak toplumda Cumhuriyete ve devrimlerine karşı bir inancın oluşturulmasının amaçlandığı görülmüştür. Oysa Cumhuriyet tarihi de, insanlık tarihi de, zulmedilenlerin köktendinciler değil, farklı bir şeye inandığı, inancının gereğini yerine getirmediği ya da inanmadığı, laik hukuka göre karar verdiği, laikliği savunduğu için yakılanların, öldürülenlerin, laikler olduğuna tanıklık etmiştir. İnsanlığın aydınlanma mücadelesi aklın ve bilimin ışığına değil, taassup ve dogmatizmin zulmüne karşı verilmiş, Batıda yüzlerce yıl süren bu mücadeleyi Türk Milleti Atatürk’ün önderliğinde çeyrek yüzyıldan az bir zamana sığdırma başarısını göstermiştir. Ancak, Cumhuriyete ve onun aydınlanma felsefesine karşı olanlar, uluslararası dengelerdeki değişim ve küreselleşmenin yarattığı tek kutupluluğun yönlendirmesiyle Laik Cumhuriyete karşı bir rövanş arayışına girişmişlerdir. Yakın tarihimiz, bu arayışın ürünü irticai kalkışmalarla doludur. Ancak bugünkü Laik Cumhuriyet karşıtları geçmişte hiç olmadığı kadar ve üstelik bu kez uluslararası desteği de arkalarına alarak, karşı devrim fırsatını ellerine geçirmişlerdir. AKP milletvekili Abdullah Çalışkan’ın yukarıda yer verilen bir konuşmasında açıkça ifade ettiği “yeşil devrim”, (Ek.113) laik Cumhuriyete yönelik bir karşı devrimin adıdır. Laik Cumhuriyet hiç olmadığı kadar tehlikededir. Çünkü karşı devrimci unsurlar bugün marjinal unsurlar değil, iktidardırlar.

Davalı partinin devleti ve toplumu İslami bir yapıya dönüştürmedeki hedeflerinden biri olan, siyasi simge sayılan başörtüsünün önce toplumun geleceği olan gençlerimizin yetiştirildiği yükseköğretim kurumlarında serbest bırakılmadaki amacı kamusal alanlara da yansımaları sağlamaktır. Türbana serbesti sağlayan Anayasa ve yasa değişikliği henüz partiler arası müzakere aşamasında iken partili milletvekilleri, belediye başkanları, kurucuları, demeç ve söylemlerinde türbanı tüm kamusal alana yayacaklarını açıkça duyurmuşlar, Partinin bağlı kuruluşları gibi faaliyet gösteren bazı sivil toplum kuruluşları siyasal İslam’ın tüm kamusal alana yayılmasının temel hedefleri olduğunu ve bu yolda mücadele vereceklerini açık açık ilan etmişlerdir. (30-31 Ocak ve 1-2 Şubat tarihli Gazeteler)

Davalı parti, iktidar olmanın getirdiği güç ve olanaklarla devleti İslami bir yapıya dönüştürmeye çalışırken bürokrasi kadrolarının da siyasal İslamcılardan oluşturulmasına özel bir önem vermiş, İslami kimlikleriyle öne çıkanları atamada özel bir gayret göstermiştir. Bu kadrolaşma gayretlerinden Sayıştay gibi bir yüksek kurum bile nasibini

almış, boş bulunan üyeliklere, adayları partiye yeterince yakın bulmadıklarından, 2 yılı aşan bir süre seçim yapılamamıştır. Yüksek Öğretim Kurulu Başkanı atandığı gün mahkeme kararlarına uymayacağını açıklamış, bir bilim adamı kimliği ve bağımsızlığıyla değil, belirlenmiş bir düşünce yönünde çalıştığı gerçeği, kendisi ile TBMM Başkanı ve Maliye Bakanı ile bir bürokrati arasında geçen ve basına yansıyan diyaloglardan anlaşılmıştır.

Devletin en önemli kadrolarını birçoğu tarikatçı faaliyetleri ve kimlikleriyle bilinen yöneticilere teslim etmiştir. Geçmişte 'laiklik ilkesinin yerini İslam'la bütünleşme modeline bırakmasının gerekli olduğu' yönünde makaleler yazan ve bugün de bu görüşlerinin arkasında olduğunu ifade etmekten çekinmeyen kişinin Başbakanlık Müsteşarlığına, bir tarikata aidiyeti fotoğraflarla kanıtlanan kişiyi de tarikat ve cemaatlerin Laik Cumhuriyet aleyhine faaliyetlerini takip etmekle görevli İçişleri Bakanlığı Müsteşarlığına atanmasında bir beis görülmemiştir. Devlet kadrolarının islami bir yapıya dönüştürülmesi süreci bununla da sınırlı kalmamış, Diyanet İşleri Başkanlığı kadrosunda görev yapan çok sayıda memur, hastane yöneticiliğinden belediyelerde daire başkanlığına, ortaöğretim kurumlarında din ve ahlak bilgisi öğretmenliğine kadar birçok alanda görevlendirilmişlerdir. (Klasör 11)

Kamuda kadroların İslami bir yapıya dönüştürülmesi sürecinde yukarıda örneği görüldüğü üzere, bir Adalet ve Kalkınma Partili belediye (Eyüp Belediyesi), açtığı zabıta memurluğu sınavında, öğrenim durumu olarak yalnızca 'imam hatip lisesi mezunu' olma koşulu getirebilmiştir. (Ek.136)

Davalı Parti iktidarı döneminde siyasal İslamcı kimlikleriyle bilinen kişilere Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumunda (TRT) program yaptırılmış, çerçevesi yasa ile çizilmiş yayın ilkelerine ve laiklik ilkesine açıkça aykırı yayınlar TRT ekranlarına taşınmıştır. Şüphesiz bunlardan en çarpıcı olanı "Düşünce İklimi" isimli programı sunan Prof. Dr. Mim Kemal Öke'nin gazeteci Hayrettin KARAMAN ile yaptığı mülakatta görülmüştür. 20 Ekim 2005 tarihinde yayınlanan ve 27 Ekim 2005 tarihinde tekrarlanan programda Şeriata göre miras paylaşım kuralları savunulmuş, Hayrettin KARAMAN mevcut laik düzeni kastederek "...*Böyle bir düzenin içinde Müslüman olarak yaşamak zorunda kalırsanız. O zaman işte siz Kuran-ı Kerim'in miras ahkâmını değiştiremezsiniz. Böyle bir hakkınız yok..*" diyerek, laik devrimin en önemli belgelerinden olan Medeni Kanunu ve laik düzeni şer'i bir bakış açısıyla eleştirmiş ve bu yayınlar Anayasanın ve Devrim Yasalarının öngördüğü laik devlet ilkeleri çerçevesinde yapmak zorunda olan devlet kurumu TRT'de gerçekleşmiştir. (Ek.177)

Toplum ve devleti İslami bir yapıya dönüştürmek noktasında gerekli gördükleri her alana müdahale eden davalı parti, her konuda olduğu gibi yine dini referansları esas

alarak, gençleri alkol ve uyuşturucu maddelerden koruma bahanesiyle, fakat aslında şeriatın alkollü içki yasağı esas alınarak, alkollü içki satılması ve tüketilmesine ilişkin mevzuatta da hukuka aykırı kısıtlamalara gitmiştir. 7.12.2004 günü yürürlüğe giren 5272 sayılı Belediye Kanununun 15. maddesinin 1. fıkrası “*gayrisihhî müesseseler ile umuma açık istirahat ve eğlence yerlerini ruhsatlandırmak ve denetlemek*” görevini belediyelere, belediye sınırları dışında ise 5320 sayılı İl Özel İdaresi Kanununun 7. maddesi mucibince “*İl Özel İdaresi*”ne vermiştir. Yapılan bu düzenleme ve çıkarılan yönetmeliğe aykırı genelge ile Belediyeler “*ruhsat iptali, yeni ruhsat verilmemesi, eğlence vergisi ve hafta tatili ruhsat harcı artırımına gidilmesi, içkili yerlerin kent dışındaki alanlarda toplanmalarına zorlanmaları*” uygulamaları başlatmış, başta Ankara olmak üzere tüm AKP’li belediyeler içki içilmesi ve satılmasını adeta genel bir yasaklama uygulamasına dönüştürmüşlerdir. (Ek.153)

Davalı parti hükümetlerinin laik devleti dönüştürme çabalarından cesaret alan partili belediye başkanları yukarıda belirtilen örneklerinden de anlaşılacağı üzere, belediyecilik hizmetleri kapsamında bulunmamakla birlikte dini içerikli ve birçoğu din dışı hurafelerle donatılmış kitapların basım ve dağıtımını yapmışlar, bu tür bilim dışı yayınlar özellikle İlköğretim çağındaki çocuklara belediyelerce bedava dağıtılmış, kadını küçümseyen, onu erkeğin yanında daha aşağı bir yaratık olarak tanımlayan sözde evlilik kılavuzları yeni evli çiftlere hediye olarak verilmiş, bazı belediye başkanları din istismarını çocuklara kadar indirerek, Kur’an kursu öğrencilerine bisiklet, bilgisayar, top gibi hediyeler dağıtmışlar, çocuklara hitaben yaptıkları konuşmalarda yaşlılarının *Kur’an öğrenmek yerine, yazlıkta, denizde tatil yapmalarını* eleştirmişlerdir. Bu suretle kutsal dinimizi siyasete alet ederek istismara yönelmişlerdir. (Klasör 16)

Davalı partinin iktidarda olduğu yaklaşık beş buçuk yıllık süreçte Türkiye’nin uluslararası camiadaki laik ülke imajı da erozyona uğramış, Dünya ülkeleri, özellikle AB ülkeleri nezdinde Türkiye bir “ılımlı İslam Cumhuriyeti” modelinde algılanmıştır. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri ile olan ilişkilerde ise bu bakış açısı resmi söylemlere de yansımış, başta eski ABD Dışişleri Bakanı (Colin L. Powell) olmak üzere birçok ABD yetkilisi Türkiye’nin laik, demokratik ve sosyal bir hukuk devleti olduğu gerçeğini görmezden gelerek ülkemizi bir ‘ılımlı İslam Cumhuriyeti’ olarak tanımlamışlar, bu söylemlerindeki cüretkarlığı “bir ABD projesi olan ve kapsamındaki ülkeleri ılımlı İslami rejimlerle yönetmeyi amaç edinen “Büyük Ortadoğu Projesi’nin eş başkanı olduğunu her fırsatta tekrarlayan Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın söyleminden ve davalı parti iktidarlarının dini istismara dayalı icraatlarından, kutsal din duygularının

devlet işlerine ve politikaya karıştırmalarından devleti dini esaslara göre şekillendirme amaç ve faaliyetlerinden” aldıkları gözlenmiştir.

Yukarıda irdelenen tüm bu eylemler, davalı siyasi parti tarafından algılanan ve savunulan İslami toplum modelinin açık bir resmidir.

Diğer yandan davalı parti iktidarı zamanında, iktidarın tutum ve davranışından güç alarak gerek kamuda, gerekse diğer alanlarda meydana gelen, dinsel içerikli ve dini istismarı esas alan, laik devlet ilkesine aykırı eylem ve söylemlere ilişkin belgeler de 14 -17 sayılı klasörlerde dir.

Sonuç olarak ve yukarıda ayrıntılarıyla açıklandığı üzere:

Adalet ve Kalkınma Partisinin iktidara gelişinin henüz birinci yılından itibaren çerçevesi Anayasa ve Yüksek Mahkeme kararlarıyla belirlenmiş laiklik ilkesinin Anayasadaki tanımının yeterli olmadığı söylemiyle tartışmaya açarak aşındırmaya çalışılması,

Laik devletin bütün inançlara eşit mesafede olması, ancak dünyevi ilişkilere ilişkin konularda devletin akıl ve bilimin ışığında ve dinden bağımsız olarak düzenleme yapma yetkisini görmezden gelerek “ulemaya danışma (...) af yetkisi maktulün mirasçılarına aittir” gibi söylemlerle dini hükümleri referans gösterme çabaları,

Din ve vicdan özgürlüğünü sınırsız ve kısıtlanamaz bir hak gibi topluma benimsetilmesi ve benimsetilen bu inanç üzerinden türbanın üniversitelerde serbest bırakılması ve bu serbestinin giderek tüm kamusal alana yaygınlaştırılması için partili milletvekillerinden, belediye başkanlarına kadar ortak bir söylem kullanılmaya başlanması,

İmam hatip lisesi mezunlarına üniversiteye girişte uygulanan katsayı sistemi bir hak ihlali algısıyla sürekli eleştirilerek Tehvid-i Tedrisat Yasasına ve eşitlik ilkesine aykırı olarak Cumhuriyet öncesi gibi ikili bir öğretimin özendirilmesi ve bu okulları meslek okulu hüviyetinden çıkararak orta öğretimin asıl unsurları haline getirecek sosyal ve mali desteklerin sağlanması,

Eğitimin müfredat da dahil olmak üzere Milli Eğitim Temel Kanununa aykırı olarak dinselleştirilmesi,

12 yaşın altındaki çocukların Kuran kurslarına devamını engelleyen düzenlemelerin kaldırılmasına yönelik söylem ve çabaları,

Devlet kadrolarında siyasal İslamcı bir yapının oluşturulması, özellikle üst düzey atamalarda liyakat ve kariyer yerine dini inanç ve aidiyetin ölçüt olarak öne çıkarılması,

Halk sağlığı ve gençliğin korunması bahane edilerek, adeta Şer'i nizam uygulanırcasına alkollü içki satıŐ ve tüketime alanlarının daraltılması ve giderek yasaklanması,

Yurt içi ve yurt dışı her türlü resmi toplantı ve törenlerde laik bir Cumhuriyetin yöneticileri oldukları hiçe sayılarak, dinsel kimlik ve aidiyetlere vurgu yapılması, tanıtımlarda dini motiflerin öne çıkarılması,

Dini bayram ve günlerin ulusal bayramları gölgeleyecek bir tanıtım ve gösteriŐ içinde kutlanması, her türlü siyasi faaliyette din ve dince kutsal sayılan Şeylerin tüm parti kademelerince istismar edilmesi,

oğulcu demokrasinin kuvvetler ayrılığı ve hukukun üstünlüğü prensibine dayandığı ilkesini gözardı ederek ve parlamento çoğunluğunu kullanarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının değiştirilemez ve değiştirilmesi dahi teklif edilemez laiklik ilkesinin ortadan kaldırılmaya kalkıŐılması,

Bu eylemlerin davalı partinin genel başkanı, genel başkan yardımcıları, milletvekilleri ile teŐkilatlarında ve ayrıca yerel yönetimlerde görev alan partililerin kararlı, ısrarlı ve süreklilik gösteren beyan ve fiilleri ile işlenmesi,

Davalı partinin, temel hak ve özgürlüklerin geçerli olduğu laik ve demokratik bir hukuk devletini değil, din kurallarının geçerli olduğu, referanslarını dinden alan bir toplumsal modeli gerçekleştirmeyi amaçladığını, bu tür eylemlerin partinin genel baŐkanından başlayarak her kademesince kararlılık ve yoğunlukla işlenmesi suretiyle laiklik karşıtı eylemlerin odağı haline geldiğini ortaya koymaktadır.

Davalı siyasi partinin yukarıda belirtilen beyan ve eylemlerinin bir kısmı dahi laikliğe aykırı fiillerin odağı haline geldiğini göstermeye yeterli bulunmaktadır.

Kuşkusuz açıkça dini kuralların egemen kılınmasını, Şeriatı hedefleyen bu beyan ve eylemler çoğulcu demokrasi içerisinde bile Anayasa'nın 14 ve İHAS'ın 17 nci maddeleri karşısında koruma göremez.

Anayasa koyucu, siyasi partilere çalışmalarında sınırsız bir özgürlük tanımamıŐ ve ülke zararına olabilecek çalışmaların odağı haline gelme olasılığını öngörerek, bu gibi hallerde kapatılabileceklerini kabul etmiştir.

"Odak olma" kavramı, 2001 yılında 4709 SK ile Anayasanın 69. maddesinin 6. fıkrasına eklenen bir cümle ile hangi hallerde siyasi partilerin "odak" haline geleceği saptanmıŐtır.

Buna göre;" *Bir siyasî partinin 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı eylemlerinden ötürü temelli kapatılmasına, ancak, onun bu nitelikteki fiillerin işlendiği bir odak haline geldiğinin Anayasa Mahkemesince tespit edilmesi halinde karar verilir. (Ek*

cümle: 3.10.2001-4709/25 md.) Bir siyasî parti, bu nitelikteki fiiller o partinin üyelerince yoğun bir şekilde işlendiği ve bu durum o partinin büyük kongre veya genel başkan veya merkez karar veya yönetim organları veya Türkiye Büyük Millet Meclisindeki grup genel kurulu veya grup yönetim kurulunca zımnen veya açıkça benimsendiği yahut bu fiiller doğrudan doğruya anılan parti organlarınca kararlılık içinde işlendiği takdirde, söz konusu fiillerin odağı haline gelmiş sayılır."

Siyasi partilerin yasaklanmış eylemlerin odağı haline gelebilmesi için:

1- Anayasaya aykırı fiillerin bir partinin üyelerince "yoğun" bir şekilde işlenmesi ve bu durumun o partinin yetkili organlarınca zımnen veya açıkça benimsenmesi.

2- Anayasaya aykırı fiillerin doğrudan doğruya bir partinin yetkili organlarınca "kararlılık" içinde işlenmesi gerekmektedir.

Yukarıda ana başlıkları belirtilen eylemler gözetildiğinde:

Davalı partinin geçmişte üyesi veya yöneticisi oldukları "Milli Görüş" yanlısı partilerin savunduğu çok hukukluluk ilkesinden ayrılamadığı, kendi hukuklarını egemen kılmak için iddianamede belirtilen yargı kararlarına rağmen yüksek öğretim kurumlarında kılık ve kıyafetin serbest olduğu düzenlemesini Anayasa'da hüküm altına almak amacıyla TBMM'ne verilen yasa teklifi ile açıkça ortaya çıkmaktadır.

Kişilerin inançlarının veya giyimlerinin ölçü alınması, bazı kesimlere toplum ve Devlet içinde ayrıcalık tanımak olur ki; bu, eşitliği bozacağı gibi demokrasiye de aykırı düşer ve oluşturulan farklı kimliklerin önce ayrımcılık sonra da kaçınılmaz bir şekilde bölünme nedeni olması sonucunu doğurur.

Davalı partinin;

Belirtilen eylemleri ve özellikle Anayasa ile Yüksek Öğretim Kanunu'nda değişiklik içeren tekliflerinin, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin temel ilkelerini değiştirecek zemini oluşturmak niyetini ortaya koyduğu,

Laik sistemlerde dini simgelerin siyasi amaçla kullanılmayacağını gözardı ettiği,

Laik Cumhuriyet'i yeni bir yaşam ve Devlet düzenine dönüştürme kararlılığı içinde olduğu, toplumu dindar olanlar – olmayanlar diye ikiye ayırmaya başladığı,

Ülkenin laik hukuk yapısını aşamalı olarak yeniden biçimlendirip yönlendirmeye çalıştığı,

Rejimin ve Cumhuriyet'in geleceğini tartışmaya açtığı,

Belirlenmiştir.

Laik demokratik hukuk devletinin egemen olduğu rejimlerde; yargıya, "bireyi ve demokrasiyi", sistemin sınırları dışına çıkan siyasal partilerin/iktidarların eylemlerine karşı koruma görevi de verilmiştir.

Anayasanın değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez bir hükmü olan laik ilkesi zedeleniyorsa Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının rejimi koruma yetki ve görevi başlayacaktır. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının temel görevi; Cumhuriyet'i, ilkelerini ve kazanımlarını korumaktır.

Davalı partiyi laiklik ilkesine aykırı eylemlerin odağı haline getiren yukarıda açıklanan fiiller ve beyanlar, siyasi partinin Anayasanın 68/4. maddesi delaletiyle 69/6. maddesi gereğince kapatılmasını gerektirmektedir.

4- Eylemlerin zorlayıcı sosyal gereksinim de gözetilerek hukuksal yönden irdelenmesi

Adalet ve Kalkınma Partisinin iktidar partisi olması nedeniyle yukarıda belirttiğimiz beyan ve eylemleri laik Cumhuriyet aleyhine giderilmesi olanaksız zararlar doğurmasının kapatma yaptırımını gerektirmekte, ortaya konulan eylemler gözetildiğinde kapatma yaptırımının uygulanmasında zorlayıcı sosyal gereksinim bulunmaktadır.

Zorlayıcı sosyal gereksinim değerlendirilirken gözetilen uygun zaman, eylemlerdeki ağırlık, eylemlerin isnat edilebilirliği, partinin hedeflediği siyasi model, eylemlerdeki kullanılan yöntem karşısında öngörülen yaptırım eylemlerle orantılıdır.

Kapatma davasının açıldığı tarihte davalı iktidar partisinin türbanın yükseköğretim kurumlarına sokulması için Anayasa değişikliği ile neden olduğu toplumsal kutuplaşma ve gerginlik dikkate alındığında ve özellikle demokratik toplumun düzenli bir biçimde işlemesinin sağlanmaya çalışıldığı ülkemizde, laiklik ilkesinin korunması yasal ve anayasal bir zorunluluk olduğu gibi, bu ilkenin korunmasında genel bir çıkar da bulunmaktadır.(RP/Türkiye Kararı)

Bu nedenle, laiklik ilkesine aykırı eylemlerin odağı durumuna gelen Adalet ve Kalkınma Partisinin, bu genel çıkar da gözetilerek kapatılması, zorlayıcı sosyal gereksinim de dikkate alındığında demokratik toplum gereklerine uygundur.

a- Yaptırım yasayla öngörülmüştür.

Eylemler, Anayasa'nın 68 nci maddesinin 4 nc fıkrası kapsamında "*insan hakları, eşitlik ve hukuk devleti ilkeleri, ulus egemenliği, demokratik ve laik cumhuriyet ilkelerine ve ayrıca herhangi bir tür diktatörlüğü savunmak ve yerleştirmeyi amaçlamanın yasak olması*" kuralına aykırılık oluşturmaktadır.

Bu çerçevede kapatma yaptırımı, İHAS'ın 11 nci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca *“kamu düzeninin sağlanması, başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması”* ilkeleri kapsamında, demokratik toplum ilkelerine uygun ve yasa ile öngörülmüş bir yaptırımdır.

Davalı siyasi parti, laiklik karşıtı eylemlerinin kapatma yaptırımı gerektirdiğini öngörebilecek ve bilebilecek durumdadır. Anayasa ve Siyasi Partiler Yasası'ndaki kurallar da İHAS'nin öngörülebilirlik ve bilinebilirlik ölçütlerine uygundur. Davalı partinin laiklik karşıtı eylemleri nedeniyle bu eylemleri suç oluşturmaya bile, parti hakkında Anayasa'da öngörülen kapatma yaptırımının uygulanabileceği bilinebilir niteliktedir. Laiklik karşıtı eylemlerin, ceza yasalarında suç olarak tanımlanmaması Anayasa ve SPY gözetildiğinde sonuca etkili değildir (RP/Türkiye Kararı).

b- Kapatma yaptırımı yasal bir amaca dayanmaktadır.

Adalet ve Kalkınma Partisi'nin laikliğe aykırı eylemlerin odağı haline gelmesi, Anayasa'nın 68 nci maddesinin dördüncü fıkrasındaki siyasi partilerin eylemleri *“insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, ulus egemenliğine, demokratik ve laik cumhuriyet ilkelerine”* aykırı olamaz ve ayrıca *“herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamaz”, suç işlenmesini teşvik edemez”* kapsamında kapatma yaptırımını gerektirmektedir.(ANY.Madde:68/4, 69/9, SPY.Madde: 101/1/b, 103, 95)

Geniş anlamda laiklik karşıtı eylemler olarak nitelenen yukarıda ve 11-17 sayılı klasörlerde gösterilen ve değerlendirilen eylemler, Anayasanın 68 nci maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilen hükümlere aykırılık oluşturmaktadır.

Şöyle ki, laiklik karşıtı eylemlerin odağı olarak ılımlı İslam yoluyla şeriatı amaçlayan bir siyasi partinin bu model projesi gerçekleştiğinde, evrensel insan hakları ve çoğulcu demokrasi hiçbir boyutuyla söz konusu olamayacak, iktidar şeriat çerçevesinde hareket edecek, şeriatı benimsemeyenler sisteme ve kurallarına tabi kılınacak ve eşitlik ilkesi de yaşam alanı bulamayacaktır. Yine şer'i modelde, dinsel kurallar ölçü norm olarak kullanılacağından, hukuk devletinden de söz edilemeyecektir. Egemenliğin kaynağı ve tüm referanslar din ve Tanrıya dayanacağından, ulus egemenliği de söz konusu olmayacaktır. Sonuçta şeriatın demokrasiyle ve laiklikle bağdaşmazlığı karşısında, demokratik ve laik düzen ortadan kalkacak, dine dayalı ve bunu zorla benimseten bu yönüyle bir dikta rejimi ortaya çıkacak, demokrasiye, insan haklarına aykırı, ancak şeriata uygun eylem ve suçlar hoş görülüp teşvik edilecektir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, şeriatla yönetilen ve başında İslam şeriatını da simgeleyen halifenin bulunduğu bir modele karşı verilen mücadele sonucu ortaya çıkmıştır. Türk Ulusunun 20 Yüzyılın başında verdiği kurtuluş mücadelesi sadece yabancı işgal

güçlerine karşı yürütülmemiş, mandacılara, işgalcilerle işbirliği yapanlara, isyan ve kışkırtmalarla kurtuluş ve kuruluşu baltalayan mollalara, şeyhlere ve her türlü din bezirgânlarına karşı da verilmiştir. Ulusal Kurtuluş Savaşımızda mandacıların ve işbirlikçilerin tenkit edilecek tarihi hatalarını gerçekleri çarpıtarak saptırmaya çalışanlar bugün de dini ve dince kutsal sayılan şeyleri istismar ederek ve dine, dini inanca en büyük kötülüğü yaparak özgürlük ve insan hakları gibi aslında hiçte ilgili olmadıkları kavramları kullanarak yeni bir teslimiyetçiliğin yolunu açmaktadırlar. Şer'i bir düzene ve onun yerleşik değerlerine karşı verilmiş bir mücadelenin sonucu olarak benimsenen ve önemi nedeniyle Anayasada değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez bir biçimde yerleştirilip kabul edilen laiklik ilkesi, bu nedenle Türkiye Cumhuriyeti için diğer çağdaş ülkelerden daha fazla önem arz etmekte, uygulamasında Batı ile aramızda farklılıklar oluşmaktadır. Çünkü ülkemizde şeriat düşüncesi ve özlemi komşu ülkelerde uygulama örnekleri de bulunduğundan henüz çağdaş ve uluslararası hukuk karşıtı olduğu düşüncesi kategorisine girmemiş, hatta serbest seçimler yoluyla iktidar bile olabilmiştir.

Bu nedenle; İHAS'ın 11 nci maddesinin ikinci fıkrası gereğince "ulusal güvenliğin, kamu güvenliğinin, kamu düzeninin korunması, kargaşa ve suçun önlenmesi ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması" kapsamında, laikliğe aykırı eylemlerin odağı olmuş davalı siyasi partinin kapatılmasını haklı kılmaktadır(RP/Türkiye Kararı).

c- Kapatma yaptırımını demokratik toplum gereklerine uygundur.

Davalı partiye kapatma yaptırımının uygulanması, çoğulcu demokrasinin gereklerine uygundur. Çünkü yukarıda sayılan eylem ve söylemleri gözetildiğinde, çoğulcu demokrasi içerisinde, ancak bu demokrasinin olanaklarından hareketle, sonuçta çoğulcu demokrasiyle bağdaşmayan ve onu ortadan kaldıran bir sistemi amaçlamaktadır. Oysa çoğulculuk prensibi olmadan demokrasiden bahsedilemez (RP/Türkiye Kararı). Çoğulcu demokrasi, güçler ayrılığına ve hukukun üstünlüğüne dayanır. Hukuk ise, temelini insanlığın aydınlanma mücadelesinde bulan, akla ve bilime dayanan, ortak aklın ürünü, evrensel kabul gören, dinamik kurallar bütünüdür. Şeriatın kuralları bu tanımın çerçevesine girmez. Şeriat özünde demokrasiye kapalı bir yönetim biçimi olup totaliterdir. Dini kurallara dayalı bir rejimin çoğulcu demokrasi ile bağdaşabileceğini iddia etmek en hafif deyimle insanlığın aydınlanma mücadelesini ve sonrasındaki kazanımlarını inkâr etmektir. Ortaya çıktığı çağın ve coğrafyanın sosyal ve ekonomik, kültürel değerleriyle biçimlenmiş statik bir düşüncenin insanlığın tüm çağlarına hükmetmesi anlayışı bilimsel değildir, dolayısıyla yüzlerce yıllık mücadelenin ve aklın ortak değerleri olan insan hakları ve demokrasi kapsamında savunulamaz, koruma göremez, kısıtlanabilir.

Kuşkusuz İHAS ile de korunan din ve vicdan özgürlüğü demokratik bir toplumun da gereklerindedir. Anılan özgürlük farklı dinsel değerlere inanmak yanında inanmamak özgürlüğünü de içermektedir. Bu bağlamda çoğunluğu Müslümanlardan oluşsa bile, farklı inanışlara sahip olan kişilerin korunması anlamında, din ve vicdan özgürlüğüne de sınırlandırmalar öngörülmüştür. Bu manada devlet, dini inançlar konusunda yansız kalmalı, dini inançların meşruiyetinin değerlendirilmesinde tarafsız olmalı, karşıt inanışlar arasında hoşgörüyü tesis etmelidir (RP/Türkiye Kararı). Bu bağlamda devletin kamu alanında, üniversitelerde türban takarak dini inançların sergilenmesine kısıtlama getirmesi veya programlarında İslam dinine ilişkin konulara ağırlık veren ve kuruluş amacı yalnızca din görevlisi yetiştirmek olan İmam Hatip Liseleri mezunları için üniversiteye giriş sınavlarında katsayı esasının uygulanmasını öngörmesi; başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak, kamu düzen ve güvenliğini sağlamak amacı taşıdığından, din ve vicdan özgürlüğünün özüne aykırı değildir. Aksine, davalı partinin bunlara aykırı eylemleri özendirilmesi, destek yaratması ve teşvik etmesi, demokratik toplum gereklerine açıkça aykırılık oluşturmaktadır.

İHAS'ın 9 ncu maddesinde de koruma gören din ve vicdan özgürlüğü, bir din tarafından yönlendirilen her hareketi korumaz, bu kapsamda Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu tarafından türbanın dinin gereği olduğunun belirtilmesi, bu örtünme biçiminin laik hukuk düzeninde korunma göreceği sonucunu doğurmaz, aksi düşünce, dinin gereği olduğu tartışma götürmeyen İslam şeriatının miras, devletler, aile, ceza hukuku gibi konulardaki bazı kurallarının da uygulanmasına kapı açar. Oysa davalı partinin eylemleri, bu saptamayla açıkça çelişmektedir. İHAM tarafından da vurgulandığı üzere, laikliğe saygı gösterilmemesi biçimindeki bir tutum, din ve vicdan özgürlüğü kapsamında hiçbir biçimde koruma göremez (RP/Türkiye Kararı). Bu nedenle bir taraftan laikliği savunur gibi görünmek ve bunu ifade etmek, diğer taraftan giderek yoğunlaşan eylemlerle laikliğe aykırı bir model yaratan davalı siyasi partinin eylemleri, Anayasa, Siyasi Partiler Yasası ve İHAS yönünden koruma göremez.

İHAM'a göre bir siyasi parti, mevzuatın veya yasal ve anayasal yapının değiştirilmesini iki koşula bağlı olarak önerebilir: Bunlardan birincisi, kullanılan bütün yollar her bakımdan yasal ve demokratik olmalıdır. İkincisi ise, önerilen değişikliğin kendisi temel demokratik prensiplerle bağdaşmalıdır. Bu kuraldan hareketle, sorumluları şiddete başvurmayı teşvik eden veya demokrasinin temel prensiplerine saygı duymayan, demokrasinin bir veya birçok kuralına uymayan veya demokrasiyi yıkmayı amaçlayan ve de demokrasinin tanıdığı hak ve özgürlükleri tanımayan/yok etmeyi amaçlayan siyasi bir projeyi öneren" partinin, bu nitelikteki eylemleri, kapatma yaptırımına konu olabileceği gibi,

bu nedenle uygulanacak yaptırıma karşı da ilgili siyasi parti İHAS korumasından yararlanamaz. İHAS ve demokrasi arasındaki oldukça açık ilişki karşısında, hiç kimse demokratik toplumun ideallerini ve değerlerini yok etmek amacıyla Anayasa ve İHAS hükümlerine dayanamaz. Bu bağlamda siyasi partiler biçiminde örgütlenen totaliter hareketlerin, demokratik rejim içerisinde güçlendikten sonra, bu kimliklerini ön plana çıkararak demokrasiden kurtulmak amacı güdebilmeleri söz konusudur. (RP/Türkiye, Emek Partisi/Türkiye Kararları).

Davalı siyasi parti bu değerlendirmelere açıkça aykırı hareket ettiği gibi, eylemleriyle sadece İslam dininin moral değerlerini ifade etmeyip, bu dinin dünyevi yaşama ilişkin gereklerine yönlendirme ve İslam dinine (inanç ve ibadet ötesinde bütünüyle) tabi kılma amaç ve iradesi taşımaktadır.

d- Eylemlerin isnat edilebilirliği

Davalı siyasi partinin amaç ve eğilimlerini ortaya koyabilmek için tüzük ve programına dayanarak sonuca gidilemez. Çünkü gerçekte amaçladığı modeli gerçekleştirene kadar, laikliğe aykırı eğilimlerinin resmi metinlerine yansımayacağı; geçmişte bu amaca yönelik eylemlerde bulunan partilerin kapatıldığı hususu gözetildiğinde karşılaşılabilecek bir durumdur. Bu bağlamda, davalı siyasi partinin tüzük ve programı ile dava konusu edilen eylemleri arasında belirgin bir aykırılık göze çarpmaktadır.

Bir genel başkanın açıklama ve eylemleri partiyi tartışmasız olarak bağlayıcıdır. Çünkü genel başkan partinin simgesel figürüdür. Siyasi Partiler Yasasına göre partiyi temsil yetkisine sahip olan genel başkan, merkez karar ve yönetim kurulunun da başkanıdır. Genel başkanın siyasi veya hassas konularda açıkladığı düşüncelerinin, kişisel görüşü olduğu vurgulanmadığı sürece, kurumlar ve kamuoyu tarafından partinin görüşünü yansıttığı biçiminde algılanır ve partiye isnat edilebilir. Genel başkan için var olan isnat edilebilirlik, genel başkan yardımcılarında geçerlidir. Aynı durum partili başbakan ve bakanlar yönünden de söz konusudur.

Bir iktidar partisi yönünden hükümetin icraatları, siyasi parti söylemiyle biçimlendiğinden, bu bağlamdaki iş ve işlemler de siyasi partinin eylemi olarak, o siyasi partiye isnat edilebilecektir. Bu bağlamda, yukarıda belirtilen yasa, yasa teklifleri ile diğer düzenleyici işlemler siyasi partinin kapatmaya konu olan eylemlerinin yöneldiği amacı gerçekleştirmeye veya kolaylaştırmaya yönelik olduğundan, bu düzenlemeler de siyasi parti eylemi olarak o siyasi partiyi bağlamaktadır. TBMM'nde çoğunluğu oluşturan siyasi parti yönünden, bu düzenlemelerin eylem olarak isnadiyeti için, İHAM kararlarında da açıklandığı üzere, yasalaştırılmalarını beklemek zorunluluğu bulunmamaktadır. Çünkü bu

eylemlerin yasalaşması yani somuta indirgenmesi, yasama organının da çoğunluğa sahip bir iktidar partisi yönünden her an için olasıdır. İsnat edilebilen eylem niteliğindeki bu tasarıların yasalaşması da, eylemin yasama organı işlemi niteliğine geldiğinden bahisle, siyasi partiye isnadiyeti ortadan kaldırmamaktadır. Aksine, siyasi partinin eylemini sürdürmesi niteliğindedir.

TBMM Başkanı ve Başkanvekillerinin de konuları itibarıyla, eylemlerinin mensubu oldukları siyasi partiye isnat edilebilirliği önem taşımaktadır. Anayasa'nın 94 ncü maddesinin altıncı fıkrasına ve SPY'nın 24 ncü maddesinin ikinci fıkrasına göre, *"TBMM Başkanı ve Başkanvekilleri, üyesi buldukları siyasi partinin ve parti grubunun Meclis içinde veya dışındaki faaliyetlerine; görevlerinin gereği olan haller dışında, Meclis tartışmalarına katılamazlar; Başkanı ve oturumu yöneten Başkanvekili oy kullanamazlar."* Ancak TBMM Başkanı ve Başkanvekillerine yönelik bu düzenleme, Başkan ve Başkanvekillerinin hiçbir eyleminin siyasi partiye isnat edilemeyeceği sonucunu doğurmamaktadır.

Yukarıda gösterildiği üzere TBMM'nin 22 dönem Başkanlığını yapan Bülent Arınç'ın eylemleri, bu kuralı da ihlal ederek, açıkça mensubu olduğu siyasi partinin eylem ve söylemiyle örtüşmektedir. Siyasi partinin gerçekleştirmek istediği projeyi ifade ve bu projeye destek anlamında diğer parti mensupları gibi hareket etmektedir. Görevi süresince yaptığı bu eylemler, mensubu olduğu davalı parti tarafından destek görmüştür. Bu nedenle Bülent Arınç'ın beyan ve eylemleri Adalet ve Kalkınma Partisi'ne isnat edilebilir niteliktedir.

Davalı partinin amaç ve eğilimlerini sergileyen, yaratmak istedikleri toplum modeline ilişkin imajı yansıtan beyan ve eylemler, milletvekilleri veya yerel yönetimlerde görev üstlenen üyeler tarafından işlendiğinde de partiye isnat edilebilir. Bu tür beyanlar soyut programlara göre potansiyel seçmenler üzerinde daha etkilidirler. Bu nedenle, eylemleri yukarıda sıralanan milletvekilleri ve yerel yöneticilerin beyan ve eylemleri de partiyi bağlamaktadır.

Ayrıca partili milletvekilleri tarafından sunulan ve kapatmayı konu alan modeli gerçekleştirmeye yönelik olan yukarıda gösterilen yasa teklifleri de, bu tekliflerin yasalaşmaları beklenmeksizin, yasama organında çoğunluğu oluşturan davalı siyasi partiye isnat edilebilir niteliktedir. Anayasa'nın 83 ncü maddesinin birinci fıkrası, yasama çalışmaları kapsamında ortaya çıkan bu eylemler nedeniyle siyasi partinin sorumlu tutulmasını bertaraf etmemektedir. Bireysel anlamda mutlak dokunulmazlık yaratan madde kapsamındaki eylemler, siyasi parti yönünden bu maddenin koruma alanı dışındadır.

Siyasi partinin genel merkez organlarının (SPY md 13), il ve ilçe teşkilatlarının (SPY md 19,20), TBMM grup genel kurulu ve grup yönetim kurulunun (SPY md 24, 25),

üyelerinin (SPY md 12) eylemleri; Adalet ve Kalkınma Partisi'nin, yasa, Anayasa ve İHAS tarafından korunmayan, hedeflediği amaç veya siyasi projeyi gerçekleştirmek, kolaylaştırmak, altyapı hazırlamak veya bunları ifadeye yönelik olup, bu eylemler de davalı partiye isnat edilebilir niteliktedir.

Bu noktada şunu da belirtmek gerekmektedir ki, partiyi temsil eden organlarca gerçekleştirilen eylem veya söylemlerin, partinin değil kendi kişisel görüşleri olduğu açıklanmadıkça, bu söylem ve eylemler de partiye isnat edilebilecektir. Ancak, siyasi partiyi sorumluluktan kurtarmak adına, siyasi partinin amaç ve hedefleriyle örtüşen eylem ve söylemlerin, kendi kişisel görüşleri olduğunun açıklanması da, yoğunluk ve sıfatlara bakıldığında, (çok sayıda milletvekili ve belediye başkanı tarafından) kuşkusuz siyasi partiyi sorumluluktan kurtarmayacaktır.

Davalı partinin çoğulcu demokrasi ilkelerine aykırı olarak, zaman zaman milletvekillerine ve diğer partililere konuşma yasağı getirmesi de, bu yasağa rağmen en yetkili konumda bulunan milletvekillerinin dahi açıklama yapmayı sürdürmeleri gözetildiğinde, yasaklamanın partiyi sorumluluktan kurtarmaya yönelik aldaticı bir tavır olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

İktidarda bulunan her siyasi parti, kuşkusuz kendi kadrolarını da, (bir örnek olarak bakan düzeyinde) devlet birimlerine taşımaktadır. Bu noktada, siyasi parti mensuplarına devlet mekanizması gereği yakın planda çalışan, böylece siyasi partililerle yakın ve/veya yoğun ilişkide bulunan kamu görevlilerinin eylemleri önem kazanmaktadır. 3046 sayılı Yasa'nın 21 nci ve 22 nci maddeleri de bu irdelemeyi zorunlu kılmaktadır.

Devletin idare mekanizması, söz konusu görevlinin bulunduğu makamın ışığında, ancak dar bir yoruma tabi tutulmaktadır. Bu bağlamda, devlet birimlerinde siyasi parti mensuplarına yakın planda çalışan müsteşarların ve müsteşarların bakış açılarını yansıtan müsteşar yardımcıları ile genel müdürlerin eylemlerinin, siyasi sorumluluğu Bakan ve dolayısıyla Başbakan'a aittir. Bu siyasi sorumluluk, yukarıda gösterilen eylemlerin parti politikaları doğrultusunda biçimlenmesi, partinin amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik olması karşısında anılan bürokratların iktidar partisinin bakış açısına göre biçimlenen eylemlerinden, iktidarı yöneten partinin dolayısıyla Adalet ve Kalkınma Partisi'nin sorumluluğu söz konusudur.

Yine 5442 sayılı Yasa'nın 9 ncu maddesinin birinci fıkrasına göre, il'lerde hükümetin ve her bir bakanın temsilcisi ve siyasi yürütme organı olan valiler ile bu Yasa'nın 31/A maddesine göre kaymakamların, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin kapatmaya konu modeli gerçekleştirme anlamındaki uygulamalarına göz yummalarından, desteklemelerinden ve bu eylemleri uygulamalarıyla kolaylaştırmalarından, parti kaynaklı çıkış noktası uyarınca

bakan, başbakan ve hükümet siyasi yönden sorumludur. Buradaki siyasi sorumluluk, iktidarın siyasetini belirleyen davalı Adalet ve Kalkınma Partisi'ni de sorumlu kılmakta ve bağlamaktadır.

Yukarıda anlatılan eylemlerde bulunan bürokratların bu davranışları, bütünüyle siyasi iktidar çıkışlı ve iktidarın bakış açısıyla biçimlenmiştir. Bu yönden, siyasi sorumluluk iktidara aittir. Bu siyasi sorumluluk hükümet siyasetini yönlendiren Adalet ve Kalkınma Partisi'nden biçimlendirildiğine göre, kuşkusuz davalı partinin sorumluluğu söz konusudur. Çünkü iktidardaki siyasi partinin amaçladığı modeli gerçekleştirmek için, bir bütünlük içerisinde ve bir bütünün parçalarını oluşturmak adına bu eylemler ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla devlet kadrolarında yer alan anılan görevlilerin (Müsteşar, Müsteşar yardımcısı, genel müdür, vali, kaymakam, baştabip, belediye başkanı, okul müdürü, vb.) eylemleri de, siyasi partinin bakış açısına ve bunun da bir gereği olarak ortaya çıkması ve biçimlenmesi nedeniyle siyasi partiye isnat edilmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda 22 Temmuz 2008 Genel Seçimi ile Adalet ve Kalkınma Partisinden milletvekili seçilen Başbakanlık Eski Müsteşarı Ömer Dinçer'in müsteşarlığı dönemindeki konumu nedeniyle anılan kişinin bu dönemdeki iş ve işlemleri, ayrıca önem taşımaktadır. Bürokrasinin en tepesinde bulunduğu sırada bu kişinin de etkisiyle yapılan kadrolarla, iktidar partisinin laikliğe aykırı eylem ve söylemleri gerçekleştirilmekte ve dile getirilmekte, siyasi parti kendisini sorumlu kılmamak adına, devlet mekanizması gereğince yakın ilişkide bulunduğu bu kadrolardaki kişilerin, siyasi parti tarafından da benimsenen iş ve işlemleri, tartışmasız olarak siyasi partiyi bağlamaktadır.

Siyasi partinin hedef ve amaçlarıyla bağdaşmayan eylem veya söylemler nedeniyle, ilgili kişilerin eleştirilmemesi ve haklarında disiplin soruşturmasının başlatılmaması, bu eylem ve söylemlerin o siyasi parti tarafından benimsendiği anlamındadır.

Siyasi partinin hedef ve amaçlarıyla açıkça örtüşen eylem ve söylemler nedeniyle siyasi partinin bu eylem veya söylem sahiplerini eleştirmesi veya haklarında soruşturma yapması, sadece partinin kendisini bu eylemlerden sorumlu kılmamak amacına yönelik olduğunda, bu eylem ve söylemler de siyasi partiyi sorumluluktan kurtarmamaktadır. Göstermelik olarak başlatılan, sonuçsuz kalan veya öngörülenden daha az yaptırımla sonuçlanan soruşturmalar da, o siyasi partiyi sorumluluktan kurtarmamaktadır (RP/Türkiye Daire Kararı). Bu nedenle yukarıda irdelenen eylemlerin soruşturma konusu olması, bu eylemlerin Adalet ve Kalkınma Partisi'ne yüklenmesine engel değildir. (Ek.129)

e- Eylemlerdeki “yöntemin” hukuksal yönden irdelenmesi

Davalı partinin din ve dince kutsal sayılan şeyleri istismar ederek, ancak “mutabakat süreçleri” olarak adlandırdıkları yöntemle toplumun İslami bir yapıya doğru evrimleşmesini sağladıktan sonra şeriatı egemen kılacakları gerçeğinden hareketle ve şeriatın tüm toplumu İslami bir düzene kavuşturmayı esas alan ‘cihat’ boyutu ile davalı partinin halen iktidar partisi olması gözetildiğinde; laik rejimi değiştirmek noktasında maddi güç kullanması ve bu tehlikenin uzak olmadığı bir gerçektir. Nitekim Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan ve diğer partililerin demokrasiyi çoğulcu değil, “çoğunlukçu” olarak algıladıklarını gösteren eylem ve demeçleri olası bir “çoğunluk diktasının” açık işaretleridir.

Davalı siyasi partinin ortaya konulan eylemlerinin laik bir hukuk düzeniyle bağdaşmadığı yukarıda açıklanmıştır.

Laik hukuk düzeniyle bağdaşmayan eylemlerin odağı durumuna gelen siyasi parti için, kapatma yaptırımını dışında ara çözüm ve yaptırımların uygulanabilmesi; gerek eylemlerdeki yoğunluğun ulaştığı boyut, gerekse iktidarı çoğunluk olarak elde etmeleri karşısında, ortaya çıkan somut ve açık tehlike, gerekse mevzuat gözetildiğinde, söz konusu olamaz.

Davalı siyasi parti, demokratik düzende faaliyette bulunarak, Anayasa ve SPY’ye aykırı olarak, demokrasi ötesi bir sisteme ulaşmaya ve bu sistemi gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Adalet ve Kalkınma Partisi’nin, demokratik sistemin sağladığı serbestilerden hareket ederek amacına ulaşmaya çalışması, gerek Anayasa’nın 14 ncü maddesi, gerekse İHAS’ın 17 nci ile BM Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi’nin 5 nci maddesi gözetildiğinde koruma göremez.

Davalı siyasi parti, bu eylemlerini gerçekleştirirken, çoğunluk iktidarına sahip olmanın avantajlarını da kullanmaktadır. Öncelikle yaratılan kadrolaşma boyutuyla, kamuda laik hukuk düzeninin gereklerini yerine getirenler sindirilmekte ve baskı uygulanmaktadır. Mevcut kadrolaşmayla, yukarıdan aşağıya doğru bir yapılanmaya adım atılmaktadır. (Ek. 164, 174)

Laikliğe aykırı bir sistemi, öncelikle toplumsal, sonrasında hukuksal modellerle gerçekleştirmek söz konusu olduğuna göre, “amaç sistemin” içeriğinin irdelenmesi gerekmektedir.

Amaçlanan şer’i sistem ve son noktada şeriat, kuşkusuz cihadı da içinde barındırmaktadır. Demokratik bir sistem, Nazi Almanya’sı örneğinde olduğu gibi demokratik yolları kullanarak iktidarı ele geçirip demokrasiyi ortadan kaldırılabileceği gibi, demokratik olmayan yöntemlerle de ortadan kaldırılabilir. Davalı partinin amaçladığı rejimi demokratik yollardan gerçekleştirememesi durumunda, şeriatın gereği olan cihadın

devreye girmesi söz konusu olabilecektir. Dolayısıyla gerektiğinde cihada, yani şiddete başvurulması olasıdır.

Bir iktidar partisinin, iktidar olanaklarından hareketle hukuksal yollardan ya da cihat yoluyla amacına her zaman ulaşması olanaklıdır. Ülkemizde şeri sistem, ancak bir devrimle tasfiye edilmiştir. Bu devrim öncesinin şeriat uygulamalarından günümüze miras kalan kültür ve o kültürün yeşerdiği dinsel iklim gözetildiğinde ilk etapta şiddete başvurmadan bile ciddi bir şeriat yanlısı taraftar kitlesi bulmak mümkündür. Çünkü din istismarı yoluyla kolayca harekete geçirilebilecek bir tabanın her zaman mevcut olduğu yakın tarihsel deneyimlerle kanıtlanmıştır. Bu nedenle, egemen olan dinsel inancın (şeriatının) içeriği ve tarihsel deneyimler gözetildiğinde laiklik ilkesinin korunması anlamında Türkiye'nin daha hassas davranması zorunluluğu doğmakta ve bu durum ülkemizin takdir hakkını genişletmektedir.

Eylemleriyle ve özellikle laiklik ilkesini dolaylı yoldan bertaraf edecek Anayasa'nın 10'ncu ve 42'nci maddelerinin değiştirilmesi, Yüksek Öğretim Yasasının Ek 17'nci maddesinde düşünülen değişiklik ile İslami modeli gerçekleştirmeyi açıkça ortaya koyan siyasi partinin kapatılmasının zorlayıcı sosyal gereksinim ve demokratik toplum gereklerine aykırı, soyut, uzak ve gerçekleşemez olduğu ileri sürülemez. Çünkü iktidar olanaklarını kullanan bir siyasi parti için, bu konuların somutlaşması demek, zaten demokratik sistemin ortadan kaldırılmasıyla eş anlamlıdır. Dolayısıyla, şeriatın yani şiddetin somutlaşması durumunda, ortada kendini korumaya çalışacak bir demokratik sistem de söz konusu olmayacaktır.

Dini esaslara dayanan bir devlet sistemi kurmaya (Şeriat) aşama aşama geçilmesi karşısında, iktidar açıkça şiddete başvurmadığı, bu nedenle kapatılmasının söz konusu olamayacağı ileri sürülemez. RP/Türkiye kararı da bu konuya işaret etmektedir. Kaldı ki, davalı siyasi partinin, hoşgörünün olmadığı ve ayrımcılığın ön planda tutulduğu bir sistemi hedeflediği ve bu doğrultuda eylemlerde bulunduğu açıktır. Zaten iktidar olmanın avantajları ile ve demokratik yöntemi kullanarak hedefe ulaşma olanağı elde edilmişse, bu aşamada şiddet kullanmanın gereksizliği de ortadadır. Kapatma yaptırımı, son aşamada şiddet ve şiddet çağrısını amaçlayan bir modeli engellemeye yönelik olması nedeniyle hukuka uygundur.

Kaldı ki davalı partinin sahip olduğu iktidar olma çerçevesinde amaçladığı yasa dışı siyasi modele yönelik eylemleri karşısında, iktidar gücünden çekinen ve sessiz kalan büyük bir kitle de söz konusudur. Bu durum bile davalı partinin hedefine ulaşmasını kolaylaştırmaktadır.

f- Kapatma yaptırımının zamanlama açısından gerekliliği

Davalı siyasi partinin izlediği politikanın ortaya çıkardığı tehlike belirgin ve yakındır. Medeni barışa ve ülkenin demokratik rejimine zarar verebilecek somut adımlar atılmıştır. Önce, bu adımların engellenmesi gereği ortaya çıkmaktadır. Ulusal iradeyi oluşturmak amacıyla iktidara gelerek devleti yönlendiren davalı siyasi parti yönünden, çoğulcu demokrasiyle bağdaşmayan projesinin ancak kapatma yaptırımıyla engellenecek olması karşısında, kapatma davasına başvurulması gerekli ve iktidar olanaklarının kullanıldığı dönemi yansıtan tablo gözetildiğinde zorunludur.

Evvelce de belirtildiği üzere olayda kapatma yaptırımı uygulanması, çoğulcu demokratik sistemde yapılması gereken ve hukuksal yoldan uygulanabilecek amaca uygun ve orantılı tek seçenektir.

İddianamemizde ve ek klasörde gösterilen davalı siyasi partinin eylemleri, Anayasanın 68. maddesinin 4. fıkrası kapsamında “insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet egemenliğine, demokratik ve laik Cumhuriyet ilkelerine aykırı bulunmaması ve ayrıca herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlamanın yasak olması” kurallarına aykırılık oluşturmaktadır. Kapatma yaptırımı, İHAS’ın 11. maddesinin 2. fıkrası gözetildiğinde “kamu düzeninin sağlanması, başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması” ilkeleri çerçevesinde demokratik toplum ilkelerine uygun ve yasa ile öngörölmüş bir yaptırımdır.

Çoğunluk iktidarına sahip davalı siyasi partinin eylemlerinin yoğunluğu gözetildiğinde, onu amacından alıkoyacak ara yaptırımlar ve ara çözümler, somut duruma göre olanaklı değildir. Bu nedenle kapatma yaptırımı, dava yönünden radikal olmayıp, olaya uygun ve orantılı bir yaptırımdır.

Olayda, laik hukuk düzenine aykırı eylemlerin odağı olan bir siyasi partinin söz konusu olması karşısında, üstelik bu partinin de çoğunluk iktidarına sahip olduğu gözetildiğinde, amaçlanan modelin gerçekleştirilmesi anlamında **bir tehlikenin var olduğu ve tehlikenin de yeterince yakın olduğu, davalı partinin eylemlerinin öngördüğü toplum modelini oluşturmaya elverişli bulunduğu, iktidarları süresince her geçen gün riskin arttığı görülmektedir.** Kamusal alanda ve TBMM’nde de türbana serbestlik sağlanmasına yönelik beyanlar ile imam hatip lisesi mezunlarına uygulanan katsayı sisteminin kaldırılması girişimleri bu tehlikeyi daha somut ve yakın kılmaktadır. Davalı Partinin, toplumsal barışı tehlikeye düşürene ve öngördüğü modeli gerçekleştirene kadar beklenilmesi doğal olarak söz konusu olamaz.

Bu noktada davalı siyasi partiyi amacından uzaklaştıracak ve sosyal yönden de gereksinim duyulan tek ve zorunlu yöntem, yalnızca kapatma yaptırımını olup, toplumu karşılaştığı bu tehlikeden başka türlü korumanın olanağı kalmamıştır.

5- Kapatma yaptırımının orantısallığı

Siyasi parti kapatma yaptırımı, bir siyasi partiye uygulanabilecek en radikal ve en ağır yaptırımdır. Bu nedenle, kapatma yaptırımı en ciddi ve en ağır durumlarda uygulanmalı, eylemlerle arasında orantısal bir denge bulunmalıdır.

Adalet ve Kalkınma Partisi'nin laiklik karşıtı eylemlerin odağı durumuna gelmesinden başka, söz konusu eylemlerdeki yoğunluğun ve kararlılığın düzeyi gözetildiğinde, eylemleri toplumu çok ciddi ve ağır sonuçlarla yüz yüze bırakmaya elverişlidir. Cumhuriyetin kurulmasıyla terk edilen bir sistemin değerlerinin gündeme getirilmesi, demokratik sistem ve toplum yönünden laik düzenin tesisi ve korunmasında kaçınılmaz olarak çok ağır sonuçlara neden olacaktır.

Bu bağlamda davalı siyasi partinin kapatılması; dava konusu eylemler ile uygulanacak kapatma yaptırımının sonuçları ve yaşanan tarihsel koşullardan kaynaklanan ihtiyaçlar gözetildiğinde; orantısız ve radikal bir yaptırım olmayıp, uygun, gerekli ve orantılı bir yaptırımdır.

6- Eylemleriyle siyasi partinin kapatılmasına neden olan (kurucu dahil) üyeleri

Kapatma yaptırımını gerektiren davaya konu eylemler gözetildiğinde, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin kapatılmasına beyan ve eylemleriyle neden olan kurucu dahil üyelerinin belirlenmesi, bu kişilere Anayasa'nın 69 ncu maddesinin dokuzuncu fıkrası ve SPY'nın 95 nci maddesi uyarınca uygulanacak önlem (yasaklılık) yönünden önem kazanmaktadır.

Anılan önlemin uygulanabilmesi için, eylem ile önlem arasında, "ilgili ve yeterli olma" ölçütlerinin gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu anlamda iddianamede irdelenen, kararlılık ve yoğunlukla işlenen eylemler gözetildiğinde; aşağıda sıralanan kişiler ve eylemleri, kapatma yaptırımını ile doğrudan ilgili olup, eylemlerinin boyutu ve niteliği itibarıyla, Anayasa ve SPY'da belirtilen önlemin uygulanmasını zorunlu kılmaktadır. Eylemlerin boyut ve niteliği itibarıyla, söz konusu önlemin uygulanması da somut olay yönünden yeterlidir.

Davalı partinin laikliğe aykırı eylemlerin odağı haline gelmesi ile ilgili olarak fiil ve beyanları bulunan:

1-Recep Tayip Erdoğan

2-Bülent Arınç

- 3- Abdullah Gül
- 4- Hüseyin Çelik
- 5-Ömer Dinçer
- 6- Fahri Keskin
- 7-Burhan Kuzu
- 8-Eyüp Fatsa
- 9- Nihat Eri
- 10-Eyüp Sanay
- 11-Tayyar Altıkulaç
- 12-Ömer Özyılmaz
- 13-Sadullah Ergin
- 14-Cavit Torun
- 15-Asım Aykan
- 16-İrfan Gündüz
- 17-Mehmet Çiçek
- 18-İdris Naim Şahin
- 19-Binali Yıldırım
- 20-Akif Gülle
- 21-Hasan Kara
- 22- Fehmi Hüsrev Kutlu
- 23-Musa Uzunkaya
- 24-Mehmet Aydın
- 25-Güldal Akşit
- 26-Ersönmez Yarbay
- 27-Ahmet Faruk Ünsal
- 28-Mehmet Elkatmış
- 29- Abdullah Çalışkan
- 30-Nihat Ergün
- 31- Bülent Gedikli
- 32- Egemen Bağış
- 33- Resul Tosun
- 34- Hayati Yazıcı
- 35- Sadık Yakut
- 36- Abdurrahman Kurt
- 37- Muzaffer Külcü

- 38-Selami Uzun
- 39-Fatma Seniha Nükhet Hotar Göksel
- 40-Dengir Mir Mehmet Fırat
- 41-Mehmet Zafer Üskül
- 42-Hüseyin Tuğcu
- 43- Mehmet Cemal Öztaylan
- 44-Hüsnü Tuna
- 45- Fatma Şahin
- 46- Muzaffer Gülyurt
- 47- Muhyettin Aksak
- 48-Bekir Bozdağ
- 49-Nurettin Canikli
- 50-Mustafa Elitaş
- 51-Recep Akdağ
- 52- Cevdet Erdöl
- 53- Hüseyin Tanrıverdi
- 54-Ayşe Böhürler
- 55- Hasan Cüneyt ZAPSU
- 56- Hasan BALAMAN
- 57- Ali Uğurlu
- 58- Kamil Ünal
- 59- Mustafa Burna
- 60- Ali Tekin
- 61- Süleyman KALDIRIM
- 52- Mustafa TARLACI
- 63- Ayşe YÜREKLİTÜRK
- 64- Ahmet GENÇ
- 65-Mehmet Demirci
- 66- Ahmet Misbah DEMİRCAN
- 67-Hüseyin Turan
- 68- İbrahim Karaosmanoğlu
- 69-Alaaddin Yılmaz
- 70-İbrahim HALICI
- 71- Ahmet Şükrü Kılıç,

haklarında; Anayasa'nın 69 ncu maddesinin dokuzuncu fıkrasında ve SPY'nın 95 nci maddesinde belirtildiği üzere, *“kapatmaya ilişkin kesin kararın, Resmi Gazete’de gerekçeleri olarak yayımlanmasından başlayarak beş yıl süreyle bir başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve deneticisi olamayacaklarına da”* hükmedilmesi gerekmektedir.

E- SONUÇ

Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı;

a- Adalet ve Kalkınma Partisi'nin, laikliğe aykırı eylemlerin odağı durumuna geldiğinin tespiti ile eylemlerinin ağırlığı da gözetilerek, Anayasa'nın 69 ncu maddesinin altıncı fıkrası ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 101 nci maddesinin b bendi uyarınca kapatılmasına,

b- Davalı Partinin Genel Başkanı Recep Tayip Erdoğan'dan başlamak üzere yukarıda isimleri sayılanların Anayasa'nın 69 ncu maddesinin 9 ncu fıkrası ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 95 nci maddesi uyarınca temelli kapatılmaya ilişkin kararın Resmi Gazete’de yayınlanmasından itibaren beş yıl süreyle bir başka siyasi partinin kurucusu, yöneticisi, deneticisi ve üyesi olamayacaklarına,

karar verilmesi kamu adına arz ve talep olunur.

Abdurrahman YALÇINKAYA
Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı

EKİ: 1 sayısından 178 sayısına kadar delil numaralarına göre sıralanmış belgeleri içeren 10 adet klasör ile ek belgeleri kapsayan 7 klasör olmak üzere toplam 17 klasör.